

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI EĞİTİMİ ANABİLİMDALI

**İÇ ANADOLU BÖLGESİ KAYSERİ İLİ GÜPGÜPOĞLU KONAĞI
ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDE BULUNAN EL SANATLARI
ÖRNEKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Asuman DOĞAN

ANKARA-2009

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI EĞİTİMİ ANABİLİMDALI

**İÇ ANADOLU BÖLGESİ KAYSERİ İLİ GÜPGÜPOĞLU KONAĞI
ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDE BULUNAN EL SANATLARI ÖRNEKLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA

Hazırlayan : Asuman DOĞAN

ANKARA-2009

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Asuman DOĞAN'ın, İç Anadolu Bölgesi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde Bulunan El Sanatları Örnekleri Üzerine Bir Araştırma başlıklı tezi 23.10.2009 tarihinde, jürimiz tarafından El Sanatları Eğitimi Anabilim / Anasanat Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA

.....

Üye : Prof. Dr. Hüdaver COŞKUN

.....

Üye :Prof. Fatma ÖZCAN

.....

ÖNSÖZ

Türkiye'nin tanıtılmasında sorumluluklar üstlenen müzelerimizin önemli bir yeri vardır.

Araştırmanın yürütüldüğü İç Anadolu Bölgesi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen örneklerin süsleme, teknikleri, malzeme, renk, desen, motif ve kompozisyon özellikleri belgelenerek tablolarla analiz edilerek tanıtılmıştır.

Bu çalışma ile toplumumuz bireylerine ve araştırmacılara Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde bulunan el sanatları ürünlerinden saklı kalmış ve araştırılmamış örneklerinden birkaçını sunma mutluluğu içindeyim.

Araştırmanın yürütülmesinde danışmanlık eden Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA' ya, araştırmanın yapılması süresince en zor anlarımda yanımda olan ve bana her türlü maddi ve manevi desteklerini veren, sabırlarını esirgemeyen sevgili anneme ve babama, canım ailemin fertleri olan kardeşlerime, tez aşamasında ilgilenemediğim biricik yeğenlerime, yanımda olmasalar da beni destekleyen ve yüreklendiren, araştırma sırasında bilgilerini esirgemeyen, bana gösterdikleri yakınlık ve kolaylıklar için, canım arkadaşlarım Derya ATİLA'ya, Emel GÖKSAN' a ve Özgür DEMİRCİOĞLU'na, teşekkürü bir borç bilirim. Kayseri ili Müze Müdürü'ne ve elemanlarına yaptıkları yardımlar için teşekkür ederim.

Saygılarımla
Asuman DOĞAN

ÖZET

İÇ ANADOLU BÖLGESİ KAYSERİ İLİ GÜPGÜPOĞLU KONAĞI ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDE BULUNAN EL SANATLARI ÖRNEKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

DOĞAN, Asuman
Yüksek Lisans El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı
Danışman:Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA
Ekim – 2009

Araştırma, İç Anadolu Bölgesi Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde bulunan el sanatları ürünlerini sınıflandırarak; kullanım yeri, malzeme, teknik, renk, bezeme ve kompozisyon şekilleri açısından incelemek, müzelerimizde yer alan ve maddi kültürümüz olan el sanatlarımızın tanıtılmasına katkıda bulunmak üzere plânlanmış ve yürütülmüştür.

Bu araştırma; 5 ana bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde araştırmanın kapsamı, II. Bölümde konuyla ilgili araştırmalar yer almakta, III. Bölümde de araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. IV. Bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi, bilgi formları, bulgular ve yorum konularına yer verilmiş, V. Bölümde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Araştırma; İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde teşhir edilen el sanatları ürün örnekleriyle sınırlıdır (işleme, örgü, dokuma ve takı örnekleri). Müzede korunan el sanatları ürünlerinden 136 örnek araştırma kapsamına alınmıştır.

Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesinde incelenen etnografik örneklerin fotoğrafları çekilerek; malzeme, teknik, renk ve kompozisyon özellikleri bilgi formları üzerinde analiz edilmiştir.

Müzede incelenen işleme örnekleri; peşkir, uçkur, çevre, çarşaf, sedir eteği, yatak örtüsü, yastık, seccade, bohça ve Kur'an çantasıdır. İşlemelerde pamuklu dokuma kumaş kullanıldığı görülmüştür. Tekniklerden Türk işi ve Maraş (dival) işi tekniği, renklerden yeşil ve mavi, bezemelerden ise bitkisel ve geometrik bezeme yoğun olarak kullanılmıştır. İşlemelerde yoğun olarak sim iplik ve pamuk ipliğin kullanıldığı gözlenmiştir.

Müzede incelenen kadın giysilerinden cepken, gelin entarisi, bindallı, sabahlık, elbise ve entarilerin çoğunun zemininde kadife, işleminde Maraş (dival) işi kullanıldığı ve bitkisel motiflerin yoğun olarak yer aldığı saptanmıştır. İşleminde sim iplik yoğun olarak kullanılmıştır. Kadın başlıklarının ana malzemesi olan feslere ise sim iplikle dival işi tekniği uygulanmıştır.

Müzede incelenen erkek giysilerinden Efe şalvarı, aba (boy abası), başlık, fes, püsküllerin çoğunun zemininde çuhanın yanı sıra kumaşın da tercih edildiği, süsleminde kordon tutturma tekniği kullanıldığı ve bitkisel motiflerin yoğun olarak yer aldığı saptanmıştır. İşlemlerinde sim iplik yoğun olarak kullanılmıştır. Erkek başlıklarının ana malzemesi olan feslere ise sim iplikle dival işi tekniği uygulanmıştır.

Müzede incelenen takılar grubunda; tepelik, alınlık, gerdanlık, kolye, muskalık, küpe, bilezik, kemer tokası, kemer kaşı, kemer, yüzük yer almaktadır. Müzedeki kadın ve erkek takılarında ana malzeme gümüş metalinin yanı sıra, süsleyici malzeme olarak yarı değerli taşların yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Kabartma, telkâri ve taş kakma tekniği ile üretilen takıların kompozisyonlarında geometrik bezeme sıklıkla kullanılmıştır.

Müzedeki keselerde (saat kesesi, para kesesi, tütün kesesi) tığ örgü ve kumaş-işleme tekniklerine aynı oranda yer verilmiş, malzeme olarak teknik özelliklerinden dolayı sıklıkla sim iplik kullanılmıştır. Renklerden sarı sim ve yeşil keselerde sıkça kullanılırken, kompozisyonlarda bitkisel ve geometrik bezemelerin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Dokumalar grubunda yer alan halı, kilim, cicim kilim, yastık ve dokuma kumaşların büyük çoğunluğunda yün ipliği kullanılmış; tekniklerden cicim tekniğinin, renklerden beyaz, siyah, yeşil ve sarının yoğun olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Geometrik ve sembolik bezemeler kompozisyonda sıklıkla kullanılmıştır.

Müzedeki koleksiyonlarda yer alan el sanatları ürünlerinin bir kısmı teşhir edilmekte, bir kısmı ise depolarda korunmaktadır. Müzede sergilenen ürünler arasında Kayseri il Müzesi Müdürlüğüne izin verilen eserler belgelenebilmiştir.

Gelecek nesillere aktarılabilecek kültürel olguların korunması biz bireylerin bilinçlendirilmesiyle ilintilidir. Kültürümüzün tanıtılmasında “Müzecilik” alanında yeni yapılandırılmalara gidilmeli ve sanal ortamda müzecilik çalışmalarına hız verilmelidir.

Araştırmanın yürütüldüğü, Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı’ndaki el sanatları ürünlerinin birçoğunun yıpranmış, toz ve ışık etkisiyle renkleri solmuş ve takı ürünlerinin birçoğu oksitlenmiştir. Bu bağlamda müzelerde korunan etnografik ürünlerinin bakımı, onarımı, temizlenmesi, yenilenmesi ve korunması için restorasyon ve konservasyon çalışmaları hızlandırılmalı, bu konuyla ilgili Ar-Ge merkezleri kurulmalıdır.

Anahtar kelimeler: Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi, Etnografik Eserler, El sanatları, İşlemeler, Dokumalar, Kadın ve Erkek Giysileri, Keseler, Metal Takılar, Başlıklar

ABSTRACT

A STUDY ON THE HANDICRAFTS SAMPLES IN KAYSERİ GUPGUPOGLU MANSION (GÜPGÜPOĞLU KONAĞI) AS AN ETNOGRAPHY MUSEUM IN THE CENTRAL ANATOLIA REGION

DOĞAN, Asuman

Postgraduate Study in Department of Handicrafts Education

Consultant: Assoc. Prof. Dr. Tomris YALÇINKAYA

October– 2009

Present research was planned and carried out in order to classify handicrafts samples in Kayseri Gupgupoglu Mansion (Güpgüpoğlu Konağı) as an Ethnography Museum in the Central Anatolia Region and then examine them in terms of areas of use, materials, techniques applied, color, ornament and forms of composition, as a consequence, to contribute to promotion of our handicrafts, which represent our material culture in museums.

This research is composed of 5 main chapters. Chapter I is about scope of the research and Chapter II includes researches carried out in relation with the subject matter. Chapter III is about methods applied in the study while the last chapter covers framework of the research, information forms, findings and comments while the last section, IV, covers the conceptual framework of the research, information forms, findings and recommendations.

The research is restricted to handicrafts samples exhibited in Kayseri Gupgupoglu Mansion (Güpgüpoğlu Konağı) Ethnography Museum in the Central Anatolia Region (such as pieces of needlework, knitting, weaving and jewelry). Of the handicrafts samples kept in the museum, 136 pieces were included in the study.

Ethnographical samples in Gupgupoglu Mansion examined as a part of the study were photographed and features such as materials, techniques applied, color and composition were analyzed on information forms.

Samples of needlework examined in the museum include towels, *peşkir* (napkin), waistband, bed sheet, handmade surroundings, coach cloth, bed covers, pillows, prayer rugs, bundles and Koran bags. It was seen that cotton fabric was used for needlework. As for techniques applied; Turkish technique and Maraş needlework technique (*dival*); colors such as green and blue; vegetative ornaments were commonly used. As for the yarns used in needlework, cotton yarn and purls were dominantly used.

Of the female garment examined in the museum; it was seen that the ground for *Bindallı*, bolero (*cepken*), bride dress, morning gown, clothes and other traditional dresses was mainly velvet while Maraş (*dival*) needlework was put alongside vegetative motives on most of the pieces. Purl was used for a weaving material on a frequent basis. Fez, main piece of the female hats, is decorated with *dival technique* by using purls.

As for the male garment studied in the museum; it was found out that majority of the swashbucklers' pants, (tall) coarse woolen cloth, caps, fez, and fringes were produced on haircloth along with fabric, and ornamentation was made by using blonya needle technique, and vegetative ornaments were commonly used. In needlework, purls were found to be the most frequently used material. Fez, main piece of the male caps, is decorated with *dival* technique by using purls.

The group of jewelry studied in the museum includes cap stone, frontoral accessories, neckband, necklace, amulet cap,, earrings, bracelets, belt buckles, bibs, belts and rings. In production of the jewelry for both male and female, silver was used as main material. Semi precious stones were used as decorative materials and mostly geometrical ornamentation was used in composition of the accessories produced by using relief, filigree (*telkâri*) and stone inlay techniques.

Knitting needlework was used as frequently as fabric weaving techniques on the bags (such as clock bag, money bag, and tobacco pouch); and purls as the most suitable yarn due to its technical specifications. While yellow purls and green threads are intensively used in bag production, vegetative and geometrical ornaments were frequently seen in compositions.

Under woven pieces group; woolen thread was used in majority of the samples such as carpets, rugs, *cicim kilim* rugs, pillows and woven fabrics; and *cicim* was observed to be the most frequent technique whereas white, black, green and yellow were the most common colors. Finally; geometrical and symbolic ornaments were used in composition as frequently as possible.

Some of the handicrafts samples in the collections are being exhibited while some others are preserved in storing houses. Of the pieces exhibited, only those allowed by Kayseri Directorate of Provincial Museum could be documented.

Cultural concepts to be transferred to the next coming generations can be preserved only by means of arising awareness among us, individuals. In promoting our local culture, new initiatives must be taken in structuring “Museum studies” and museum studies must be accelerated in the virtual environment.

Many of the handicrafts samples in Kayseri Güpgüpoğlu Konağı were found to be worn out, faded away due to the light and dust, and many of the accessories became oxidized. In this context; restoration and conservation studies must be accelerated and Re-De centers must be established in this area to ensure maintenance, repair, cleaning, renewing and preservation of the ethnographical properties in the museums.

Key words: Gupgupoglu Mansion (Güpgüpoğlu Konağı) Ethnography Museum, Ethnographical Works, Handicrafts, Needlework, Weaving, Male and Female Garment, Bags, Metal Accessories, Caps

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xxii
 1. GİRİŞ.....	 1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	17
1.3. Önem.....	18
1.4. Varsayımlar.....	19
1.5. Sınırlılıklar.....	20
1.6. Tanımlar.....	21
 2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	 29
 3. YÖNTEM.....	 31
3.1. Araştırmanın Modeli.....	31
3.2. Evren ve Örneklem.....	32
3.3. Verilerin Toplanması.....	32
3.4. Verilerin Analizi.....	32
 4. BULGULAR VE YORUM.....	 33
4.1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi.....	33
4.1.1. Kayseri İli Hakkında Genel Bilgi.....	33
4.1.1.1. Coğrafi Konumu.....	33
4.1.1.2. Tarihçesi.....	34
4.1.1.3. Ekonomisi.....	35

4.1.1.4. Geleneksel Giyim Kuşamı.....	36
4.1.1.5. Geleneksel El Sanatları.....	37
4.1.1.6. Soğanlı Köyü Bez Bebekleri.....	40
4.1.1.7. Kayseri Müzeleri.....	44
4.1.2. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi.....	46
4.1.3. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi	
Etnografik Eserleri.....	53
4.1.3.1. İşleme.....	53
İşlemenin Tanımı.....	53
İşleme Sanatının Tarihi Gelişimi	54
Osmanlı Döneminde İşleme Sanatı.....	58
Türk İşlemelerinin Uygulandığı Ürün Çeşitleri.....	61
Türk İşlemeleri’nde Genel Özellikler.....	61
İşlemelerde Kullanılan Malzeme ve Teknik.....	72
İşlemelerde Renk ve Kompozisyon.....	79
Motifler: Kökenleri, Gelişmeleri ve Sembolik Anlamları.....	80
4.1.3.2. Geleneksel Türk Giyim-Kuşamı.....	82
Giyimde Kullanılan Süsleyici Unsurlar.....	87
4.1.3.3. Takı.....	90
Kullanım Yerlerine Göre Takı Çeşitleri.....	92
Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Malzeme.....	106
Geleneksel Takılarda Kullanılan Süsleme Teknikleri.....	106
Geleneksel Takılarda Kullanılan Motifler.....	111
4.1.3.4. Kese.....	113
Kesenin Tanımı.....	113
Kesenin Tarihçesi.....	114
Türk Kültüründe Keseler.....	115
Kullanıldıkları Yerlere Göre Kese Çeşitleri.....	117
Kese Çeşitleri.....	120
Keselerin Genel Özellikleri.....	124
4.1.3.5. Dokumacılık.....	127
Dokumanın Tanımı ve Tarihçesi.....	127

Halı.....	130
Bez Ayağı Dokuma.....	139
Kilim Dokuma.....	139
Kumaş.....	147
4.1.4. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi El Sanatları	
Örnekleri Bilgi Formları.....	148
4.1.4.1. İşlemeler.....	148
4.1.4.2. Kadın Giysileri ve Başlıkları.....	174
4.1.4.3. Erkek Giysileri ve Başlıkları	185
4.1.4.4. Kadın Takıları.....	194
4.1.4.5. Erkek Takıları.....	231
4.1.4.6. Keseler.....	235
4.1.4.7. Dokumalar.....	242
4.1.4.8. Nazarlık.....	256
4.1.5. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde Bulunan	
El Sanatları Örneklerinin Analiz Tabloları	257
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	288
5.1. Sonuç.....	288
5.2. Öneriler.....	293
KAYNAKÇA.....	295
EKLER	
Ek-1 Bilgi Formu Örneği.....	308

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil No: 1 Kayseri İli Haritası.....	33
Şekil No:2 Kayseri'den Görüntü.....	35
Şekil No:3 Soğanlı Bez Bebek.....	42
Şekil No:4 Soğanlı Bez Bebek Yapan Köylü Kadınlar.....	43
Şekil No:5 Kayseri Atatürk Evi ve Müzesi.....	45
Şekil No:6 Kayseri Güpgüpoğlu Konağı.....	47
Şekil No:7 Gelin Odası.....	48
Şekil No:8 Gelin Odası.....	48
Şekil No:9 Sofa.....	49
Şekil No:10 Sofa.....	49
Şekil No:11 Mutfak.....	50
Şekil No:12 Erkek Kıyafetleri Odası.....	50
Şekil No:13 Kadın Kıyafetleri Odası.....	51
Şekil No:14 Kadın Kıyafetleri Odası.....	51
Şekil No:15 Halı ve Kilim Odası.....	52
Şekil No: 16 Peşkir, Envanter No: 76/128 (1595)	65
Şekil No: 17 Uçkur, Envanter No: 76/130	65
Şekil No: 18 Çevre, Envanter No: 76/154 (1621).....	67
Şekil No: 19 Yatak Örtüsü, Envanter No: 19 82/640.....	70
Şekil No:20 Çarşaf, Envanter No: 5116 (618).....	71
Şekil No: 21 Tepelik, Envanter No: 80/408 (1818).....	93
Şekil No: 22 Alınlık, Envanter No: 71/28-1 (864).....	95
Şekil No: 23 Yanakdöven, Envanter No: 6447 (801).....	96
Şekil No: 24 Küpe, Envanter No: 71/78-13 (918).....	97
Şekil No:25 Gerdanlık, Envanter No: 73/349 (1135).....	98
Şekil No:26 Hamaylı (Muskalık), Envanter No: 73/568 (1172).....	99
Şekil No:27 Kemer, Envanter No: 136 27/46.....	100
Şekil No:28 Kemer Tokası, Envanter No: 73/562 (1166).....	103
Şekil No:29 Bilezik, Envanter No: 5373 ve 5374 (639).....	104
Şekil No: 30 Yüzük, Envanter No: 75/214 (1330).....	105

Şekil No: 31 Saat Kesesi, Envanter No: 4535 (570).....	120
Şekil No: 32 Para Kesesi, Envanter No: 76/156 (1624).....	121
Şekil No: 33 Tütün Kesesi, Envanter No: 6287 (740).....	122
Şekil No: 34 Kur'an Kesesi, Envanter No: 1085 (157/177).....	123
Şekil No: 35 Halı, Envanter No: 75/28 (1308).....	131
Şekil No: 36 Pazırık Halısı M.Ö. 5. Yüzyıl.....	135
Şekil No: 37 Klasik Halı Reprodüksiyonu.....	136
Şekil No:38 Pazırık Halısı'ndan Detay	136
Şekil No: 39 Pazırık Halısı Kenar Motiflerini Süsleyen Damalı Geyiklerin Detayı.....	137
Şekil No: 40 Kilim Yastık, Envanter No: 76/42 (1545).....	141
Şekil No: 41 Cicim Yastık, Envanter No: 76/47 (1551)	145
Şekil No: 42 Peşkir.....	148
Şekil No: 43 Peşkirden Detay.....	148
Şekil No: 44 Peşkir.....	149
Şekil No: 45 Peşkirden Detay.....	149
Şekil No: 46 Peşkir.....	150
Şekil No: 47 Peşkirden Detay.....	150
Şekil No: 48 Peşkir.....	151
Şekil No: 49 Peşkir.....	151
Şekil No: 50 Peşkirden Detay.....	152
Şekil No: 51 Peşkir.....	152
Şekil No: 52 Peşkirden Detay.....	153
Şekil No: 53 Peşkir.....	153
Şekil No: 54 Peşkirden Detay.....	153
Şekil No: 55 Peşkir.....	154
Şekil No: 56 Peşkirden Detay.....	154
Şekil No: 57 Peşkir.....	155
Şekil No: 58 Peşkirden Detay.....	155
Şekil No: 59 Peşkir.....	156
Şekil No: 60 Peşkirden Detay.....	156
Şekil No: 61 Peşkir.....	157

Şekil No: 62 Peşkırdan Detay.....	157
Şekil No: 63 Peşkırdan Detay.....	158
Şekil No: 64 Peşkir.....	158
Şekil No: 65 Uçkur.....	159
Şekil No: 66 Uçkur.....	159
Şekil No: 67 Uçkur.....	160
Şekil No: 68 Uçkurdan Detay	160
Şekil No: 69 Uçkur.....	161
Şekil No: 70 Uçkur.....	161
Şekil No: 71 Uçkurdan Detay.....	162
Şekil No: 72 Uçkur Detay	162
Şekil No: 73 Çevre.....	163
Şekil No: 74 Çevreden Detay.....	163
Şekil No: 75 Çevre.....	164
Şekil No: 76 Çevreden Detay.....	164
Şekil No: 77 Çarşaf.....	165
Şekil No: 78 Çarşaftan Detay.....	165
Şekil No: 79 Çarşaf.....	166
Şekil No: 80 Çarşaftan Detay.....	166
Şekil No: 81 Çarşaf.....	167
Şekil No: 82 Sedir Eteği.....	167
Şekil No: 83 Sedir Eteğinden Detay.....	168
Şekil No: 84 Yatak Örtüsü.....	168
Şekil No: 85 Yatak Örtüsünden Detay.....	168
Şekil No: 86 Karyola Yan Yastığı.....	169
Şekil No: 87 Yastık.....	169
Şekil No: 88 Yastık.....	170
Şekil No: 89 Seccade.....	170
Şekil No: 90 Seccadeden Detay.....	171
Şekil No: 91 Seccadeden Detay.....	171
Şekil No: 92 Bohça.....	172
Şekil No: 93 Bohça.....	172

Şekil No:94 Bohçadan Detay.....	173
Şekil No:95 Kolsuz cepken.....	174
Şekil No:96 Gelin entarisi (Bindallı)	174
Şekil No:97 Gelin entarisi(Bindallı)nden Detay	175
Şekil No:98 Gelin entarisi(Bindallı)nden Detay.....	175
Şekil No:99 Bindallı.....	176
Şekil No:100 Bindallıdan Detay.....	176
Şekil No:101 Bindallı.	177
Şekil No:102 Bindallıdan Detay.....	177
Şekil No:103 Entari (üç etek)	178
Şekil No:104 Entari(üç etek)den Detay.....	178
Şekil No:105 Sabahlık.....	179
Şekil No:106 Sabahlıktan Detay.....	179
Şekil No:107 Başörtüsü.....	180
Şekil No:108 Başörtüsünden Detay.....	180
Şekil No:109 Fes.....	181
Şekil No:110 Festen Detay.....	181
Şekil No:111 Festen Detay.....	182
Şekil No:112 Püskül.....	182
Şekil No:113 Püskülden Detay.....	182
Şekil No:114 Püskül.....	183
Şekil No:115 Püskülden Detay.....	183
Şekil No:116 Çorap Bağı.....	184
Şekil No:117 Çorap Bağından Detay.....	184
Şekil No:118 Cepken.....	185
Şekil No:119 Cepkenden Detay.....	185
Şekil No:120 Cepkenden Detay.....	186
Şekil No:121 Cepkenden Detay.....	186
Şekil No:122 Cepken.....	187
Şekil No:123 Cepken den Detay.....	187
Şekil No:124 Cepken den Detay.....	187
Şekil No:125 Cepken den Detay.....	188

Şekil No:126 Cepken (zenne saltası).....	188
Şekil No:127 Cepken (zenne saltası)nden Detay.....	189
Şekil No:128 Aba (boy abası).....	189
Şekil No:129 Aba (boy abası)dan Detay.....	190
Şekil No:130 Efe şalvarı.....	190
Şekil No:131 Efe şalvarından Detay.....	191
Şekil No:132 Efe şalvarından Detay.....	191
Şekil No:133 Fes.....	192
Şekil No:134 Fes.....	192
Şekil No:135 Fes.....	193
Şekil No:136 Başlık.....	193
Şekil No:137 Tepelik.....	194
Şekil No:138 Tepelikten Detay.....	194
Şekil No:139 Tepelik	195
Şekil No:140 Tepelikten Detay.....	195
Şekil No:141 Tepelik.....	196
Şekil No:142 Tepelikten Detay.....	196
Şekil No:143 Tepelik.....	197
Şekil No:144 Tepelikten Detay.....	197
Şekil No:145 Tepelik.....	198
Şekil No:146 Tepelikten Detay.....	198
Şekil No:147 Alınlık.....	199
Şekil No:148 Alınlık.....	199
Şekil No:149 Alınlık.....	200
Şekil No:150 Alınlık.....	200
Şekil No:151 Alınlık.....	201
Şekil No:152 Alınlık.....	201
Şekil No:153 Alınlık.....	202
Şekil No:154 Alınlık.....	202
Şekil No:155 Alınlık.....	203
Şekil No: 156 Yanakdöven.....	203
Şekil No:157 Gerdanlık.....	204

Şekil No:158 Gerdanlık.....	204
Şekil No:159 Gerdanlık.....	205
Şekil No:160 Gerdanlık.....	205
Şekil No:161 Gerdanlıktan Detay.....	206
Şekil No:162 Gerdanlık.....	206
Şekil No:163 Gerdanlık.....	207
Şekil No:164 Gerdanlık.....	207
Şekil No:165 Gerdanlıktan Detay.....	208
Şekil No:166 Gerdanlık.....	208
Şekil No:167 Gerdanlık.....	209
Şekil No:168 Gerdanlık.....	209
Şekil No:169 Hamaylı (Muskalık).....	210
Şekil No:170 Muskalıktan Detay.....	210
Şekil No:171 Hamaylı (Muskalık).....	211
Şekil No:172 Muskalıktan Detay.....	211
Şekil No: 173 Hamaylı (Muskalık).....	212
Şekil No:174 Muskalıktan Detay.....	212
Şekil No: 175 Hamaylı (Muskalık).....	213
Şekil No:176 Küpe(çift).....	214
Şekil No:177 Küpe(çift)	214
Şekil No:178 Küpe (dulukçalık)	215
Şekil No:179 Küpe(çift)	215
Şekil No:180 Küpe(çift)	216
Şekil No:181 Bilezik.....	216
Şekil No:182 Bilezik.....	217
Şekil No:183 Bilezik.....	217
Şekil No:184 Bilezik.....	218
Şekil No:185 Bilezik.....	218
Şekil No:186 Kemer Tokası.....	219
Şekil No:187 Kemer Tokası.....	219
Şekil No:188 Kemer Tokasından Detay.....	220
Şekil No:189 Kemer Tokası.....	220

Şekil No:190 Kemer Tokası.....	221
Şekil No:191 Kemer Tokasından Detay.....	221
Şekil No:192 Kemer Tokası.....	222
Şekil No:193 Kemer Tokasından Detay.....	222
Şekil No:194 Kemer Tokası.....	223
Şekil No:195 Kemer Tokasından Detay.....	223
Şekil No:196 Kemer.....	224
Şekil No:197 Kemerden Ayrıntı.....	224
Şekil No:198 Kemer.....	225
Şekil No:199 Kemerden Ayrıntı.....	225
Şekil No:200 Kemer.....	226
Şekil No:201 Kemerden Ayrıntı.....	226
Şekil No:202 Kemer Ayrıntı.....	227
Şekil No:203 Kemer.....	227
Şekil No:204 Kemerden Ayrıntı.....	227
Şekil No:205 Kemer.....	228
Şekil No:206 Kemerden Ayrıntı.....	228
Şekil No:207 Kemerden Ayrıntı.....	229
Şekil No:208 Kemer.....	229
Şekil No:209 Kemerden Ayrıntı.....	229
Şekil No:210 Kemer.....	230
Şekil No:211 Kemerden Ayrıntı.....	230
Şekil No: 212 Muskalık.....	231
Şekil No: 213 Muskalık.....	231
Şekil No:214 Yüzük.....	232
Şekil No:215 Yüzük.....	232
Şekil No:216 Yüzük.....	233
Şekil No:217 Yüzük.....	233
Şekil No:218 Yüzük.....	234
Şekil No:219 Saat Kesesi.....	235
Şekil No:220 Saat Kesesi.....	235
Şekil No:221 Saat Kesesi.....	236

Şekil No:222 Para Kesesi.....	236
Şekil No:223 Para Kesesi.....	237
Şekil No:224 Para Kesesinden Detay.....	237
Şekil No:225 Para kesesi.....	238
Şekil No:226 Para kesesi.....	238
Şekil No:227 Tütün kesesi.....	239
Şekil No:228 Tütün kesesi.....	239
Şekil No:229 Tütün kesesi.....	240
Şekil No:230 Tütün kesesinden Detay.....	240
Şekil No:231 Tütün kesesi.....	241
Şekil No:232 Kur'an kesesi.....	241
Şekil No:233 Halı.....	242
Şekil No:234 Halıdan Detay.....	242
Şekil No:235 Halı.....	243
Şekil No:236 Halıdan Detay.....	243
Şekil No:237 Halı.....	244
Şekil No:238 Halıdan Detay.....	244
Şekil No:239 Kilim.....	245
Şekil No: 240 Kilimden Detay.....	245
Şekil No:241 Cicim Kilim.....	246
Şekil No:242 Kilimden Detay.....	246
Şekil No:243 Kilim Yastık.....	247
Şekil No:244 Yastıktan Detay.....	247
Şekil No:245 Kilim Yastık.....	248
Şekil No:246 Yastıktan Detay.....	248
Şekil No:247 Cicim Yastık.....	249
Şekil No:248 Yastıktan Detay.....	249
Şekil No:249 Cicim Yastık.....	250
Şekil No:250 Yastıktan Detay.....	250
Şekil No:251 Cicim Yastık.....	251
Şekil No:252 Yastıktan Detay.....	251
Şekil No:253 Cicim Yastık.....	252

Şekil No:254 Yastıktan Detay.....	252
Şekil No:255 Cicim Yastık.....	253
Şekil No:256 Yastıktan Detay.....	253
Şekil No:257 Cicim Yastık.....	254
Şekil No:258 Aba (Boy Abası)	254
Şekil No:259 Abadan Detay.....	255
Şekil No:260 Nazarlık.....	256
Şekil No:261 Nazarlıktan Detay.....	256

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Ürünler.....	257
Tablo 2: Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşlemeler.....	258
Tablo 3: Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşleme Örneklerinde Kullanılan Zemin ve İşleme Malzemeleri.....	259
Tablo 4: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşleme Örneklerinde Uygulanan Teknikler.....	260
Tablo 5: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşlemelerde Kullanılan Renkler.....	261
Tablo 6: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşlemelerin Kompozisyon Özellikleri.....	263
Tablo 7: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıkları.....	264
Tablo 8: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Zemin ve İşleme Malzemeleri.....	265
Tablo 9: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıklarında Uygulanan Teknikler.....	266
Tablo 10: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Renkler.....	267
Tablo 11: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysilerinin ve Başlıklarının Kompozisyon Özellikleri.....	268
Tablo 12: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıkları.....	269
Tablo 13: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Zemin ve İşleme Malzemeleri.....	270
Tablo 14: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıklarında Uygulanan Teknikler.....	271

Tablo 15: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Renkler.....	271
Tablo 16: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysilerinin ve Başlıklarının Kompozisyon Özellikleri.....	272
Tablo 17: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın ve Erkek Takıları.....	273
Tablo 18: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Takılarında Kullanılan Malzemeler.....	274
Tablo 19: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Takılarında Uygulanan Teknikler.....	275
Tablo 20: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Takılarının Kompozisyon Özellikleri.....	276
Tablo 21: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Takılarında Kullanılan Malzemeler.....	276
Tablo 22: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Takılarında Uygulanan Teknikler.....	277
Tablo 23: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Takılarının Kompozisyon Özellikleri.....	278
Tablo 24: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keseler.....	279
Tablo 25: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerde Kullanılan Malzemeler.....	280
Tablo 26: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerde Uygulanan Teknikler.....	281
Tablo 27: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerde Kullanılan Renkler.....	282
Tablo 28: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerin Kompozisyon Özellikleri.....	283
Tablo 29: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumalar.....	284
Tablo 30: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumalarda Kullanılan Malzemeler.....	285

Tablo 31: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumalarda Uygulanan Teknikler.....	285
Tablo 32: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumalarda Kullanılan Renkler.....	286
Tablo 33: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumaların Kompozisyon Özellikleri.....	287

1-GİRİŞ

1.1.Problem

Sanat temelde günlük yaşama anlam ve biçim kazandırma çabasıdır. Sanatçı duyarlılığı ve yaratıcı güzü ile insan yaşantısını aydınlatan, yorumlayan kişidir. Sanat ürünlerinin belli mesajları vardır. Ürettikleri çağın değer yargılarını, teknik, araç gereç, beceri, estetik yönleri, dünya görüşlerini, yapılarını belgelerler. (Erdem, 1984: 83)

Sanat: bir duygunun, bir tasarının ya da güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü bir anlatım sonucu ortaya çıkan üstün yaratıcılıktır. (Bulut, 2002: 62) Sanat; ülkelerin politik, ekonomik ve kültürel güçlerini ve değişimlerini belgeleyen tarihi kaynaklar arasında, nitelik ve nicelikleri ile en önemli sırayı almaktadır. Bu niteliği de insanların duygu üzerinde var olmalarından bu yana ivme kazanan önemiyle korumaktadır. (Giray, 1996: 39)

İnsanoğlu'nun var olduğu tarihten günümüze kadar uygarlıklar, el sanatlarıyla iç içe yaşamışlardır ve yaşamaktadırlar. Giyinme, barınma, beslenme, süslenme, eğlenme gibi ihtiyaçların karşılanmasında el sanatlarından ve onun ürünlerinden yararlanılmıştır. Denilebilir ki insan gittiği her yere ve egemenlik kurduğu her alana el sanatlarını ve bu sanatlarını ve sanatlara ilişkin kültürünü de birlikte taşımıştır. (Arlı, 2003: 67) Kişinin kendisine faydalı olacak eşyayı hazırlarken, elinin ürününün renk, zevk, desen ve biçim ahengi beraberliğinde geliştirmesi, elbette şahsi kabiliyet ve maharete dayanırken aynı zamanda yöresel karakterini de aksettirmektedir. (Başlangıç, 1984: 74)

Türk folkloru çok zengindir. Zenginliğinin bir parçasını da yurdumuzun her bölgesinde değişik şekillerde ortaya çıkmış olan el sanatları oluşturmaktadır. El sanatları, bireyin bilgi ve becerisine dayanan, genellikle doğal hammaddelerin kullanıldığı, elle ve basit aletler dışında makine gücüne ihtiyaç duyulmadan yapılan

ve toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini, folklorik özelliklerini taşıyan, yapan kişinin zevk ve becerisini yansıtan, gelir sağlayıcı üretime yönelik etkinliklerdir. (Özdemir; Yetim, 1997: 191)

Bu nedenledir ki bir milletin kültür ve kişiliğinin en canlı belgelerinden sayılan el sanatları; asırlar boyu toplumun yaşayışı, zevki, sanat anlayışı ve el becerisi ile bütünleşerek insan ruhunun derinliklerinden eserlerine incelikle aksettği görülmektedir. (Onuk; Çerçicioğlu, 1997: 43)

Çok zengin bir el sanatları potansiyeline sahip olan Türk milletin kültür tarihi incelendiğinde, asırlar öncesinde bile yaratıcı gücünü kullanarak madenlerden, taşlardan, bitkilerden ve hayvanlardan elde edilen hammaddeleri değerlendirerek çeşitli ihtiyaç maddeleri yaptığı görülmektedir. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan göç yolunda karşılaştıkları kültürlerden de etkilenerak günümüze kadar uzanan el sanatlarımız oluşturmuşlardır. (Alparslan, 2001: 1)

“El sanatları, bütün folklorik sanatlar gibi, bir milletin kültürel kişiliğinin en canlı belgeleridir. Çeşitli medeniyet ve kültürlerin beşiği ve geçit yolu olan Türkiye’de el sanatlarının çok zengin bir geçmişi vardır. Türklerin yüzyıllar boyunca yapı geldikleri halı, kilim, kumaş işleme, kese, oya, maden, tahta, deri, cam işleri, kıyafetler, süsler gibi gündelik kullanma eşyasında olsun, cami, türbe, çeşme gibi mimari anıtların çeşitli taş, metal ve çini işlerinde olsun hepsinde ince bir biçim ve renk anlayışı titiz bir işçilik kaygısı hüküm sürmüştür. (Öztürk, 1977: 86)

El sanatlarının tabiatın şartlarından korunma, örtünme ve örtme ile yaşam koşullarına kolaylık sağlama ihtiyacından kaynaklandığı bir vakıadır. Kişinin kendisine faydalı olacak eşyayı hazırlarken, elinin ürününün renk, zevk, desen ve biçim ahengi beraberliğinde geliştirmesi, elbette şahsi kabiliyet ve maharete dayanırken aynı zamanda yöresel karakterini de aksettirmektedir. (Başlangıç, 1984: 74)

“Şekil, desen, renk uyuşumu yanında el sanatları ürünlerinin her birinin kendine özgü bir anlam taşıması ve anlatması yönünden de önemlidir. Söz gelimi, oylarla, işlemelerle, çoraplarla, halı kilimle, doğayı ve ondan aldıklarını gördüğü ve düşündüğü gibi biçimlendiren eller onları yapanın içindeki güzelliklerini, yüreğindeki saf duygularını katmasını da bilmiştir. (Öztürk, 1977: 85)

Halk el sanatlarında işlenen her motifin bir anlamı ve bir dili vardır. Üretim süreci içinde her elde ve her çağda değişime uğrayarak günümüzün ilginç görselliğine erişmişlerdir. Nasıl ki ilk insan önce resimle başlayıp, şekilleri çizgi biçiminde anlatım aracına sokmuşsa, işte, motifler de süreç içinde evrim geçire geçire bu günkü halımızdaki, kilimimizdeki, çorabımızdaki biçimlerini almıştır. Yıllar yılı okumamış, okutulmamış Anadolu insanı yazıdan yoksun olunca düşüncelerini kendine özgü şekillerle, renklerle dile getirmeğe çalışmış, bu şekilleri renkli halısına, kilimine, yağlığına, çorabına işlemiştir. (Önder, 1976: 3805)

Kullanıldıkları hammaddelerine göre el sanatları:

1. Hammadde olarak lif işleyen el sanatları,
2. Hammadde olarak ağaç işleyen el sanatları,
3. Hammadde olarak taş işleyen el sanatları,
4. Hammadde olarak toprak işleyen el sanatları,
5. Hammadde olarak maden işleyen el sanatları,
6. Hammadde olarak deri ve hayvansal artıkları işleyen el sanatları,
7. Hammadde olarak ince dallar, saplar ve ağaç şeritleri işleyen el sanatları,

olmak üzere yedi ana grup altında toplanmıştır. Ayrıca her ana grup kendi arasında alt gruplar oluşturmaktadır. (Arlı, 1987: 55)

Köklü bir yapıya sahip olan Türk kültürünün ve sanatının temelini, geleneklerle oluşmuş, katılımlarla zenginleşmiş dinamik yapısı oluşturmaktadır. Bir milletin varlığı ile geçmişinin en önemli kaynakları, o milletin süregelen ve insanlık tarihine

mal olmuş eserlerinde görülmektedir. Köklü kültürümüzün günümüze değin süregelmiş ve hemen her alanda uygulanabilmiş en önemli eserlerinin çok büyük bir bölümünü de “El Sanatlarımız” oluşturmaktadır. Türk kültür ve sanat tarihi sürecinde yapıldıkları dönemin, coğrafyanın, bölgenin, yörenin yahut grubun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını yansıtan bu eserler, yapıldıkları dönemlerden bu güne bir köprü kurmakla birlikte, gelişimindeki kronolojik süreç hakkında günümüze bilgi ulaştırabilen en önemli kaynaklar olduğu tartışılmaz bir gerçektir. (Mercanoğlu, 2004:)

Türklerin ilk sanat eserlerini Altay ve Yenisey dolaylarında aramak gerekir. Teük devrine ait birçok silah, balta ve eşyaların süslemeleri Türk süsleme sanatının kaynağını tanıtılmaktadır. O çağlarda süslemelerde kullanılan motifler geometrik şekiller ve hayvan figürlerinden meydana gelmiştir.

Türk süslemelerinin gelişen devri İslamiyet’ten sonra olmuştur. Dine verilen önem ona ait her bina, her kitap ve kullanılan her eşyanın güzel şekillerle süslenmesi isteğini uyandırmıştır. Süslemelerde hayvani motifler terkedilmiş, yerine üsluplaşmış bitki ve çiçek motifleri kullanılmıştır.

XVIII. yüzyıldan sonraki süslemelerde ise tabi çiçeklerden meydana gelmiş motifler görülmektedir.

XI. ve XIII. Yüzyıl Selçuklular, XIV. Yüzyıl Beylikler devirlerinde dini yapıların iç ve dış süslemeleri, halı, kumaş, ağaç ve taş üzerine yapılan süslemeler ayrı ayrı güzellikte değer taşıyan eserlerdir.

XV. XVIII. Yüzyıl Osmanlılar devri ise süsleme sanatlarında, uygulama alanları teknik ve üslup bakımından çok yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Süslemelerin üstün güzelliğinin nedenleri ise süslenecek yerin özelliğine uygun tekniğin seçilmesi ve tekniğe uyacak motiflerin uyumlu bir şekilde yerleştirilmesidir.

Örneğin; Mimaride: Yapraklar, geometrik şekiller, fistolar

Oymalarda: Geometrik şekiller ve kıvrımdalar

Dokumalarda: Sembolik ve geometrik şekillerle çiçek motifleri

Halılarda: Geometrik ve sembolik şekillerle bitkisel motifler

Çini ve Seramiklerde: Kıvrık dallı bitki motifleri ve geometrik şekilli geçmeler

İşlemelerde: Çiçek, yaprak ve manzara motifleri

Geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar gelen duvar çinileri, seramikler, halılar, kilimler, tezhipler, yazılar, kumaş ve işlemler Türk süslemeciliğinin en güzel örnekleridir. (Fenercioğlu, 1973: 7,8)

Müzecilik

“Müze, toplumun bilimsel ve kültürel geçmişini yansıtan ve geleceğini biçimleyecek öğeleri araştıran, toplayan ve koruyan, sergileyen, belgeleyen, yaşatan ve yönlendiren yaygın bir eğitim kurumudur”. (Atagök, 1985: 3) Toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur.(Ata, 2001: 1)

“Kar amacı gütmeyen, toplumun gelişmesine ve hizmetine dönük amaçlı olarak çalışan, topluma açık ve kalıcı unsurları içeren insan ve çevresinin materyal kanıtını, etüt ve eğitim amaçları ile toplayarak saklayan, araştıran, ileten ve sergileyen bir kurumdur. (İnel, 2000: 20)

Kültürümüzün en önemli bölgelerinden olan Anadolu’nun pek çok yerinde güzel örnekleri bulunan el sanatları ürünleri giyim, kuşam, süsleme, süslenme ve estetik konularında çok zengin kültürün varlığını kanıtlamakta, yerli ve yabancıların hayranlıklarını kazanmaktadır. Müzeler, geçmişe ilişkin her türlü bilgi, belge ve yapıtı saklamak, korumak, sergilemek ve tanıtmak amacıyla oluşturulmuş bilim

kuruluşlarıdır. Eğitici ve öğretici işlevi olan bu kuruluşlar halkı bilinçlendirmenin yanı sıra, yapmış oldukları bilimsel çalışmalarla da ulusal ve evrensel kültürün en önemli unsurları olarak dikkat çekmektedirler.

Çağımızda müzecilik alan olarak bilimden sanata, uygarlığın gelişimini simgeleyen çeşitli dallarda etkinlik göstermektedir. Müzeler; kültür, sanat, bilim yapıtlarını ve doğa nesnelerini toplayarak, bunları toplumun gelişmesi ve eğitilmesi amacıyla sergileyen, inceleyen ve koruyan kurumlardan Müzecilik kavram olarak 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. (Yaldız, 1993: 20)

Müzeler mevcut ortamları ve yüklendikleri misyon ile ideal bir eğitim ortamı olma özelliğine sahiptir. Müzeler eskiden eğitim rollerini dar bir çerçevede düzenledikleri etkinliklerle gerçekleştirirken, aslında kendilerinin gerçekten bir eğitim kurumu olduklarının farkında değillerdi. Günümüz çağdaş müzeleri eğitim rollerinin farkına vararak bu yönde önemli çalışmalarla topluma daha çok katkıda bulunmaktadır. (Altun,2003: i)

Müzeler, toplumların bilim ve sanat ürünleri ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini sergilemek amacıyla oluşturulmuş kurumlardır. Yüzyıllar boyunca toprak altında saklı kalmış tarihî eserlerin gün ışığına çıkarılarak sergilenmesi, toplumu oluşturan bireylerin geçmişi daha iyi tanımalarına olanak sağlar. Ayrıca müzeler, toplumu aydınlatmak amacıyla insan soyunun gelişimi, doğa olaylarının oluşumu ve teknolojinin geçirdiği değişim gibi konularda araştırmalar yapan bilimsel merkezlerdir.

Müzenin amacı; tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları bilim ve sanat açısından inceleyerek, hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak amacını taşıyan kurumlardır. (<http://ansiklopedi.bibilgi.com/Müzeler>)

Müzelerde bulunan nesnelerin anlam ve önemi müze içinde ve dışında yazılı ve sözlü olarak, ayrıca rehber eşliğinde yapılan gezilerle açıklanır. Böylece, ziyaretçilerin müzede yer alan eserler hakkında ayrıntılı bilgi edinmeleri sağlanır.

Sergiledikleri geçmişe ait eserlerle, ülkelerin ulusal değerlerinin oluşmasına önemli katkılarda bulunan müzeler, aynı zamanda etkin katılım ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan eğitim kurumlarıdır (Erbay, 1987: 2)

Müzecilik; müzenin kurulması, müzede yer alan eserlerin kimin tarafından ne zaman yapıldığının belirlenmesi, sınıflanması, gerekliyse onarılması ve ısı, nem gibi dış etkenlerden korunması gibi konularda faaliyet gösterir. (<http://www.yenibilgiler.com/muze-nedir/>)

Geleneklerin bir ulusun kişiliğinin, kimliğinin belirlenmesindeki belli başlı öğelerden biri olduğu gerçeği herkes tarafından bilinmektedir. Özellikle geleneksel kültürün köklü ve yaygın olduğu Türkiye gibi ülkelerde bu kültürün korunmasında devletin rolünün ne denli önemli olduğu görülmektedir. Devlet eliyle bu mirasın saptanması, araştırılması, belgelenmesi, korunması için programlar yapılması eğitim ve bilinçlendirme yollarıyla sürekliliklerinin sağlanmasına yönelik çalışmalar Kültür Bakanlığına bağlı çeşitli birimlerce yapılmaktadır. (Aydemir, 2003: 168)

Zengin tarih ve kültür birikimine sahip olan ülkemizde zaman içinde inşa edilen yeni müze binalarının yanı sıra günümüze ulaşan taşınmaz kültür varlıkları da restore edilmekte ve pek çoğu "müze" olarak ziyarete açılmaktadır.

Ülkemizde Bakanlığımıza bağlı 98 Müze Müdürlüğü, 90 bağlı birim ve 129 düzenlenmiş ören yeri olmak üzere, ziyaret edilebilir 317 ünite aynı zamanda birer eğitim ve bilim kurumu olarak hizmet vermektedir.(<http://www.kvmgm.gov.tr>)

Ülkemiz çok sayıdaki değişik uygarlıklara ait zengin arkeolojik ve kültürel mirası ve diğer kültürel değerleri açısından dünyanın emsalsiz bir ülkesidir. (Türkiye Müzeleri, 2002: 8-9). Ülkemiz arkeolojik eserler bakımından olduğu kadar etnografik eserler bakımından da son derece zengindir. (Çal, 2003: 166)

Müzeciliğin Tarihçesi

Türklerde müzeciliğin tarihini, çok eskilere Selçuklu çağına kadar indirmek mümkündür. Konya'nın ortasındaki höyüğün etrafını bir sur duvarı ile çevirirken Türk tarihinde ilk müze denemesini yapan Selçuklular, buldukları her döneme ait, her çeşit işlenmiş taş bu sur duvarlarının görünür yerlerine yapıştırarak sergilemek suretiyle, bir bakıma bir müzeci anlayışıyla davranmışlardır. Anadolu'daki birçok Türk mimari eserlerinde karşılaşılan daha önceki medeniyetlere ait işlenmiş parçalar da bu eserlerin yok olmalarını önleyen bir davranış, kısacası bir çeşit müzecilik gibi değerlendirilebilir. Konya ile Iğın arasında Kadınhanı bu hususta gayet belli bir örnektir. Bu eski Selçuklu kervansarayının bütün cepheleri Antik veya Bizans çağına ait kitabe ve işlenmiş mimari parçalarla inşa edilmiştir. Daha bunun benzeri örnekleri çoğaltmak mümkündür. (Eğice, 1989-1990: 5-6)

Osmanlı dönemlerinde de çeşitli eski eserlerin korunmaları gayesiyle depolandıkları ve böylece saklandıkları görülür. Bu tutum her ne kadar çağımızın müzeciliğine ters düşmekte ise de, pek çok eserin böylece yok olmaktan kurtarıldığı ve bugünkü müzelerimizin çekirdeğini teşkil ettikleri de bir gerçektir. Osmanlı sarayının mahzenlerinde yüzyıllardır saklanan pek çok eski eser, burası Topkapı Sarayı müzesi olduktan sonra gün ışığına çıkarılarak teşhire konulmuştur. Diğer taraftan sarayın birinci avlusunda bulunan ve İç Cephane denilen eski Hagia Eirene Bizans kilisesinde de bütün Osmanlı tarihi boyunca, bilhassa savaş ganimetleri olarak ele geçirilen çeşitli silah ve savaş aletleri depolanmıştı. Bunlarda bugünkü Askeri Müze'mizin özünü teşkil etmiştir. (Eğice, 1989-1990: 5-6)

Eskiden beri Türklerde değerli eşyaları, silahları saklamak, armağanları korumak düşüncesi hakimdir. Ancak Türklerde müze kavramının temeli olan koruma ve sergileme düşüncesini 13. yy. da Anadolu Selçuklular ile başlatabiliriz. Selçuklu Saraylarında armağanların saklandığı ve bunlar için özel odalar tahsis edildiği, özel sandıklar yaptırıldığı bilinmektedir. Ayrıca Selçuklu Sultanlarının tarih ve sanat eserlerine çok önem verdikleri, bunların korunması için fermanlar çıkarttıkları bilinmektedir.

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinden sonra bir Bizans'a ait birçok eserin korunmasını emretmiş, eserlerin tahrip edilmesini önlemiştir. Özellikle Ayosafya ve Kariye Camii'nin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Savaşlarda elde edilen değerli ve az bulunur nesneler, hediyeler ve kutsal emanetler Osmanlı Devletinin başkenti olan İstanbul' da Topkapı Sarayı'nda korunmuştur. Bu değerli eşyalar devlet malı olarak sarayın demirbaşına işlenmiştir. (Ergeç, 1995)

Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, ilk Türk müzesinin çekirdeğini bir saray kimliği ile Topkapı Sarayı'nda birikmiş çeşitli hediye, ganimet ve silahlar teşkil eder. Bu eserlerin sergilenmesiyle 1846 yılında ilk müzemiz kurulmuş ve bundan sonra ülkemizde müzecilik yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır. Böylece çağdaş anlamda müzecilik çalışmaları başlamıştır. Bu dönemde toplanan eserlerin oluşturduğu koleksiyonlar özel nitelikte idi. (Ergeç, 1995)

Sultan Abdülmecid (1839-1861) döneminde, Kırım harbinin hemen arkasından, artık unutulmakta olan Eski Osmanlı ve Yeniçeri kıyafetleri toplanarak Sultanahmet meydanına bakan bir binada "Elbise-i Atika" adıyla teşhir edilmesine girişilmişti. O devrin anlayışına göre yapılmış, fakat bugün artık biraz gülünç gelen ağaçtan yontulma mankenlere giydirilen ve Topkapı Sarayından alınan bu kıyafetler eski Türk tarihinin bir bölümünü yaşatan tek koleksiyonu teşkil ediyordu.

4. Cumhuriyet Döneminde Müzecilik

Cumhuriyetin ilanı ile Türk müzeciliğinde yeni ve heyecanlı bir dönem başlamıştır. T.B.M.M'nin eski eserler ve müzeler ile yakından ilgilenmesi ve Hars dairesine bağlı olarak Asar-ı Atika ve Müze, Güzel Sanatlar ve Kütüphaneler müdürlüklerinin kurulması büyük önem taşımaktadır. (Ergeç, 1995: 18)

Türk Tarihi ve hatıraları ile ilgili tek "müze"nin yani "Elbise-i Atika'nın fazla ömürlü olmadığı anlaşılmaktadır. Kısa süre içinde bakımsızlıktan harap olmuş ve kurtarılan son kalıntılar Askeri Müze'ye devredilmiştir. (Oğuz, 2003: 12)

Atatürk'ün 1925 yılında kurulmasını emrettiği ve 1930 yılında açılışını sağladığı Ankara Etnografya Müzesi olmuştur. Bina ve malzeme açısından daha sonra kurulan hiçbir etnografya müzesi, Cumhuriyetin ilk yıllarının imkansızlıkları içinde kurulan bu müzeyi aşamamıştır. (Oğuz, 2003: 12)

Arkeoloji araştırmalarının ilk örnekleri Ahlatlıbel, Alacahöyük, Alishar, Boğazköy'de başlamıştır. Bunlar ilk milli kazılar olarak tarihe geçmiştir. Bu kazılar uzman ve bilim adamları tarafından gerçekleştirilmiş ve burada çıkan eserler Hitit (Anadolu Medeniyetler) Müzesi'nin ilk objelerinin oluşturmuştur. (Önder, 1999: 14)

“Türk Tarih Kurumu ve Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulması ile birlikte müzelere uzman personel yetiştirilerek Türk müzeciliğine daha bilimsel bir yön verilmiştir”. (Önder, 1999: 14)

Atatürk'ün müzeciliğimizin gelişmesinde büyük yardım ve destekleri olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Atatürk'ün o dönemin başbakanı olan İsmet Paşaya çektiği telgraf O'nun arkeolojiye verdiği önemi göstermektedir. (Ergeç, 1995)

Müzecilik, özellikle Atatürk'ün ilgisiyle, Cumhuriyet Döneminde büyük önem kazandı. Atatürk'ün emri ile bir yandan yeni müzeler kurulurken bir yandan da bazı tarihsel anıt ve yapılar müze olarak kabul edildi. Yine bu dönemde, müzecilik ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıktı. 1945 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, bugün Anadolu'yu bir açık hava müzesi durumuna getiren önemli çalışmaların temelini attı. (<http://www.yenibilgiler.com/muze-nedir/>)

Türkiye'deki ilk sanat müzesi ise Atatürk'ün emri ile 1937'de Dolmabahçe Sarayında açılan Resim ve Heykel Müzesi'dir. 1874 yılındaki nizamnameden sonra 1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkartılmıştır. Ancak çok eksikleri bulunan bu yasa, 1983 yılında bazı değişikliklerle 286. sayılı Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Kanunu olarak yeniden düzenlenerek yürürlüğe konmuştur.

Bugün ülkemizde 170 civarında müze bulunmaktadır. Bu müzelerde milyonlarca eser korunup sergilenmektedir. Son yıllarda modern müzecilik yolunda hayli mesafe alınmıştır. Yurt dışı sergileri ile de müzelerimiz ve içinde bulunan tarihi, kültürel ve arkeolojik değerler yabancı ülkelerde tanıtılmaktadır.

1995 yılında Bergama Etnografya Müzesi'nin açılması, 1958 yılında Ankara Söğüt özü'nde, 1980'lerde ODTÜ bünyesinde Folklor Açık Hava Müzesi kurulması yönünde yarım kalan girişimler ve son dönemlerde Kültür Bakanlığı'nca kimi şehirlerde açılan halk kültüründen seçilmiş birkaç yüz parçadan oluşan kimi "antika"ların sergilendiği "Etnografya Müzeleri", Türkiye'nin bu alandaki zenginliğini yansıtacak ve kültür, turizm ve eğitim gereksinimlerini karşılayacak sonuçlar doğurmamıştır. (Oğuz; Özkan, 2003)

Ülkemizde son yıllarda, müzecilik alanında önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bugün yurdumuzun her ilinde ve ilçelerimizin bazılarında halka açık müzeler yer almaktadır (<http://www.yenibilgiler.com/muze-nedir/>)

Etnografya Müzeleri

Etnografya Müzeleri, geçmiş uygarlıklara ait gelenek, görenek, giysi ve gündelik hayat ile ilgili çeşitli eserlerin sergilendiği müzelerdir. (<http://www.egitim.com>)

Etnografya ile ilgilenen bilgi alanının bilgi yöntemi etnometodolojidir. Etnometodoloji, insanların, gündelik hayatları içinde, tam olarak bilincine varmadan kendiliklerinden kullandıkları yöntemlerin ya da eylem kurallarının bilimi, sosyal sınıfların, toplumsal kümelerin üyeleri olarak biz insanların sosyal gerçekliği nasıl anlamlandırdıklarının bilgisidir. Etnografya toplumla ve onun içindeki kümelerle ilgili bilgi sağlamayı gerçekleştirmeli ve bunu her hangi bir topluluğu üstün göstermek için yapmamalıdır. Gündelik hayatın içinde tam

bilincine varılamayan ilişkiler ve yaşam biçimleri toplumun gerçek davranış belleğinin kütüphanesidir. Bu açıdan bakılınca sanat müzeleri veya siyasi tarih müzeleri yoluyla elde edemeyeceğimiz bilgiyi etnografya müzeleri yoluyla elde edebiliriz. Son yıllarda artan folklor çalışmalarının da bu alanla sıkı ilişkide olduğu unutulmamalıdır. Dahası ICOM ‘un maddi olmayan kültür varlıklarının da müzelerin ilgi ve faaliyet alanına alınması en çok dil ve etnik alt grupların kültürlerine ilişkin bir alana karşılık geldiği için etnografya müzelerinin önemi de artmaktadır. (<http://www.mutlucemiz.net>)

Türk toplumunun ortak değerlerinin önce ülkenin genelinde sahip çıkılan, tanınan ve korunan duruma getirilmesinde Etnografya müzelerinin yararı büyüktür. Etnografyanın ülkemizde konuşulduğu yıllarda yapılan girişimler sonraları yeterince önemsenmediği için Cumhuriyet Dönemi’nde kullanılan ve geçmiş dönemlerdeki kültürel yaşamımıza ışık tutacak pek çok ürün bugün müzelerimize ve koleksiyonlara yeterli ölçüde kazandırılmamıştır. (Öztürk: 2003,s.67)

İnsanlık kadar eski olan hatta onunla başlayan etnografyanın bir ilim konusu olarak tanınması XIX. Yy.da mümkün olmuştur. Bununla beraber eski medeni kavimler bu ilme hizmet ettiklerinin farkında olmadan etnografik malzeme toplamaya büyük önem vermişlerdir. (Yener:1960,s.25,27)

Etnografya iki kısımdır.

- Milli Etnografya
- Genel Etnografya

Milli etnografya; bir cemiyete, bir millete ait olup o milletin etnografyasını tetkik eder. Genel etnografya ise ulusaldır, her milletin etnografyasından bahseder. (Karpuz:2001,s.77)

Yaşayan ve Yaşatılan Müzeler

Müzeler, sergilenecek eserlerin özelliğine göre farklı yapı ve sergileme alanlarına sahiptir. Eserlerin genel yapısına göre yaşayan ve yaşatılan müzeler şeklinde düzenlenmelidir. Yaşayan müzeler müze alanı içinde eski eserlerin sergilendiği alanların yanında ailelerin oturduğu, aynı mekanda eskisinin aynısı yapılırken, çağın gerektirdiği yeni tasarımlarla üretimin yapıldığı alanlardır. Yaşatılan müzeler ise el sanatları ürünlerinin sergilendiği yerlerdir. Sergilenen ürünler ait olduğu dönemin yaşam biçimi, sosyal, ekonomik, kültürel, estetik ve sanat düzeyini gösterdiği gibi, maddi ürün sergi mekanında kimlikte kazanarak maddi ürün olarak yaşatılmaktadır.(Onuk; Akpınar; Ortaç, 2003: 80)

Sanal Müzeler

Bilişim teknolojilerinin gelişmesi ve toplumun geneline yayılması ile birlikte diğer tüm kurumlar gibi müzelerde sayısallaşmaya başlamışlar ve sanal müze olarak adlandırılan yeni bir müze türü ortaya çıkmıştır.(inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/47.pdf)

Sanal Müze, müze mekanı ve müzede sergilenmekte olan eserlerin sanal ortamda aslına uygun olarak yeniden inşası ve izleyiciye klavye ve/veya mouse işaretçileri aracılığıyla bu mekanları gezerek eserleri izleme ve inceleme sağlayacak ve internet, cd, dvd gibi ortamlarda yayınlanarak doğrudan ya da uzaktan erişilmesi mümkün olan etkileşimli bir bilgisayar uygulamasıdır. (www.entegresoft.com)

Sanal Müze, değişik medya imkânlarından faydalanılarak hazırlanmış sayısal nesneleri ve bunlara ait bilgileri barındıran, ziyaretçi ile iletişimin kesintisiz olması ve muhtelif erişim şekillerini karşılamak için alışıldık iletişim metotlarının ötesine geçen, dünya çapında erişimini olanaklı kılmak amacıyla fiziksel anlamda bir

mekâna ihtiyaç duymayan müzeler şeklinde tanımlanmaktadır. İlk uygulamaları teknolojik gelişme ile gerçekleşmiş olsa da sanal müze kavramının temelleri 20. yüzyılın ikinci yarısında Walter Benjamin ve André Malraux arasındaki “sanat eserinin aurası” sorunsalı üzerine yapılan tartışma ile atıldığı söylenebilir. Benjamin’in teknolojinin olanaklarıyla çoğaltılabildiği çağda sanat eserinin aurasında bozulma yaşandığı savına karşılık Malraux, sanat eserine yeni auralar eklendiğini savunmuştur. Bu tartışma Malraux’un, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin henüz gelişmediği bir dönemde, herkesin, istediği her yerden ulaşabileceği “duvarsız düşsel müze” kavramını geliştirmesini sağlamıştır. (inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/47.pdf)

Sanal müzeler içeriklerine göre “broşür sanal müzeler”, “içeriksel sanal müzeler”, “eğitsel sanal müzeler” ve “sanal müzeler” olmak üzere dört başlıkta gruplandırılabilir “Broşür sanal müzeler”; var olan bir müzeye ait genel bilgilerinin bulunduğu internet uygulamalarıdır. Müze koleksiyonu ile ilgili kısıtlı bilgi vermelerinden ötürü, sanal müzeden çok tanıtım amaçlı internet sayfası niteliğindedirler. “İçeriksel sanal müzeler”; koleksiyonları çevirim içi sunan ve ziyaretçinin koleksiyondaki nesneleri keşfetmesini amaçlayan sanal müze uygulamalarıdır. Bu uygulamada nesne merkezli bir yol izlenir ve koleksiyon bilgi bankaları ile benzerlik görülür. İçeriğin eğitici ve öğretici olmaması nedeniyle, konunun uzmanları tarafından kullanımı daha uygundur. Müze koleksiyonunun tanımlamada ayrıntılı bilgi vermesi bu uygulamaların en önemli özelliğidir. “Eğitsel sanal müzeler”; ziyaretçilerinin yas, deneyim ve bilgi seviyelerine göre giriş olanağı sunan sanal müzelerdir. (inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/47.pdf)

Bilginin sunumu nesne yerine içerik merkezlidir. Öğretici olma amacıyla tasarlanan bu tür sanal müzelerde, ziyaretçinin ilgilendiği konuda daha fazla bilgi alması ve siteyi yeniden ziyaret etmesini sağlayacak bağlantılar bulunur. Buradaki asıl amaç, ziyaretçinin müzeye gelip nesneleri yerinde görmesini sağlamaktır. “Sanal müzeler” ise; öğretici sanal müzelerin bir sonraki adımı olarak düşünülebilir. Sadece

müzenin koleksiyonunu sunmanın yanında diğer sayısal koleksiyonlara da bağlantılar bulunmaktadır. (inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/47.pdf)

Müzelerin Görevleri

Müzelerin toplama işlevleri bünyelerinde bulunan uzman kişilerce gerçekleştirilmelidir. Bu kişiler koleksiyonlarındaki boşluğun nasıl ve ne ile doldurulması gerektiğini bilen araştırmacı kişilerdir. Böylelikle gerçekten ihtiyaçları olan parçaları alırlar ve koleksiyonlarında bulunan eksikleri tamamlarlar. Gelişmekte olan bütün kurumlar gibi müzelerde kendini korumak ve geliştirmek zorundadır. (Altun, 2003: 11)

Müzelerin, toplama işlevi sırasında, müzenin sahip olduğu, genel karakteri bozacak nesne ve yapıtları koleksiyonlarına katmamaları bütünlüğü ve niteliği korumak açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla müzeye gelen objeleri seçmeden koleksiyonuna katmamalıdır. Toplama eylemi ön yargısız, toplumun duygu, düşünce, kültürel geçmişini yansıtan bir bilinç ve sistem içerisinde yürütülmelidir. (Altun, 2003: 12)

Müzelerin görevlerinden biride topladıkları nesne ve yapıtları korumaktır. Koruma, sergileme ve depolama koşulları sırasında doğal ve dış etkenlerden olumsuz etkilenmelere karşı alınan tedbirlerdir. Koruma her şeyden önce eseri oluşturan malzemenin doğasını bilmekle başlamaktadır. Eserde kullanılan malzemenin bozulmaya karşı eğilimini, saklama koşullarını ve duyarlı olduğu noktaları saptanmalıdır. Nem, ısı, ışık değişkenliği, kirlilik ve böcek oluşmasına yol açan etkenler belirlenmelidir. (Altun, 2003: 12)

Koruma işlevinde bir takım kimyasal işlemlerden ve bilimsel yöntemlerden yararlanılmalıdır. Tekniğin ilerlemesiyle bu konuda son derece olumlu sonuçlar alınmaktadır. (Altun, 2003: 13)

Müze sergilemelerinde amaç, koleksiyondaki nesneleri, halkın tanıyacağı biçimde düzenlemek ve bunlar hakkındaki bilgileri sunmaktır. Bu sunuluşun hazırlanmasında, ziyaretçilerin sosyo-ekonomik durumları konuyla yakınlık dereceleri ve gelenekleri dikkate alınmalıdır. Serginin vermek istediği mesajla, izleyicinin aldığı mesaj örtüşük olmalarıdır. Sergilenen ürünlerin rastgele seçilmediği her eserin anlatılmak istenen ana temanın bir parçası olduğu anlaşılmalıdır. (Altun, 2003: 14)

Şimdilerde el sanatlarımız, bazı üniversitelerde yer alan fakültelerde ders olarak okutulmakta, buralarda el sanatları üzerine yapılan araştırma ve incelemelerle desteklenmektedir. Günümüzde bütün bu kurum ve kuruluşların yanında yeni kurulan dernek ve kooperatiflerle Türk El Sanatı'nın yurt düzeyinde yaygınlaştırılması çalışmaları yaygın bir şekilde devam etmektedir. (Türk El Sanatları Araştırma Raporu: 1989: 7,10)

Klasik eserlerin orijinallikleri bozulmamak koşuluyla kopyalarının yapılması onların bir ölçüde günümüzde yaşatılmasını sağlayacaktır. Müze malzemelerinin kopyalarının yapıldığı örnekler vardır fakat ne yazık ki bunlarda henüz kalite standardı tutturmak söz konusu olmamıştır. (Salman, 1994:375)

Yapılan bu çalışmada, geçmişten günümüze ulaşan bir kültür ve sanat hazinesi olan ve İç Anadolu Bölgesi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde bulunan el sanatları ürünlerinin kullanım yeri, kullanılan süslemeler, süsleme teknikleri, malzeme, renk, konu ve kompozisyon özellikleri açısından incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü il müzesinde bu aşamada çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Araştırma aşamasında konuyla ilgili yazılı kaynaklar taranmış ve araştırma, el sanatlarıyla ilgili çok sayıda örneğin bulunduğu Nevşehir İl Müzesi'nde yürütülmüştür

Geçmişten günümüze ulaşan değerleriyle Türk kültürü ve sanatı açısından önemli belgeler niteliği taşıyan el sanatları ürünlerinin araştırılması ve belgelenmesi

el sanatlarımıza yeni bakış açıları getiren kaynaklara sahip olunması bakımından önem taşımaktadır.

Bu amaçla araştırma evreni kapsamındaki İç Anadolu Bölgesi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde çalışma yapabilmek için Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden izin alınmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı;

-Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi teşhir vitrinlerinde bulunan el sanatları ürünlerini sınıflandırarak; kullanım yeri, malzeme, motif ve teknik özellikleri, süsleme ve kompozisyon şekilleri açısından incelemek,

-Müzelerde korunmakta ve sergilenmekte olan Geleneksel el sanatlarımızın Türk kadınının özgün yaratıcılığını yansıttığı örneklerin -işleme, örgü, dokuma- ve özelliklerinin incelenmesi, belgelenmesi, tanıtılması, bu bağlamda somut olmayan kültür mirasımızın yeni kuşaklara aktarılması,

-Ayrıca müzede tespit edilecek takıların –tepelik, kolye, küpe, bilezik, yüzük, kemer ve başa takılan diğer süsleyici objelerin- da özelliklerini incelemek ve tanıtması,

-Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi ve el sanatları örnekleri ile ilgili yazılı kaynakları taranması, elde edilen bilgileri kavramsal çerçevede sunulması,

-Maddi kültürümüz olan el sanatlarımızın; yurt içinde ve yurt dışında tanıtılmasına hizmet edecek olan sanal ortamlarda ve sanal müzelerde sunulmasına katkıda bulunmak.

- Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesinde bulunan etnografik eserlerin belgelenmesi ve korunmasına katkıda bulunmak.

-Müzecilik anlayışının yaygınlaşması.

-Kültürel bilgilerin tanıtılmasının öneminin vurgulanması.

Araştırmada elde edilen örneklere ait ayrıntılı özellikleri fotoğraflarla destekleyerek bilgi formları halinde bir katalog oluşturmak araştırmanın amaçları arasındadır.

Bu araştırma ile Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesinde milli ve manevi değerleri yaşatacak el sanatı örneklerini kalıcı kaynaklar haline dönüştürerek, faydalanılması için katkı vereceği düşünülmektedir.

1.3.Araştırmanın Önemi

El sanatlarının kültürümüzün bir parçası olması, ürünlere farklı önemler yüklemektedir. Birincisi, el sanatlarının kültürel mirasımız olma nitelikleri nedeniyle gelecek nesillere de aktarılmasının zorunlu olmasıdır. Bir diğer önemli nokta, el sanatlarının koleksiyon değeri taşıyor olmasıdır. Bu özellik el sanatlarına aynı zamanda yüksek ekonomik değerler de kazandırmaktadır.

Kuşaklardan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşan, müze, kütüphane ve koleksiyonlarda bulunan el sanatları örnekleri, Türk insanının üstün teknik gücünü, sanat zevkini ve yaratıcılığını göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Müzelerde, özel koleksiyonlarda ve sandıklarda muhafaza edilen, gerektiği gibi tanımadığımız ve tanıtamadığımız el sanatları ürünlerini tanıtan folklorik araştırmaların yapılması ve bu tür araştırmaların artırılması halk bilimi açısından önemlidir.

Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'ndeki el sanatı ürünleri, renk, desen, motif, kompozisyon, kullanım yeri gibi özelliklerine göre incelenerek yorumlanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda daha önce böyle bir çalışma yapılmamış olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.4.Varsayımlar

1. El sanatlarının somut olmayan kültürel birimlerin sergilendiği etnografya müzeleri; gelecek nesillere bilgi aktarılmasında temel kaynaktır.
2. El sanatlarının tanıtımının geniş kitlelere ulaşması ve kültür özelliklerinin yaşatılması gereklidir.
3. El sanatları alanında müzelerde bulunan örneklerin tanıtılması önemli bir sorundur ve sanal müzeler bu konuda bir çözüm yoludur.
4. Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde yer alan örnekler, bu yörede yapılmış El sanatlarının genel özelliklerini taşımaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

-Araştırma; İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde teşhir edilen el sanatlarının işleme, örgü, dokuma, takı ve geleneksel giysi örnekleriyle sınırlıdır.

-Araştırma; İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde bulunan el sanatları ürünlerinin; kullanım yeri, malzeme, teknik, renk, süsleme ve kompozisyon özellikleriyle sınırlıdır.

-Araştırma bulguları; yazılı kaynaklar, elektronik ortamdan elde edilen veriler ve İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesinde incelenen etnografik örneklerin belgelendiği bilgi formları ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Aba: Kaba ve kalın bir yünlü kumaştan yapılan esvab; potur, hırka, cepken, bilhassa paltoya da aba denir. (Koçu, 1969: 7)

Antep İşi: Kumaştan tel çekilerek sayı ile yapılan bir iştir. (Gönül,1973: 16)

Balık Sırtı: Sağ ve sola doğru ipliklerin verevine sarılması suretiyle yapılan kolay bir iştir. (Gönül, 1973: 20)

Başlık: Gelin başı süslemede kullanılan tacın adıdır. (Koçu, 1969: 29)

Bezeme: Sanat eserlerinin yüzeyini desen ve motiflerle süsleme. (Serçe, 2006)

Bindallı: Üzeri ya metal ya da metal bükümlü ipliklerle işlenmiş, ya kadife ya da atlastan yapılmış, değişik beden ve modelde gelin elbisesi, genellikle uzun kollu ve ayak bileğine kadar uzun dikilen bu elbiselerin belden kesiksiz ve etek, ceket türünde yapılan iki tipi vardır. Her iki türde de yakalı, yakasız modellerine rastlanmaktadır. (Barışta, 1999: 200)

Bohça: 73*73 cm. 75*70 cm. 114*100 cm. 140*140 cm vb. gibi değişik boyutlarda ya kare ya da kareye yakın dikdörtgen biçiminde olan keten, atlas, kadife, pamuklu vb. kumaşlar üzerine yapılan işlemlerle bezenmiş, eşyayı temiz bir biçimde saklamak ya da taşımak amacıyla yapılmış örtüler. Bohçaların özellikle nişan bohçası olarak hazırlanmalarının Türk sanatında önemli bir yeri vardır. (Barışta, 1999: 200)

Cepkenler: Kolları koltuk altından bileğe kadar yarık bir çeşit kısa ceket olan cepken, çuhadan yapılır, üzeri sırma ve kaytan işlemeli bir nevi erkek giyimidir. Halk giyimini teşkil eden bir takımın içinde en süslü parçalar cepkenlerdir. (Sürür,1976: 18) Zamanımızın ceketi yerine kullanılan uzun kollu bir

çeşit üstlük diye tanımlanan cebken yörelere göre “çetme”, “ “çiterli”, “sarka”, “gazeki”, “ceket”, “aba”, “libade”, “erkme”, “fermene” vb. gibi değişik isimlerde almaktadır. (Ergürebüş, 1995: 34)

Ciğerdeldi: Ciğerdeldi bir cins delik işidir. Ciğerdeldi keskişiyile delinen, bir noktanın çevresine yapılan fisto nakışi şeklinde, serbest stilde uygulanan bir işnedir. (Barışta, 1999: 201)

Cüz Kesesi: Kur'anı ya duvar üzerine yüksek bir yere asmak ya muhafaza etmek ya da okumağa götürürken taşımak amacıyla yapılmış, bazen üzeri işlemelerle süslenmiş, üçgen bir kapak, torba biçiminde kese ve bu torbayı taşıyacak askı biçiminde bir saptan oluşan bir cins çanta. (Barışta, 1999: 202)

Çarşaf: Yatağa güzel bir görünüm kazandırmak ve kirlenmesinin önlemek amacıyla hazırlanmış, yatağın üstüne, yorganın altına serilen ve genellikle iki geniş kenarı işlemelerle süslenmiş büyük dikdörtgen örtü. (Barışta, 1999: 203)

Çevre: Kenarları kıvrılmış, oya ile yahut işleme nakışlarla süslenmiş yağlık, mendil, yazma ve sırmalı olmak üzere iki türlüşü vardır. Yazma çevre ve Sırmalı çevre denilir. Sırmalı çevrelere de yağlık adı verilir. (Koçu, 1969: 71)

Çuha: Yün dokumalar, yünlü kumaştan yapılan esvab, aynı anlamda farsça “çuka” kelimesinden alınmıştır, eski metinlerin çoğunda çuka diye yazılır. Çuhadan kadınlara kışlık ferace kesilmiştir; fakat çuha asıl erkek esvaplarında kullanılmış, çuhadan cepken, fermene, yelek vs. yapılmıştır. (Koçu, 1969: 82)

Dival İşi (Mıhlama- Maraş işi): Bir cins, yüzeysel sarma olan bu işin atma ve tutturma iğnelerinin bileşiminden oluşan, zengin bir repertuarı vardır. Genellikle ıhlamur ağacından yapılmış kalıpların üstüne işlenen bu iğnenin bazen ya kalın çuha ya da karton kalıpların üstüne işlenmiş örnekleri de vardır. (Barışta, 1999: 204)

Divan Örtüsü: Uzun dikdörtgen biçiminde üstü işlemlerle bezenmiş kadife vb. kumaşlarla yapılmış örtü, sedir örtüsü olarak ta bilinen bu örtünün bir etek ünitesi bir oturulacak yeri kapsayan ünitesi bulunmaktadır. Genellikle dikdörtgen yastıklara takım olarak işlenilen sedir örtülerinin köşe bağlantılarında geçiş yastıkları kullanılmıştır. (Barışta, 1999: 207)

Dokuma: Eğirme veya başka yollarla iplik haline sokulabilir her cins hammaddeden imal edilmiş olan, dokunan, örülen veya bu sistemlerin dışında sadece elyafı birbirlerine değişik metotlarla tutturarak, bir bütün meydana getirme yoluyla elde edilen her cins kumaş. (Larousse, cilt 3)

Entari: Koçu (1967), entariyi, basma, patiska ve benzeri kumaşlardan yapılan uzun, düz ve süssüz kadın giysisine entari adı verilmektedir, olarak tanımlamaktadır.

Etnografik eser: Halkın kullandığı her türlü eşya, maddi kültür varlıklarını ifade eder. (Karpuz; 2001: 77)

Etnoloji: Kültürlerin nasıl meydana geldiğini, nasıl geliştiğini, hangi kültür tipleri olduğunu araştırır. (Yener, 1960: 25)

Etnometodoloji: İnsanların, gündelik toplumsal etkileşimler sırasında başkalarının söylediklerine ya da yaptıklarına nasıl anlam kazandırdıklarının incelenmesi. (<http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=etnometodoloji>)

Fes: “Kuzey Afrika’nın batısında Fas şehrinde icat edilmiş kırmızı renkli bir baş kisvesidir; bütün Osmanlı memleketlerinde ve diğer bazı Müslüman memleketlerinde yayılmış, giyilmiştir”. (Koçu, 1969: 113)

Gergef: İşlemede iki eli serbest bıraktığı ve işlenilecek parçayı kendi başına ya da başka bir kumaşa teyellenerek gerdirmeye olanağı sağlayan, dört ayak ve onları

birbirine bağlayan, parçanın büyüklüğüne göre üstündeki çiviler kanalı ile ayarlanabilen, iki dikdörtgen tahta parçasından oluşan araç. (Barışta, 1997: 4)

Hasır İğne: sayılarak yapılan bir tür sarma iğnesidir. Belli sayılarla, sarılarak oluşturulan kare veya dikdörtgen formlarının kaydırılarak, birbiri üzerine yerleştirilmesi ile oluşturulur. (Barışta, 1999: 212)

Hesap İğnesi: Sayılarak yapılan ve kumaşın iki yüzünde aynı görüntüyü veren bu iğnede ya yatay ya dikey ya da diagonal hatlar üzerinde çalışılır. Üçgen ya da baklava biçiminde birimlerle motifi süslemede kullanılan, iğnenin temeli gözeme, (düz teğelti) nakışının birbiri üzerine geometrik bir düzen içinde yerleştirilmesine dayanmaktadır. (Barışta, 1999: 213)

İpek: İpek böceği kozalarından çözülerek elde edilen parlak, ince, yumuşak tellerden dokunan kumaş. (Barışta, 1999: 214)

İşleme: Herhangi bir dokuma veya deri üzerine iğne vasıtasıyla çeşitli cins ve renkteki iplikler (Babaoğlu: 1984), sim ve sırma kullanarak, düz veya kabarık olarak yapılan süslemelere “işleme” (nakış) denir. (Sain, 1987: 5)

Kanaviçe: aynı ismi taşıyan küçük kareli deliklerden mürekkep bir malzeme üzerine yapılacak örneğin sayılarak çıkartılmasıyla meydana getirilen bir iştir. (Gönül, 1973: 18)

Kasnak: bazen bir, bazen iç içe sıkıştırılmış iki daire biçiminde tahtadan oluşan, işlenilecek parçanın gerilmesine yarayan araç. (Barışta, 1997: 2)

Kemer: Elbiselerin beline takılan, ya fonksiyonel ya dekoratif amaçla hazırlanmış, işlemeli, uzun, dikdörtgen bant, bağ. (Barışta, 1999: 216)

Kese: Kese, içine çeşitli nesneler konan, değişik malzemelerden ve örgü türlerinden yapılan, ağzı büzgülü torbacık. Para kesesi, saat kesesi, mühür kesesi,

cüz kesesi, türün ve enfiye kesesi, tarak, kaşık kesesi vb. gibi içine konan nesnelere göre farklı adlar alır. (Girgök, 1997: 1000)

Kırma tel iğnesi: Tel kırma işinde kullanılan, metal ipliğin geçebileceği büyük bir deliği olan, yassı metal iğne. (Barışta, 1997: 7)

Kıstı (boğmak): Aynı motifli metal parçalarının yan yana dizilmesinden oluşan ve boyuna sıkı bir biçimde yerleştirilerek takılan takılardır. . (Gerdan,2007,s.27)

Kordon: Birkaç ipliğin bir arada bükülmesi veya örülmesiyle meydana gelen bir cins yuvarlak kaytan şeklinde tanımlanmaktadır. (Kayadibi, 2001: 80)

Kordon tutturma: Süslenecek kumaşın üstüne çizilen desenin, çizgilerine serilen kordonun, gizli iğneyle tutturulmasıyla yapılan bir iğnedir. (Barışta, 1999: 217)

Kum iğnesi: Bazı kaynaklarda “ince iş” olarak geçen bu iğne, yan yana sıralanmış, gözeme dizilerinden oluşmaktadır. (Barışta, 1999: 217)

Kur'an Kabı: Kur'an muhafazası ya da kutusu. Kur'an- ı Kerim'i saklamak için işlenerek hazırlanmış bir tür kutu (Barışta, 1999: 207)

Kurgan: Orta Asya mezar yapısı, kültürlerden ahşap yığma tekniğiyle yapılmış bir mezar odasını gizleyen bir toprak yığınının oluşur. (Serçe, 2006)

Makas: Kesme işleminde kullanılan, bir ucunda keskin bilenmiş keski; diğer ucunda parmağın girebileceği delik bulunan iki parçanın birbirine çivi ile tutturulmasından oluşan araç. (Barışta, 1997: 3)

Motif: Bir tablonun, bir figürün yahut resmin esasını teşkil eden şekil ve unsur. (Akar; Keskiner: 1979)

Muşabbak İşi: İşlemenin iki yüzü aynı görüntüyü veren sayılı bir iğnedir. (Barışta, 1997: 95)

Mürver İşi: İsmi Mürver ağacından alan mürver, sayılı iğneler arasında iki yüzü farklı görünüm veren bir iğnedir. (Barışta, 1997: 98)

Nazarlık: Nazarlık Arapça “nazar” kelimesi ile Türkçe –lık ekinde mürekkep bir sözdür. Nazarlık, halk inancına göre, onu üzerinde taşıyanı büyüye, hastalıklara ve diğer fenalıklara karşı korumaya veya içinde bulunduğu fenalıklardan kurtarmaya hizmet eder. Nazarlığın türlü nevileri olup taşlar, madenler, üstüne dua yazılı parşömenler en çok kullanılanlarıdır. (Koşay, 1956: 86)

Örgü: “Örgü” , elde kullanılan basit aletlerle, tek ipliğin kendi üzerine bükülüp kıvrılarak çeşitli ilmeklerle tutturulması veya düğümlemesidir. (Akbiç, 1970: 36)

Pesent İşi: Bu kelimenin aslı Farsça pesendiden alınmış olup, seçme ve takdir anlamına gelir. Bu çok kullanılan bir hesap işidir ve sayıya dayanır. Üç iplik üstten ve üç iplik alttan sayılmak suretiyle işlenir. Dönüşte üstten gidilen yerler alttan ve alttan gidilen yerler üstten olmak üzere doldurulur. Pesent işinin ters ve yüzü bir olduğundan iki taraflı kullanılmaya elverişli çevre, uçkur, mendil, yastık örtüsü vesaire gibi eşyalara çok yapılmıştır. (Gönül, 1973: 33,34)

Peşkir (Pişkir): Yer sofralarında peçete yerine dizlere çepeçevre serilen ve ortaklaşa kullanılan uzun örtü. (Larousse,1990)

Pul işi: Türk işlemelerinde süsleyici gereç tutturularak yapılan bir bezeme iğnesidir. (Barışta, 1997: 110)

Püskül: Tepesi düğme gibi bağlanmış bir noktadan sarkan iplik kümesinden oluşan püsküller, ponponlar gibi kullanılırlar. (Atay, 1987)

Sarma işi: Renkli ipek veya ipliğin sık olarak yan yana sıralanmasından ibarettir. (Gönül, 1973: 18)

Seccade: Namaz kılmak için hazırlanan, ayetlik, secde ve tabanlıktan oluşan, bazı işlemlerle bezenmiş örtü. (Barışta, 1999: 225)

Sırma: Haddeden geçirilerek iplik gibi ince hale getirilmiş (sıyrılmış) altın veya gümüş tel. (Serçe, 2006)

Susma işi: Arada bir tel bırakılmak suretiyle yapılan bir nakıştır. (Gönül, 1973: 36)

Şalvar: değişik parça ve ağ kesimleriyle hazırlanan, bol dökümlü uzun hem kadın hem erkeklerin giydiği bir tür pantolon, dışa giyilen don, atlas, kadife, çuha, pamuklu vb. Kumaşlardan yapılan şalvarların bir grubu işlemlerle bezenmiştir. Cep ağızları, paçalar ve yan taraflarında şerit şeklinde işlemler bulunan, bazen yelek ve ceketle takım olarak yapılmış erkek kıyafetleri 19. yüzyılda ilgi çekmektedir. Benzer durum kadınlar içinde söz konusudur. Şalvar, ceket takımları Kına gecesinin tipik giysilerindendir. (Barışta, 1999: 228)

Tel kırma: Yassı, metal tel biçiminde, değişik kratta, gümüşle kaplanmış iplik ve tek gözlü yassı bir iğne kullanılarak yapılan bir tür diagonal, “Z” formu veren diagonal bir haç form oluşturulur ve tel, kısa ve uzun kolların birleştiği noktadan katlanarak kırılır. (Barışta, 1999: 229)

Türk İşi: Desen özelliğine göre sayılarak ve çizilerek yapılan bir işleme. (Korkusuz, 1980)

Uçkur: Eskiden iç donu, çakşır, şalvar, sıkma, potur, zıbka, vücudun belden aşağı alt kısmına geçirilip giyilen her şey, belden uçkur denilen ince kuşakla bağlanarak tutturulur idi; bunun içinde hepsinin üst kenarına uçkurun içinden

geçtiği “uçkurluk” denilen bir yer yapılırdı. Bir boru şeklinde olan uçkurluk iç donunda donun kendi bezinden olur, öbürlerinde alelade bir bezden yapılıp çakşırın, şalvarın, sıkmanın, poturun, zıbkanın kumaşına, bel kısmında dikilip eklenirdi. Uçkurluğun ön kısmında uçkurun geçirilmesi için bir çatlak, ağız bulunurdu. (Koçu,1967: 236)

Üç Etek: Üç etek tanımı, entarinin belden aşağı kısmının üç ayrı yaprak dilimi halinde yapılmasından gelir. Cariyeler hizmet ederken, hızla gidip gelmek için, bu entarinin ön ve yanlarında bulunan yaprakları kaldırır, bellerindeki kuşak yahut kemere sokarlardı (Koçu, 1969: 236) şeklinde tanımlamaktadır.

Yağlık: İki dar kenarı işlemelerle bezenmiş küçük boyutlarda peşkir. (Barışta, 1999: 234)

Yastık: Kare, dikdörtgen, daire, silindir gibi formlarda hazırlanmış ya yaslanmak ya da dayanmak için kullanılan bazen işlemelerle bezenmiş, içi doldurulmuş, bir tür bez destek. (Barışta, 1999: 235)

Yatak Örtüsü: Karyolaların üzerini örtmek ve bezemek için işlenmiş dikdörtgen örtü. (Barışta, 1999: 235)

Yelek: Hava alacak surette kolsuz ve ekseriya önü açık eteği bele kadar kısa olup mintan üstüne ve ceket, salta, cebken altına giyilir bir giyim şeyinin adı”. (Koçu, 1969: 242)

Yüksük: Metal, plastik gibi maddelerden yapılan, üzeri delikli, parmağı korumak için kullanılan, gövdesi silindir biçimli başlık. (Barışta, 1997: 3)

Zincir işi: Kumaşın üzerine çizilen desenin bir noktada tutturulmuş bir biri içinden geçen halkaların aracılığıyla süsleme biçimidir. Ya ilme ya da Suzeni olarak isimlendirilen iğneden farkı burada iğneden başka bir araç kullanılmayışı ve dokuma deri vb. gibi malzemenin tersinden işlenmeyişidir. (Barışta, 1999: 237)

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

ÖZBEL (-), bir ulusu oluşturan insanların birbirinden farklı giyim şekilleri olduğunu vurgularken, geleneksel Türk kadın giyiminin, devrinin en güzel ve en zengin giysilerinden olduğunu söylemiştir. Anadolu'nun bazı bölgelerinde yaşayan ve eski Türkmen giyim geleneğini koruyan bir kadının fesindeki altınların yerini, penezler ve delikli kuruşlar, incilerin yerini boncuklar, ipekli kumaşların yerini de geniş dallı basmaların aldığını vurgulamaktadır.

SÜRÜR (1983), “giyim bir yaşam biçimidir” ilkesinden yola çıkarak, Batı Anadolu' daki geleneksel yaşam biçimlerini, Ege yöresi kadın giyimine etkilerini incelemiştir. Ege bölgesindeki geleneksel kadın giyiminin her bir parçasının ilden ile aldıkları farklı isimleri, şekilleri, renkleri ve kullanım alanlarıyla, nedenleri üzerinde durmuştur.

BARIŞTA (1984), İşlemenin tanımı, kümelenmesi ve belli başlı teknikler, Anadolu ve çevresi Türk İşlemeciliğinin Anadolu ve Anadolu dışındaki kaynakları, Anadolu Selçukluları dönemi; Anadolu Beylikleri Dönemi ve Osmanlı İmparatorluğu Dönemi İşlemelerini tanıtmıştır.

BARIŞTA (1997), İşlemelerin genel sınıflaması ve teknik için gereken araç gereç bilgileri verilmiş ve fotoğraflarla desteklenmiş, teknik uygulamaya başlanmadan önce desen transferinin yapılış biçiminin yanı sıra bazı motif örnekleriyle aktarılmış, Türk işlemelerinden bazı iğneler ünitesinde iğnelerin önce tanımı yapılmış, Türk sanat tarihi içindeki yeri belirtilmiş sonra sol ve sağ elini kullananlar için ayrı ayrı uygulama biçimleri işlem basamakları ile desteklenerek anlatılmıştır. Her iğne için ya müze ve koleksiyonlardaki eski eser ve kültür varlıklarından ya halk sanatçılarından ya da fakültelerin ilgili bölümlerindeki çağdaş sanatçılardan fotoğraflarla örnekler verilmiştir.

BARIŞTA (1999), Osmanlı İmparatorluğu dönemi işlemeleri, İşlemenin tanımı ve teknikleri, Osmanlı İmparatorluğu dönemi işlemelerinin Anadolu ve

evresindeki Türk kökenli kaynakları, Osmanlı dönemi Türk işlemelerinin beş yüz yıllık birikimini; Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı kutlamaları çerçevesinde sergilenmek amacı ile hazırlanan bu kitapta dört yüzü aşkın renkli resim de yer almaktadır. Osmanlı döneminde Türk işlemeleri yüzyıllara göre sınıflandırılarak anlatılmıştır.

GRGNAY (1989), şavak Trkmenlerindeki geleneksel  etek giyimi ve başlıklarını incelemiş, diğerk yörelerdeki Türkmen giysileri ile karşılaştırmaya çalışmıştır. Anadolu'nun her yöresinde ve sınırları dışındaki Türklerde,  etek, entari ve çeşitli başlıkların izlerini görmenin mümkün olduğunu belirtmiş, geleneksel giysilerde ortak değerler ve özde birlik olduğunu, farklılıkların ayrıntıda olduğunu belirtmiştir.

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmada, betimsel çalışma modeli izlenmiştir. Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde sergilenen (etnografik) el sanatları ürünlerinin incelenmesinde tarama yöntemi kullanılmıştır.

Yazılı kaynaklar, Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'ndeki el sanatları ürün örnekleri araştırmanın materyalini oluşturmaktadır. Araştırmada müzedeki envanter kayıtları incelenmiş, yazılı kaynak taramaları Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, Nevşehir ve Kayseri müze kütüphaneleri, Kayseri Halk Kütüphanesi, Tokat Halk Kütüphanesi ve Milli Kütüphane'de gerçekleştirilmiştir. Ayrıca internetten görsel ve yazılı bilgilere ulaşılmıştır.

2007 yılında Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde sergilenen, 136 adet el sanatı ürün örneğinin fotoğrafları çekilmiş, bilgi formları hazırlanmış, aşağıda belirtilen çeşitli ürünlerden elde edilen veriler tablolastırılarak yorumlanmıştır;

- 31 adet işleme (peşkir, uçkur, çevre, yatak çarşafı, sedir eteği, yatak örtüsü, karyola yan yastığı, yastık, seccade, bohça)
- 11 adet geleneksel kadın giysisi ve aksesuarları (cepken, bindallı, elbise, sabahlık, gömlek ve şalvar, başörtüsü, fes, püskül, çorap bağı)
- 9 adet geleneksel erkek giysisi ve aksesuarları (cepken, aba, efe şalvarı, başlık ve fes)
- 12 adet kese (saat, para, tütün ve kur'an keseleri)
- 58 adet takı (tepelik, alınlık, yanak döven, gerdanlık, muskalık, küpe, bilezik, kemer tokası, kemer, yüzük)
- 14 adet dokuma (halı, kilim, yastık, bez ayağı)

- 1 adet applike nazarlık

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini İç Anadolu Bölgesinde bulunan Etnografya müzeleri; oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, İç Anadolu Bölgesi etnografya müzeleri arasından (Ankara Etnografya Müzesi, Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi, Konya Etnografya Müzesi, Nevşehir Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Sivas Atatürk Kongre ve Etnografya Müzesi) tesadüfi yöntemle seçilen Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesidir. Araştırma kapsamında Etnografya Müzesinde sergilenmekte olan 136 adet örneklem materyali de tesadüfi yöntemle seçilerek incelenmiştir.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada, Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde sergilenen ürünlerden 136 adet el sanatı örneği incelenmiş, müzedeki envanter bilgileri doğrultusunda bilgi formları düzenlenmiştir. Araştırma konusu ile ilgili yazılı kaynaklar ve elektronik ortamdan alınan bilgiler değerlendirilmiştir.

3.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde; Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen el sanatları ürünlerinin özellikleri - cinsi, teknik, malzeme, renk, bezeme ve kompozisyon özellikleri- incelenerek tablolastırılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma konusu ile ilgili yazılı kaynaklardan ve elektronik ortamdan alınan bilgiler kapsamında araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Tablolarda sayısal dökümlerin alınmasında $fx100/n$ formülü uygulanmıştır.

4.BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

4.1.1.Kayseri İli Hakkında Genel Bilgi

4.1.1.1. Coğrafi Konumu

Kayseri il alanı, kuzeybatı ve kuzeyden; Yozgat'ın Çayıralan ve Boğazlıyan, kuzey ve kuzeydoğudan; Sivas'ın Gemerek, Şarkışla, Kanal ve Gürün, doğudan; Kahramanmaraş'ın Afşin ve Göksun, güneyden; Adana'nın Tufanbeyli, Saimbeyli, Feke ve Karaisalı, güneybatıdan; Niğde Merkez ve Çamardı, batıdan ise Nevşehir'in Derinkuyu, Ürgüp ve Avanos ilçeleriyle çevrilidir. (Kayseri, 1995: 10)

Şekil No: 1 Kayseri İli Haritası (<http://www.gezenbilir.com>)

Kayseri verimli toprakları olan geniş ovalara sahiptir. Türkiye'nin büyük nehirlerinden Kızılırmak ve Zamanlı Irmağı ile bunlara katılan çok sayıda dere,

geçtikleri yerlere bereket saçarak il sınırları içinde akmaktadır. Çevresine adeta hayat veren Erciyes Dağı, Kayseri'nin ortasında onun bir sembolü olarak yükselmektedir. Bunlardan dolayı insanlar, Kayseri'yi binlerce yıldır kendilerine yerleşim yeri olarak seçmişlerdir. (Cumhuriyetin 75. Yılında Kayseri, 1998: 10)

4.1.1.2. Tarihçesi

Anadolu'da tarih öncesi çağlardan itibaren birçok uygarlıklar, birçok devlet ve şehirler kurulmuştur. Sürgün üzerinde yaşadığımız bu topraklarda tarihin akışını değiştiren olaylar ve savaşlar olmuştur. Yurdumuzun tarih öncesi çağlarda kurulmuş en eski yerleşim yerlerinden birisi de (Yıldır, 1986: 1) Kayseri' dir.

Türkiye'nin kültür, sanat, bilim ve turizm merkezlerinden biri olan Kayseri, tarihin en eski zamanlarından beri pek çok uygarlığa beşiklik etmiş ve her dönemde önemini korumuştur. Şehrin en eski adı olan Mazaka, Roma devrinde şehre imparator şehri anlamında Kaisareia adı verilmiş; bu isim Araplarca Kayseriya şeklinde kullanılmıştır. Türklerde Anadolu'yu fethettikten sonra şehre Kayseriye adını vermişler ve bu ad, Cumhuriyet dönemiyle birlikte Kayseri şeklini almıştır.

Kayseri, her köşesi değişik uygarlıkların kalıntılarının birbiriyle kucaklaştığı Anadolu'nun en köklü ve en eski yerleşim alanlarından biridir. M.Ö IV. binden yani Kalkolitik (Bakırtaş) çağlardan başlayarak Asur, Hitit, Frig dönemlerinde ve Roma devri sonuna kadar bir yerleşim alanı olan Kültepe; bu uygarlıkların kalıntılarını barındıran bir açık hava müzesidir. Kayseri, bu önemli merkezin yakınında yer alan bir bölge olarak bu uygarlıkların hepsinden derin izler taşımaktadır.

1067'de Selçuklu komutanı Afşin ile Türk hakimiyetine giren Kayseri; Selçuklu Devleti, Eretna Beyliği, Dulkadiroğulları, Kadı Burhanettin, Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti dönemlerini yaşamış, başta Selçuklular olmak üzere her dönemde önemli bir Türk kültür merkezi olmuştur.

Cumhuriyet döneminde 1924 Anayasası olan il yapılan Kayseri, 1927 de il sınırlarından geçen demiryolları hattı, 1953’ te kurulan Sümer Bez Fabrikası ve 1950’lilerde başlayan sanayi sitesi ile Türkiye’nin ilk büyük sanayi ve ticaret hamlelerine öncülük etmiştir. (Kurnaz, Tarihsiz)

Şekil No:2 Kayseri’den görüntü

(<http://www.turkiyetanitim.netl>)

4.1.1.3.Ekonomisi

Tarım, hayvancılık, halı ve el dokumacılığı, sanayii, turizm, madencilik ve ticarete dayalıdır. Yetiştirilen başlıca tarımsal ürünler, arpa, buğday, şeker pancarı, patates, çavdar, mısır, soğan, nohut, kuru fasulye, ayçiçeğidir. Ayrıca sebze ve meyve de üretilmektedir. Kayseri’de meyve suyu fabrikalarının kuruluşu meyveciliğin gelişmesini sağlamıştır. Zerdali, kayısı, armut, erik, elma ve ceviz yetiştirilir. Hayvancılıkta ise koyun, kıl keçisi, manda, at, sığır, tavuk, hindi ve yetiştirilip, arıcılık yapılmaktadır. Hayvancılığa bağlı et ve et ürünlerinden sucuk ve pastırması ile ünlüdür. Kayseri ve çevresinde el dokuması, döşeme yaygıları, halıları

yapılmaktadır. Bunların desenleri, renkleri ve kaliteleri çeşitli olup, havları kısa atkı ve çözümleri pamuktan, düğümleri yündendir. Son yıllarda düğümlerde yapay ipek de kullanılmaktadır.

Kayseri, elverişli ulaşım ve enerji olanakları ve zengin yeraltı kaynaklarının yanı sıra sanayisi de gelişmiş illerdendir. Cumhuriyetin ilanından sonra sanayi yönünden Kayseri'ye ağırlık verilmiştir. 1926 yılında Bünyan Halı İpliği Fabrikası, Kayseri Tayyare Fabrikası ve Tank Tamir Fabrikası, 1927 yılında açılan Ankara-Kayseri demiryolu, 1929'da yöreye elektrik sağlamaya başlayan Bünyan Hidroelektrik Santralı, 1930'da yapılan Kayseri-Sivas-Samsun karayolu, 1933 yılında yapılan ve İli Akdeniz'e bağlayan Kayseri-Ulukışla demiryolu ve 1935 yılında kurulan Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası İlde sanayinin gelişmesine katkısı olan önemli kamu yatırımlarıdır. Orta Anadolu Krom İşletmesi, Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi, Çinko, Kurşun, Metal Sanayii, Şeker Fabrikası, Yem Fabrikası belli başlı sanayi kuruluşlarıdır. (<http://www.turkiyetanitim.net>)

4.1.1.4. Geleneksel Giyim Kuşamı

İlde genel olarak İç Anadolu'ya özgü giysiler benimsenmekle birlikte, Kayseri'de geleneksel giyim kuşam ilçeler arasında farklılıklar gösterir. Kadın ve erkek giysilerinde el işlemelerinin önemli bir yeri vardır. Giysiler, zaman içerisinde değişmekle birlikte, kadın giyiminde, başlıklarda, yeleklerde bu özellikler korunmaktadır. Son yıllarda kır ve kent arasındaki keskin farklılıkların yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamasıyla birlikte giyim kuşamındaki değişim de hızlanmıştır. Başta Kayseri şehri olmak üzere, ilçe merkezlerinde kadın giyiminde ev içinde geleneksel, dışarıda ise günün modasına uygun kıyafetler tercih edilmektedir. Buna karşılık erkek giyimi daha sade olup kır-kent ayrımı daha sınırlıdır.

Geleneksel kadın giyimindeki çeşitlilik başlık türlerinde belirgindir. Tepelik ya da fes en yaygın başlıklar arasındadır. Fes altına ince, tülbendi andırır ve genellikle yeşil renkte “kıvrak çeki” adı verilen bir örtü bağlanır. Kimi yörelerde kanaviçeli ve çevresi pullu çekiler kullanılır. “Çora bürük” veya “bürümcek”

denilen uzun örtülere bir yerden bir yere giderken örtünülür. İl merkezi ve Develi dolaylarında çar ya da silgi denilen örtüler yaygındır.

Zıbın, üçetek, bağlama şalvar ve kundura geleneksel giyimin öğeleridir. Adi bezden yapılan önlüklere “uğurcalık” denir. Don (tuman), paçalık yanında çeşitli kumaşlardan dikilen geniş bağlama şalvar günümüzde de kullanılmaktadır.

Şehir kadınları ise maddi imkanlarına göre şal-ipekli-basma-pazen vs. gibi kumaşlardan mamul, göğsü kapalı parmak yakalı, kolları uzun düz veya robalı entari giyerler, bellerine şal veya dokuma kuşak bağlarlar. Genç ve ihtiyarlar başlarına yazma, yemeni, yazma başörtü ve dölband (tülband) örterler ve bunları sallayarak, başları üzerine atarak uçları aşağı sarkar. Kışın üzerine boy hırkaları, ayaklarına iskarpin bez giyilir. Cumhuriyet öncesinde geleneksel erkek giyiminde fes ve külah biçimli başlıklar kullanılmaktaydı. Günümüzde de kırsal kesimde yer yer çeşitli biçimde başlıklara rastlanırsa da, şapka inkılabından sonra fes, sarık vb. başlıklar ortadan kalkmıştır. Merkezlerde satre pantolon üstüne hasse kumaştan “sako” denen geniş ve bol ceketler giyilir. Gömlekler yakasız ve bol olup, üstüne giyilen “kara aba” yeleği andırır. Erkek giyiminin diğer öğeleri olan; şalvar, çeşitli kumaşlar, ayakta yemeni, çarık gibi giyecekler günümüzde tümüyle ortadan kalkmıştır.

4.1.1.5. Geleneksel El Sanatları

Dericilik: Kayseri kültürünün bir parçası olan ve geçmişte ekonomik hayata yansıyan geleneksel el sanatlarının çoğu kaybolmuştur. Örneğin, deri işlemeciliği yüzyıllar boyunca Kayseri için önemli bir gelir kaynağı olmuştur.

Dokumacılık: İlde dokumacılık, çok eski dönemlerden bu yana kadınların başlıca uğraş alanlarından biri olmuştur. Halı, kilim ve yük çulu olan dokumaları çeşitli yörelerde hala sürdürülmektedir. 1960’lı yıllardan sonra eski önemini yitiren bakırcılık bir ölçüde yaşamaktadır. (Yurt Ansiklopedisi,1983: 3) Bununla birlikte,

yüzyıllar boyu sürdürülen kimi el sanatları, günümüzde de halen varlığını korumaktadır.

Kayseri bölgesinde halıcılığın başlangıcı Anadolu Selçuklularına kadar gitmektedir. Selçuklular Anadolu'ya yerleştikten sonra, Kayseri'ye özel bir önem vermişlerdir. Selçuklu kültür ve sanatı bu bölgede adeta kök salmış gibidir. Bugüne kadar ayakta kalan camiler, medreseler, kümbetler, han ve hamamlar Selçuklu kültür ve sanatının canlı delilleridir. (Karahana,1986: 16) Kayseri'de halıcılık Selçuklularla gelişmiş ve sürdürülmüştür. Kayseri, Bünyan, Yahyalı, Yeşilhisar (Karahisar) adlarıyla anılan el dokuması halılar, yurt içinde ve dışında aranır. En çok dokunan türler “seccade”, “kelle”, “taban” ve “karyola” adlarıyla bilinenlerdir.

Bünyan'da hemen her evde halı tezgahı bulunur. Kızların, kadınların dokuduğu Bünyan halısının özelliği, çözgüsünde ince merserize direzin ipliği kullanılmasıdır. Çözgüsü ince iplikten olduğu için, halı kırılmaz (kat yapmaz) ve ince olur. Dokunacak halının modeli önceden milimetrik kağıtlara çizilir. Kirkiti güçlü vurulan halı daha değerlidir. (Yurt Ansiklopedisi,1983: 3)

Sekiz yüzyıllık bir geçmişe rağmen, Selçuklu halı sanatı Yahyalı yöresinde geçmişin özelliklerine sıkı sıkıya bağlı olarak devam etmektedir. Bu yöremizde halı ipleri kök boyalarla boyanmakta, desenlerde ise Selçuklunun geometrik desenleri yer almaktadır. Bugün bölgenin diğer yörelerinde de el dokuma halıcılığı değişik özellik ve yapıda sürdürülmektedir. (Karahana,1986: 16)

Yahyalı halılarının hemen tamamında kenar kısımları enli-ensiz birden çok bantlıdır. Bu kenar bordürleri Yahyalıda “ayak” olarak isimlendirilir. Ayaklar, renklerine ve isimlerine göre, 2 gruba ayrılmıştır.

Renklerine Göre: Göv (mavi); Ger (kirli sarı)

İsimlerine Göre: Top ayak, çengelli (çegelli) ayak, ilik ayak, camili ayak, sülük ayak, bıçkılı ayak, muskalı ayak, çit (çift) ayak, kuşlu ayak, çiçek ayak.

Yahyalı halı ayakları 2 göv, bir ger şeklinde sıralanmış ve ayaklardan sonra mutlaka “sandık” konulmuştur. “Askerli sandık” ve “çengelli sandık” en çok kullanılanlardır.

Yahyalı halı çeşitlerine gelince: Bunlar; kamalı, selcili-camili, dirsekli, göbekli, dabazlı, kandilli, mihraplı, kemerli, karpuzlu, üç göbekli ve merdiven’dir.

Yahyalı halıları normal seccade ebadındadır. Argaç ve arışı yündür. Burada yetişen bitkilerden elde edilen tabii boya kullanılır.

Halıların modeli tamamen zihinlerde tutulmaktadır. Örnek çizimlere bakarak burada halı dokunmaz. (Dulkadir, 1991: 354–362)

Yahyalı, Sarız ve köylerinde kilim dokumacılığı, el örgüsü giysi ve çorap dokumacılığı yaygındır. Pınarbaşı köylerinde yaşayan Afşarlar ise göçebelik dönemlerinden kalan kilim ve yük çulu dokumalarını sürdürmektedir.(Yurt Ansiklopedisi,1983: 4)

Bakırcılık: Kayseri’de 1950’li yılların sonlarına dek bakır işlemeciliği önemli el sanatları arasındaydı. Bakır işlemeciliği, bakıra dilenen şekli vermek, çekiç kullanımına dayanmaktaydı. Sanayi Çarşısı kurulmadan önce bakırcılık şehir içinde Kazancılar Çarşısındaki atölyelerde sürdürölmekteydi. Daha sonra şehirde ilk sanayi sitesinin kurulması ile bakırcılar da buraya taşındılar. 1950’lerden itibaren bakır işlemeciliğinde yeni unsurlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, otomatik çekiç ve merdaneleme işlemi başlamıştır. 1960 yılından başlayarak bakır mamulleri ve bakır işlemeciliği hızla azalmaya başlamıştır. Bunda hammadde şeklindeki bakırın giderek azalması ve fiyatını yükselmesinin çok önemli rolü vardır. İşte bu yıllarda piyasada alüminyumun yaygınlaşması, bu el sanatının zaman içinde ortadan kalkmasına neden olmuştur.

Kayseri’de yapılan bakır kaplardan, ibrikler, güğümler, siniler, leğenler ve mutfakta kullanılan çeşitli kaplar, evlerdeki günlük kullanımdaki eşyalardı. Bunlar

satışı ise yalnızca Kayseri'ye değil, çevre illere de olurdu. Ancak bu el sanatı günümüzde neredeyse tümüyle ortadan kalkmıştır. (<http://www.turkiyetanitim.net>)

4.1.1.6. Soğanlı Köyü Bez Bebekleri

Eski Türkler İslamiyet'in kabulünden önce Şamanizm dinine inanıyorlardı. Şamanist inanış biçiminde put adı verilen bazı fetişist nesneler önemli bir yere sahipti. Doğa olaylarını etkileyebildiğine inanılan putlar, genellikle koruyucu olarak ya da belli bir isteğin yerine gelmesine yardımcı olması amacıyla hazırlanıyorlardı. Bu putların bir biçimini de çeşitli amaçlarla yapılan insan benzeri küçük nesneler oluşturuyordu. Çoğunlukla tahta, ağaç kabukları, keçe, çaput ve eski bezlerden üretilen bu objeler günlük yaşamın ayrılmaz birer parçalarıydılar.

Günümüzde belli biçimsel değişikliklere uğramış olmakla birlikte, kökeni Şamanist kültüre kadar uzanan birçok inanış ve uygulamaya toplumumuzun değişik kesimlerinde rastlanabilmektedir. Köylülerin tarlalarındaki mahsulü korumak için bez bebeklere benzer tarzda ürettikleri tarla korkuluklarından, düğünlerde arabaların önüne oturtulan gelinlik giydirilmiş yapma bebeklere kadar sürdürülen birçok geleneğimizde eski Şamanist inançların izlerini bulmak mümkündür. Bu gelenekler arasında belki de en dikkat çekici olanlarından birisi, yağmur yağdırmak için yapılan törenler ve bu törenler sırasında kullanılan bez bebeklerdir.

Sadece ülkemizde değil dünyanın birçok yerinde karşılaşıyoruz bez bebeklerle. Farklı malzemeler ve farklı tekniklerle yapılsalar da aslında hepsi aynı amaca hizmet ediyorlar. Meksikalıların büyük hasır şapkalı bebekleri, Rusların iç içe geçen Matruşkaları, uzak doğuda yapılan çekik gözlü küçük folklorik bebekler ve daha birçok örnek gösterilebilir. Her bebek kendi ülkesinin kültürünü, yaşam tarzını ve geleneklerini bize anlatıyor. Folklorik bebekler bu özellikleriyle geçmişten günümüze gerçek bir kültür köprüsü kurmuş durumdadır. Anadolu'nun farklı yörelerinde değişik bez bebek türlerine rastlıyoruz. Her yöremiz kendine göre şekil vermiş bebeklerine ama hepsi aynı geleneği, aynı kültürü yöresel farklılıklarla bizlere

taşıma yarışında. Bu kültür köprüsünün bir yapı taşını da Soğanlı bez bebekleri oluşturuyor.

Soğanlı bez bebeklerinin yapımında basit malzemeler kullanılıyor. Bebeğin vücudu tahta bir iskelet üzerine pamuk sarılmasıyla oluşturuluyor. Baş kısmının üzerinde gazoz kapağı kullanılıyor. Ana gövde hazır olduktan sonra rengarenk yöresel kıyafetler ile bebekler giydiriliyor. Son olarak bebeğin yüzü kalemle çizilerek oluşturuluyor. Artık Soğanlı bebeği tezgaha çıkmaya hazır hale gelmiş demektir. Farklı büyüklüklerde yapılan Soğanlı bebeklerinin çeşitli modelleri bulunuyor. Bunlar arasında en dikkat çekenleri, gelin kız, yün eğiren kız, bebekli ve testili modeller.

Eski adı Soandos olan Soğanlı Köyü, Kayseri ilimizin güneybatısında yer alan Yeşilhisar ilçe merkezine bağlı küçük bir köyümüz. Köyün sırtını yasladığı vadiden zaman zaman taşlar düşmesi sonucu bugün köyün büyük bir kısmı biraz aşağıya yapılan afet evleri tarzı prefabrik yapılara taşınmış durumda. Soğanlı Köyü'nün ilçe merkezine uzaklığı 15 km kadar.

Kayseri tarafından gelindiğinde Kapadokya'nın giriş kapılarından biri olarak değerlendirilen Soğanlı Köyü'nün Ürgüp'e olan uzaklığı ise yaklaşık 50 km. Köyde vadi içine gizlenmiş durumda bulunan Roma ve Bizans dönemlerinden kalma 50 kadar kaya kilisesinden bugün daha çok 8-10 tanesi gezilebilir durumda. Soğanlı Köyü kaya kiliseleriyle olduğu kadar, folklorik bez bebekleri ile de tanınıyor. (<http://www.peribacasidergisi.com>)

Bebeği ilk bez bugün hayatta olan Hanife ninenin, kızı Döndü için 1960'lı yıllarda ürettiği söyleniyor. Kızının oynaması için yaptığı bebeğin bölgeyi gezmeye gelen bir turistin ilgisini çekmesi ve turistin bebeği para ile satın alması üzerine Hanife Hanım bir bebek daha yapıyor kızı için. Derken bu bebeklerin gelen turistlere satılabileceği fikri gelişiyor ve satış amaçlı üretim yapılmaya başlanıyor. Başlangıçta birkaç aile tarafından üretilen bez bebeklerin ilgi görmesi köydeki birçok kadını bez bebek yapmaya teşvik ediyor. (<http://www.peribacasidergisi.com>)

Şekil No:14 Soğanlı Bez Bebek
(<http://www.peribacasidergisi.com>)

Şekil No:15 Soğanlı Bez Bebek Yapan Köylü Kadınlar

(<http://www.hediyedenizi.com>)

Bu olaydan sonra geleneksel motiflerle bezeli kumaşlar ve ağaç parçalarıyla üretilen Soğanlı Bebekleri giderek bir sektör haline dönüşür Soğanlı Köyünde. (<http://www.hediyedenizi.com>)

Soğanlı' da kış ayları genelde durgun ve sakin geçiyor. En hareketli günler ise turizm sezonunun başlamasıyla yaz aylarında yaşanıyor.

Genç kızlar, taze gelinler, yaşlı kadınlar; patiska, basma, pazen türü kumaşları, tahta çıta, gazoz kapağı, kuru ot süsleme pulu ve renkli kalem kullanarak 'süs bebeğine dönüştürüyor; sonra da ünü ülke sınırlarının dışına taşan bu bebekleri köy meydanında kurdukları pazarda turistlere satıyorlar... Hünerli ellerin açtığı tezgahlarda el örmesi yün çoraplar, yemeniler, boncuk işlemeli yazmalar, para keseleri, minyatür heybe çantaları da var; ama gene de pazarın en gözde ürünleri, Soğanlıya özgü bez bebekler. (<http://wowturkey.com>)

Kapadokya'yı gezerken birçok yerde rastladığımız Soğanlı bez bebeklerinin ünü ülke dışına yayılmış durumda. 1970'li yıllardan itibaren turistlere satılmak amacıyla yoğun olarak üretilmeye başlayan bu bebekler, artık köy için bir sektör

haline gelmiş durumda. Soğanlı Köyü muhtarı İsmail Ablak'ın çabaları sonucu 1991 yılında (<http://www.peribacasidergisi.com>) Kayseri Valiliği' nin de desteği ile köy halkı turizm amaçlı kooperatif kurmuş ve turizmden önemli gelir elde etmeye başlamıştır. (<http://www.soganli.20m.com>) Soğanlı Köyü bez bebekleri bütün Kapadokya'da satılır ve yurt dışına ihraç edilir hale geliyor. Hatta köy muhtarı İsmail Ablak, Soğanlı bez bebeklerinin korsan üretimlerini engellemek için Türk Patent Enstitüsü'ne başvurarak patent almak durumunda kalıyor. (<http://www.peribacasidergisi.com>)

4.1.1.7. Kayseri Müzeleri

- Kayseri Müzesi
- Kayseri Arkeoloji Müzesi
- Atatürk Müzesi
- Çifte Medrese, Kayseri (Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi)
- Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi

(<http://www.kultur.gov.tr/>)

Kayseri Müzesi

Kayseri'de müzecilik faaliyetleri Cumhuriyetten önce başlamış, (Önder, 1997: 130) Kayseri Müzesi'nin çekirdeğini oluşturulacak olan eserler ilk defa 1928 yılında toplanmaya başlamış ve Kayseri İdadisi'nde depolanmıştır. (Gerçek, 1999: 412)

1930 yılında Kayseri'deki Selçuklu devri eserlerinden Hüdavend Hatun Medresesi onarılarak müze haline getirilmiştir. O günlerde arkeolojik ve etnografik eserlerin toplandığı depo niteliğindeki Kayseri Müzesi, eser sayısının giderek artışıyla 1938 yılında sergilemesi yapılarak ziyarete açılmıştır. 1948 yılında Kültepe kazılarının yeniden başlaması, kazı buluntularından büyük bir bölümünün Kayseri Müzesinde toplanması üzerine yeni bir müze binası ihtiyacı doğmuş, 1965 yılında yapımına başlanan Kayseri Arkeoloji Müzesi, 1969 yılında tamamlanarak, eski

müzedeki arkeolojik eserler buraya taşınmış, Türk-İslam devri ve etnografik eserleri ise yerlerinde kalmıştır. (Önder, 1997: 130)

Kayseri Arkeoloji Müzesi

Kayseri İli, Merkez Melikgazi İlçesi, Gültepe Mahallesi Kışla Caddesi No: 2'de yer alır. Müze inşaatına 1965 yılında başlanmış olup 26 Haziran 1969 yılında teşhir ve tanzim çalışmaları bitirilerek hizmete açılmıştır. (<http://www.kultur.gov.tr>)

Atatürk Müzesi

Kayseri merkez, Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri Sokağı'nda bulunan bina; 19. yüzyıl sonunda Raşit Ağa tarafından ev olarak yaptırılmıştır.

Bina kesme taşlardan inşa edilmiş, iki katlıdır. Atatürk Heyet-i Temsiliye Reisi olarak 20.12.1919' da Kayseri'ye geldiğinde bu evde kalmıştır. Bunun anısına restore edilen binanın üst kattaki bir odasında, Kayseri'yi ziyaretleri ile ilgili belge ve fotoğraflar sergilenmektedir. (<http://www.kultur.gov.tr>)

Şekil No: 5 Kayseri Atatürk Evi ve Müzesi (<http://www.ataturk.net>)

Çifte Medrese, Kayseri (Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi)

Kayseri'de Çifte Medrese adıyla tanınan bina birbirine bitişik, açık avlulu iki yapıdan teşekkül eder. Birinin diğerinden daha enli olması dışında her iki bina da tipik medrese şemasına sahiptir. Ancak form bakımından görülen benzerlik fonksiyon bakımından görülmez; çünkü batıdaki bina bir şifahane, doğudaki tıp medresesidir. Diğer bir deyişle biri sağlık, öbürü eğitim kurumudur. (<http://www.kultur.gov.tr/>)

4.1.2. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi

Etnografya Müzeleri, bir döneme ait maddi kültür ve sanat eserlerini içine alan müzelerdir. Dönem insanların yaşam tarzları, giyimi, kuşamı, el sanatları vb. eserleri sergilenmektedir.

Arkeoloji müzesinin 1969 yılında yeni binasına taşınması ile Hunat Hatun Medresesi boşalmıştır. O tarihte başlatılan onarım çalışmalarının tamamlanmasından sonra, Medrese 1983 yılında Etnografya Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Daha sonra Kültür Bakanlığı'nın aldığı bir kararla müze 1997 yılında Güpgüpoğlu Konağı'na taşınmıştır. (Cumhuriyetin 75. Yılında Kayseri,1998: 10)

Kayseri evlerinin kendine has mimari ve sosyal özellikleri vardır. Gerek Selçuklu ve Osmanlı dönemi, gerekse daha önceki dönemlerden intikal eden bina ve kalıntılardan, Kayseri ve çevresinde yerleşik bir kent hayatı ve kültürünün varlığına vakıf olmaktayız.

Öteden beri Kayserili mimar ve mühendislerle beraber taş ve boya ustalarının da beceri ve başarısı büyük takdirde karşılanmıştır.

Ancak, son elli yıldan beri yeni mimari tarz, teknik ve malzemelerle yapılan binaların, eski evlerle hiçbir benzerlik ve ilgisi kalmamış gibidir.

Osmanlı dönemi yapısı olan ve korumaya alınarak günümüze kadar ayakta kalan Güpgüpoğlu, Zennecioğlu ve Mollaoğlu konaklarıyla, İmamoğlu ve Camcioğlu evlerine bakıldığı zaman, bu fark hemen göze çarpmaktadır. (Satoğlu, 2002: 236)

Kayseri Güpgüpoğlu Konağı, şehir merkezinde Cumhuriyet mahallesindedir. Tipik ve en eski Kayseri evlerinden biridir. (Satoğlu, 2002: 138)

Şekil No: 6 Kayseri Güpgüpoğlu Konağı

1417–1419 tarihlerinde yapılan konak, haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Konağa sonradan eklenmiş olan selamlık bölümü, bugün Etnografya Müzesi olarak kullanılmaktadır. Konağın batısında ahşap kolonlar üzerinde yükselen ve binaya sonradan ilave edilmiş olan yazlık köşk bölümü yer alır. Tavanı işlemeli olan köşkün önünde bir havuz vardır.

Şekil No: 7 Gelin Odası (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Şekil No: 8 Gelin Odası (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

İki katlı olan haremlik bölümü, harem odası, sofa, gelin odası, mutfak, hizmetli odası, misafir odası, günlük oda ve gelin-damat odasından oluşmaktadır.

Şekil No: 9 Sofa (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Şekil No: 10 Sofa(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Şekil No:11 Mutfak (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Selamlık bölümü; doğuda dış kale duvarlarına yaslanan, iki katlı yoğun bir kitledir. Hayvanlara ait olan alt katı bugün sergi salonu olarak düzenlenmiştir. Üst kata dışarıdan bir merdivenle çıkılır. Odalar orta hol çevresinde düzenlenmiştir. Büyük odada Selçuklu ve Osmanlı Dönemine ait cam, çini, ahşap ve madeni eserler, ikinci odaya giriş koridorunda ateşli, kesici silahlar ile erkek giysileri, küçük odada ise kadın kıyafetleri ve süsü eşyaları sergilenmektedir.

Şekil No: 12 Erkek Kıyafetleri Odası (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Şekil No:13 Kadın Kıyafetleri Odası (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Şekil No:14 Kadın Kıyafetleri Odası (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Holün güneyindeki iki odanın büyük olanında Türk-İslam Devletleri'ne ait sikkeler, bir diğer odada el yazmaları, batıdaki büyük odada bakır ev eşyaları, halı

ve kilimler yer almakta, kuzeydeki yarı açık köşkte topak Türkmen çadırı, bahçede ise İslami Dönem mezar taşları teşhir edilmektedir. (Türkiye Müzeleri, 2002: 124)

Şekil No:15 Halı ve Kilim Odası (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Güpgüpoğlu Konağı'nın tamir ve onarımı Ekim 1992 tarihi itibariyle tamamen bitmiştir. (Yeğen, 1993: 147)

Restorasyonu ve teşhir-tanzimi tamamlanan Kayseri Güpgüpoğlu konağı 9.4.1995 tarihinde hizmete açılmıştır.

4.1.3. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi Etnografik

Eserleri

4.1.3.1. İşleme

İşlemenin Tanımı

İnsanın giydiği ve kullandığı eşyayı tezyin etmek ve süslemek arzusundan doğan işlemecilik, süsleyici sanatların en eskilerinden birisidir. (Ünal, 1956: 83)

İşleme sanatı da diğer el sanatları gibi, insanların günlük ihtiyacı karşılığı, yiyecek ve kullanılacak eşyaları bezemek arzusu ile doğmuştur. İnsanoğlunun iki parçayı birbirine ekleme, düz dikişi bile dekoratif anlamda yapma fikri ile gelişmiş bir sanat dalıdır. (Köklü, 2002: 1)

İşleme ipek, yün, keten, pamuk, metal vb. iplikler kullanılarak, çeşitli iğneler ve uygulama biçimleri aracılığıyla, keçe, deri, dokuma çeşitlemeleri vb. üzerine yapılan bezemeler olarak tanımlanmaktadır. (Barışta, 1999: 4) İşlemeler, keten, ipek, pamuk gibi Türk kadınının çoğunlukla evlerinde dokudukları kumaşlar üzerine, çeşitli tekniklerle işlenmiştir. (Barışkan, 1976: 78)

İşleme sanatı sonsuz bir motif zenginliğine sahiptir. Kadın ve erkek giyiminde aba, arakiye, başörtüsü, ayakkabı, cepken, çevre, cüppe, uçkur, elbise, entari, hil'at gibi giyim eşyalarıyla kavuk örtüsü, kese, kılıf, sancak, seccade, mevlit takımı, yağlık gibi her türlü diğer eşyalarda doğadan alınan üsluplaştırılmış motifler değişik düzenler içinde kullanılmıştır. Bunlarda “ciğerdeldi”, “gözeme”, “sarma”, “balıksırtı”, “civankaşı”, “susma”, “mürver”, “muşabbak”, “tel kırma”, “pesent”, “dival” gibi özgün adlarla anılan teknikler kullanılmıştır. (Sözen, 1983: 307)

Türk işlemelerinin günlük ihtiyacı karşılayan ve küçüğünden büyüğüne kadar her türlü eşyaya uygulandığı görülmektedir. Yüzyıllar boyu kullanılmış ve dilimizde yer etmiş olan işlemeli eşyalardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür. Ev eşyaları

ve tamamlayıcı parçaları olarak, kavuk örtüleri, bohçalar, yastıklar, havlular, yağlıklar, yastık ve minder örtüleri, yorgan yüzleri, yatak örtüleri, seccadeler, duvar yaygıları, kapı perdeleri, perdeler, tandır örtüleri, mangal örtüleri, beşikörtüleri, nihaleler, tirdan-tirkeş (terkiş) ve sadaklar, kaşıklık, ayna örtüleri, kahve örtüleri kullanılır. (Sürür, 1976: 51) Ayrıca cüz keseleri, sofrta takımları ve sofrta altı örtülerinin de kullanıldığı görölmektedir. (Başbuğ, 1964: 41–45)

Resmi kıyafet sayılan işlemeli erkek dış elbiselerinde, başlıklar, üstlük, maşlahlar, cübbeler, kürkler, hil' atlar, saka'lar, binişler, feraceler, kaftanlar (kapaniçe), kap'lar, göğüslükler, cepkenler, saltalar, çaprazlar, camadanlar, fermaneler, yelekler, mintanlar, şalvarlar, entariler, gömlekler, dizlikler, yemeniler, pabuçlar ve çizmeler yer almaktadır. (Sürür, 1976: 16)

Kadın kıyafetlerinde ise; başlıklar, kürkler, feraceler, çarşafklar, entariler, libadeler, yelekler, cepkenler, hırkalar, gömlekler, şalvarlar, ayakkabılar ve terliklerin bulunduğı görölmektedir. (Sürür, 1976: 20) Bu giysiler arasında, adına “Bindallı” denen, üzeri simle işli lacivert ya da vişneçürüğü kadifeden giysiler de vardır. Bayramlık şalvarlarda aynı biçimde ya da doğal renkli ketenden dikilir, sadece eteğin altından gözüken kısımların ipekten yapılır ve renkli iplikle işlenirdi. (Ther, 1993: 8)

İşleme Sanatının Tarihi Gelişimi

Dikiş dikmek kadar eski bir iş olan işlemeciliğin ilk örneklerine Orta Asya Türk'lerinde rastlanır. Renkli iplik ve ipek çok eski çağlarda Doğuda bulunduğundan işlemecilikte doğuda başlamış, gelişmiş ve Batıya yayılmıştır. Orta Çağ'dan bu yana işlemlerde bitki ve hayvan resimleri kullanılırdı. Orta Asya'dan Türk'ler aracılığı ile işlemecilik günümüze kadar gelmiş ve “gergef” denilen, işlemecilikte kullanılan gereç bugün de bazı doğu bölgelerimizde bulunmaktadır. Mendil, peşkir, yağlık, bohça, yorgan ve yastık yüzleri yüzyıllarca Türk işlemeciliğine güzel örnekler vermiştir. Türkler işlemecilikte boncuk ve sırmayı çok iyi kullanmışlardır. Gümüş telleri kumaş üzerine tırnakla işlemek çok emek ve zaman isteyen güç bir işti.

İstanbul’da bu iş için Beyazıd’da “Simkeşhane” vardı. Sonraları Türk işlemeciliği dünyaya yayılmış ve etkilemiştir. (Züher, Tarihsiz: 63)

Tarihin yazı ile birlikte başlamış olmasına rağmen, işlemenin ne zaman ve nerede ortaya çıktığını söylemek kesinlikle mümkün değildir. (Köklü, 2002: 1) İşlemeciliğin çok eski bir mazisi vardır. Tetkik edildiğinde bu sanatın tarihten önceki çağlara kadar uzandığı görülür. Yaşamaya başladığı günden itibaren süslenmeyi de ihmal etmeyen insanoğlu bu sahada da birçok yenilikler yaratma yoluna gitmiştir. Bu sebeple de balık ve hayvan kemiğinden, dikenden, madenden veya telden iğneyi icat etmiştir. Nitekim bu sanatta hala en önemli bir alet olan iğnenin birçok kazılarda meydana çıkması da bunu teyit eder. (Gönül, 1973: 13)

Bu iğnelerle birçok süslerin yapıldığı şüphesizdir. Ne yazık ki kumaş parçası pek dayanıklı bir malzeme olmadığından elimizde bugüne kadar kalmış böyle pek dayanıklı bir malzeme ve eski bir vesika yoktur. Ancak mahdud bazı Avrupa Müzelerinde M.S ki asırlara ait bazı işlemeli parçalara tesadüf edilir. Memleketimizde ise en eski numunelere Müzelerimizde bulunan M.S 5–6. yüzyıla ait Kopt dokuma parçalarıdır. Bunlara dokunduktan sonra beyaz püskül veya beyaz iplik ve renkli yün ile kabartma işleri yapılmıştır. Püskül işinin esası; çizgili beyaz kumaş üzerine el ile sonradan iplik geçirilerek muayyen uzunlukta bırakılmasından ibarettir. Kabartma işi ise ya tezgah üzerinde kumaş dokunurken çözgülerden el ile iplik geçirilerek elde edilir veya dokunmuş kumaş üzerine sonradan iğne ile işlenir. İkisinin arasındaki fark el ile işlenende ipliğin alta geçmemiş olmasıdır. El ile yapılan kabartma işinde renkli yün ve beyaz keten iplikle muhtelif desenler vücuda getirilmiştir. (Gönül, 1973: 13,14)

Tarihi çok eskilere dayanan işleme sanatının mitolojide ve efsanelerde de sözü geçmektedir. İlyada efsanesinde “Odeyeseus kılık değiştirerek Lykomede’nin evine gider ve bohçasındaki işlemeleri gösterir”. Mitolojide ise; Musa peygamberin kutsal sandığın örtüsünün işlemeli olmasını istediği için Nuh peygamberin kızı Noema’nın gergefi bulduğundan bahsedilmektedir. (Köklü, 2002: 1)

Hitit, Mısır, Mezopotamya, Asur, İran, Yunan ve Anadolu Uygarlıklarının çeşitli sanatları ile kaynağı olan orta Asya'da yaşayanlardan kalan örnekler işlemenin tarihçesi hakkında bizlere biraz olsun bilgi vermektedir. (Köklü, 2002: 1)

Yazılı kaynaklara dayalı araştırmalarda, Mısırlı kadınların kıyafetlerinde ve M.Ö 4000-M.Ö 330 yılları arasında hüküm süren ve batı sanatını etkileyen Mezopotamya Uygarlığında kıyafetlerin üzerinde süslemeler görülmektedir. (Köklü, 2002: 1)

M.Ö 1000- M.Ö 612 yılları arasında hüküm süren Asur uygarlığından kalan kalıntılardaki abartılarda yer alan giyim eşyalarının üzerindeki süsleme ve işleme özellikleri hemen göze çarpmaktadır. Ayrıca dokunmuş, örülmüş ve işlenmiş applike (kapama) halılarda bulunmaktadır. (Köklü, 2002: 2)

İran'daki en önemli kalıntılar ise eski bir Elam şehri olan Sus' ta bulunmaktadır. Sus Sarayı'nın duvar frizleri ve daha sonraları Perslerin yaşadıkları bu yerlerdeki kalıntılarda bulunan kabartmalarda, oklu savaşçıların elbiselerinin kollarında beyaz ve sarı renkte nakışlar görülmektedir. (Köklü, 2002: 2)

Hitit uygarlığında M.Ö 2000 yılında kadın elbiseleri ile elbise üstüne giyilen Tunikaların (tören elbisesi) ve şeffaf başörtüsünün işlemeli olduğu; altın, gümüş gibi metallerin süslemelerinde kullanıldığına dair belgeler bulunmuştur. Anadolu' da Hititlerden sonra Frigyalılar M.Ö 1000–700 yılları arasında dokumacılıkta, maden işlemede ve dantel örmede çok ilerledikleri anlaşılmaktadır. Gordion P. Tümülüsünde ve Ankara Frig Metropolünde bulunan M.Ö 8. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen bazı kumaş parçalarına iplik çekilerek yapılmış antikalar ve ajur çeşitlendirmeleri uygulandığı görülmektedir. (Köklü, 2002: 2)

Hun, Göktürk ve Uygur işlemlerinden elde edilen bulgular Anadolu öncesi Türk İşleme Sanatının ulaştığı düzey konusunda bizlere bilgi vermektedir. (Köklü, 2002: 2)

Çok zengin ürünlerden oluşan Anadolu öncesi Türk işleme sanatının ilk örnekleri M.Ö 3. yüzyılda Altay dağlarında yaşayan Hun'lara aittir. (Köklü, 2002: 2)

1935'ten itibaren arkeolog S.V. Kiselev tarafından yapılan kazılarda M.Ö 1000 yıllarına ait mezarların yanı sıra, Göktürk, Uygur ve Kırgızların VII. Ve IX. yüzyıllarda kurdukları Türk devletlerine ait birçok mezarında ortaya çıkarıldığı görülmektedir. (Köklü, 2002: 2)

Birçok önemli kurgandan elde edilen; eğer örtüsü, işlenmiş renkli keçe örtüler, renkli kumaşlar ve mezarın duvarlarına asılan örtülerde geometrik ve bitkisel bezemelerin yanında hayvan figürleri ile düş ürünü, sembolik yaratıklar, aynı zamanda insan figürlerine rastlanmaktadır. (Köklü, 2002: 2)

Bu ürünlerde görülen kordon tutturma ve applike (kapama-oturtma) tekniğinin yanında zincir işinin de uygulandığı görülmektedir. (Köklü, 2002: 3)

Türklerin bozkırda giydikleri, ata binmeye elverişli en karakteristik ayakkabıları olan, uçları havaya kıvrılmış, uzun deriden yapılmış çizmelerin, renkli ipliklerle işlendiği ve son derece süslü olduğu görülmektedir. Bu çizmelerin bilhassa Hunlarda, Uygurlarda, Kırgızlarda ve bugünkü Kazaklarda kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Köklü, 2002: 3)

Uygurlar döneminden kalan kumaş parçalarında; işlemelerin daha çok pamuklu kumaşlar üzerine applike (kapama) tarzında yapıldığı görülmektedir. (Köklü, 2002: 3)

Türklerin İslam'ı kabul etmelerinden sonra, önceleri göçebe yaşamının etkisi ile her türlü süslemede kullandıkları insan figürlerinin ortadan kalktığı, hayvan figürlerinin ise yerini diğer sanatlarında olduğu gibi işleme sanatında da daha soyut bir üsluba bıraktığı dikkat çekmektedir. (Köklü, 2002: 3)

Eski çağlardan beri Türk topluluklarının tipik bir özelliği olan biçimleri soyutlama, stilize etme eğilimi, İslamiyet ile de bağdaşarak; tabiatın ölçülerine, temel çizgilerine sadık kalan ayrıntıların atıldığı motiflerin ortaya çıktığı fark edilmektedir. (Köklü, 2002: 3)

Günümüzde Anadolu Beylikleri Döneminden kalan işleme parçasının bulunmamasına rağmen Marco Polo ve İbni Batuta gibi bazı gezginlerin anılarında işlemenin varlığına değinildiğine görülmektedir. (Köklü, 2002: 3)

13. yüzyıl sonlarından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar varlığını sürdüren Osmanlı İmparatorluğunun; Anadolu'nun kuzey batısındaki küçük bir uç beyliğinden, Anadolu'nun tamamını, Güneydoğu Avrupa'yı ve Arap dünyasını içine alan bir dünya imparatorluğu durumuna geldiği bilinmektedir. (Köklü, 2002: 3)

Fetihlerle başlayan yayılma, çeşitli uygarlıklarla siyasi, ticari ve kültürel ilişkilerin kurulması ile gelişen Türk el sanatlarından bilhassa işlemecilik, Balkanlar, Macaristan, Orta Avrupa ve Kuzey Afrika'da etkili olduğu görülmektedir. (Köklü, 2002: 4)

Osmanlı Döneminde İşleme Sanatı

İşlemecilik, Osmanlı Türklerinde her milletten fazla ileri gitmiş, bilhassa XVI. asırda çok incelmış ve en mükemmel şeklini almıştır. Bu tezyini sanat Türk hudutları içerisinde kalmamış, sınırları aşarak Balkanları ve işlemleri ile pek meşhur olan Macaristan da ve hatta Avrupa'da tesirini göstermiştir. Garpta eski Türk işlemlerinin kıymeti çok eskiden takdir edildiğinden bunlar her tarafta aranmaya başlanmıştır, toplanan ve satın alınan parçalarla koleksiyonlar teşkil edilmiş ve Türk İşlemeciliği hakkında ciltlerle eserler yazılmıştır. Türk işlemlerini tetkik etmek ve toplamak için de bir Alman heyeti 1907 yılında Anadolu'ya gönderilmiştir. (Ünal, 1956: 83)

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri” isimli kitapta, Manevi kültür boyutunda Türk işlemeleri söz konusu diğer toplumlardan farklı olarak doğum, evlenme ve ölüm gibi yaşamın üç ana dönemindeki olaylar çevresi yanı sıra sünnet, hacca gidiş ve sefere çıkış gibi olaylar çevresinde kümelenmektedir. Doğum için hazırlanan beşikler, beşikörtüleri, beşik takımları, beşik bağları, peşkirleri loğusa yatak takımları, salıncaklar, düğün için geline yapılan bindallı entariler, bindallı etekler, bindallı şalvarlar, bindallı ceketler, bindallı pelerinler, cepkenler, çevreleri delmeler, dolamalar, donlar, entariler, gelin duvakları, havlular, hırkalar, kaşbastılar, kavuk örtüleri, kemerler, keseler, kupon kumaşlar, makramalar, mendiller, nalın bantları, paçalıklar, peşkirler, şalvarlar, takkeler, traş önlüğü takımları, yelekler böyle bir olgunun göstergesidir. Sünnette ve ev dekorasyonunda kullanılan ayna örtülerini, bohçaları, cüz keselerini, çarşafı, divan örtülerini, duvar halılarını, kapı perdelerini, ocak yaşmaklarını, örtüleri, yağlıkları, yastıkları, yorgan yüzleri yanı sıra, çocukların giydiği entarileri, pelerinleri, takkeleri, kuşandığı hamaylı ve keseleri; ölüm olayı çevresinde puşideleri, puşide levhalarını, tabut örtülerini, hacca gidiş çevresinde çadırları, kabe örtülerini, mahmilleri, perdeleri, sancakları, seccadeleri; sefere çıkışlarda ise yeniçeri ve sultan giysilerini, ok ve yay torbalarını, kalkanları, hayvan koşumlarını, eğer örtülerini, çadırları, seyabanları, zokakları, bunlara eklemek gerekir” şeklinde belirtilerek işlemelerin Osmanlı döneminde önemli bir yere sahip olduğuna işaret edilmektedir. (Barışta, 1999: 2)

Türk evlerindeki eşya arasında- bu evler kentte ya da köyde olsun, soylu, zengin ya da yoksul olsun- her zaman için dokuma işleri büyük yer tutmaktaydı. Bu, Türklerin göçebeliklerinden kalma bir özelliktir. Yaygı ve sergileri denk yapar, böylece evinizi kolayca bir yerden bir yere taşırsınız! Akla gelebilecek her türden malzeme ve süsleme tekniği ile üretilen dokumalar arasında bugün halılar ve kilimler, en itibarlı olanları. İşlemeler ise, ancak 16. ve 17. yüzyıldan kalan büyük Osmanlı duvar panoları olmaları durumunda, ciddiye alınıyor. Buna karşılık daha küçük boyutlu olan ve “Türk el işlemesi havlu” ya da “Harem İşi” diye tanınan bezler, adeta küçümseniyor. (Ther, 1993: 8)

Çok fazla üretilmelerine rağmen bu işlemeli bezler, herhangi bir pratik amaca hizmet etmiyordu. Bunlar sandıklarda bir tür aile hazinesi olarak muhafaza edilir, nadiren ortaya çıkarılırlardı. Bir anlamda işlemler törensi bir özelliğe sahipti. Genç kız ve kadınların elinden çıkmışlardı; o genç kız ve kadınlar ki, hiç denecek kadar az malzeme ile sadece el emeği, göz nuru dökerek harikulade güzel ve değerli eserleri adeta yoktan var etmişlerdir. (Ther, 1993: 8)

Dolayısıyla bu işlemlerin anlatım gücünü yalnızca teknik mükemmellik ya da başarılı kompozisyonla açıklamak yanlış olur; asıl bunları işleyenlerin coşkusu; kendilerini sözle anlatmalarına izin vermeyen bir toplumda duygularını, isteklerini, ümitlerini el işiyle dile getirmeleri, bu işlemlere güzelliğini verir. Ne var ki kadınların kendilerine işleme örneği aramak için bahçeye çıkıp, bir nar ağacından, bir gülden ya da bir selviden motif çıkardıklarını düşünmekte çok basit olur. Kadınların bireysellikleri o kadar gelişmiş değildi. Nakış isteyenler de, tıpkı halı ve kilim dokuyan hemcinsleri gibi kendi ailelerinin, köylerinin, yörelerinin ve çağlarının motif geleneklerine bağlı idiler. Böylece işlemler, geleneksel biçimlerle motiflerin Anadolu kadının sanatsal anlatım gücüyle birleşmesi sonucu oluşmuştur. (Ther, 1993: 8)

Osmanlı saray işlemleri çok çeşitlidir. Bu işlemler atölyelerde, profesyonel işleciler tarafından üretilirdi. Serdar ya da sultan otağları, sancaklar, deri eşya, cami kapısı perdeleri, duvar panoları, kaftanlar, berber örtüleri, kur'an kılıfları, deriden, kadifeden ve ipekten keseler gibi. (Ther, 1993: 8)

Oysa köylük yerlerde yaşayanların zaten böyle eşyaları yoktu. Onların evleri süssüz, giyimleri sade idi. Yaşamlarındaki büyük bayram günleri için düğünler, doğumlar, sünnetler ve cenazeler için dokumalar bulunurdu. Giyimleri, eşyaları ve bunlar yıl boyunca sandıklarında kapalı kalırdı. (Ther, 1993: 9)

Ne yazık ki bu zengin işleme sanatı örneklerini, yeterince tanıyamamakta ve tanıtamamaktayız. Bu konuda yapılan bilimsel araştırmaların yetersizliği dikkat çekicidir.

“Tarihimiz bütün genişliği ve açıklığı ile yazılmadığı gibi, Anadolu etnolojisi, etnografyası ve folklor araştırmaları Cumhuriyetin kuruluşundan sonra başladığından, bu araştırmaların çok eski bir mazisi yoktur”.(Akbil, 1970: 5)

Geçmişte tamamı el emeği göz nuru olan ve el işlemleri adını alan işlemlerin pek çoğu, teknolojinin gelişmesi ile birlikte makine ile işlenebilir hale geldiği görülmektedir. Bu bakımdan günümüzde işlemleri el işlemleri ve makine işlemleri olarak ikiye ayırmak mümkündür. (Köklü, 2002: 1)

Türk İşlemlerinin Uygulandığı Ürün Çeşitleri

Sürür’ün (1976) sınıflandırmasına göre:

Resmi kıyafet sayılan işlemeli erkek elbiseleri: Başlık, üstlük, cübbe, kürk, kaftan, göğüslük, cepken, salta, gömlek, şalvar, entari, yemeni, pabuç ve çizme,

Kadın kıyafetleri: Başlık, kürk, üstlük, çarşaf, entari, yelek, cepken, hırka, gömlek, şalvar ve terlik,

Elbisenin tamamlayıcı parçaları: Başörtüleri, çevreler, alın çatkısı (saç bağı), kaşbastı (tülbent vb.), peçe, yelpaze, bileklikler, kemerler, kuşaklar, mendiller ve eldivenler,

Ev eşyaları: Kavuk örtüsü, bohça, yastık, yağlık, havlu, minder örtüsü, yorgan yüzü, yatak örtüsü, seccade, duvar yaygısı, kapı perdesi, perde, tandır örtüsü, mangal örtüsü, beşikörtüsü, nihali (sofra örtüsü), tirdeş (ok torbası) ve çadırdır.

Türk İşlemleri’nde Genel Özellikler

Türk işlemlerinde tabiatı soyutlama (stilizasyon) temel özelliktir. Ağaç, dal, yaprak, çiçek bütün bu tabiat unsurları gerçekte oldukları gibi değil, temel çizgileriyle ayrıntıdan uzak bir şekilde ifade edilmişlerdir. Renklerin özgürce

serpiştirilmesinde hem son derece hareketli hem de dengeli bir dağılım dikkati çekmektedir. Renk hakimiyeti, soğuk ve sıcak renk uyumu ile açık, koyu renklerin uyumu üstün bir beceri ile bütünleştirilmiştir. İşlemelerde ait oldukları bölgelerin özellikleri hissedilir. (Yılmaz, 1986: 12)

Türk işlemeciliğinin dönemlere bağlı çok sayıda iğnesi olmakla beraber, alfabetik sırayla genellikle dikkati çeken belli başlı iğneler şöyle sıralanabilir: Ajur, akma, aplike, anavata, atma işi, balıksırtı, ciğerdeldi, civankaşı, çengel iğnesi, Çin iğnesi, çöp işi, etamin iğnesi, hasır iğne, hesap işi, iğne ardı, ilme, kesme ajur, kapama (aplike), kordon tutturma, kum iğnesi, Maraş işi iğneleri, muşabak, mürver, pesent, rokoko, sarhoş bacağı, sap işi, sarma, susma, tel kırma, pul işi, zincir işi. Bu iğneler arasında dokumanın iplikleri üzerinde iplik sayılarak yapılan pesent, hesap iğnesi, muşabbak, balıksırtı, civankaşı, susma vb. iğneler Türk işleminin tipik iğneleridir. (Barışta, 1984: 2)

Günümüzde işleme teknikleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür. “Basit Nakış İşlemeleri, Goblen, Kanaviçe, Türk İşi, Çin İğnesi, Beyaz İş, Marka (Monogram), Ajurlar, Aplike, İngiliz Danteli, Venedik Danteli, File, Pul ve Boncuk, Hesap İşi, Antep İşi, Tel Kırma (Bartın İşi), Maraş (Dival) İşi, Kasnak (Suzeni)’ tır”. (Özcan, 1994)

İşlemelerin daha çok kumaşa uygulanması, giyim eşyalarında bulunanların eskiyerek günümüze ulaşamaması nedeniyle Türk işlemelerinden en eski örnekler XVI. yy’ a kadar gidebilmektedir. İmal edildikleri muhite göre Osmanlı çağındaki işlemleri üç ana grupta işleyebiliriz. (Kerametli, 1977: 100)

1. Ev İşlemeleri
2. Çarşı İşlemeleri
3. Saray İşlemeleri

1.Ev İşlemeleri

Türk ev işlemeleri, dikişle bir biçime sokulmuş olmayan, düz dokuma parçalarıdır. Bunlar, adeta resim gibi seyredilmek için yapılmıştır. (Ther, 1993, 9)

Bir kızın 7-8 yaşına basması ile ilk işleme denemeleri başlardı. “ Fakir, zengin, köylü, şehirli her sınıf halkın evinde bu öğretim, anne, nine gibi evin büyükleri veya bu işte tanınmış usta kadınlar tarafından yapılırdı”. (Coşkun, 1969: 331) Ev işlemeleri bu alanda evlerde amatörce yapılan uygulamalar kuşaktan kuşağa geçen bilgilerle aktarılmıştır. Bu eğitim etkinlikleri iyi teknik bilen, evden eve giderek bildiği iğneleri uygulamasını öğreten “ aşına kadınlar” kanalıyla genişlemiştir. (Erberk, 1939: 70)

El işlemeleri çoğunlukla atkı ve çözgü iplikleri seyrek dokunmuş keten, pamuk ve ipek kumaşlara yapılırdı. (Özbel, 1949: 6) Dokumanın türü, işlemenin hizmet edeceği işleve göre seçilirdi. Uygulanan işleme teknikleri de dokumanın cinsine göre belirlenirdi. İpliği sayılabilen yüzü ile tersi aynı olan dokumalara da hesap işi tekniği uygulanırdı.

Ev işlemelerinde dikkati çeken diğer bir özellik ise işlemelerde kullanılan motiflerdeki zenginliktir. Çünkü evinde kasnağının başında işleme yapan kadın motiflerin seçiminde renklendirilmesinde özgürdür. (Özbel, 1949: 6)

1.1.Ev İşlemelerinin Türleri ve Adları

İşleme sanatında en incisinden en kalınına kadar dokunmuş pamuk, keten, yün, ipek, sentetik kumaşlar, havlu, çuha, keçe ve deri; her çeşit özelliğine sahip iplik, şerit, sim, sırma, tırtıl kullanılmakta, inci, pul, boncuk, değerli taşlar, deri vb. yardımcı gereçlerden yararlanılmaktadır. (Yetim, 1996: 8)

Ağartılmamış ketenden, ipek ya da pamukludan dokunan bezlerin dar kenarları, bir su gibi işlenmiştir. Kullanılan motifler, çoğunlukla çiçeklerdir.

İşlemenin ön ve arka yüzü ayırt edilemez, her iki yüz de aynıdır. Genellikle bu tür işlemeli bezlere “Türk el havlusu” peşkir ya da yağlık denir. (Ther, 1993: 9)

Bu işlemleri sıklıklarına göre şu gruplara ayırabiliriz:

- Yağlık (peşkir)
- Uçkur
- Çevre
- Havlu
- Ayna örtüsü
- Yatak örtüsü
- Çarşaf (Ther, 1993: 9)

Yağlık, bir elbezi ya da peçete işi görürdü. Daha kaba bir bezden yapıldığında ve kenarları yağlıktaki gibi ince bir şeritle bastırılmış olmayıp saçak bırakıldığında, adına “peşkir” de denirdi. “Yağlık”, “yağ” sözcüğünden gelir. (Ther, 1993: 9)

Cenuptaki bazı aşiretlerde, kadınların başlarına koydukları fesin üzerine örttükleri örtünün adına da “yağlık” denilmektedir. Gelinlerin yalnız başlarına örttükleri ve eğri bir halde tuttukları yağlıkları, ihtiyar kadınlar başlarına tamamen dolamaktaydılar. Kızlar ise, bu yağlığı katiyen kullanmamakta, böylece kızlar ve gelinler çok çabuk ayırt edilebilmekteydiler. (Onuk; Çerçioğlu, 1997: 44)

Yağlık, iki ucu işlemeli süs eşyası veya peşkir olarak kullanılan yağlıklarda yüzey düzeni diğer makramaların karakterini taşıyan çeşitli motif ve renklerle meydana getirilmiştir. (Sürür, 1976: 54)

Bir yağlığın ortalama boyu 120 cm, eni ise 45 cm dir. Her iki ucunda, motiflere, yağlığın kökenine ve yaşına göre çok değişebilen genişlikte işlemler

vardır. Bu işleme genişliği, ortalama olarak, 15-20 cm. kadardır. Ortadaki uzun alan ise boştur. (Ther, 1993: 9)

“Yağlık” ya da “peşkir”ler, müzelerdeki, koleksiyonlardaki ya da kapalı çarşılardaki işlemeler işlemelerin ezici çoğunluğunu oluştururlar. Bu adın kullanımı konusunda bugünkü Türkiye’de de bir dil birliği yoktur. (Ther, 1993: 9)

Şekil No: 16 Peşkir, Envanter No: 76/128 (1595) (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Uçkur: Ya giyimi süslemek ya da elbiselerin, şalvarların belini tutmak amacıyla hazırlanmış, 25*125 cm. boyutları civarında, iki dar kenarı işlemelerle bezenmiş, uzun dikdörtgen bağ. (Barışta, 1999: 231)

Şekil No: 17 Uçkur, Envanter No:76/130 (Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Uçkur, hem kadın hem erkek giyiminin bir parçasıydı. Ya şalvarın ağzı enlice bastırılır, içinden uçkur geçirilir ve önden düğümlenerek güzel işlemeli uçları aşağı sarkıtılırdı; ya da sadece süs bezi olarak şalvarın beline sokuşturulurdu. Aynı amaçla bir peşkirin, yağlığın ya da çevrenin kullanıldığı da olurdu. Bu bezlerin kullanımı, katı kurallara bağlı değildi. Çok yönlülük, bunların tipik özelliklerinden biridir. Bir uçkurun işlemeli alanı, genellikle bezin eni kadar olup, tek bir motifin ya da kendini tekrarlayan motiflerin yer aldığı bir kare görünümündedir. (Ther, 1993: 10)

Çevre; sakangur, salaşpur adı da verilen çok ince ve sık dokunuşlu organze, keten tülbent gibi dokumalardan yapılmış, mendilden daha büyük kare biçimde, dörtkenarı ibrişim ve sırma nakışlarla süslü bir bordür, köşelerde ise ayrıca birer motiften oluşan, etrafı çevrilip, oya veya nakışlarla süslenmiş parçalardır. (Işık, 1976: 23)

Şekil No: 18 Çevre, Envanter No: 76/154 (1621)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Aslında çevre, sırma ile işlenmiş mendil anlamına da gelmektedir. El işi tülbent veya patiskalara, gergefte işlenen sırmalı çevrelerin mendil olarak kullanılanlara yağlık adı da verilmektedir. (Onuk; Çerçioğlu, 1997: 44) Cenup'taki bazı aşiretlerde, kadınların başlarına koydukları fesin üzerine örttükleri örtünün adına da “yağlık” denilmektedir. Gelinlerin yalnız, başlarına örttükleri ve eğri bir halde tuttukları yağlıkları, ihtiyar kadınlar başlarına tamamen dolamaktaydı. Kızlar ise, bu yağlığı katiyen kullanmamakta böylece kızlar ve gelinler çok çabuk ayırt edilebilmekteydiler. (Yalman, 1993: 356- 357) Bazı yerlerde “çevre” adı ile beraber mendil karşılığı “Destimal” ve “Makreme- makrama” isimleri ile de kullanılmaktadır. (Önder, 1971: 32)

Çevre, ya dörtkenarlı bordür biçiminde suyla bezenmiş ya da dört köşesi motiflerle belirlenmiş keten, pamuklu dokumalar üzerine işlemelerle bezenmiş

(Barışta,1999: 203), kare biçimli bir bezdir. Çevrenin boyutları, aşağı yukarı 90*90 cm olup, bütün kenarları boydan boya işlemelidir. Genellikle köşelerde güzel tek motifler görülür. “Çevre” sözcüğü, bezi çepeçevre dolanan işlemeyi belirtir. Bu bezlerden sadece pek azının üzeri ince, verevine yerleştirilmiş motiflerle baştanbaşa işlenmiştir. (Ther, 1993: 10)

“Çevre” de çok yönlü kullanılırdı. Aslında daha tok bezden yapılan “bohça” gibi bir şeyleri sarıp sarmalamada kullanıldığı da olurdu. Ama esas görevi, başörtüsüydü. Başörtüsü olarak kullanıldığında çenenin altında düğümlenmez, başın üzerine serbestçe konur ve ziynet eşyası ya da başka bezlerle tutturulurdu. Bugün artık Türkiye’ de “çevre” sözcüğü, bütün ev el işlemelerini kapsayan genel bir kavram olmuştur. (Ther, 1993: 10)

İbrişim ve renkli iplikler, altın ve gümüş sırmalarla işlenen çevrelerde çok anlamlı ve stilize motifler kullanıldığı görülmektedir. Her birinin değişik bir manası bulunan bu işlemler genç kızlarımızın ve kadınlarımızın dile getiremediklerini çok güzel bir şekilde ifade etmektedir. (Onuk; Çerçioğlu, 1997: 44,45)

Çevrelerde en çok çeşitli hesap iğnesi, pesent, muşabak, sarma, tel kırma ve balık kılıcı iğne tekniklerinin uygulanması yanında işlemede görülen hemen hemen tüm teknikler kullanılmaktadır. (Onuk; Çerçioğlu, 1997: 45)

İşlemleri ve oyaları ile öylesine kıymetli eski çevreler vardır ki, antikacı dükkanlarında ve müze vitrinlerinde yer alan, ata yadigarı, övünülmeye değer eserler arasında gösterilmektedir. (Onuk; Çerçioğlu, 1997: 45)

Bilhassa XVIII. yüzyıla ait çevreler paha biçilmez değer taşımaktadırlar. Beyaz renkli ince bezden yapılan bu çevreler; ekseriya ortada küçük bir kare şeklinde boşluk bırakıldıktan sonra tamamen sırma ile işlendiği ve yaprak ya da başka motiflerle süslendiği görülmektedir. Bunların dışında renkli ince keten bezinden yapılan, bordürleri hesap işiyle bezenmiş çok zarif çevrelerde bulunmaktadır. (Onuk; Çerçioğlu, 1997: 45)

Batı ile iletişimin arttığı XVIII. yüzyılda çevre, makrame, kavuk örtüsü vb. gibi XVI. yüzyılda da görülen parçaların üzerinde işlemlerin kullanılması bu sanat dalına verilen önemi göstermektedir. Bu dönemde iki yüzü aynı görüntüyü veren, çok ince işlenen kavuk örtülerinin baş süsü niteliğine büründüğü, mendil ölçülerinin büyüdüğü, mendil türlerinin çevreye dönüştüğü gözlenmektedir. (Onuk; Çerçioğlu, 1997: 45)

Havlu, iki dar ucundaki, havsız kısmı işlemlerle süslenmiş havlu, pamuklu dokumadan yapılmış, değişik boyutlarda örtü ya da kurulama bezi. Hamamda sarınma ya da kurulama bezi olarak kullanılan havluların baş, boy ve omuz olmak üzere üç parçadan oluşan takımları vardır. En gösterişlileri gelin hamamlarında ya da hamamda kız gösterirken kullanılan bu takım havluların Türk kültüründe önemli bir yeri vardır. (Barışta, 1999: 212)

Bir metreyi aşkın boyları, 75–80 cm enleri olan hamam sileceklerinin iki başlarına işleme uygulanmıştır. XVIII. Yüzyılda yapılmış olanları çok çeşitli çiçek, yazı, manzara resimleriyle süslenmiştir. Çoğunlukla renkli ipek ve sırmayla işlenenler olduğu gibi tamamen sırma işlemeli olanları da bulunmaktadır. Sarma, pesent, muşabbak, mürver iğnesi tekniğiyle yapılmıştır. Desenler ya tek tek sıralanarak, ya da birbirine bağlanarak meydana getirilen geniş bordürlerdir. Manzara desenleri ise başlı başına havluları süslemek için hazırlanmıştır denebilir. Bazen üzerlerinde beyitler yazılı olanları da vardır. Son yüzyılda yapılan havlu işlemleri öncekilerle karşılaştırmaya elverişli kompozisyonlarda değildir. (Sürür, 1976: 54)

Ayna Örtüsü, Bazı işlemler boyutları yönünden “yağlık” ya da “peşkir” e benzerler, ama hem dar hem de uzun kenarları boyunca ya da bütün yüzeylerini kaplayacak biçimde işlidirler. Oldukça seyrek rastlanan bu bezlerin kullanımı konusunda farklı görüşler vardır: Kaynakların çoğu, bunların “ayna örtüsü” olduğunu söylüyor; ayna örtüleri, geceleyin nazara karşı aynaların üzerine örtülen bezlerdir. Başka bazı kaynaklar ise, bunlara “beşikörtüsü” adını verir. Kundaklı bebeklerin yattığı ahşap beşiklerin üzerine bunlar örtülürmüş. (Ther, 1993: 11)

Yatak örtüsü: Karyolaların üzerini örtmek ve bezemek için işlenmiş dikdörtgen örtü. (Barışta, 1999: 235) XVIII. ve XIX. yüzyılda yapılan yorgan yüzleri ve yatak takımları ise kadife, atlas ve daha ince ipekli kumaşlar üzerine renkli ipek ya da sırmayla anavata, dival veya kasnak işi tekniğiyle işlenmiştir. Bu işlemlerde, ortada göbek denilen süsleme bulunur ve dört köşeye de bu göbeğin dörtte biri kadar desen yerleştirilirdi. (Sürür,1976: 55)

Şekil No:19 Yatak Örtüsü, Envanter No: 19 82/640
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Çarşaf: Yatağa güzel bir görünüm kazandırmak ve kirlenmesini önlemek amacıyla hazırlanmış, yatağın üstüne, yorganın altına serilen ve genellikle iki geniş kenarı işlemelerle süslenmiş büyük dikdörtgen örtü. ((Barışta, 1999: 203)

Şekil No: 20 Çarşaf, Envanter No: 5116 (618)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

2.Çarşı İşlemeleri

İşlemecilik, çarşı el sanatları arasında zamanın teşkilatına bağlı güzel bir sanat kolu halinde çalışırdı. Sanatçılar bazı işlerde tamamıyla serbest olmayıp bir eşyanın cinsine ve şekline göre yalnız süslenecek kısmını hazırlarlardı. Örneğin, terziler elbisenin işlenecek kısmını bu sanatçılara işletirler. (Yılmaz, 1986: 15)

İşlemeciler bir teşkilata bağlanmışlardır. Bu teşkilatı tarihte gelişme bakımından üç bölümde görmek mümkündür.

Ahi Teşkilatı: Dini bir nitelik gösteren, kardeşlik ve dayanışma esaslarına dayanmıştır. On birinci asra kadar varlığını sürdürmüştür.

Lonca ve Gedik Teşkilatı: dini niteliğin kaybolduğu iktisadi bir durum göstermiş, Tanzimat' a kadar devam etmiştir.

Esnaf Birlikleri: Bu birlikler fabrika sanayinin gelişmesi ve lonca teşkilatının sarsılması üzerine kurulmuştur. (Yetim, 1996: 6)

3. Saray İşlemeleri

Genellikle saray atölyelerinde hazırlanmıştır. Bu işlemler, saray kayıtlarından anlaşıldığına göre, profesyonel erkek işleyiciler tarafından yapılmaktadır. Genellikle altın veya gümüş tellerle yapılan saray işlemleri bir ekip çalışması sonucunda ortaya çıkmıştır. Altın ve gümüş tellerin işlemede kullanılması ile kadınların işlediklerinden farklı bir güç ve beceri gerektirmekteydi. Saray işlemlerinin motif, renk ve kompozisyonları saray nakkaşları tarafından çizilir, renkleri belirlenirdi. Saray dışına verilen siparişler ise genelde kadınlar tarafından işlenirdi. (Yılmaz, 1986: 15,16)

Saray işlemleri için malzeme hazırlayan sanatçılar ki bunlara “Esnaf-ı Nakkaşan-ı Zerduzan” (Altın işleme esnafı) denirdi. Bu sanatkarlar, padişah, vezir ve başka ileri gelenlere altın işlemeli yastıklar, örtüler, elbiseler gibi eşyaları işlerlerdi. İşlemlerde kullanılan sim, kılaptan gibi malzemelerin üretimi sıkı bir denetime tabi idi. (Yılmaz, 1986: 16)

İşlemlerde Kullanılan Malzeme ve Teknik

Malzeme

-Kumaş

-İşleme İpliği

Teknik

Kumaş

Üzerinde yaşadığımız, sayısız kültüre “yataklık” etmiş bu bereketli coğrafyada yaratıcılık, tezgahdan başlayarak hayatı güzelleştiren, farklılaştıran ve değerli kılan, tene değen, teni kuşatan kumaşa yansımıştır. Alelade bir kumaş,

işlenmeye değer değildir. Önce göz nuru ile dokunan kumaş “iyi” olmalıdır ki, üstüne ayrı bir değer katabilsin. İşlenmiş bir kumaş ise artık başka bir boyuta geçecek, bir dil aracı, ifade nesnesi, sosyal konum ve beğeni göstergesi olacaktır. (Tunç, 1999: 11-12)

Kumaş sergisini görenler, nakışların güzelliğine hayran olabilirler. Bir peşkir, havlu, ayna örtüsü ya da bir bohça, yağlık, makrama aracılığıyla, hayatın küçük ayrıntılarına gösterilmiş olağanüstü özen üzerine düşünebilirler. Ama sanırım bütün bunların ötesinde, hayatı yıllara, aylara, günlere kabaca; saatlere dikkatlice bölünmüş günümüz insanı, bu ince nakışların gerektirdiği sabır karşısında dehşete düşebilir. Bu kumaşlardaki ve nakışlardaki önce nasıl bir sabırdır ve sonra nasıl bir güzelliktir? Elden kayacak, en zarif parmaklarla bile tutulamayacak kadar ince ve narin kumaşların üzerine, yırtıcı ve keskin bir altın sırma tel ile karanfiller işlemek, kaç ömür alır? (Tunç, 1999: 12)

Nakışların coşkusundan anlaşılıyor ki, o dokumaları ve işlemleri üreten yaratıcılarda, akıl almaz bir hayata bağlılık varmış. Hayat, bir anlamda toprak demek ve toprak üzerindeki çiçeklerle, ağaçlarla birlikte, bütün canlılığı ve coşkusu ile nakışlarda yeniden hayat bulmuş. Bu kadın “nakkaş”lar doğayı adeta yeniden yaratarak, muhteşem dokumaların üzerinde “tespit” etmişler. Ancak doğanın diğer parçaları olan insan ve hayvan bunların resmedilmesini yasaklayan İslam’ın etkisiyle dokumalarda yeniden hayat bulamamış ve nakış, çiçek ve yapraklarla sınırlı kalmış. (Tunç, 1999: 13)

Kendilerine ayrılmış olan yaratıcı faaliyet alanı ev ile sınırlı olduğundan, evin dışına çıkıldığında kadınlar söz sahibi olamamışlar. O yasak bölgede -dışarıda- estetik değer üretiminde erkekler söz sahibi olmuşlar. Kadınlar taşı ve ahşabı oyamamışlar, bakır işleyememişler, güçleri yetmediği için; mimarlık yapamamışlar, evin dışı söz konusu olduğu için. Ancak eve girdiği halde, estetik değer olmanın ötesinde kendi başına da bir anlam taşıyan nesnelerin, örneğin kitabın, süslenmesinde de söz sahibi olamamışlar. Bu yüzden kendilerine tanınan alanda, kadınsı olarak tanımlanmış malzeme ile güzellik üretmişler. (Tunç, 1999: 13)

Kumaş ve nakışlar iki tür dili de içeriyor. Birincisi, yağlık, çevre gibi eşyalar iki kişi arasında bir gönül dili kurmaya yarıyor. Bir yağlık işleyip sevdiğine gönderen genç kız, kullandığı renk ve seçtiği motiflerle karşı tarafa bir tür bilmece gönderiyor ve bu armağanı alan, bundan bir anlam çıkarıyor. Diğeri ise bu nakışlı kumaşların karşılıklı olarak statü ve sosyal konum ve durum ifade etme hali. Av sahibi evinin döşemesinde ve günlük hayatında kullandığı bu eşyaların cinsi ve nakış kalitesi ile kendi sosyal durumunu belgelerken, bir yandan da, misafire çıkardığı peşkir, havlu veya seccade ile misafire o evdeki “hatır” durumunu da anlatmış oluyor. En hatırlı misafirler en değerli parçalarla ağırlanırken önemsiz misafirlere daha sıradan havlular, peşkirler, sofra örtüleri çıkarılıyor. (Tunç, 1999: 14)

Bilinen en eski ev işlemeleri olan 17. yüzyıldan kalma işlemeler, ince, desensiz keten kumaş üzerine yapılmışlardır. Bugün keten artık Türkiye’de adeta bilinmeyen bir malzemedir. (Ther, 1993: 16)

Hem üslup hem de motif bakımından nispeten erken tarihlere, yani 18. yüzyılın ikinci yarısına ait bezlerin çoğu ketendir. Bu keten kumaşların ortası işlemsizdir; ortada kalın, açık renkli pamuk ipliğinden atkılar görülür. Biraz daha geç dönemlere ait işlemelerde ise, kumaşın kendisi güzel geometrik motiflerle ya da meyve tabağı, çiçek vazosu gibi figüratif motiflerle dokunmuştur. (Ther, 1993: 16)

Evlerde kullanılan yağlıkların, 18. yüzyılın aşağı yukarı sonlarına doğru ince pamuklu kumaştan, tülbentten, yapılmaya başlandığını görüyoruz. O sıralarda moda olan tülbent, çok daha enli dokunabiliyordu, dolayısıyla genellikle boydan kesiliyordu. Böylece işlemenin sadece bir kenarı dokuma tezgahı çıkışlıdır. (Ther, 1993: 16)

19. yüzyılın yarısından bu yana yapılan işlemeler ise, genellikle daha kaba pamuklu üzerine yapılmıştır. Bu kumaşlarda da kırmızı ya da mavi kenar çizgileri ya da kahverengi kenevir elyafından atkılar görülür. Ayrıca, sanki tasarruf edilmek isteniyormuş gibi, kumaşın kendisi de küçülmüştür. (Ther, 1993: 16)

Görkemli hamam havluları için pamuklu ya da ketenden özel bir dokuma kullanılıyordu; kumaşın orta kısmı havlu, iki dar kenarı ise düzdü; bu düz alanlara bu işleme yapılıyordu. Çoğu defa hamam havluları özellikle zengin ve sanatkarane işlemlerle bezelidir, dolayısıyla bir atölye kökenli olmaları ihtimali ağır basıyor. Böyle havluların dar kenarlarında sık sık rastlanan, kumaşa dokunmuş küçük monograma benzer kırmızı işaretlere- mesela bir deniz feneri ya da bir kum saati gibi- bakarak, bunların bir işleme atölyesinden çok, bir dokuma atölyesine ait olduğunu söyleyebiliriz. (Ther, 1993: 16)

Ev işlemleri için has ipek kumaşlar pek kullanılmamıştır. Eski keten kumaşların bazısında, bir parmaktan az enli bir ipek atkı kenar görülür. Bu kenarın amacı, kumaşın kıvrılmasını önlemek olabilir. Daha sonraki kumaşlar arasında hem atkı hem de çözgüsü ipekten olan, enine ve boyuna çizgi etkisi yaratan örnekler vardır. (Ther, 1993: 16)

İster keten, ister pamuklu, isterse de ipek kullanılsın, malzeme her zaman kendi doğal esmer rengine bırakılıyor, asla ağartılmıyordu. Bu renk, zaman içinde daha da koyulaşıp, işlemin parlak ipek ipliğinin kibar doğal renkleriyle birleşerek işlemlerin estetik çekiciliğini artırır. (Ther, 1993: 16)

İşleme İpliği

Eski işlemlerde işleme her zaman ipek iplikle yapılmıştır. Daha geç işlemlerde de, esas olarak, ipek kullanıldığını görüyoruz. (Ther, 1993: 17)

Türk ev işlemlerinin tipik bir özelliği, madeni tellerin kullanımıdır. 16. ve 17. yüzyıl işlemlerinde, bazen altından ya da gümüşten çekilmiş ince tellerin kullanıldığını görürüz. (Ther, 1993: 17)

Çoğu eski yağlık, uçkur, çevre ve havluda en sık rastlanan madeni ipliklere Türkçede “sim”, “sırma” ya da “klaptan” denir. Bunlar genellikle yarım milimetreden de ensiz bir gümüş şeritin pamuk ya da ipek bir fitil etrafına sıkça

sarılmasından oluşurlar. Altın etkisi yaratılmak istendiğinde sarı renkli bir fitil kullanılırdı. (Ther, 1993: 17,18)

Sim, metal iplik çekirdek pamuk iplik etrafına ipliği kapatacak şekilde sarılmıştır. Klaptanın aksine iplik hiç görülmez, sadece metal tel görünür. (Yağan: 1978)

Sim, çarşıdan satın alınırdı. Elde çevrilen bir çıkırıyla teli çeken zanaatkara “simkeş” denilirdi. İstanbul’un Laleli semtinde bugün hala üzerinde “Simkeşhane” yazılı eski bir büyük kapı vardır. (Ther, 1993: 18)

Gümüş iplik, genellikle işlemlerde kullanılan, gümüş görünüşünde ve parlaklığında olan iplik vb. denir. (<http://www.msxlab.org>)

Gümüş ipliklerin bir başka türü ise, “tel” idi. Tel aşağı yukarı 1 mm. eninde gümüş şeridi; iğneye geçirilmeksizin doğrudan doğruya kumaşa batırılarak çalışılırdı. 18. yüzyıl sonuna ait usta işi işlemlerde, telle bir kafes oluşturulmasına işlenmiş, adeta kuyumculuk işi etkisi yaratan alanlar vardır: tel işleme bittikten sonra düz bir yere yatırılır ve yassılaşıp kadar dövülürdü. Daha sonraki dönemlerde ise, eskiden bazen altınla da yaldızlanan gümüş tellerin yerini pirinç ya da bakır almıştır. Bu sefer de daha düşük değerli madenler, gümüşle yaldızlanıyordu. (Ther, 1993: 18)

18’ inci yüzyıl sonu ve 19’uncu yüzyıl başına ait ince yağlıklar için tipik olan tığ işi ya da iğne işi dantel kenarlar da, aynı şekilde, gümüş ya da madeni iplikten yapılmıştır. Doğrusu bu madeni süsler, modern gözler için hayli rahatsız edicidir ve işlemin etkisini bozar. Doğrudan doğruya kumaşa uygulanan oyalar, bu çarşıdan hazır alınıp kumaşa iğreti gibi tutturulmuş madeni dantellerden çok daha hoş ve göz okşayıcıdır. (Ther, 1993: 18)

19.uncu yüzyıldan kalma çok basit, köylü işi gibi duran bazı işlemler ise, gümüş paralarla süslenmiştir. Paraların üzerindeki tarihler değişiktir. İçlerindeki en geç tarihli para, kuşkusuz işlemin yapıldığı yılı gösterir. İşleme kenarlarındaki

renkli ipek püsküller ya da kumaş parçacıkları da sevilen süs unsurlarındandı. (Ther, 1993: 18)

Teknik

İşleme ile ilgili araç-gereç, daha 16'ncı yüzyılda bile bir Türk evinin değerli demirbaş eşyası arasındaydı. En azından bu eliş araç-gerecine, adlarını miras tutanaklarında anacak kadar önem veriliyordu. Bu eliş araçları arasında iğneler, yüksük, makas, kasnak ve gergefi sayabiliriz. (Ther, 1993: 18)

Gergef ya da kasnak, genç bekar kızların elinden düşmezdi. Gergef ya da kasnağın adeta kızın evleneceği erkeği bekleyişinin bir sembolü olduğunu söyleyebiliriz. (Ther, 1993: 18)

İşleme teknikleri ve iğneler coğrafi, sosyal, ekonomik şartlar ve estetik değerler doğrultusunda yüzyıldan yüzyıla değişiklik göstermektedir. Duygu ve düşünceyi aktarma aracı olarak uygulanan iğnelerin zengin çeşitlemelerdeki teknik beceri, incelik dikkati çekmektedir. (Barışta, 1998: 131)

Türk işlemleri, en büyük değer ve güzelliklerini motifler ve renklerinin yanı sıra tekniklerine de borçludurlar. Bu teknik yüzyıllar boyunca daima bir gelişme göstermiştir. Yaratıcı, dokumanın üzerinde, iğnesini öylesine kullanmıştır ki, bu hareket işleme sanatında çeşitli iğne şekillerinin doğmasına sebep olmuştur. (Berker, 1974: 6)

16, 17 ve 18. Yüzyılda yaygın bir halde görülen teknik, düz ve verev pesent' tir. Bunların yanında sarma, balık kılçığı, mürver, müşebbeh gibi çeşitli hesap işleri de eklenmiştir. Bugün işleme sanatında bu tür iğne çeşitleri uygulanmaktadır. 19. Yüzyılda bu iğne çeşitlerine boncuk ve dival nakışı teknikleri de girmiştir. (Berker, 1974: 6)

Türk işlemelerinin tekniği konusunda şu genel bilgileri verebiliriz:

1. İşlemelerin önü ve arkası yoktur. İki yüzü de aynıdır. Bunu elde etmek için genellikle önce ileri doğru, sonra da aynı hat boyunca geriye doğru çalışılan iş çeşitleri kullanılırdı. İplik son derece beceriyle, gizli dikişle düğümlenirdi.

2. Hesap işleri ve yazma işlemler. (Ther, 1993: 19)

Hesap işleri:

İki yüzü aynı olan işlemelerin genel adı “Hesap İğne”dir. Hesap işleri kumaşın atkı ve çözgü ipliklerinin sayılması yoluyla yapıldığından işlenecek kumaşın genellikle seyrek dokunmuş olması gerekir ki, bunlar “Bezayağı” örgüsü ile yapılmış kumaşlardır. (Sürür, 1976: 36)

Böyle pamuklu, yün, keten ve ipekli bezler üzerine işlenen hesap işlerine XVI. yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır. Kumaşların bir yüzündeki işleme özelliği öteki yüzünde de görüldüğünden havlu, uçkur, peşkir, mendil, örtü vb. eşyalar üzerinde pek çok örnekleri vardır. (Sürür, 1976: 36)

Yazma işlemleri:

Sık dokunmuş kumaşlara işlenebilir. İşlenecek örnek, kumaşa önce kalemle çizilir ve sonra doldurulur. Kumaş seyrek dokunmuş ise çizilen örneğin içi hesap iğne tekniklerinden biri uygulanarak doldurulabilir. (Sürür, 1976: 39)

Yazma işlemlerin, “Sarma işi”, “Kasnak ve Suzeni”, “Çin iğnesi”, “Balıksırtı”, “Dival nakışı”, “Zerduz”, “Aplike”, “Beneluka” ve “Atma işi” adı verilen teknikleri vardır. Ayrıca “iğne ardı” verilen işleme tekniği de kullanılmaktadır. (Sürür, 1976: 39)

En önemli Türk işleme teknikleri şunlardır:

- Atma
- Türk İşi (Musul işi)
- Pesent iğne (Kafkas sarması)
- Sarma
- Mürver iğne
- Muşabbak (Ther, 1993: 19)

İşlemelerde Renk ve Kompozisyon

Türk işlemlerinde en sık kullanılan renk, kırmızıdır. Kırmızının toz pembeden yavruağzına, narçiçeğine kadar, kökboyaların bütün bir yelpazesini kapsayacak gibi kullanıldığını görüyoruz. Kırmızının ardından yeşil gelir. Mavi, sarı, beyaz, gümüş ve kahverengi bunları izler. (Ther, 1993: 20)

Zaman içinde renk kullanımının nasıl geliştiğine bakacak olursak, 17'nci yüzyılda ve 18'inci yüzyılın başlarında az sayıda renk kullanıldığını (pembe, yeşil, mavi, kahverengi), renk sayısının Türk rokoku döneminde birden arttığını, tek bir işlemede aynı rengin muhtelif tonlarına da yer verildiğini, ama daha sonraki dönemlerde özellikle de 19'uncu yüzyılda, Türk işleme sanatındaki genel yoksullaşmaya bağlı olarak, kullanılan renk sayısının da yeniden azaldığını görüyoruz. (Ther, 1993: 19)

19. yüzyıl işlemleri, teknikte olduğu kadar renk ve kompozisyonda da zayıftır. 20. yüzyıl işlemlerinde, geçmişteki yüzyıllardan gerek motif, gerek renk anlayışını görmek mümkündür. Bu yüzyıl, Türk işleme sanatına hiçbir yenilik getirmemiştir. (Berker, 1974: 6)

Motifler: Kökenleri, Gelişmeleri ve Sembolik Anlamları

Türk kadını XVIII. asırdan bu yana bitmek tükenmek bilmeyen bir sabır ve zevkle gerek bizleri gerek dünyayı hayran bırakan Türk İşlemecilik Sanatını meydana getirmiştir. (Diker, 1973: 74)

Türk kadını bu eserlerini yaparken, dokumasını el tezgahlarında dokumuş ipeklerini tabiatın birçok kök ve nebatlarından faydalanıp boyayarak renklendirmiştir. (Diker, 1973: 74)

Çevresinde gördüğü; gül, sümbül, lale, karanfil, nar, armut, selvi ve türbe gibi mevzuları model olarak almış kendi duygularına göre de sayısız desen ve kompozisyonlar meydana getirmiştir. (Diker, 1973: 74)

XV. asırda yalnız ipekle, XVI. asırdan itibaren de sim, tel, tırtıl, pul, inci ilave ederek işlemiş, zevkte ve sanatta son merhalesine erişmiştir. Bilhassa XVII. asır sonlarında ve XVIII. asırda Türk işlerinin Osmanlı saraylarına intikal etmesiyle Bursa ve İstanbul civarında desen ve malzeme zenginliği bakımından saraylarda kullanılabilecek değerde harikulade işler meydana gelmiştir. (Diker, 1973: 74)

Elimizdeki Türk ev işlemelerinin büyük bölümünde bitki motifleri hakimdir: Çiçekler, yapraklar, meyveler, ağaçlar...(Ther, 1993: 23)

Bu işlemelerin örnek aldığı modeller, Osmanlı Saray'ındaki büyük işlemeli duvar panoları, sarayda dokunan brokarlar, kadifelerdi. Bütün bu dokumalarda hem doğunun hem batının etkisi, hem de özgün yaratıcılık dile geliyordu. Demek ki, Türk ev işlemelerinin kökeni, kent ve saraydır. Bu kökeni Osmanlı'nın metropollerini olan İstanbul' da ve Bursa'da aramak gerekir. Anadolu doğasının resmedilmesi gibi bir amaç- başlangıçta- yoktu; amaç, tam tersine, üst tabakanın süs eşyası olarak kullandığı şeyleri taklitti. Ancak zaman içinde Anadolu kadınlarının kendi yaratıcılıkları, ek bir unsur olarak, karşımıza çıkar. (Ther, 1993: 23)

Anadolu işlemelerinde en çok Hayat ağacı motifi görülmektedir. Bu motif bize Uzak Doğu ülkelerinden gelmiştir. Uzun ömürlü olan Hurma ağacı ilk zamanlarda Hayat ağacı motifi olarak süslemelerde kullanılmıştır. Daha sonra çeşitli ağaç ve çiçek demeti bu motif adı altında işlemelerde görülmüştür. Son devirde kullanılan Hayat ağacı motifi bir kökten yukarı doğru uzanan dallar, yapraklar ve çiçeklerden oluşmuştur. Bu motif, Türklerde; uzun, sağlıklı ve geniş bir aileyi simgelemektedir. Süsleme sanatının her çeşidinde (çinide, kumaşta, tezhipte, işlemede) Hayat ağacı motifine rastlanmaktadır. Her genç kızın, çeyizindeki işlemeli örtülerde, Hayat ağacı motifi yer almaktadır. Böylelikle genç kız ilerde kuracağı yuvanın sağlıklı ve uzun ömürlü olacağı inancını taşımaktadır. (Berker, 1980: 33)

İşlemede aşkı, Hançer motifi anlatmaktadır. Bir delikanlı, beline doladığı uçkurdaki işlemenin motifi hançerse ya da hançer işli bir yağlığı göğsünde taşıyorsa, bunları ona sevgilisi veya yavuklusu işlemiş ve hediye etmiştir. (Berker, 1980: 33)

Gelinlik kızların işledikleri örtülerde görülen motiflerden biri de bol çekirdekli meyvelerdir. (karpuz, kavun, nar, üzüm gibi.). Bunlar yüzyıllar boyu insanlarca bereket sembolü olarak kullanılmıştır. Bol çekirdekli meyve motifleri ile bezenmiş bir çevre, yağlık, peşkir ve uçkurların çeyizde bulunması kurulacak yuvanın bereketli, zengin ve bol çocuklu olacağı inancını vermektedir. Bol çekirdekli meyvelerden olan nar, Osmanlı Türklerinin saltanat motifi olarak yüzyıllar boyunca süsleme sanatında kullanılmıştır. Genellikle saray giysisi, örtü ve çevrelerinde görülmektedir. Halkın yaptığı işleme ve süslemelerde bu motife rastlanmamaktadır. (Berker, 1980: 33)

Çok uzun ömürlü olan Çarkı Felek çiçeği işlemede sevilerek kullanılan bir motiftir. Birbiri üzerine dönen yaprakları süsleme sanatında hayatı ve yaşamı temsil etmektedir. Motif olarak kullanılışı M.Ö 5000 yıllarına kadar gitmektedir. Uzun sağlıklı hayatı vurgulamaktadır. (Berker, 1980: 35)

İşlemelerde görülen daha birçok motif vardır. Onlarda bir şeyin sembolü olarak daima çevrelerine bir şeyler söylemektedirler. Anadolu da kadınlar ve genç

kızlar pek konuşmazlar ama söylemek ve anlatmak istediklerini, işledikleri, ördükleri, diktikleri örtüler, keseler, çoraplar ve çevrelerle anlatmışlardır. Bugünde bu duyuş bütün canlılığı ile devam etmektedir. (Berker: 1980, s. 35)

4.1.3.2. Geleneksel Türk Giyim-Kuşamı

İnsanoğlu yaratıldığı günden itibaren, kendisini dış etkilere koruyacak kullanışlı giysiler üretmeye çalışmıştır. Bunları üretirken doğadan faydalanmış ve çevresinde bulduğu her türlü malzemeyi kullanmıştır. Bu malzemeleri kullanırken, becerisini, yaratıcılığını, duygu ve düşüncelerini yansıtan el sanatı ürünleri ortaya çıkartmıştır.

Giyinme, insanların yeryüzünde var oldukları günden itibaren tabiat şartlarından korunmak için örtünme ihtiyacıyla ortaya çıkmış olmalıdır. Tarih boyunca insanların giyim şekilleri ve gelenekleri, mensup oldukları milletlere ve cemaatlere, bir ölçüde de ferdi zevklerine göre şekillenmiş ve farklılaşmıştır. (Günay, 1986: 6)

Türkiye’de 1925 yılında çıkarılan “Şapka Kanunu” ve Atatürk’ün tavsiye ve direktifleriyle resmi giyim şekli olarak Avrupa modeli benimsenmiştir. Bununla beraber kırsal kesimde ve küçük yerleşim merkezlerinde özellikle kadınlar eski kıyafetlerin bir bölümünü günümüze kadar muhafaza etmişlerdir. Bu müzelerde, geçmişteki hayat tarzımız ve geleneklerimizin bir parçası olan kadın kıyafetlerinin ilgi çekici, güzel örnekleri sergilenmektedir. (Günay,1986: 6)

Türk giyim ve kuşamının, milletimizin uzun tarihi geçmişini, yayıldığı geniş coğrafi alanı, etkileşim halinde olduğu kültürleri ve değiştirdiği inanç sistemleri göz önünde tutarak değerlendirilmesi gerekir. Çünkü milli giyim kuşam, milli kimliğin bir parçasıdır. (Günay,1986: 6)

Türk giyim tarihi bu güne kadar yazılamamış, münferit ve ferdi araştırmalarla tarihi ve bölgesel giyim kuşam şekilleri süreli ve süresiz yayınlarda dağınık

alışmalarla tanıtılmaya gayret edilmiştir. Bugüne kadar yapılan çalışmalara dayanarak tarihi Türk kadın giyimi konusundaki bilgiler şu şekilde özetlenebilir. (Günay,1986: 6)

Selçuklu kıyafetlerine ait hususiyetler, Selçuklulardan daha erken tarihlere ait Türk kıyafetlerinin devamı niteliğindedir. İslamiyet'ten önceki Türk kıyafetleri Hunlara ait kurganlardan çıkan elbise, saç örgüleri, çizme, keçe çoraplar bu geleneğin köklerinin ne kadar eski tarihlere kadar indiğini göstermektedir. (Günay,1986: 6)

Selçuklu ve Selçuklu öncesi dönemlerde başlık çeşitlerindeki zenginlik dikkat çekicidir. Orta Asya Türk kadın başlıklarını, mücevherlerle süslü kumaş ve madeni baş bantlarıyla zenginleştirmek çok yaygındı. (Günay, 1986: 6)

Selçuklu devrinde Türk özelliğı taşıyan kıyafetlerde en önemli kısım kaftanlardır. Kaftanların çoğunluğunu önden açık, sağdan sola kapanan modeller teşkil etmektedir. Önden açık, iki ön parçası belde yan yana getirilerek kemerle tutturulan elbise örnekleri de mevcuttur. Selçuklu elbise tiplerinden biri de yuvarlak kapalı yakalı, önden açık elbiselerdir. Kaftan ve elbiselerde kollardaki tiraz şeritler, yaka, kol ve etek kenarlarını süsleyen bordürler ortak hususiyetlerdir. Elbiselerin uzunlukları diz altına kadardır. Kaftan ve elbiselerin altına dizlerine kadar çıkan çizme veya ayak bileklerine kadar inen geniş parçalı şalvarlar giyilirdi. şalvar, üst kısmı geniş büzgülü, paaları ayrı ve geniş dikilmiş giyim eşyasıdır. Yünlü, ipekli, pamuklu kumaşlar yanında şaldan da dikilir, erkek ve kadın için olanları farklı kesilirdi. (Günay,1986: 6)

Selçuklu ve daha önceki dönemlerde elbiseler yün, pamuk, ipek, yün-ipek karışımı, devetüyünden dokunmuş kumaşlar ve keçeden dikiliyordu. Giyim eşyaları arasında deri ve kürkün önemli bir yeri vardı. İpekli kumaşlar renklerine, desenlerine göre değışik isimler alıyorlardı. (Günay, 1986: 6)

Eski Türk kıyafetlerinin en göze çarpan özelliklerinden biri Türklere has kemer ve kumaşlardır. Kuşak, elbise ve şalvarların beline sarılan, bazılarının işlemelerle süslenen çeşitli dokumalardan yapıldı. Kemer, bele bir defa sarılıp tokalanan veya uçlardaki iplerle bağlanan, deri veya kumaştan yapılan giyim tamamlayıcısıdır. Kemerlerin özel olarak dokunanları yanında kıymetli madenlerden olanları da vardır. (Günay, 1986: 7)

Selçuklularda takılar oldukça zengindir. Bunlar arasında küpe, kolye ve bilezik en çok kullanılanlardı. Kaynaklara göre bu takıları kadınlar gibi erkeklerde takıyorlardı.

Selçuk devri kadın ve erkek kıyafetleri arasında büyük farklılıklar yoktur. Selçuklular ve diğer Türk boylarının kendilerine has bir görüntü sergileyen kıyafetlerine ait hususiyetlerin çoğu çok eski Türk geleneklerine bağlıdır. Türk giyiminde gözleyebildiğimiz, Hunlardan itibaren Türk özelliği olarak ortaya çıkan birçok görüntüler, kesintisiz Osmanlılarda da devam etmiştir. Ancak XV. asırdan sonra özellikle İstanbul ve diğer bazı büyük yerleşim merkezlerinde her sahada olduğu gibi giyim kuşamda da Osmanlı terkibi şekillenmiştir. (Günay, 1986: 6)

Osmanlı devrinin başlangıcında kadın ve erkek giyimleri Selçuklular dönemindeki gibi oldukça sade ve birbirine benziyordu. Ancak devlet büyüyüp zenginleştikçe bu sadelik yavaş yavaş terk edilmiş, özellikle XV. asırdan itibaren daha gösterişli kıyafetler tercih edildiği gibi kadın kıyafetleri de erkeklerinkinden uzaklaşarak gündün güne zenginleşmiştir. İmparatorluğun sosyal ve siyasi durumu gereği Müslüman, Hristiyan, Musevi gibi dini inanışları farklı topluluklar kendilerine has kıyafetlerini daima muhafaza etmekle beraber, gayri müslim kadınlar sokağa çıkarken Müslüman kadınlar gibi ferace, yeldirme, çar gibi dış giyimleri kullanmışlar ve başlarına örtmüşlerdir. Anadolu ve Rumeli de giyim tarzı İstanbul'dan ve diğer büyük yerleşim merkezlerinden fazla etkilenmemiştir. Bu bölgelerde, büyük yerleşim merkezlerinden değişik, toprağa bağlı veya göçebe hayat tarzı sürdürülmüş, eski Türk gelenekleri ve bunlara bağlı giyim kuşam şekilleri daha uzun süre muhafaza edilmiştir. Osmanlı devrine ait kadın giyimi yaşanan hayat

tarzına paralel saray, şehir ve kırsal kesim gibi gruplar yanında her grubun kendine has kuralları, gelenekleri ve görgü kaidelerine göre farklılaşmıştır. Ayrıca bölgelere göre kullanılan değişik boya, dokuma, işleme ve kesimler kadın giyimini zenginleştirmiştir. (Günay,1986: 7,8)

Kadın giyimi üç grupta değerlendirilebilir. Çamaşırlar, gömlek, dizlik, iç yeleğinden ibarettir. Dış giyim eşyaları, üç etek, iki etek, entari, şalvar, içlik, hırka, kürk, kemer ve kuşaklar, çorap ve ayakkabı şeklinde sıralanabilir. Sokak giyimi olarak ferace, yeldirme, maşlah ve son devirde çarşaf kullanılmıştır. Ayrıca başlıklar ve takılar gerçekten kıyafet tamamlayıcı ve vazgeçilmez unsurlar olarak Türk kadın giyiminde önemli rol oynamıştır. (Günay, 1986: 8)

Kadın giyim eşyaları için gerekli olan kumaşlar hem ev tezgahlarında, hem de dokumacı esnafı tarafından üretiliyordu. Özellikle kırsal kesimde kadınlar kullandıkları her türlü kumaşı evlerinde el tezgahlarında kendileri dokuyorlardı. İpekli, yünlü, pamuklu veya ipek-yün, ipek-pamuk karışımı olan kumaşların desenli ve düz olmak üzere iki türlü kadın giyiminde kullanılıyordu. Düz kumaşlar, atlas, canfes, gezi, hare, kadife, kutnu, mantın gibi ipekliler ve çuha, şayak, sof gibi yünlülerdir. (Günay, 1986: 8)

İpek, pamuk ve yün karışımı kadifelerin Türk giyim ve kuşamında önemli bir yeri vardır. Kadifeden, hem kadınlar için hem erkekler için giyim eşyası yapılırdı. XIV. ve XV. asırlarda Bursa'da dokunan ipekli kadifeler, Avrupa'da aranırdı. Bugün büyük bir sanat değeri taşımakta ve müzelerde saklanmaktadır. Kadifeden kaftan, ceket, entari, şalvar, yelek, hırka, cepken yapılırdı. (Günay, 1986: 9)

Bu giyim kuşam şekillerinden başka kadife terlik, kese ve başlık yapımında kullanılırdı. Kadifelerde diğer kumaşlar gibi el tezgahlarında dokunurdu. Kadın giyiminde, düz kadife az tercih edilmiş, dikilmeden önce çok kere işlenmiştir. Modeline göre isimlendirilmiştir, sırf simle ve bitki motifleriyle işlenen bindallı, ipek ve Kılaptanla işlenenler tınaz, altın, gümüş teller ve incilerle işlenenler seraser, kabartma tekniğiyle işlenenler dival adını almıştır. (Günay, 1986: 9)

Osmanlı döneminde “kesim” moda kavramını karşılamıştır. Abaza kesim cepken, topuk kesimi entari, Cezayir kesimi şalvar, İstanbul kesimi şalvar gibi modeller asırlar içinde kadın giyimini şekillendirmiş modalardı. İletişim araçlarının yaygınlaştığı XX. asırdan önceki tarihi devirlerde milletler ve millet içindeki çeşitli gruplar, kapalı toplumlar halinde yaşadıklarından hayat tarzlarının gereği olan giyim ve kuşam şekilleride süreklilik gösteriyor ve bugün moda dediğimiz sürekli yenilenme ve değişikliğin etkisinde kalmıyordu. Geleneksel hayat içinde kişilerin rolleri, görevleri ve davranışları gelenek ve göreneklerle belirlenip kalıplaştığı gibi kılık kıyafet de insanın mensup olduğu çevreye, cinsiyetine, yaş gruplarına (çocuk, genç, yaşlı), sosyal statüsüne (bekar, evli, dul), günlük veya geçiş dönemleri (doğum, evlenme, ölüm) ve eğlence törenleri (düğün, bayram vb.) için kesin şekillerde belirlenmiştir. Bu kıyafetlerde ferdi katkılar ve tercih oldukça sınırlıdır. Çok emekle ve dayanıklı kumaşlardan hazırlanan tören kıyafetleri çok kere nesilden nesile aktararak kullanılmıştır. (Günay, 1986: 9)

Anadolu halkının yakın zamanlara kadar giydiği ve hala da düğünlerde, törenlerde kullandığı kıyafetler ve başlıklar, yöre, gelenek, zevk, iklim, ekonomi ve tarihi nedenlerden dolayı bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. (Ergürebüş,1995: 2)

Anadolu’nun birçok yerinde, genç kızların kendilerini oğlan annelerine beğendirmeleri, güzelliklerinin ve hamaratlıklarının yanı sıra, elbise ve süslerinin zenginliğine de bağlıdır. Evlenecek bir kızın yazlık, kışlık, bayramlık, seyranlıklar en azından otuz takım elbisesi bulunurdu. Bunlar çeyizin en önemli demirbaşıydı. (Türk El Sanatları, 1969: 148)

Türk kadın dış giyimini entariler, şalvar ve buluzlar, etek ve ceketten oluşan takımlar olmak üzere üç grupta değerlendirmek mümkündür. Entariler şalvarla giyilenler, şalvarsız giyilenler şeklinde tekrar ikiye ayrılır. Şalvarla giyilen entariler Türk kadın giyimini hemen hemen en eski örneklerini teşkil eden kıyafetlerdir ki bu entarilerin üstüne çoğunlukla salta ve fermene giyilir. Şalvarla giyilen entarilerin en yaygın ve en tanınmış iki örneği üç etekler ve iki eteklerdir. (Günay,1986: 12)

Üç etek gerek tarihi devirlerde gerekse günümüzde Türk kadın giyiminin en yaygın, en çok kabul gören özel modeli olmuştur. Üç etekler tören ve gelin kıyafetleri arasında en çok tercih edilen giyim tarzıdır. (Günay,1986: 12)

Üç etek tabiri, entarinin belden aşağı kısmının üç ayrı yaprak, dilim halinde yapılmasından ileri gelir. Şalvar üstüne giyilirdi; cariyeler hizmet ederken, süratle gidip gelmek için, bu entarinin eteğinin üç parça oluşu bir kolaylık sağlar, ön ve yanlarda bulunan yaprakları kaldırır, bellerindeki kuşak yahut kemere sokarlardı. (Koçu, 1969: 236) Üç etek entariler, kadife, atlas, seraser, bindallı gibi işlemeli kadifeler yanında çizgili kumaşlardan da dikilirdi. (Günay, 1986: 6)

Çoğunlukla mor kadifeden, üzerine kabartma olarak sırma ile çeşitli bitki motifleri işlenen ve bindallı adıyla adlandırılan elbise çeşidi gelinlerin ve törenlerin en sevilen ve en değerli kıyafetlerindendi. (Günay, 1986: 6) Peşsiz entarilere Anadolu'nun her yerinde rastlanır ve adına bindallı denir. Daha çok bayramlarda ve düğünlerde giyilir. (Türk El Sanatları, 1969: 148)

Bindallı, eski bir kumaş adı; ipekli kumaşların kadifelerin üzerleri kılaptan ile iri yapraklar ve dallar işlenmiş olanlarıdır. (Koçu,1969: 39)

Şehirlerde görülen ve genel olarak sokağa çıkıldığı zaman giyilen elbiselerin en eskisi “ferace, car; çarşaf” tır. Ferace şekil olarak geniş ve bol bir mantoyu andırır. Daha sonraları kullanılan car da aynı özelliktedir. Çarşaf ise, iki kısımdır. Etek kısmı uçkurlu olup bele bağlanır. Pelerinde başı örter. (Türk El Sanatları, 1969: 148)

Giyimde Kullanılan Süsleyici Unsurlar

Kadın süslemelerinde en önde gelenleri başlıklar, top altınlar, gerdanlıklar, küpeler, hamaylı muska ve boncuklar, kuşaklar ve kemerler, elbiselere, yemenilere dikilen oyalarlardır. (Türk El Sanatları, 1969: 147)

Saç süsleri ise, çeşitli biçimlerde örgüler ve bunların uçlarına takılan altınlardır. Anadolu'nun bazı köylerinde, genç kızlar evlendikten sonra, kahrkül keserler. Bazılarında ise, kahrküllü kadına iyi gözle bakılmaz. (Türk El Sanatları,1969: 147)

Türk hanımlarının başlık ve baş süslemeleri giyim ve kuşamları içinde en teferruatlı ve en zengin olan bölümdür. Osmanlı döneminde kadın başlıkları da diğer giyim eşyalarında olduğu gibi büyük yerleşim merkezlerinde ve kırsal kesimde bazı farklılıklar göstermiştir. Başlıklar umumiyetle iki çeşittir: hazır olarak alınıp kullanılanlar, baş üzerinde hazırlananlar. (Günay, 1986: 10)

En yaygın başlıklar, hotoz, fes, tas, tuzak, tepelik adlarını taşıyanlardır. Bunlardan fes yer yer değişmelere uğrar. Uzun burmalı, kısa, sırma işlemeli ve püsküllü olanları vardır. Başlıkların biçimleri ve süsleri bunları giyenlerin sosyal durumunu belirtir. Mesela, tepelik ve fes' e takılan altın miktarı, bazı bölgelerde, evlilik yıllarını gösterir. Yine hotoz' un hafif öne, yana veya arkaya eğilmesinden giyenin, nişanlı, dul veya genç kız olduğu anlaşılır. Bazı bölgelerdeki geleneklere göre, genç kızlar evleninceye kadar bu süslü başlıkları giyemezler, sadece bir başörtüsü ile yetinirler. Oya ve işlemlerle süslü örtüler, genellikle çene altından bağlanır, bazen arkaya sarkıtıldığı, bazen de omuzlara ilâştirildiği olur. Başlıkların ve örtülerin en zengin ve en güzelleri gelinlerde görülür. Kadın giyiminde “peşli- peşsiz entari, telli hare, pullu hare denilen eteklik, bluz, şalvar, cepken, fermene, salta, libade ve hırka” en önemli parçalardır. (Günay, 1986,s.10)

Baş üzerinde hazırlanan başlıklar, kullananın arzusuna göre değil, geleneklerin öngördüğü şekilde düzenlenir. Baş süslemelerinde çok değişik malzemeler kullanılır. Baştaki duruşuyla kadını boylu gösteren ve üzerine çeşitli mücevherler takılabilen fesler, baş süslemelerinde çok kullanılırdı. Fesler kadar yaygın ve vazgeçilmez diğer bir malzemedir başörtüleridir. Bunlar yemeniler, yamalar, krepler, şallardır. Bu örtüler çeşitli tekniklerle dokunur, renklendirilir ve çok kere kenarları mekik, iğne, tığ ile yapılan zengin ve sanat değeri yüksek oyalarla süslenir. Bu örtülerin bazıları fes ve benzeri diğer başlıkların altına veya üzerine

örtüldüğü gibi bazıları bütün baş düzeni bittikten sonra dış örtü olarak kullanılır. Çeşitli başlık ve örtüler baş süslemelerinde ana malzemeyi teşkil ederler. Bunların üzeri veya etrafı küçük süsleme eşyaları ile zenginleştirilir. Değerli taşlar, inciler çeşitli boy ve tipte altın ve gümüşler, maşallahlar ve büyü, sihir ve nazara karşı takılan tılsımlar başlıkların vazgeçilmez parçalarıdır. Tılsım, altın, gümüş gibi madenlerden yapılır. Bazıları kıymetli taşlarla süslenir. (Günay,1986: 10)

Türkiye’ de şehirleşme hareketi ilerledikçe, yerli kıyafetler de gitgide kaybolmaktadır. Yalnız bazı köylerde, ille göçebe Yörükler arasında, geleneksel kıyafetler bugün de yaşamaktadır. (Türk El Sanatları, 1969: 148)

Yüzyıllar öncesinden günümüze kadar, kültür hazinemizin bir kolu halinde gelmiş olan kadın başlıkları Anadolu’nun bütün bölgelerinde ortak bir gelenek olarak kullanılmıştır.(Kırzioğlu, 1989)

Gelenek ve göreneklere göre hazırlanan başlıklar, çeşitli malzemeden yapılabilir. Bugün Anadolu’nun birçok yerinde geleneksel başlıklar unutulmakla beraber, az da olsa, bu gelenekleri yaşatan köylerimiz vardır.

Başlıklar bölgeden bölgeye, köyden köye değişiklikler gösterirse de; bu değişiklikler ayrıntılardadır. Genelde, ortak özellikler göze çarpar, özde birlik vardır.

Doğu, Orta, Batı Anadolu’da, hatta Anadolu dışındaki (Azerbaycan-Kuzey Irak-Rumeli) Türk toplumlarında kadın başlıkları ana hatları ile birbirine benzer özellikler göstermektedir. Bütün bunların kökeni Orta Asya’ya dayanmaktadır. Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan bölgelerinde de benzer kadın başlıkları kullanılmaktadır.

Başlıklar hazırlanırken başa önce, başlığın taşıyıcısı durumunda olan bir başlık altı konur. Bu başlık altı kırmızı çuhadan yapılmış kep şeklinde bir festir ya da herhangi bir kumaştan dikilmiş bir takyedir. (Kırzioğlu, 1989)

4.1.3.3.Takı

Anadolu’da yaşayan uygarlıkların simgesi veya bir çeşit anlatım tarzı olarak günümüze ulaşan sanat eserleri arasında, takıların ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Nitekim geçmişten günümüze kadar çıplak yaşayan topluluklar görülmesine rağmen, takı kullanmamış topluluklarla karşılaşılmağı olması, takıya verilen önemi vurgulamaktadır. Bu gerek, takı kullanmanın en ilkel giyim tarzının önemli bir parçasını oluşturması yanında, tarihin ilk çağlarından itibaren süslenme ihtiyacının da başladığının göstergesi sayılabilir. (Mandıracı, 1996: 1)

Arkun (1985), takıyı süsleme- form ve malzeme üçgeninin oluşturduğu düzenin yanı sıra gerekli teknik olanakları ve ustalığı kullanarak ortaya konulan fonksiyonel kullanım eşyası olarak tanımlamaktadır. (Özbağı, 1989: 1)

Tarih öncesi çağlarda; taş, kemik, deniz kabukları ve fildişi gibi malzemelerden yapılan takıların, daha sonra madenin keşfi ile altın, gümüş vb. değerli madenlerle üretimine başlanmıştır. Böylece, takılar; gerek kullanılan malzeme, yapım özellikleri, formu, gerekse bezeme özellikleri ile yapıldığı çağın teknik ve sanatsal dönemini, yaşam biçimini yansıtmışlardır. (Mandıracı, 1996: 1) Tarihte ölü gömme armağanları olarak da olarak da önemli bir yeri olan takıların yapımında kullanılan ince ustalık ve teknikler akıllara durgunluk verecek niteliktedir. Bu gün hala aynı teknikler kullanılarak değişik çalışmalar yapılmaktadır. (Ulusman, 1991, 1)

Bilimsel kazılarla veya tesadüfen ortaya çıkarılan takıların; kim tarafından, niçin, kime ve ne amaçla yapıldığını belgeleyen bilgileri çok sınırlıdır. Ancak, tarihi belgelere dayanan, sanatsal değerleri bulunan ve kültürel hazinesi olma özelliği olan takı örnekleri günümüz müzelerinde sergilenmektedir. (Mandıracı, 1996: 2)

Eski Türklerde “Kuymak” madeni eritmek, “Kuyum” ise tunç dökümü anlamına gelen sözcüklerdi. Bu iş kolunda eser verenlere, değerli madeni eritip, şekillendirmeleri nedeniyle “Kuyumcu” denmesi bu sözcüklere dayanır.

Kuyumculuk değerli maden ve taşlarla ilgili olarak pek çok uzman kişinin ortak çalışmasıyla ortaya çıkabilen ürünler veren bir meslektir. (Kırtunç, 1990: 77)

Anadolu, dünya kuyumculuğunun doğum yeri sayılabilir. İlk örnekleri tunç çağı eserleri arasında yer alıp, günümüzden beş bin yıl öncesine kadar uzanan bu zaman dilimi içinde yer alan şaheserler, bu topraklarda yaşamış sanatçılar tarafından hazırlanmıştır. Alacahöyük, Boğazköy, Truva, Eskiya par hazineleri bize bunu göstermektedir. Anadolu'ya yayılmış eski uygarlıklarda fildişi ve değerli taşların işlenmesi biliniyordu. Bu taşların altından yapılmış takılar üzerine yerleştirilmesinde, daha sonraki zamanlar içinde Sardeis efsanevi bir yere sahip olmuştur. Selçuklular, Bizans kuyumcuları ile doğu ustalarının tekniklerini birleştirerek yeni bir sentez yaratmışlardır. Lonca geleneği içinde sanatlarını sürdüren Selçuklu kuyumcuları ve daha sonra yaşayan Osmanlı ustaları Davut Peygamber'in, kuyumculuk mesleğinin piri olduğu inancındaydılar. Selçukluların, Horasan ve Herat'taki kuyumculuk merkezlerine, başkent oluşuyla Konya'da katılmıştı. Artuklu Beyliği'nin kuyumculukta önemli şehirler olan Mardin, Şanlı Urfa ve Diyarbakır ustalarıyla ünlüydü. Osmanlı döneminde, eski zamanların bütün ustaları ve kuyumculuk geleneklerinden yararlandı. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemi her alanda olduğu gibi yüksek bir kuyumculuk sanatına da tanıklık etmiştir. Bu dönemin ünlü isimlerinden olan Kuyumcubaşı Mehmet Bin İmat ve Ahmet Tekulu, süs eşyaları yanında silah ve zırhlara da imzalarını koymuşlardı. Doğu ve batı tekniklerinin yöresel zevklere göre şekillendirdiği değerli madenlerden yapıp, taşlarla bezenen eşyaları halk ve saray çevreleri yaygın olarak kullanmıştı. Bugün kullanışı olmayan, yüzük ve mühür aracıyla yapılan sert taşlardan süs eşyalarında, yeşim, zümrüt ve akik ustaca oyularak hazırlanmaktaydı. Kişilerin imza yerine kullandıkları bu mühürlerin, uğur getirdiğine inanılan taşlardan yapılmasına özen gösterilmiştir. İnci ve elmas uğursuz sayıldıklarından halk takılarında yaygın kullanım alanı bulmamıştır. (Kırtunç, 1990: 77)

Kırsal kesimin takıları yerleşim merkezlerine göre farklılık göstermekte, bu takılarda som altın ve gümüşten yapılan küpe, hızma (buruna takılan küpe), gerdanlık, zincire takılan beşibirlik, gazi, reşat, mahmudiye isimlerini taşıyan altınlar,

çeşitli kalınlıkta işlemeli ve işlemez olan altın ve gümüş bilezikler, halhal (ayak bileğine takılan bilezik) çok yaygın ve tercih edilen mücevherlerdir. Elmas, akik ve inci de kullanılan değerli taşlardır. (Günay, 1986: 9)

Kullanım Yerlerine Göre Takı Çeşitleri

1- Baş Süslemelerinde Kullanılan Takılar

1. Tepelik
2. Fes süsü
3. Alınlık
4. Yanak döven- Zülûf bastı
5. Küpe

2- Boyunda Kullanılan Takılar

1. Kolye-Gerdanlık
2. Hamaylı

3- Göğüse Takılan Takılar

1. Göğüs süsü- Pantantif

4- Bele Takılan Takılar

1. Kemer
2. Kemer tokası

5- Bileklere Takılan Takılar

1. Bilezik
2. Halhal

6- Parmağa Takılan Takılar

1. Yüzük (Özbağı, 1989: 48)

1. Baş Süslemelerinde Kullanılan Takılar

1.1.Tepelik

Anadolu kadın takılarından, baş süslemelerinde kullanılan, zengin teknik ve motiflerle süslenmiş tepelik, fes süsü, alınlık, yanak döven, küpe gibi takılar bazı

yörelerde bir arada kullanıldığı gibi bazı yörelerde birkaçı fes üzerine veya fessiz olarak kullanılmaktadır.

Tepelik, hafif çukur ve dairesel olup fesin üstüne yerleştirilerek kullanılan takı çeşididir. (Özbaşı, 1993: 51)

Şekil No: 21 Tepelik, Envanter No: 80/408 (1818)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Fes üstüne bazen tepelik denen, gümüşten, altından, çevresi, ucu paralı saçaklarla çevrili telkari süsleme konur. Alnın ortasına, iki kaşın arasına gelen yere “alın altını” takılır. Yanına “tılsım” denen ve kadını nazara karşı, kötü ruhlara karşı koruyan tılsımların üzerinde bazen bir ayet, bazen bir İslam büyüğünün adı yazılıdır. (Kültür ve Sanat, 1989)

Tepelikler fesin üstüne oturtularak takıldığı gibi, fessiz serpuş gibi saç üzerine oturtularak da kullanılmaktadır.

Fesin veya başın üstüne oturtularak kullanılan dairesel yapıya sahip tepeliklerin merkezinde; bazen renkli bir taş, bazen de süsleme teknikleriyle motifler yer almaktadır. Dairenin etrafında ise zincirlere tutturulmuş değişik penes ve boncuklar bulunmaktadır. Tepeliklerdeki merkez; takıyı takan aşiret ve topluluğu temsil etmekte, etrafında sarkan zincirler, penesler, boncuklar ise takan kişiyi nazardan korumak amacıyla kullanılmakta ayrıca bolluk ve bereketi simgelemektedir.

Tepelikler, gümüş, altın yanında daha az değerli başka alaşımlarla da hazırlanmıştır. Fes, külah gibi kumaş yapılı başlıkların tepesine oturtulup kenarlarına da para, zincir gibi sarkıt süsler eklenen tepeliklerin çok değerlileri vardır. Günümüzde bile kırsal kesimlerdeki kadın giysilerinde baş süsü olarak görülmektedir. Tepeliklerde de Nazarlık olarak “Mühr-ü Süleyman” motifine sıkça rastlanmaktadır. Tepelikler il kez “Gelin Başı’nda kullanılarak, günlük yaşamda yer alan bir süs olduğundan, “Başlık” değerini belirlerken, gelinin değerini de sembolize ediyordu. Tepeliklerde de, kemerlerde de gösterişli ana parça, plaka, motif, işlemeli yan parçalarla destekleniyordu. Tepeliklerde eklemler biçiminde birleştirilen plakalar, alna ve yüze sarkan parçalar olarak hazırlanmıştır. (Kırıntı, 1990: 78)

1.2.Fes Süsü

Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde baş süslemelerinde fesin ön kısmından yanlara doğru takılarak kullanılan bir takı türüdür.

Üçgen, daire ve değişik motiflerin, zincir ve peneslerle süslenmesinden oluşan fes süsü kullanılan malzeme ve süsleme teknikleri bakımından farklılıklar göstermektedir.

1.3. Alınlık

Alınlık, baş süslemelerinde, kadınların alınlarına taktıkları çeşitli metal, boncuk ve taşlarla süslü, zincir şeklinde takılardır. Alınlık fesin alt kenarına tutturularak kullanıldığı gibi, bazı yörelerde çene altından geçirilerek alnın her iki yanından fese tutturularak da kullanılmaktadır. Takının bu şekildeki kullanım biçiminden olsa gerek bu yörelerde takıya “çenelik” denilmektedir. (Özbaşı, 1993: 51)

Şekil No: 22 Alınlık, Envanter No: 71/28-1 (864)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

1.4. Yanak Döven

Anadolu kadınının süslenme araçları içinde özellikle küpeler önemli bir yer tutuyordu. O zamanın küpeleri yalnız kulağa takılan cinsten değildi, bazen de baş süslemelerinin tamamlayıcı bir ögesi olarak bu süslemelere takılıyor ve o zaman adına “yanak döven” deniyordu. (Araz, 1990)

Fesin yanlarında yanaklara sarkıtılarak kullanılan, dairesel üçgen ve sembolik şekillerde, zincir, penes ve boncuklarla süslü takılardır.

Şekil No: 23 Yanakdöven, Envanter No: 6447 (801)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Bu takıyı takan kişi yürüdükçe takıda bulunan zincir ve penezlerin yanak üzerinde hareket etmesinden dolayı “Yanak Döven” adı verilmiş olabilir. (Özbağı, 1993: 52)

1.5.Küpe

Kadınların süslenmek için kulaklarına taktıkları takılardır.

Şekil No: 24 Küpe, Envanter No: 71/78-13 (918)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Bugün gelişmiş teknolojiye rağmen antik çağlardaki kadar gerçek sanat ürünü olan takılara ender rastlanmaktadır.

Gelişen teknoloji ve değişen toplumsal yaşam biçimi giyim kuşamı da etkilemekte, dolayısıyla kültürel değerlerimizin bazıları müzelerde ve sandıklarda muhafaza edilmekte bazıları ise yok olmaktadır.

Yok olmaya yüz tutmuş geleneksel kültür değerlerimizi yaşatmak, gelecek kuşaklara tanıtmak gerekmektedir.

Özellikle folklor kıyafetlerinin baş süslemelerinde kullanılan takıların yozlaştırılmadan yöre özelliğine uygun olmaları ilgililer tarafından sağlanmalıdır. (Özbaşı, 1993: 53)

2. Boyunda Kullanılan Takılar

2.1. Kolye- Gerdanlık

Kolye veya gerdanlık denilen, boyuna takılan takılar, kadın süs eşyalarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Malzeme ve teknik bakımından da zengin olan kolyeler, kullanım yerine, amacına ve şekillerine göre değişiklik göstermektedir.

Aynı motifli metal parçaların yan yana dizilmesinden oluşan, boyuna tasma şeklinde takılan kolyelere, “kıstı” veya “boğmak” göbeğe kadar uzayan kolyelere de; “göbek takısı” veya “katar” denilmektedir. (Özbaşı, 1993: 80)

Şekil No: 25 Gerdanlık, Envanter No: 73/349 (1135)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

2.2. Hamaylı

Hamaylı, silindir, üçgen ve kare şekillerde içi boş olup, içine muska veya nazarlık konularak uzun bir zincir ile boyuna çapraz veya düz olarak takılan takılardır.

Boyuna çapraz veya normal olarak asılan üçgen, kare, dikdörtgen veya yuvarlak, bazen yıldız şeklinde veya başka şekillerde rastlanan bir takım muhafazasıdır. Genellikle Asya kavimlerinin kullandığı bu takılara Türk hayatında da rastlanmaktadır. (Özbaşı, 1993: 90)

Şekil No: 26 Hamaylı (Muskalık), Envanter No: 73/568 (1172)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

3. Göğse Takılan Takılar

3.1. Göğüs Süsü-Pantantif

Göğüs süsü, elbise üzerine düz veya çengelli iğne ile takılan değişik teknik ve motiflerle süslü takılardır. Bu takılara “pantantif” veya “broş” da denir. (Özbağı, 1989: 96)

4. Bele Takılan Takılar

4.1. Kemer

Kemer, bir giyim tamamlayıcısı oluşu yanında, günlük kullanımı olan tütün, tabaka, çubuk, dikiş gereçleri, para ve silahları da üzerinde taşıyan çok önemli bir eşyaydı. Kemerlerin yapısal gösterişi mendil ve çevrelerle daha da artırılmaya çalışılmıştı. (Kırtunç, 1990: 77)

Şekil No: 27 Kemer, Envanter No: 136 27/46

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Kemerlerde eklemler biçiminde birleştirilen plakalar deri ya da kumaş üzerine yerleştirilerek tamamlanır.

Kemer ve tepelikleri hazırlayan kuyumcular, üretime katıldıkları aşamaya göre özel isimler alırlar. Altın ya da gümüşü haddeleyip, çıkan ürüne ilk biçimi verenlere “Sadekar” denir. Bu kişi tasarlanan eşyaya basitçe şekil verip, değerli taş yerlerini de hazırlar. Değerli taşları yerlerine koyan “Mıhlayıcı”, işçilik yanında değerli taş konusunda uzmandır. Taşları yerine konan süs eşyası bundan sonra sırasıyla “Perdahçı”, “Kalemkar”, “Cilacı” tarafından son biçimine getirilir. Kaplama olarak hazırlanan takılarda çalışan bu kişilere, “Yaldızcı” ve “Kaplamacı” da katılır. Onsekizinci yüzyılda yaygınlaşan bir tür sırlı boyama kuyumculukta yer almaya başlayınca “Mineci” ustaları üretim ekibine katılmaya başlamıştır. (Kırtunç, 1990: 77, 78)

Kadın giyiminde önemli görevi yanında tamamlayıcı aksesuar olarak kullanılan kuşaklar ve kemerler Osmanlı kadın giyim kuşamının önemli ve vazgeçilmez parçalarından biridir. Kuşakların, beli sıkma, soğuğa karşı korumak, elbiselerin bel üzerinden kaymalarını önlemek, bazı araç ve gereçleri saklamak gibi görevleri vardır. Kuşakların kullanıldığı kıyafete göre değişen en ve boyları olduğu gibi yapım teknikleri de ayrıydı. Kuşakların üzeri umumiyetle çeşitli motiflerle süslenir veya sırma, gümüş, ipek gibi malzemelerle işlenirdi. Kadın kuşakları belden başka baş süslemelerinde de kullanılır, baş için ensiz kuşaklar tercih edilir. Kadın fesini çeşitli biçimlerde saran kuşaklar arkadan bağlanır ve iki yana sarkıtılırdı. Her iki uca birden tokurdak veya dokurcan denirdi. Uçlarında da tozak adı verilen püsküller olurdu. Baş kuşakları taşıdığı motiflerin adını alırdı. Bel kuşaklarında çeşitleri vardı. Şalvarı büzen ve bele bağlayan kuşağa uçkur denirdi. Bunun dışında kalan uçları nakışlarla süslenirdi.

Kadın kuşakları daha çok entari ve şalvar üzerine bağlanır, üç etek ve iki etek gibi kıyafetler üzerine altın, gümüş veya madeni kemerler takılırdı.

Kemerler kumaştan ve madenlerden olmak üzere iki şekilde hazırlanırdı. Kumaş kemerler yünden, ipekten veya bunların karışımından özel olarak yapılır ve üzerleri değerli maden ve taşlarla işlenirdi. Madeni kemerler bakır, pirinç, gümüş, altın gibi çeşitli madenlerden yapılırdı. Bu kemerlerin yapılma tekniği ve işleniş tarzı yapıldığı bölgenin veya memleketin özelliklerini göstermektedir. (Günay, 1986: 13,14)

4.2. Kemer Tokası

Kemer tokası, kemerlerin birleştiği noktada bütün veya geçmeli olarak bulunan, değişik teknik ve motiflerle süslü bölümdür. (Özbaşı, 1989: 107)

Kuşoğlu (1986), toka kelimesini şöyle açıklamaktadır; “Toka kelimesi Türkçe olup eski anlamıyla iki akarsuyun birleştiği yer demektir. Tokalaşmak iki elin birleşmesi karşılıklı anlaşma, birleşme anlamında olup, anlamdan maddeye geçişte kemer tokası ifadesini kazanmıştır.”

Kemer tokaları, metal kemerlere veya kıyafete uygun herhangi bir kumaştan hazırlanmış kuşaklara tutturularak kullanılmaktadır. (Özbaşı, 1989: 107) Kemerlerin tokaları, en çok gelişme gösteren bölümdür. Kullanan kişinin varlığına göre altın ya da gümüşten hazırlanan kemerlerdeki taşların sayısı ve niteliği parasal değerine göre değişiyordu. Kemer tokaları ilgiyi üzerinde toplamak için, resimlerimiz arasında yer alan Kayseri Müzesi’ndeki örnekte olduğu gibi çok büyük boyutlara ulaştı. Bu örnekteki kemerin TOKURDAK denen ön parçası yirmi santim boyutlarındadır, ağırlığı kiloları bulmaktadır. Bu kemer kullanıldığında göğsü bir zırh gibi kaplamaktadır. (Kırtunç, 1990: 78)

Şekil No: 28 Kemer Tokası, Envanter No: 73/562 (1166)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Tokurdaklı kemerler, tepelikler öteki takılar gibi Anadolu kültürünün olağanüstü zenginlik ve derinliğinin belgeleridir. (Kırtunç,1990: 78)

5. Bileğe Takılan Takılar

1.1. Bilezik

Kadın kolunun bilek ile dirsek arası süsünün adı; bir mürekkeb isimden kısaltılmıştır; “bezek” süs demektir. “Bilek bezeği” de “bilek süsü” olup zamanla kısalıp “bilezik olmuştur. Çok eskiden beri kadınlarımız kollarını altın ve gümüş üzerine elmas, zümrüt, yakutlar ve sair kıymetli taşlarla murassa ve billurdan bileziklerle süslenmişlerdir; bazen ağır kıymette tek bir bilezik takılmış, bazen de kollar bilekten dirseğe bileziklerle donatılmıştır.

Altın ve gümüş bileziklerin şekillerine göre devir modası olmuş, bir bilezik şekli pek çok kadınların kollarında görülmüştür; Halep işi bilezikler, altın ve gümüş telkari bilezikler, “Kayseri Burması”, “Trabzon Hasırı” adı verilmiş bilezikler gibi.
(Koçu, 1969: 38)

Şekil No: 29 Bilezik, Envanter No: 5373 ve 5374 (639)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

5.2. Halhal

Halhal, bazı yörelerde kadınların ayak bileklerine taktıkları takıdır.
(Özbağı, 1989: 120)

6. Parmağa Takılan Takılar

6.1. Yüzük

Yüzük parmağa takılan halkalardır. Eskiden uzun süre mühür olarak kullanılan yüzükler aynı zamanda bir güç ve onur belirtisi olmuştur.

Metalden halka şeklinde olan yüzükler, genellikle değişik motif ve taşlarla süslenmektedir. (Özbağı, 1989: 122)

Şekil No: 30 Yüzük, Envanter No: 75/214 (1330)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Malzeme

Takılarda kullanılan malzemelerin, takıların özelliklerini belirlemesi açısından önemli bir yeri vardır. Bu malzemeler; madenler, taşlar, deniz ürünleri, kemikler, deriler ve diğer benzeri maddeler olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. (Özbaşı, 1989: 9)

Madenler ve taşlar; değerli ve yarı değerli olmak üzere ikiye ayrılmakta ve bu yönden taşıyan kişinin sosyal yapısını da ortaya koyabilmektedir. Çeşitli taşlar ile mercan, ince ve benzeri deniz ürünleri, madeni takılara monte edilerek kullanıldığı gibi yan yana veya aralıklı olarak diziler halinde de kullanılmaktadır. Takılarda kullanılan değerli taşlar arasında elmas, yakut, zümrüt, safir, opal gibi taşlar yer almaktadır. (Özbaşı, 1989: 9)

Madeni takıların ana malzemesi altın, gümüş, bakır, bronz ve pirinç gibi işlenmeye müsait madenlerdir.

Değerli taşlar, yine değerli madenler üzerine (altın, platin gibi)oturtularak kullanılmakta, yarı değerli taşlar ise yarı değerli madenler üzerine oturtulduğu gibi, boncuk dizileri şeklinde de kullanılmaktadır. (Özbaşı, 1989: 9,10)

Kemer ve tokalarda kullanılan madenlerin başında gümüş gelmektedir. Kemer tokaları üzerinde kullanılan “Mühr-ü Süleyman” motifine, nazara, büyüye karşı koruduğuna inanılan bir motif olarak çok sık rastlanmaktadır. (Kırtunç, 1990: 78)

Geleneksel Takılarda Kullanılan Süsleme Teknikleri

Hammaddesi maden olan el sanatlarında madenin değişik teknikler kullanılarak şekillendirilip süslenmesiyle diğer el sanatlarında olduğu gibi sanat değeri yüksek olan eserler üretilmektedir. (Özbaşı, 1989: 11)

Hammaddesi maden olan takıları süslemek amacıyla kullanılan maden süsleme tekniklerini Erginsoy (1978) dokuz grupta toplamakta, çoğunlukta da maden süslemelerinde birden fazla tekniğin bir arada kullanıldığını belirtmekte ve teknikleri şöyle sıralamaktadır. (Özbaşı, 1989: 11)

1. Çalma ve kazıma tekniği
2. Kabartma tekniği
3. Ajur (delik işi) tekniği
4. Kalıpta kabartma (Stampa basma) tekniği
5. Telkari (filigre) tekniği- granül
6. Kakma tekniği
7. Savatlama tekniği
8. Değerli taş, renkli cam ve mine ile süsleme
9. Kaplama ve yaldızlama (Özbaşı, 1989: 11)

1.Çalma ve Kazıma Tekniği

Altın, gümüş, bakır, tunç ve pirinç gibi metallerin üzerine derin çizgilerle yapılan süslemelere çalma ve kazıma denilmektedir. (Özbaşı, 1989: 22)

Bu teknik iki şekilde yapılmaktadır. Çalma adı verilen yöntemde, ucu küt çalma kalemleri ve çekiç; kazıma yönteminde ise ucu keskin kalemler ve keski (burin) denilen tahta saplı keskin ve sivri uçlu kazıma aleti kullanılmaktadır. Maden süsleme sanatında tek başına veya diğer maden süsleme teknikleri ile birlikte kullanılan çalma ve kazıma tekniği, genellikle her bölgede ve her çeşit maden üzerine uygulanmaktadır. (Özbaşı, 1989: 22) Gümüş eşyanın sathını, çelik kalemle desenin özelliğine göre oyularak veya çizilerek yapılan süsleme şeklidir. (Ulusman, 1991: 42)

2. Kabartma Tekniği

Madeni eşyalar, alet kullanılarak kabarık şekillerin oluşturulmasıyla yapılan süslemelere “kabartma tekniği” denilmektedir.

“Kabartmalar, maden tabakası dıştan (yüzden) veya içten (tersten) veya hem dıştan hem de içten çekiçleme suretiyle yapılmaktadır. Madeni eserlerin üzerine yapılacak kabartma desenlerin alçak kabartma olarak işlenmesi halinde “dıştan çekiçleme” yüksek kabartma olarak işlenmesi halinde ise “içten çekiçleme” yöntemi uygulanmaktadır.

Kabartma tekniği çok eski bir maden süsleme tekniği olup, altın, gümüş gibi madeni takılar üzerine, kutu, vazo gibi kullanım eşyalarına uygulanmaktadır. (Özbağı,1989: 18)

3. Kalıpta Kabartma (Stampa Basma) Tekniği

Kabartma desenlerle süslenecek eserlerde, aynı desenin tekrarlanması halinde kalıpla kabartma tekniği kullanılmaktadır. Kalıpla kabartma tekniği seri üretim gerektiren takıların sarkaçlarında kullanılan koza, yaprak, çiçek v.b. şekillerdeki parçalarda uygulanmaktadır.

“Kalıpla kabartma tekniğinde sürekli kullanılabilecek kurşun gibi kolayca deforme olmayacak pozitif ve negatif kalıplar üretime hazır hale getirilmektedir. İnce metal levha bu iki kalıp arasına yerleştirilerek kuvvetli bir çekiç darbesiyle pozitif ve negatif kalıplar iç içe gömülürken levhayı ezerek desen formunun alınması sağlanmaktadır.” (Özbağı, 1989: 20)

Repousse tekniğinin bir başka şekilde uygulanması olup, ana şekiller ve dekoratif detaylar için kullanılmıştır. Bu teknikle günümüz pres makinelerinde seri halde üretim yapılmaktadır. (Ulusman, 1991: 41)

4. Telkari (Filigre) Tekniği

Altın veya gümüş telleri bükerek şekillendirip motifler yapmaya, bu motifleri lehim kullanarak birbirine veya madeni bir zemin üzerine tutturmaya telkari (filigre) tekniği denir. (Özbağı, 1989: 12)

Tellerin bir birlerine birleştirilmesi yöntemidir. Tellerin tek tek bükölmek veya düz olarak yapılması ve arkadan lehimlenmesidir. (Ulumsan, 1991: 42)

“Telkari vav işi de denilmektedir. Bu isim uygulamada sıkça kullanılan (Osmanlı’da vav) biçimindeki harften dolayı verilmektedir. Ayrıca bu tekniğin yapımında parçalar “çift” (cımbız gibi ucu daha da ince bir araç) ile bir araya getirildiğinden “çift işi” de denilmektedir. Bu iki isim genellikle sanatkarlar arasında kullanılmaktadır.”

Telkari tekniği, XV. Yüzyıldan beri çok yaygın olarak görölmüş, özellikle Doğu Karadeniz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu’ da gelişme göstermiştir. (Özbağı, 1989: 12)

5. Granöl Tekniği

Küçük küreciklerin metal yüzeyini bezemesiyle, takı yüzeyinde kompozisyonlar oluşturmak şeklinde tanımlanabilir. Küreciklerin aynı metalden olan takı yüzeyine yerleştirilip, lehim gerektirmeden kaynatılmasıdır. Bu yöntemle, kürecikler ile takı metalinin bir birlerine dokundukları noktada ergime ısısını düşürücü önlem alınarak, takı salt kaynama noktasını yumuşatacak kadar ısıtılarak bütünleşme sağlanmaktadır. (Ulumsan, 1991: 41)

Diğer bir ifadeyle, madenlerden çeşitli şekillerde hazırlanmış taneciklerin yan yana veya metal üzerine lehimlenmesiyle elde edilen süslemeye granöl tekniği denilmektedir.

“Taneleme anlamına da gelen granül (Granülasyon) tekniğinin Osmanlılardan kalma, Türkçe tanımlanması “güherse” olup bu sözcük günümüzde de kullanılmaktadır. (Özbağı, 1989: 16)

6. Savatlama (Niello) Tekniği

“Gümüş eşyanın üzerini süslemek için çelik kalemle açılan oyuklara; bakır, kurşun ve kükürtten oluşan bir alaşım konarak elde edilen siyah çizgiler ve bu çizgilerle yapılan süslemelere savatlama denilmektedir.

“Niello Latince “siyah” demek” olan “nigellus” kelimesinden gelmektedir. İslam dünyasında bu teknik kullanılan “savat” kelimesinin de Arapçada karartma anlamına gelen “savat” ile ilgisi olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, “savat” Türkçede yalak anlamına gelmektedir. Orta Asya maden sanatında büyük ölçüde kullanılan savatlama tekniğinin yalak “çukur” anlamındaki savat kelimesiyle veya su olduğu anlamındaki savat kelimesiyle bir ilgisi olması da mümkün görülmektedir.

Savatlama tekniği İslam maden sanatında geniş ölçüde kullanılmıştır. Özellikle Türkistan, İran, Kafkasya ve Doğu Anadolu’ya ait gümüş eserler üzerinde de bu tekniğe sık sık rastlanmaktadır. (Özbağı, 1989: 24)

7. Değerli Taş ve Renkli Cam ile Süsleme

Madeni eserlerin üzeri, açılan yuvaların içine renkli taş ve cam boncuklar eritilerek süslenmektedir. Bu süslemelerde renkli taşlar, camlar, boncuklar maden üzerine açılan yuvalara yerleştirildiği gibi, zeminin üzerine lehimle tutturulan tel hücrelerin içine de oturtulmaktadır.

Kemer ve kemer tokası gibi eşyaların üretiminde, kazıma, kabartma, yaldız, telkari, savat, kakma, ağır gibi isimleri olan tekniklerin çoğunlukla birkaçından birden yararlanılmıştır. (Kirtunç, 1990: 78)

Geleneksel Takılarda Kullanılan Motifler

Motif, bir figürün esasını teşkil eden şekil ve unsurlardır.

Motif çeşitlerinin bolluğu ve motiflerin estetik bir yapıya sahip oluşu, Türk süslemelerinin zenginliğini ortaya koymaktadır. (Özbağı, 1989: 27)

Süsleme, yüzyıllar boyu geleneklerle, yoğrulmuş olduğundan dekoratif sanatlarımızın ileri bir düzeye ulaşmasını sağlamıştır. Bu oluşumun nedenlerinden biri de Türk sanatlarının dini yasaklardan dolayı, resim ve heykel sanatlarında kısıtlanması, benliğini süsleme ve el sanatlarıyla korumuş olmasıdır. Sanatkarlar, hayal güçlerini geliştirerek bazen ileri derecede stilizasyona bazen ise soyutlamaya kadar giden, ancak modası geçmeyen eserler üretmişlerdir. (Özbağı, 1989: 27)

Türk süslemelerinde desenler; çiçek, ağaç, yaprak gibi bitkilerin ve hayvanların stilize edilmiş şekilleriyle, geometriye dayalı çizgi ve şekillerden oluşmaktadır.

Diğer el sanatlarında olduğu gibi, takılarda da çeşitli desen ve motiflerden yararlanılarak süslemeler yapılmaktadır. Geleneksel gümüş kadın takılarındaki bu süslemeler, genellikle maden süsleme teknikleri sonucu ortaya çıkmakta, çeşitli taş ve boncuklar bu süslemeleri tamamlamaktadır. (Özbağı, 1989: 27)

Geleneksel kadın takılarında kullanılan süsleme motiflerini şu ana başlıklar altında toplamak mümkündür.

- 2 Bitkisel motifler
- 3 Hayvansal motifler
- 4 Geometrik motifler
- 5 Sembolik motifler
- 6 Yazılar

Geleneksel kadın takılarının süslenmesinde çiçek, ağaç, dal ve yaprak gibi bitkisel motifler yoğunluktadır. Bunları şekil ve çizgilerden oluşan sembolik anlam taşıyan geometrik motifler, ender olarak da hayvansal motifler ve yazılar izlemektedir. (Özbağı, 1989: 27,28)

1. Bitkisel Motifler

Süsleme motiflerinden bitkisel motifler, çok zengin ayrıntılar halinde geleneksel gümüş kadın takılarında yoğun olarak kullanılmıştır. Bu motiflerden; çiçekler, yapraklar, meyveler, dal ve ağaçlar, bazen doğaya çok yakın, bazen de kökeni belli olmayacak biçimde stilize edilerek tek başına veya diğer süsleme motifleri ile birlikte yaygın biçimde kullanılmıştır. (Özbağı, 1989: 28)

2. Hayvansal Motifler

Bitkisel süsleme kadar hayvanlardan ilham alınarak yapılan süsleme de, el sanatlarında özellikle 16. yüzyılın sonlarına kadar hakim olmuştur. Bu yüzyıldan sonra bitkisel bezemelerin yanında yardımcı motif olmaya başlamıştır. (Özbağı, 1989: 30)

Hayvansal motifler yalın hayvan formları, Rumiler ve Selçuklu münhanileri şeklinde gruplandırılmaktadır. Yalın hayvan formları ise “efsanevi ve mitolojik hayvan motifleri” olarak ayrılmaktadır. Rumiler; hayvanların kanat, bacak ve bedenlerinin stilize edilmiş şekillerinden oluşan, kökenleri Orta Asya’ya dayanan çok yaygın bir süsleme elemanıdır.

Geleneksel gümüş takılarda rastlanan hayvansal motifler doğadaki çeşitli hayvan şekillerinin ayrıntılarından oluşan motiflerde, süslemelerde kullanılmaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında kullanılan hayvan motifleri süslemede genellikle çiçek, yaprak motifleri ile iç içe kullanılmaktadır. (Özbağı, 1989: 30,31)

3. Geometrik Motifler

Geometri kurallarına ve ölçülerine uyularak stilize edilmiş motifler bu grubu oluşturmaktadır. Üçgen, kare, daire, eşkenar veya baklava, yıldız gibi şekillerde görülen bu süslemeler İslam sanatında en karakteristik süsleme unsurlarındandır.

Yalın geometrik formları veya yalın formların birleşmesinden meydana gelen geometrik bezemelere geleneksel gümüş kadın takılarında sıkça rastlanmaktadır. Genel anlamda evrenin sonsuzluğunu simgeleyen geometrik formlar veya motifler anlam yüklü oluşları ile de ayrıca değer taşımaktadır. (Özbaşı, 1989: 33)

4.1.3.4. Kese

Kesenin Tanımı

“Örgü” yün, ipek, pamuk ya da başka bir madde ipliğinin özel şiş, tığ, iğne, mekik gibi araçlarla yapılmış ilmeklerinin bir araya getirilmesi işlemidir. İnsanlık tarihi kadar eski olan örme sanatı, insan yaşamının geçirdiği gelişim dönemlerine paralel değişiklikler göstermiştir. İhtiyaçların karşılanmasında giyecek, ev eşyası ve süs eşyalarının yapımında kullanılan bu teknik, geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. (Atay, 1987: 31,34)

Geleneksel el sanatlarımız arasında yer alan, örneklerine ancak etnografya müzelerinde ve özel koleksiyonlarda rastladığımız örme keseler, bugün artık kullanılmıyor. Kullanılmadığı ve pazarı olmadığı içinde örülüyor. Ne var ki, örme keseler yitirdiğimiz el sanatları arasında bugün. (Pirinççi, 1989: 74)

Kese; altın ve gümüş paraların saklanması için mahfaza (koruyucu) yerine kullanılan torba demek olan bu tanım aynı zamanda belirli bir miktar parayı tazammun eden (bildiren) bir tabirdir. Kise yazılır, kese denilirdi. Eski zamanlarda altın ve gümüşe göre kıymeti başka idi. Yine eski zamanlarda akça için “kese”, altın için de “surre” tabiri kullanılırdı. (Pakalın, 1983: 247)

Kesenin Tarihçesi

Giyim, ev, süs eşyası veya araç olarak kullanılan örgü işlerinin menşei bugün tamamıyla meçhuldür. Şimdiki halde ele geçmiş olan en eski örgü işi İsa’ dan önce takriben 1500 yıllarına aittir. Bu, şimal memleketlerinden birinde kütükten oyma bir mezar içerisinde bulunan bir kadının başındaki takkedir. (Türk Örgü İşleri Sergisi, 1947: 9)

Türk sanatında keseler oldukça eskiye dayanmaktadır. Orta Asya’da bir Türkmen’e ait resimde, elinde kese tutan bir figür görülmektedir. Bu örnek form olarak bugünkü keselere benzemektedir. (Kayadibi, 2000: 16)

Babalık Tepedeki 5-6. yy. Frenksilerinin rekonstrüksiyonlarında yine sarkaçlara asılı çantalar görülmüştür. Leşker-i Bazar Sarayı’nın taht salonunda XI. yy. başına ait duvar fresklerinde ayrıntılı olarak figürlerin sarkaçlarına asılı birer kese dikkati çeker. Orta Asya Türklerinden sonra Anadolu Türkleri de bu geleneği devam ettirmişlerdir. Bazı kaynaklarda iğne ile yapılan örneklerin XII. yy. da Anadolu’dan Yunanistan’a oradan da İtalya yolu ile Avrupa’ya geçtiğini öğreniyoruz. (Kayadibi, 2000: 26)

Avrupa’ da Orta Çağ elbiselerinde cep yoktu. Para vesaire koymak için lüzumlu olan keseler kuşağa asılırdı. Bu keseler muhtelif büyüklük ve şekilde idiler. Genellikle bunlar, deriden veya üstü işlenmiş kuvvetli kumaşlardan yapılır ve içine deri kaplanırdı. Bu keselerin ağızlarında büzgü de yoktur; yalnız bir kordonla sıkılarak bağlanırdı. Bunların yaylı veya menteşeli madeni parçalarla kapananlarına Fransızca “Escarelle” ismi verilirdi. Bu keseler yalnız para koymak için kullanılmayıp, İncil, mühür, baharat vesaire koymaya mahsus olanları da vardı. Keselerin muhtelif şeyler koymaya çift cepli olanları da kullanılırdı. XVI. asırda Almanya’da bir takım keseler kullanılırdı ki yedi sekiz gözü bulunurdu. Orta Çağ’ın bu nevi keseleri şimdiki kadın çantalarının vazifesini gören şeylerdi. (Kayadibi, 2000: 16)

Kese, ayrıca Osmanlı döneminde mali bir kıymet olarak kullanılmıştır. Fatih ve II. Beyazıt zamanlarında kese denildi mi otuz bin akça veya on bin altın anlaşılırdı. Daha sonraları Trablusgarb, Tunus ve Cezayir darphanelerinde basılan “Sultan Altını” keselerinin her biri bin adetlik olduğu gibi 944 (1537) yıllarında yirmi bin, 1071 (1660–61) yıllarında kırk bin ve 1100 (1688) den sonraki yıllarda elli bin akça bir kese kabul edilmiştir. Keseye “İstanbul Kesesi”, “Kise-i Rumi”, “Kise-i Divani” ve “Kise-i Mısırı” diye isimler de verilmiştir. Zamana ve paranın değerine göre değişen kese beş yüz kuruşta karar kılmıştır. (Kayadibi, 2000: 30)

Osmanlıların mali işlemleri yüz yıllarca hep “akçe” ve “yük” üzerine yapılmış ve ilk bütçelerdeki hesaplarda kese hesabıyla yürütülmüştür. Osmanlı bütçesinin kese birimiyle hesaplanması ilk kez 1653 yılında başlamış, 1876 yılında birinci Meclis- i Mebus an’a verilen bütçeye kadar böylece devam etmiştir. 1877 yıllarından sonra Heyet’i Mebus an’ın kabul ettiği ilk bütçe yasasıyla da kese sistemi kalkmıştır. (Kayadibi, 2000: 31)

II. Sultan Mahmut zamanında altılıklar ile beşlikler, yüzlükler, ellilikler sayılıp verilir, yirmilikler, onluklar ise sayılmaktaki zorluktan dolayı yirmilikten bin ve onluktan iki bin adedi bir keseye konulup öylece beş yüz kuruş üzerinden alınıp verilirdi” şeklinde bilgi verilmektedir. (Kayadibi, 2000: 31)

Türk el işi sanatının ilgi çekici malzemeleri arasında önemli yer tutan kese örnekleri etnografya müzelerinde ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır.

Türkiye İ Bankası Koleksiyonu’ nda bugün yaprak, çiçek, insan, göz, hayvan vb. motiflerle oluşturulmuş 200’ ü aşkın kese örneği bulunmaktadır. (Kültür ve Sanat, 1990: 79)

Türk Kültüründe Keseler

Yakın zamana kadar evinden, akraba ve komşularından başka muhiti olmayan bir genç kız hayatın bütün icaplarını buralardan öğrenmeye başlayarak geliştirdi.

Kuracağı müstakbel yuvanın hanımlığına küçük yaştan itibaren hazırlanmaya başlar. Giyim, bakım, ev işleri, yemek bilimi ve bunların içinde nakış, örgü ve benzer sanatları da bu muhit içinde öğrenirdi. Kendine, müstakbel eşine ve evine ait birçok eşyaları bizzat kendisi hazırlardı. Bu emekli ve zaman alıcı işlerle çok vakit baş başa bırakılan genç kıza ancak etrafındaki büyükler bir eğitmen vaziyetinde idiler. Evlenme çağına girince bütün bu işlerde gösterdiği maharet evlilik için aranan vasıfların başında gelirdi. Odası, evde ona ayrılmış işler, işlediği, ördüğü oylar, çoraplar ve daha birçok cihazına ait kendisi tarafından hazırlanması bir gelenek olan şeyler, talipler tarafından gözden geçirilir ve hasıl olan müspet intibadan sonra memnun kalan taraflar söz keserek yuvanın kurulmasına ait hazırlıklara girişilirdi.(Özbel, 1949: 5)

Genç kız çeyizlerinde kendi işlediği, birbirinden güzel el işleri (sırmalı yağlık, çevre, mendil, peşkir, bohça gibi) içinde gelecekteki damat ve onun yakınlarına armağan olmak üzere hazırlanmış takım halinde keseler de önemli yer tutardı. (Züher, Tarihsiz: 53,54)

Damat için (tığ, şiş, iğne ile) örme, dokuma ve kumaş parçalarıyla yapılp sırma ile süslenen yüzlerce kese, içine konulacak cisme göre “para, mühür, saat ve tütün” kesesi olarak adlandırılırdı. Bu dört keseye “bir takım” denirdi. Bazen gelinlik kumaşından da kese yapılır, renk ve süslenişinde ulusal giyim ile uygunluğu sağlanırdı. (Züher, Tarihsiz: 53,54)

Keseler daima kız tarafından hazırlanır ve bazıları fazladan olarak çarşıdan satın alınır ve ötekilerin yanına katılırdı. Böylelikle eskiyenlerin yerini tutacak yedekleri temin edilmiş olur ve miktarı yüzleri bulurdu. Fakat gelin kız tarafından yapılmış olanların üzerinde daha fazla durulur ve daha fazla kıymet verilirdi. (Özbel, 1949: 5)

Ev ve mutfak eşyalarının korunmasında kullanılan keseler ise çoğunlukla çarşıdan alınırdı. Çarşı keseleri dival ve fermene işlemeleriyle süslenirdi. Sırma, tırtıl, pul, inci ve değerli taşlarla üzeri işlenen çuha, kadife, atlas gibi kalın

kumaşlardan yapılan dival işlemeli keselerde motifler kartondan kesilip üzeri sırma ile sarılırdı. (Züher, Tarihsiz: 53,54)

Takım keselerin milli giyimle ilgili bir ahenk içinde olmasına ihtimam edilir ve diğerlerinin evin genel tefriş ve özelliklerine uygun bir şekilde olması düşünüldü. Bu maksat ve düşünceye en elverişli “parça işleri” görülmüş ve bu suretle hazırlanmıştır. Böyle bir tekniğin tercih edilmesinde de ayrıca bazı sebepler daha vardı. Mesela: Eskilerden yeni maksatlara göre faydalanmak, hem yeni tutumluluğu temin etmiş olur ve hem de sanatçı bir iş görülmüş olurdu. (Özbel, 1949: 6)

Milli giyim, eski ev ve eski adetlerin muhafaza edildiği zamana kadar bu faaliyet devam etmiş, basit bir şekilde yapılması da mümkün olan kese ve diğer eşyalar milli zevkin katılmasıyla güzel bir sanat derecesine yükselmiştir. (Özbel, 1949: 6)

Kullanıldıkları Yerlere Göre Kese Çeşitleri

1. Giyimle ilgili ve üstte taşınan keseler (Bunlar erkeklere mahsustur)
2. Kitaba ve yazı yazmaya mahsus araçların içinde muhafaza edildiği keseler,
3. Mutfak malzemeleriyle yemek yemeğe mahsus araçların içinde muhafaza edildiği keseler,
4. Temizlik işlerinde kullanılan keseler,
5. Harp malzemeleri ile diğer bazı eşyaların içinde muhafaza edildiği keseler,
6. Ayrıca, Osmanlı devrinde mali bir kıymet olarak kullanılmıştır. Miktarı 500 kuruş tutarında paraya “bir kese akçe” denilirdi. (Özbel, 1949: 6)

Keseler ev ve çarşı işi olarak başlıca iki muhitte yapılırdı. Bunlardan evde yapılanlar ayrıca çarşıda da yapılırdı. (Özbel, 1949: 6)

Ev keseleri: Örölmek, kumaş parçalarını birbirine dikmek ve dokunmak suretiyle üç teknik arz eder.

Çarşı keseleri: Dival, fermene ve köşker işi olarak üç nevi tekniktir. (Özbel, 1949: 6)

Eskilerin para, saat, mühür, ağızlık, tütün gibi hemen her gün kullandıkları eşyaları koydukları ibrişim veya iplikten ağzı büzgölü keseler, iğne, tığ ve şişlerle örölür. Örgülerine göre şu adları alır:

İğne keseleri: İğne ile örölmüş keseler diğerleri arasında en zariflerini teşkil eder ve bunların ipliği ipektir. Üzerinde örgü desenleri uygulanmış, ayrıca gerekli yerlerine katmerli gül şeklinde motifler eklenmiştir. Bu keseler kullanılmaya pek elverişli olmadıklarından kıymetli bir eşya yerine geçer ve bir hatıra olarak saklanır. (Pirinççi, 1989: 74)

Tığ keseleri: Keselerin tığ ile örölmüş olanlarına her yerde ve her zaman rastlanır. İğne ile örülenlerine göre daha sağlam ve her çeşit nakışların işlenmesine daha elverişlidir. İpek, pamuk ipliği, sırma gibi her türlü malzeme tığ ile üzerlerine kolaylıkla işlenebilir. Bazıları da inci ile süslenmiştir. (Pirinççi, 1989: 74,75)

Şişle örölmüş keseler: Bu keseler beş şişle örülen nakışlı çorap ve eldivenlerin tekniğindedir. Şişler, her türlü nakışların uygulanmasına daha elverişli olduğu gibi örgü keselerin en sağlamlarıdır. Tığ ve beş şişle örölmüş keselerle, boncuktan yapılmış keselerin süslemeleri üzerinde durmaya değer. İğne ile örölmüş olanlar acur bakımından değerlidir. Fakat bunların motifle ilgisi yoktur. (Pirinççi, 1989: 75)

Dokuma keseler: Çoklukla bu teknikte keselere köylerde tesadüf edilir. Zili, cicim nevinden bir dokumadır. (Özbel, 1949: 6)

Kumaş parçaları ile yapılan keseler: Artık kumaş ve eskimiş işleme parçaları ile yapılan bu keselerden takım halinde olanların çevrelerine ve uçlarına ayrıca oya örülerek güzelleştirilirdi. Bu keseler eski kumaşlarımızın nevilerini de tespit etmeğe hizmet eder mahiyettedir.

Kumaşların bir sanat zevkine göre biçilmesi ve muhtelif şekiller verilerek dikilmesi ile şayanı dikkat örnekler meydana getirilmiş ve kadın muhayyilesinin zevk bakımından bir incelik ve zarafet göstermesine yaramıştır. (Özbel, 1949: 7)

Dival işleri: Muhtelif nevilerde dival işlemeli keselerin malzemelerini çuha, kadife, atlas... gibi kalın kumaşlar teşkil eder. İşleme malzemeleri çoklukla sırma, tırtıl pul, inci ve inci ayarında kıymetli taşlardır. Nakışlar, muhtelif şekillerde kesilmiş mukavvalar kumaşların üzerine tatbik edildikten sonra üstlerinden sırmalar geçirilerek meydana gelir. Bu yolda meydana gelmiş keselere sanat değerinden ziyade sarf edilen malzemenin değerine göre kıymet verilir ve yüksek bir fiyata mal olurdu. (Özbel, 1949: 7)

Fermene İşleri: Muhtelif sırmalı kordonlarla yapılan işlere fermene ve bu işle meşgul olanlarda fermeneciler denirdi. Cepken ve kadın elbiselerinin bir kısmı bu tekniğe göre süslendiği gibi ayrıca keselerde bu esnaf tarafından yapılırdı. (Özbel, 1949: 7)

Deri İşleri: Köşker ve terlik imal eden esnafın bir kısmı ayrıca muhtelif nevide ince derilerden keseler de imal ederlerdi. İçlerinde her ne kadar nakış işlerini bilenler olmakla beraber daha ziyade nakışlarını fermenecilerle dival işleyenlere veya müzehheplere yaptırırlardı. (Özbel, 1949: 7)

Boncuk Keseler: Evlerde kadınlar tarafından yapıldığı gibi ayrıca ceza evlerinde mahkumlar da bu işlerle meşgul olurdu. Diğer tekniklerde yapılan kese nevilerinden çoğu bu tekniğe göre ve muhtelif renklere boncuklarla yapılmıştır. (Özbel, 1949: 7)

Kese Çeşitleri

Saat keseleri: Biri daire, diğeri ovala yakın bir şekilde olup iki türdür. Daire şeklinde olanların kenarında çoklukla saatin girmesine müsait bir boşluk vardır. Bazılarında ise saatin kurulmasına mahsus yerin dışarıda kalmasını temin eden ve birinciden daha küçük bir boşluk mukabil tarafında bırakılmıştır. (Özbel, 1949: 7)

Saatlerin cinslerine ve ölçülerine göre biçilmiş iki parçanın birbirine eklenmesi suretiyle bu keseler meydana gelmektedir. İğne ile örülmüş olanlarla kumaştan yapılmış olanlardan maada diğerlerinin her iki tarafında aynı süsler tatbik edilmiştir. (Özbel, 1949: 7)

Oval şeklinde olanların yalnız saatlerin girmesine elverişli bir tarafı açık ve diğer tarafları birbirine ekli bir şekildedir. Açık olan kısımların uçlarından, birer kordon bağlı bulunmakta ve uçlarını püsküller süslemektedir. Bu tertip yalnız oval keselere mahsustur. Örgüden veya kumaştan yapılmış keseler büzölmek suretiyle kapanır. (Özbel, 1949: 7)

Şekil No: 31 Saat Kesesi, Envanter No: 4535 (570)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Para keseleri: Gergin bir halde tutulduğu zaman üst kısmı düz olup gittikçe daralarak sonu bir püskülle nihayetlenir. Bu şekil çoklukla camilerde kullanılmış olan kandillere benzer. Düz kısmı kesenin ağzını teşkil etmektedir. Gerek kumaştan ve gerek örgüden yapılmış olanların ağız kısımlarında kafesli bir nevi örgü vardır. Bunların arasından uçları püsküllü veya muhtelif şekillerde örülmüş küçük motiflerin bağlı bulunduğu kordonlar her iki tarafa çapraz olarak geçirilir. Bunların çekilmeleriyle ağzın kapatılması temin edilmiş olur. (Özbel, 1949: 8)

Şekil No: 32 Para Kesesi, Envanter No: 76/156 (1624)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Mühür keseleri: Para keseleri şeklinde olup daha küçük boydadır. (Özbel, 1949: 8)

Tütün keseleri: Kumaş veya örgü nevinden yapılmış olanlar dikdörtgen şeklindedir. Çarşıda yapılmış olanların çoğu para keselerinin şekline benzerler. Gerek çarşıda ve gerek evde yapılmış olanların içine ince kumaştan astar geçirilerek tütünlerin dökülmemesi temin edilmiş olur. (Özbel, 1949: 8)

Şekil No: 33 Tütün Kesesi, Envanter No: 6287 (740)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Çakmak keseleri: Bükülmeden evvel şekilleri tam bir dairedir. Kumaş ve deriden olan bu parçanın dış kenarlarından içe doğru delikler oyulmuş bunların aralarına kordon veya aynı deriden yapılmış ince bağlar geçirilmiştir. Bu bağlar çekildiği zaman para keselerinde olduğu gibi kapanmasını temin eder.

(Özbel, 1949: 8)

Tarak keseleri: Kadın ve erkek taraklarına göre şekil ve süsleri değişiktir. Kadınlar sık ve seyrek olarak başlıca iki türlü tarak kullanırlardı. Erkeklerin ise daha ziyade sakal ve bıyık tarakları vardı. Bu tarakların keseleri çoklukla kumaşlardan yapılırdı. Uzun olanların ağızları büzölmek suretiyle kapanırdı. Diğerlerinin yandan kapakları vardı. (Özbel, 1949: 8)

Cüz ve Kur'an keseleri: Eskiden bir çocuğun okula başlaması bir tören ile yapılırdı. Tıpkı sünnet düğünlerinde olduğu gibi çocuğa yeni elbiseler giydirilir, başı kıymetli taşlarla süslenir ve boynuna sırmalı bir cüz kesesi geçirilirdi. Bu kesenin içinde bugünkü alfabenin yerini tutan ve cüz adı verilen kitap bulunurdu. (Özbel, 1949: 8)

Kur'an keseleri ise bu mukaddes kitabın manevi kıymeti ile mütenasip süslü veya kıymetli kumaşlarla yapılırdı. İçinde kitap olduğu halse evin ya raf gibi yüksek yerinde muhafaza edilir veya yatak odaların başucuna tesadüf eden bir yere asılırdı. (Özbel, 1949:8)

Şekil No: 34 Kur'an Kesesi, Envanter No: 1085 (157/177)

(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Sabun keseleri: Bir sabunun sığmasına müsait büyüklükte ve dikdörtgen şeklindedir. Bugünkü küçük kapaklı çantalara benzetilebilir. (Özbel, 1949: 9)

Keselerin Genel Özellikleri

1. Keselerde Motif ve Renkler

Tığ ve şişle örülmüş keselerin motifleri üç bölümde incelenebilir. Birincisi nakış, kalın dokuma ve çoraplardan alınan geometrik çizgiler ve çiçeklerdir. İkincisi örücülerin kendi özel buluşları ile çiçeklerden çıkardıkları şekillerdir. Üçüncüsü hayvan ve insan şeklindeki motiflerdir. Tığ ve beş şişle örülmüş keselerde hayvan, boncuk keselerde insan motifi görülür. Tığ ve şişle örülmüş keselerin üzerindeki motiflerde özel bir kaide göze çarpar; kesenin dibine yakın yerdeki motive “Badem” adı verilir. Bu motifin her kesede bulunması gelenektir. Bunun üstünde ağza yakın yerde iki su keseyi süsler, buna “Kuşak” adı verilir. Her ikisi arasındaki boşluğa yapılan süslere de “Göbek” denir. Boncuk keselerde motifler ilkeldir. Gelişigüzel yapılmış insan ve hayvan motifleri görülür. (Pirinççi, 1989: 75)

Her ne kadar bu kaide ve esaslar dışında başka türlü kompozisyonlara da tesadüf edilmekte ise de bunun bir gelenek halinde uzun müddet devam ettiği görülmektedir. Bir kesenin güzelliği bu kompozisyonun tertibi ile tespit edilirdi. (Özbel, 1949: 10)

Boncuk keselerde motifler iptidai bir şekildedir. Gerek hayvan ve gerek insan şekilleri gelişigüzel terkip edilmiştir. Bu motiflerin bazılarında ise göz değmesine ait bazı tılsımlar mevcut olduğuna inanılır. (Özbel, 1949: 10)

Bazen meyve motiflerine de rastlanır. Bol çekirdekli meyvelerden üzüm ve çilek gibi, bunlar bereket sembolleridir. İşlemlerde bol miktarda kullanılmış, kurulacak yuvanın bereketli ve zengin ve bol çocuklu olacağı inancını vermiştir. Ayrıca fındıkta sevilen meyveler arasındadır. (Kayadibi, 2000: 53)

Keselerde kullanılan renkler, genellikle pembenin çeşitli tonları, sarı, sarı sim, yeşil, kırmızıdır. Bunlar bazı bölgelerde büyük ustalıkla kullanılmıştır. Beyaz renge

pek rastlanmaz, bunun yerine krem, bej, hafif gri renkler görülür. (Pirinççi, 1989: 75) Kahverengi, turuncu, sarı, renklerde ikinci derecede yer almıştır.

Keselerin en eskilerinde renk ahengine daha fazla tesadüf edilir. Yakın zamana ait olanlarda bu zevk bozulmuş denecek kadar birbirine uygun olmayan demode bir hal vardır. (Özbel, 1949: 10)

2.Keselerde Kompozisyon

1. Yüzeyi tek motifle bezenenler

2. Yüzeyi bordürle bezenenler

- a) Yüzeyi yatay bordürle bezenenler
- b) Yüzeyi diagonal bordürle bezenenler
- c) Yüzeyi zigzag bordürle bezenenler (Kayadibi, 2000: 53,54)

1. Yüzeyi Tek Motifle Bezenenler: Bu tip kompozisyonlu keselerde tek renk zemin üzerine herhangi bir bezeme tek motif olarak yerleştirilir.

2. Yüzeyi Bordürle Bezenenler: Yüzeyi bordürle bezenen keselerdir. Bu keseleri kendi içinde üçe ayırabiliriz.

a) Yüzeyi Yatay Bordürle Bezenenler: bu tip kompozisyonlu keselerin kese yüzeyi birkaç yatay bordürle bezenmiştir. Bordürler alt, orta ve üst bordür olarak ayrılabilir. (Özbel, 1949: 10)

Alt Bordür: Baklava, üçgen, zincir suyu veya dal motifi genellikle alt bordürde kullanılmıştır.

Orta Bordür: Motif ağırlığı bu kısma verilmiştir. Motifler bordür içine birbirinden kopuk yerleştirilmiş olabilecekleri gibi birbirleriyle de bağlantılı (su şeklinde) yerleştirilmiştir.

Üst Bordür: genelde alt bordürün tekrarı ya da ince bir su şeklinde işlenmiştir. Bazen motiflerin tekrarı ya da yeni motifler eklenerek bordür sayısı çoğaltılmıştır.

b) Yüzeyi Diyagonal Bordürle Bezenenler: Bu tarz kompozisyonlu keselerin yüzeyi diagonal doğrultuda tasarlanmış bordür sıralarıyla bezenmiştir.

c) Yüzeyi Zigzag Bordürle Bezenenler: bu tarzdaki kompozisyonlarda keselerin yüzeyi zigzag şeklinde tasarlanmış bordür sıralarıyla bezenmiştir. (Kayadibi, 2000: 54)

3. Örgü Keselerde Kullanılan Bezeme Konuları, Renkler

Kese örümünde oluşturulan motiflere, ören kişi bazen bulunduğu çevreden, bitkilerden, hayvanlardan ya da kullandığı eşyalardan, yaşadığı olaylardan, bazen de kendi iç dünyasından sevinci, hüznü, aşkı, özleminden ve öfkesinden esinlenerek yansıtmayı başarmıştır. (Kayadibi, 2000: 89)

Keselerde kullanılan motifler ve oluşturdukları bezemelerin bir kısmını birkaç başlık altında sıralayabiliriz.

1. Bitkisel bezemeler
2. Figürlü bezemeler
3. Nesneli bezemeler
4. Geometrik bezemeler
5. Anlam yüklü bezemeler (Kayadibi, 2000: 89)

1. Bitkisel Bezemeler: Bitkisel bezemeler doğada bulunan çiçekler, yapraklar, ağaçlar ve meyvelerdir. Bezemelerde natüralist ya da anti natüralist bir yaklaşım ele alınmaktadır. (Kayadibi, 2000: 53)

Bazen meyve motiflerine de rastlanır. Bol çekirdekli meyvelerden üzüm ve çilek gibi, bunlar bereket sembolleridir. İşlemlerde bol miktarda kullanılmış,

kurulacak yuvanın bereketli ve zengin ve bol çocuklu olacağı inancını vermiştir. Ayrıca fındıkta sevilen meyveler arasındadır. (Köylüoğlu, 1988: 60)

2. Figürlü Bezemeler: İnsan ve hayvan figürlerinden faydalanılarak oluşturulan bezemelerde ören kişi, figürleri değiştirmeden kopya ettiği gibi bazen de stilize ederek örmüştür. Daha çok bitkisel bezemelerle birlikte kullanılmaktadır.

Keselerde görülen kuş ve horoz figürleri haberci anlamındadır. Dalda iki kuş mutlu bir yuva özlemini dile getirmektedir. (Kayadibi, 2000: 89,90)

3. Nesneli Bezemeler: Kese ören kişi çevresinde gördüğü objeleri veya günlük yaşamda kullandığı eşyaları konu edinmiştir. (Kayadibi, 2000: 90)

4. Geometrik Bezemeler: Geometrik şekillerden kare, dikdörtgen, üçgen, altıgen gibi motifler kullanılarak oluşturulmaktadır. (Kayadibi, 2000: 90)

5. Anlam Yüklü Bezemeler: Bu bezemeler kişinin iç dünyasını, duygusunu, sevincini, hüznünü, özlemini vb. yansıtarak motiflere anlam katarak oluşturulmuşlardır. (Kayadibi, 2000: 90)

Türk mitolojisine göre evren, hayat ağacı, yer, gök ve gezegenlerle temsil edilir. Hayat ağacı gökle yeri birbirine bağlardı. (Sürür, 1987: 34)

4.1.3.5. Dokumacılık

Dokumanın Tanımı ve Tarihçesi

Atkı ve çözgü denilen ipliklerin dik açı yaparak çeşitli şekillerde birbirinin altından ve üstünden geçirilme işlemine ve bu yolla elde edilen yüzeye dokuma denir. (Sönmez, 1995: 1)

Dokuma; eğirme veya başka yollarla iplik haline sokulabilir her cins hammaddeden imal edilmiş olan, dokunan, örülen veya bu sistemlerin dışında sadece elyafı birbirine değişik metotlarla tutturularak bir bütün meydana getirme yoluyla elde edilen kumaş, triko, döşemelik, halı, kilim, keçe vb. dir.(Türk El Sanatları, 1993: 71)

Dokuma sanatı, insanın en erken çağlardan başlayarak başardığı işlerden biridir. Dokumanın temelinde, dikey ve yatay doğrultuda uzayan ipliklerin birbiriyle dik açıda birleşerek bir doku oluşturması yatar. Dokuma sanatının geçmişine baktığımız zaman, öncülerin “ağ örgüsü tekniği” ile “ilmik tekniği” olduklarını görürüz. (Ölçer, 1988: 9)

Dokumacılığın tarihi öncesi çağlara kadar gitmekte; en ilkelden en gelişmişe kadar sıralanan tüm toplumlarda görülmekte, kullanılmaktadır. İlkel insanın hayvan kemiklerinin yardımıyla ördüğü balık ağı ile başlayan örnekleri, yeryüzünü Pasifik’ten tüm Güney ve Kuzey Amerika’ya, Afrika ve Asya üzerinden Uzak Doğu’ya ve Avustralya’ya uzanacak biçimde sarmıştır. (Ölçer, 1988: 9)

Dokumada ilmik tekniği ise, eski Yunan’dan, Mısırdan bu yana bilinmekte, tunç çağından günümüze kadar da kullanılmaktadır. Bu iki kaynaktan beslenerek gelişen dokuma tekniğinin en basit türü, “bez ayağı dokuma” dır. Bunda enlemesine olan atkı ipliği dikey inen çözümlü ipliğinin alt ve üstünden geçerek dokuyu oluşturur. Ancak, ağ örgü tekniği ile dokuma tekniği pek çok yerde birbirine öylesine yaklaşmaktadır ki, hangisinin nerede bitip, diğerinin nerede başladığını söyleyebilmek güç olmaktadır. (Ölçer, 1988: 9)

Geleneksel dokumalarımız incelendiğinde, bunların üzerlerinde taşıdıkları motiflerle gündelik yaşama ait çok çeşitli ipuçları verdikleri görülür. Pek çok bitkisel ve geometrik motifin arasında insan, hayvan, tarak, el, ibrik, vazo ve nazarlıklar ile çeşitli mimari motifler ve imler bulunmaktadır. (Yılmaz, 1999: 330)

Geleneksel Türk el sanatları içinde çok geniş bir alanı kaplayan el dokumalarına bakıldığında, anonim diyebileceğimiz bu eserlerin üzerinde çok sayıda birbirinden farklı motif, renk ve kompozisyonla karşılaşırız. Aynı zamanda etnografik eser kategorisine giren bu dokumalar, özellikle geleceğe veri aktarmada örnek olmak üzere müze ve koleksiyonlara alınırken tamamen biçimsel özelliklerine göre sınıflandırılır ve sergi salonları ya da arşiv raflarında yerlerini alırlar. Bu özellikler, dokumanın cinsi (halı, kilim, zili vb) kompozisyonu, üzerindeki motifler, kullanılan renkler, kullanılan malzeme, ait olduğu dönem gibi, uzmanı tarafından bakıldığında ulaşılması ve anlaşılması son derece kolay görsel özelliklerdir. (Yılmaz, 1999: 329)

Günümüzde geleneksel Türk el sanatları içinde üretimi en uygun olan dokuma sanatlarıdır. Halk hem kullanmak, hem de para kazanmak amacı ile dokuma yapmaktadır. El dokumacılığımız ülkemizin birçok yöresinde kendisine has özellikleri ile “Halı, kilim, cicim, zili (sili), sumak, kolan, savan, peşkir, çarşaf vs.” olarak üretilmektedir. Aynı zamanda kültür belgeleri olan bu ürünlerimiz; günümüz giyim ve dekorasyon modasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. (Soysaldı, 1997: 187)

Başlıca Kilim-Düz Dokuma Teknikleri

-Halı

-Bez ayağı dokuma

-Kilim Dokuma

1.İlikli veya İliksiz Kilim Dokuma

2.Sarma Konturlu Kilim Dokuma

3.Cicim

4.Sili (Zili)

5.Sumak

6.Verne

-Kumaş

Halı

El sanatlarındaki motifler, insan sevgisini işlediği gibi büyük direnişleri, insanların baskılara karşı koyuşlarını da anlatmıştır. Motifler işlenirken çok özgür bir ortamda, hiçbir etkide kalmadan anlatımını ve bildirisini çağlara iletebilmiştir. “El sanatları babadan oğul’a, anadan kıza, kuşaktan kuşağa geçen önemli değerlerdir.”(Başkale, 1979: 14) Bu biçimleriyle, halılarda, kilimlerde ve tüm el sanatlarında işlenen motifler bir evrensel yazı biçimini almıştır. Yeryüzünün tüm bölgelerinde bu yazıları görmek mümkündür. İlkelin çadırından, çağdaş insanın evinin duvarına kadar giren motifler insanların evrensel yazılarından birisidir. (Taner, 1984: 288)

Halı, insanların yaygı ihtiyaçlarını gidermek, güzel sanatlara karşı olan duygularını tatmin etmek için yün, ipek, pamuk, jüt ve kendir iplerinden dokudukları eşya ve eserlerdir. (Çalış, 1969: 43)

Halı, el tezgahlarında ve fabrikalarda dokunur. Elle dokunan halılar daha sağlam ve değerlidir. Başka bir halı tanımı:

Halı, tezgahının alt üst leventleri arasına çaprazlama olarak geçirilmiş pamuk veya yün telleri arasına çeşitli biçimlerde düğüm atılarak meydana gelen yaygılardır. (Çalış, 1969: 43)

Yere sermek için yünden ya da ipekten örerek veya düğümler atarak üretilen yaygılara “halı” denir. Türk halıları dünyada ün kazanmıştır.

Şekil No: 35 Halı, Envanter No: 75/28 (1308)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Halılar kullanıldığı yere göre (yer halısı, duvar halısı, merdiven halısı, minder halısı, yol halısı gibi) adlandırılır. (Kılıçkan, 2004: 140)

Her bölge, hayvanları besleyen toprağın durumuna ve iklimine göre farklı yün verir. Bu yünleri boyamakta kullanılan usuller, halılarda kullanılan motifler ve uygulanan dokuma sistemi her bölgede farklı olduğundan, halılar çeşitli kategorilere ayrılır ve yapıldıkları yerin adını taşır.

Bir halının yününe ve desenine bakarak, nerede dokunduğu pek kolayca anlaşılabilir. Halı süslemeciliğinde kullanılan figürler, çoğu zaman, birbirine benzeyen ve genellikle sembolik figürler, stilize edilmiş çiçeklerle meydana getirilmiş motiflerdir. Bu motifleri incelediğimiz zaman, ortaya bir takım sembolik

figürler çıkmaktadır: bu sembolik figürler de, Hitit yazısı ile Orta Asya'nın pagan şekillerinin kalıntıları olarak görülmektedir. (Arseven, 1970: 251)

Halı, tezgahı terk ettikten sonra, çok değişik amaçlarla kullanılmış bir dokuma ürünüdür. Bu yüzden de, dekoratif sanatların diğer dallarından ayrılır. Göçebe çadırından, köy evinden saraylara kadar uzanan toplum kesiminin her bölümü tarafından üretilmiş, çoğunlukla üretildiği yerde kullanılmış; kah bir çadırın kapısı yerine geçmiş, çocuklara beşik olmuş, gelinlik kızlar tarafından özenle dokunmuş çeyiz veya giysi ve besin maddelerini saklayan çuval olurken, bazen de ölen kimsenin üzerine örtülmüştür. (Özel, 1993: 115)

Halının ortaya çıkışı ile ilgili görüşler, hala günümüzde de pek çok bilimsel tartışmanın konusu olmaya devam etmektedir. Ancak, açıklanmaya muhtaç bazı boşluklara karşın, bir “halı kuşağının varlığından yola çıkan ve halıyı Orta ve Batı Asya'daki hayvan yetiştiren göçebe kavimlerle sıkı sıkıya ilişkili gören tezin doğruluğu, giderek ağırlık kazanmaktadır. (Özel, 1993: 115)

Bu teze göre, Kafkasya, Batı Türkistan, Orta Asya'dan uzanıp Moğolistan ve Çin'e varan bölge, halının vatanıdır. Hayvan besleyen ve hayvanın postundan ötürü kesilmeyecek denli ekonomik değer taşıdığı bölgede, hayvan postuna benzetilmek kaygısıyla düğümlü halı ortaya çıkmış olmaktadır. (Özel, 1993: 115)

Kuşağı oluşturan coğrafi bölgenin kuzeyi, hayvan beslenmesine olanak vermeyecek denli soğuk, güneyi ise, bu tür yün yaygılara gerek kalmayacak denli sıcaktır.

Bu kuşakta yaşayan, hayvan besleyen göçebe kavimlerin Yakındoğu'ya gelmesiyle düğümlü halı, daha geniş bir dağılım sahası bulmuş ve güney Asya ile Akdeniz'in güneyindeki ülkelere kadar yaygınlaşmıştır. (Özel, 1993: 115,116)

Bugüne kadar tüm araştırma, arkeolojik kazı ve tesadüfi kalıntılar, bu teori doğrultusunda düğümlü halıların vatanının halı kuşağındaki hayvan besleyen göçebe kavimler arasında aranması gerektiğini ortaya koymaktadır. (Ölçer, 1993: 116)

Halı fikrini ilk ortaya çıkaran olay, koyunun üzerindeki yünlerin ıslak bir yere dokunarak birbirine girmesi ve kuruması sonucu ortaya çıkmıştır. Bundan esinlenen çobanlar, yünü ıslatarak, dürüp bükerek ilk keçeleri elde etmişlerdir. Bunları bitki köklerinden elde ettikleri boyalar ile renklendirmişlerdir. Bu aşamadan sonra çul dokunmaya başlanmış, daha sonra desen ve renkli şekilde kilim dokunmaya başlanmıştır. Bunlar arasında, dokumalar arasına birkaç tane ip parçası bağlanarak elde edilen, uzun tüylü **hopan** adı verilen örtü, halının müjdecisi olmuştur. Daha sonra dokumacılık bir aşama ilerlemiş, dikey gelen erişlere daha sık atılan düğümlerle dokuma yapılmış ve dışarıya doğru sarkan düğüm uçları kesilip aynı hizaya getirilerek halı ortaya çıkarılmıştır. (Karahan, 1986: 9)

Halı kelimesinin bazı kaynaklarda İran'dan geldiği ve Farsça olduğundan sözü edilmektedir. Ancak eski Çankırı Milletvekillerinden Bekir Ali Sami İran'da Şehbender iken, yaptığı araştırmada, Farsça'da halı kelimesini doğuran bir kelimeye rastlanmadığını, bunu İranlıların da itiraf ettiğini yazmıştır. (Dirik, 1938: 33) Oysa bu kelimeyi Türk lüğatinde kolayca bulabiliyoruz. Kilimin daha kalını olduğundan kalın denilen eşya, zamanla kalı ve halı olarak söylenmiştir. Kalı: Eskimeyen, kalan, uzun ömürlü anlamında kullanılırdı. (Karahan, 1986: 10)

1949 yılında Altay Dağı'nın eteklerindeki Pazırık bölgesinde buzullar arasında kalmış bir kurgan ortaya çıkarıldı. Kurgana defnedilmiş olan ölünün yanına eski Türklerde adet olduğu üzere yaşarken kullandığı eşyalar da gömülmüştü. Bu eşyaların arasında bir de halı bulunuyordu. Bulunduğu bölgenin isminden dolayı bu halıya "Pazırık halısı" denildi. (<http://www.evdose.com>)

Kurganda bulunan bu halı inanılmaz inceliği, yüksek kalitesi, motiflerinin zenginliği gibi özellikleri ile dikkati çeker. Buzul haline gelmiş bir kurgan odasında, mumyalanmış ölü at, dört tekerlekli araba ve diğer ev eşyaları arasında bulunan bu

halı, ilk defa 1953'te yayınlanarak çok geniş ilgi uyandırmış, daha sonra etraflıca tanıtılmıştır. (<http://www.evdose.com>)

Halı 1.89x2 m. boyutunda ve çok ince yünden (iplik) yapılmış olup, 10 cm²'de 36.000 Gördes düğümü ile inanılmaz ve daha sonraları erişilememiş bir ustalık eseridir. Halı, süvari figürlerinden geniş bordur, geyik figürlerinden ikinci geniş bordur, gri fonlardan bir iç ve bir dış dar bordur, zeminde 24 kare halinde haçvari çiçekleri ile kırmızı zemin üzerine beyaz, sarı ve mavi renklerin hâkim olduğu dama tahtası'na benzer bir örnek göstermektedir. (<http://www.evdose.com>)

Tarihçelere göre Altay bölgesindeki bir yer adından dolayı “Afanasyevo kültürü” denilen kültür alanında, ilk kez at ehlileştirilmiş olup bu bölgede yaşayan insanların da Hunlar olduğu belirtilmiştir. “Hayvan yetiştiren atlı göçebelerin, göç ederken, yük taşıyan hayvanlarca taşınabilecek, kolay nakledilebilen çadırlara ve çadır eşyalarına ihtiyaç vardı. Çadırların tanziminde Avrupa üslubunda mobilyalar tanınmıyordu. Böylece çadırların tanziminde en önemli rolü halılar oynuyordu. Uhlemann’a göre halıcılığın asıl vatanın tam kuru Sitep bölgeleri olduğunu, Klimatik hususiyetler de ortaya koyar. Sitep kuşağının en karakteristik göçebe kavimleri Türk kavimleri olduğu için, halı yapımı ve yayımı bakımından oynadıkları rolün en büyük olduğu yolundaki düşünceler de tabidir. Bu pek çok mütehassısın üzerinde birleştiği bir fikirdir”. Atla beraber koyun bozkır şartlarının vazgeçilmez hayvanıdır. At manevra gücüyle yoğun Çin nüfusu karşısında Türklere hayat hakkını sağlarken, koyun da yapağıyla giyinecek ve barınacakları eşyaların yapımına imkan vermiştir. Türkler koyunların yünlerinden keçeler yapmışlar ve koçbaşlarını da keçelerine, kilimlerine-halılarına vb damga olarak işlemişlerdir. Mesela “... Yenisey’in yukarı akımında ve Uygurlardan sonra, bir müddet Moğolistan da yaşayan Kırgızların halıları da keçe cinsindendi. Bunlarda kullanılan bezek motiflerine yerliler koçkarding müzü (koçların boynuzu) derler”. Kazakistan’daki Kazak Türklerinin hâlâ keçeden ayakkabı-çizme yaptıklarını ve üzeri koçbaşı nakışlarla işlenmiş keçeleri, bütün Türk cumhuriyetlerinde görmek mümkündür. (<http://www.maksoy.5u.com>)

Türklerin İç Asya'da yaşadığı bölgeler tarihçiler tarafından “atlı hayvan yetiştiren kültür bölgesi” olarak adlandırılırken bu kültürü ilk Türklerin meydana getirdiği belirtilmiştir. Türk sanatının en önemli üsluplarından biri olan hayvan üslubunun da bu kültürle ortaya çıktığı belirtilmektedir. (<http://www.maksoy.5u.com>)

Atla beraber koyun bozkır şartlarının vazgeçilmez hayvanıdır. At, manevra gücüyle yoğun Çin nüfusu karşısında Türklere hayat hakkını sağlarken, koyun da yapağıyla giyinecek ve barınacakları eşyaların yapımına imkan vermiştir. Türkler koyunların yünlerinden keçeler yapmışlar ve koçbaşlarını da keçelerine, kilimlerine halılarına damga olarak işlemişlerdir. (<http://www.evdose.com>)

Bir tek eyer ile atlı süvarilerin giyinişleri dahi, Pazırık halısının Türk kültürüyle ilgili olduğunu ispatlama açısından çok önemli ipuçları vermektedir. Ayrıca eyerin Türk buluşu olması ve atlı kültürün gereği olan giyim biçiminin Fars giyim tarzıyla alakasının olmaması da önemli bir bilgi kaynağıdır. (<http://www.evdose.com>)

Şekil No: 36 Pazırık Halısı M.Ö. 5. yüzyıl (Hermitage Müzesi)

(<http://www.klasikhali.com>)

Şekil No: 37 Klasik Halı Reprodüksiyonu
(<http://www.klasikhali.com>)

Şekil No:38 Pazırık Halısı'ndan Detay
(<http://www.klasikhali.com>)

Pazırık Halısının orta detayındaki diagonal kroslar üzerinde lotus motiflerinde biten düz korsları kapsayan 24 karesinden 2 tanesi.

Şekil No: 39 Kenar motiflerini süsleyen damalı geyiklerin detayı

(<http://www.klasikhali.com>)

Pazırık halısının günümüze böyle bozulmadan gelmesi içinde bulunduğu mezardaki suyun donmuş olması ve böylece bozulmadan korunmasındandır. Halı bir buz topu olarak bulunmuş ve çözüldüğünde birkaç yırtık ve kayıp bir köşesi dışında çok iyi durumda dokunmuş simetrik bir el halısı olduğu gözlenmiştir. Halının yün lifleri çok iyi durumda ve halen elastikiyetini korumaktaymış. Halı özel yöntemlerle yıkanmış, kurutulmuş ve üzerine alkol, jelatin ve gliserin içeren özel bir karışım sıkılmıştır. Pazırık halısı bu haliyle başka bir bakım görmeden 1950'den beri St. Petersburg Hermitage müzesinde sergilenmektedir. Pazırık halısı nerdeyse kare boyutlarındadır. (1.83 x 2.00 m.) (<http://www.klasikhali.com>)

Mısır'da Eski Kahire (Fustat)'de bulunan bazı parçalar, Orta Asya'da bulunan halı parçaları gibi, tek argaçlar üzerine düğümleme tekniği ile yapılmıştır. Abbasi devrine ait olarak kabul edilen bu halı parçalarının Mısır'da mı yapıldığı, yoksa buraya başka yerlerden mi ithal edildiği açıklığa kavuşmamıştır. Ancak baklava şekilleri veren desenleri ile Orta Asya halı parçaları ile benzerlikler gösterirler. Bu husus önemlidir. Çünkü 9. yüzyıl Abbasi sanatında Türk sanatının, Türklerle gelen etkileri şekillenmeye başlamıştır. Bu düğüm tekniğinin de böylece İslam sanatına girmiş olması kuvvetle mümkündür. (Yetkin, 1993: 312)

Halıların süslenmesinde belli başlı dört motif çeşidi görüyoruz:

1. Arkaik ve sembolik motifler.
2. Stilize edilmiş hayvan şekilli motifler.
3. Stilize edilmiş bitki motifleri.
4. Ev eşyasından ya da hayvan figürlerinden çıkartılmış motifler.

Sembolik motifler arasında, ortasında bir nokta bulunan çember en başta gelir. Bu güneş, tanrının sembolüdür. Beş ya da sekiz kollu (yapraklı) gül bir figürden doğmuş gibi görünür. (Arseven, 1970: 253)

Hayvansal motifler din yasağına rağmen Türk halı kumaş ve işlemelerinde stilize veya tabii olarak kullanılmıştır. Bilhassa eski Türk halılarında kartal, güvercin veya kumru motifleri yer almaktadır. Bitkisel motiflerden her türlü ağaç, selvi, salkım, söğüt, çiçeklerden lale, karanfil, sümbül, gül, palmet, şeftali çiçekleri, bakır çiçekleri ve stilize her çeşit çiçek; geometrik motiflerden, üçgen, kare ve her türlü çizgi çeşitleri görülür. Eski ve yeni dokumalar arasında en çok dikkati çeken hayat ağacı ile etrafında bulunan koruyucu mahiyetteki canlı şekiller gerek eski halılarda ve gerekse çok yeni 19.-20. Yüzyıl işlemelerinde mevcuttur. En önemli sembolik motifleri kartal, hayat ağacı, demon, el, gamalı, haç, tarak, ibrik ve kandil teşkil eder. (Gönül, 1977: 152)

Halı süslemeciliğinde renk pek büyük bir rol oynar. Her ülke kendi geleneklerine uygun motifleri kullandığı gibi, en çok sevdiği renkleri de kullanır. Köklerden, bitkilerden çıkarılan bu renkler (boyalar) son derece dayanıklıdır, solmaz. Dokumacılar renkler arasında ahengi sağlayan (geleneğe bağlı) kanunlara her zaman saygı göstermişlerdir. Şekiller ve renkler arasında tam bir ahenk vardır. (Arseven, 1970: 255) yüzyıllar boyunca kök boyalar, cehri çalısı, taze ceviz kabuğu, soğan kabuğu, palamut, mazı, sarı ot kökü, nar kabuğu, cam kabuğu, somak ve ekliz otu gibi bitki ve kabuklarından elde edilmiştir. (Sözen, 1983: 300)

En tanınmış halılar, Gördes, Kula, Bergama, Kırşehir, Sivas, Isparta, Milas, İzmir, Uşak, Ladik, Silile, Kavak, Hereke, Kütahya ve Kayseri halılarıdır. (Arseven, 1970: 251)

Bez Ayağı Dokuma

Atkı ve çözgülerin alttan ve üstten geçerek birbirine dolanıp oluşturduğu dokuma türüdür. (Ölçer, 1988: 17)

Kilim Dokuma

Kilim, çözgü ipi Argaç ve zemin'i sağlayan renkli yüz ipi Arış'la iki iplik sistemine göre dokunan ve düğümlü halı dışında kalan dokuma yaygılardan birisidir. (Aldoğan, 1984: 13)

Kilimler, ters ve yüzleri birbirinin benzeri olan düz veya motifli dokumalardır. Motifler parça parça işlendiği gibi bağlantı yerlerinde de ilik tabir edilen boşluklar bulunur. (Akbiçil, 1970: 9)

Motiflerin bulunduğu belirli alanlar içinde o desenin rengindeki bir iplik “atkı yüzü dokuma” şeklinde çözgülerin bir altından bir üstünden geçerek, bir başka motifin sınırlarına kadar gider ve buradan geri döner. Böylece aynı renkteki atkılar

kendi desenleri arasında gidip gelerek motifleri meydana getirirler. Kullanılan renkler bölgelere göre farklılıklar gösterir. (Türk El Sanatları,1993: 77)

Kilim dikey tezgah (istar, ipağacı, mazman) veya yatay, yer tezgahında (kenar-göçer tezgah) yün veya kalın kıl ipliğinden dokunur. (Aldoğan,1984: 13)

Düğümlü halı dışında, havsız düz dokuma türlerinin en tanınmışıdır. Motiflerin bulunduğu alanda desen renginde bir iplik, atkı yüzü dokuma şeklinde örgülerin alt ve üstünden geçerek ve diğer renkteki motifin alanına taşmayacak biçimde dokuyu oluşturur. (Ölçer, 1988: 17)

Kilimin hammaddesi yün ve kıldır. Son zamanlarda ise sentetik ipliklerle dokunmaktadır. Döşeme, sedir, divan vb. yerlere serilen genellikle renkli, desenlerle süslü, havsızdır. Örgülerin atkılar tarafından tamamen gizlendiği atkı yüzü dokumalardır. (Türk El Sanatları, 1993: 77)

Kilim, diğer dokuma yaygılarda olduğu gibi mekan donatım malzemesi olarak ve genellikle kırsal yaşantıda zahirenin, eşyanın taşınmasında (çuval, heybe) fonksiyonel olarak da kullanılır. Doğa'dan esinlenerek kilimini dokuyan Türk kadınının iç dünyası çeşitli renk ve desen sentezi halinde kilimlerine yansır. (Aldoğan,1984: 13)

Kilimin Anadolu yaşantısında özel bir yeri ve kullanımı vardır. Özellikle Yörük ile kilim arasındaki yakınlık bambaşkadır. Kilim yörüğün mutluluğu, üzüntüsü, saygısı ve sevgisidir denilebilir. Çadırının en önemli eşyası, atının eğeri, yükünü taşıyan çuvalı, yiyeceğini koyup taşıdığı heybesidir. (Aldoğan,1984: 13)

Yine Yörük kadını çocuğunu kilim üstünde dünyaya getirir. Çocuğunun beşiğidir kilim. Yörük'ün son yolculuğunda da yine kilim örter üstünü... yörük kilimle iç içe... Yörük kilimle doğar, kilimle büyür ve kilimle ölür. (Aldoğan, 1984: 13)

Şekil No: 40 Kilim Yastık, Envanter No: 76/42 (1545)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

Kilim'in Anadolu'ya 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra girdiği, Selçuklular devrinde ve Osmanlı Devleti zamanında gelişerek yaygınlaştığı anlaşıyor. XVI. Yüzyıl sonu, XVII. yüzyıl başına ait Divriği Ulu Camii'nde bulunan beş kilim, Kütahya-Hisarbeyoğlu Mustafa Bey Camii'nden ki karanfil motifli kilim (XVI. veya XVII. Yüzyıl saray kilimleri grubundan), İstanbul-Hekimoğlu Ali Paşa Camii'nde bulunan bir kilim ile Konya-Mevlana Müzesi'nde ki karanfil motifli kilim örnekleri bütün halinde elimizde kalabilen en eski Türk Dokuma yaygılarının XVI. yüzyıl öncesine inemediğini gösteriyor bize. (Aldoğan,1984: 13,14)

Orta Asya'da Anadolu'ya göç eden Türklerin yaygılarındaki motif değişikliklerini çevreleri ile olan kültür alışverişine bağlayabiliriz. İslam dinini kabul ettikten sonra ise kendi kültür yapıları içinde bunu yorumlayarak diğer sanatlarda olduğu gibi dokuma desenlerine yansıttıkları görülür. Bunun içindir ki, Anadolu'nun

hemen hemen her yerinde dokunan kilimlerde renk, teknik ve motifsel özellikler açısından büyük farklılıklar göze çarpar. (Aldoğan, 1984: 14)

Göz alabildiğine bozlaşan çorak topraklarda, yeşile, kırmızıya, maviye, turuncuya özlem duyan insanlar, hıncını kilimlere döktüğü renklerden alır. Ağaçtan yeşil, gökten mavi, çiçekten kırmızı arayan, bulamayınca da tezgaha koşan insanlar, üzüntülerini kilimlerde dile getirir. Anadolu'da kilim renk sofrasıdır, renge acıkmış insanların sofrası. Alı al, moru mor, akı karası, sarısı durusu, nesi var, nesi yoksa cömertçe ortaya döker; evini, çadırını bir bayram şenliği bir düğün alayı gibi renklerle donatır. Bu onun dünyasıdır. (Önder, 1969: 5)

Anadolu kilimlerinde çizgiler sert, renkler haşindir. Çok soğuk, dondurucu bir kıştan sonra, baharı görmeden kavurucu bir sığağı yaşayan, sert iklimlerin, çetin kuruluşun, taşın, kayanın, çatlamış toprakların eğilmeyen, yumuşamayan insanların sert çizgileri... güneş doğarken yatağından kalkan, çamaşırını yıkayan, tezgaha oturan, yemeğini pişiren, yine tezgaha oturan, sütünü sağan, yağ-peynir yapan, tekrar tezgahına oturan, güneş batıncaya kadar koşan, yorulan, fırsat buldukça tezgahına geçen Anadolu kadınının günlük çabası içinde, çizgiler elbette yumuşak, renkler elbette duru olmayacaktır. (Önder, 1969: 5)

Anadolu yöresinde renkler ve desenler, gelişigüzel seçilmez. Her yörenin, her bölgenin bir kilimi vardır. Renkler ve desenler, milli bir gelenek halinde, yüzyılları kucaklar. Her çizginin dili ayrıdır, anlamı başkadır. Motif şeklindeki stilize edilmiş hayvan figürleri, eski Türk totemlerinin izlerini taşır. Çengel şeklindeki uğur ve bereket sembolleri, sağlık tılsımı, yılan ve ejderler, kıvrımlar, zencirekler, kuşlar, yıldızlar, cennet bahçesi çiçekleri, tarak, tırmık, ibrik gibi eşya motifleri, Anadolu halkının bütün inançları, manevi dünyası, kilimlerde en ayrıntılı renklerle yüze güler. (Önder, 1969: 6)

Anadolu kilimlerini Türkmen, Yörük, Kürt ve Türk kilimleri olmak üzere dört bölümde toplamak mümkündür. Aşiret kilimlerinde geniş satırlı motifler, yörük kilimlerinde çubuklar ve kenar suları bulunur. Siirt, Antep ve Silifke gibi memleket

adı taşıyan kilimlerde ise, kürt, aşiret ve yörük kilimlerindeki motiflerle çubuklar birbirine karıştırılarak sadeleştirilmiş bir haldedir. (Çalış, 1969: 43)

Anadolu’da yedi kilim dokuma bölgesi vardır:

1. Marmara Bölgesi’nde; Çanakkale, Balıkesir
2. Ege Bölgesi’nde; Bergama, Pamukkale, Denizli, Aydın, Kütahya, Kula, Uşak, Manisa, Gördes
3. Orta Anadolu Bölgesi’nde; Nevşehir, Kırşehir, Konya, Çankırı, Karaman, Kayseri, Sivas, Niğde, Eskişehir, Yozgat, Ankara’da Elmalı ve Kızılcahamam
4. Karadeniz Bölgesi’nde; Gümüşhane, Sinop, Ordu, Giresun, Artvin, Çorum, Amasya, Tokat, Bayburt
5. Akdeniz Bölgesi’nde; Isparta, Burdur, Fethiye, Silifke
6. Doğu Anadolu Bölgesi’nde; Van, Erzurum, Kars, Erzincan, Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Ağrı, Bitlis, Hakkâri
7. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde; Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Maraş, Elbistan önemli dokuma merkezleridir.

Orta Asya’dan Anadolu’ya göç eden Türklerin yaygılarındaki motif değişikliklerini çevreleri ile olan kültür alışverişine bağlayabiliriz. Anadolu’nun hemen hemen her yerinde dokunan kilimlerde renk, teknik ve motifsel özellikler açısından büyük farklılıklar göze çarpar. (Aldoğan,1984: 14)

1.İlikli veya İliksiz Kilim Dokuma

Dokuma sırasında bir desenden diğerine atlama yapmadan bağlanırsa buna iliksiz kilim, desenler arasında boşluklar bırakılırsa buna ilikli dokuma denir. Kilimde ne kadar çok ilik (yarık) bulunursa kilimin yapısı o ölçüde zayıflar. Bu

nedenle iliksiz kilim daha çok aranır. Zor ve zahmetli olmasına karşılık iyi bir desen ilik tekniğinde yapılır. (Sözen, 1998: 184)

2.Sarma Konturlu Kilim Dokuma

Atkılar arasında oluşan delik veya boşluklar, bazen aynı veya zıt renkte bir çerçeve ipliği ile arada kalan çözgülere tek tek veya dikey, yatay veya çapraz sarılır; dokumanın yüzünde, desenlerde, iğne ile işlenmiş izlenimi veren bir çerçeve meydana gelir. (Ölçer, 1988: 18)

3.Cicim

Cicim kilime benzemekle birlikte dokunması farklıdır. (Sözen, s.300)

Hammaddesi yündür. Gergin çözgü iplik sistemi üzerine bez ayağı zemin örgüsü işlenirken renkli ekstra iplikler çözgü üzerinden belirli atlamalarla motifleri oluşturur. Motifler sarma işlemlerini andırır. Türkiye’de dokunanlar seyrek desenli olanlardır. Çapraz ve dikey çizgiler kullanılır, eşit sarma ve atlamalarla meydana gelir.

Seyrek motifli cicim, atkı yüzü seyrek motifli cicim, sık motifli cicim olarak gruplanabilir. Heybe, yastık, çuval, torba, yer yaygısı olarak kullanılırlar. (Türk El Sanatları, 1993: 90)

Şekil No: 41 Cicim Yastık, Envanter No: 76/47 (1551)
(Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi)

4.Sili (Zili)

Yünden, bez ayağı zemin örgüsü üzerine renkli iplikler motif oluşturacak şekilde belirli atmalarla işlenir. Cicimde bu iplikler desenlerin konturlarını meydana getirerek yukarıya doğru sarılarak devam ederken, zililer de atlamalarla motiflerin içleri doldurulur. Zili de üç veya beş üstten, bir alttan değişik renkteki desen iplikleri kendi aralarında bir boydan bir boya atılır.

Düz zili, çapraz zili, damalı zili ve konturlu zili olarak gruplandırılır. Heybe, yastık, çuval, torba, yer yaygısı ve duvara asılmak üzere dokunurlar. (Türk El Sanatları,1993: 100)

5.Sumak

Cicim ve zili gibi atkı ve çözgü dışında ayrıca renkli desen iplikleri kullanılarak dokunur. Renkli desen iplikleri çözgü çiftlerine sarılarak motifin içini doldururlar. Genelde cicim ve zili gibi, yaygının tersinden dokunur; bir motifi dolduran renkli desen iplikleri arkadan başka bir desene veya üst sıraya geçebilir. (Ölçer, 1988: 18)

6.Verne

Zili türünün 2 ve 3'lü atlamalarla kontur halinde desenler oluşturduğu bir dokumadır. Konturlarla çeşitli desenlerin içi, 3-1 veya daha uzun atlamalarla doldurulur. (Ölçer, 1988: 18)

Kilim motifleri başlıca sekiz kısma ayrılır.

1. Tarihten önceki çağlara ait olduğu sanılan çizgi, nokta ve daireden ibaret olan motifler.
2. Sembolik motifler.
3. İdagrafik bir manası olan (dağ, su, ev, taht, asa, hayat ağacı gibi mana ifade eden yazı ve işaret mahiyetindeki şekiller).
4. Hayvan şekilleri
5. Geometrik şekiller
6. Mücerret (soyut) şekiller (sembolik ve hayvansal şekilleri, sırf tezyini bir biçime sokularak mana ve ifadesi kaybedilmiştir.)
7. Nebati motifler. (yaprak, çiçek, ağaç gibi)
8. Yabancı memleket tezyinatına ait motifler.

Sekiz bölümde gösterilmiş olan bu motifler, geometrik şekillere sokularak işlenir. Motiflerin geometrik şekillere sokulması, kilimler için teknik bir zarurettir. (Çalış, 1969: 67, 68)

Kumaş

İpekli, yünlü, pamuklu veya ipek-pamuk, ipek-yün karışımı kumaşlar, düz kumaşlar; atlas, canfes, kadife, kutnu, montin gibi ipekliler, çuha, şayak, sof gibi yünlülerdir. Alaca, altıparmak, çitari gibi yollu kumaşlar en çok tercih edilenlerdir. Üsküfe, kemha, sandal gibi ipeklilerin dokumasında gümüş yada altın tel kullanılmakta, kıvratma denilen, ham ipekle dokunan bürümcükler gömlek, elbise vb. zarif giysilerde tercih edilmektedir.

Üzerleri işlenerek (bindallı, üçetek vb.) de kullanılan kumaş çeşitlerinden bazıları eskiden üretilmiş, bazıları ise günümüzde az da olsa üretilmektedir. Bunları ev eşyalarında örtü olarak ve özellikle halk oyunları kıyafetleri ve yöresel giysilerde hala görmekteyiz. (Türk El Sanatları:1993: 11-12)

Türk tekstilinde büyük bir grup kumaş, beyaz ve bej gibi tabii renklerle dokunmuştur. Bu tek renkli dokuma grubunda XVI. ve XVII. yy. örnekleri ince, seyrek dokunmuş, kaliteli, eni dar ketenlerle ayırt edilmektedir. XVIII. ve XIX. yy.larda giderek yerini pamuklu dokumalara bırakan bu kaliteli ketenler, 45-50 cm genişliğindedir. Düz tek renkli dokumalar arasında XIX.-XX. yy. başlarında pamuk keten karışımı ile yapılan yollu, dökmeli dokumalar ilgi çekmektedir. XVIII. yy sonlarıyla XX. yy.ın ilk çeyreği arasında havlı dokumalar fark edilmektedir. Genellikle beyaz dokunan havlıların kadifeden farkı, iki yüzünün ilmeli dokunmuş olmasıdır. XIX. ve XX. yy.ın tipik dokumaları tülbent, müslin, organze ve patiskadır.

Renkli ipliklerle dokunan tek renkli kumaşlar arasında XVI.-XVIII. yy.larda ipek, atlas, ipek kadife ve XVII. yy.dan sonra beğeni kazanan XVIII. yy.da yaygınlaşan gezi (muare) dir. XVIII. yy.ın sonlarıyla XX. yy. arasında atlas ve kadifenin pamuklu cinsi ön plândadır. (Barışta, 1998: 109,110)

4.1.4.Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi El Sanatları Örnekleri Bilgi Formları

4.1.4.1. İşlemeler

Şekil No: 42
 Örnek No: 1
 Envanter No: 189 (64/85)
 Ürün Adı: Peşkir
 Envanter Giriş Tarihi: 1933
 Boyut: 126*35,5 cm
 Teknik: Türk İşi
 Materyal: Mavi, kırmızı, yeşil, turuncu renkte iplikler ve sarı sim, dokuma bez
 Bezeme: Bitkisel motifler
 Kompozisyon: Dokumanın dar olan iki ucuna stilize iki adet ana motif işlenmiş ve uçlarına kenar bordür yapılmıştır. Kenar temizliği ip çekilerek saçak ile tamamlanmıştır.

Şekil No: 43
 189 (64/85) Envanter Nolu Peşkirden Detay

Şekil No: 44
 Örnek No: 2
 Envanter No: 6455 (806)
 Ürün Adı: Peşkir
 Envanter Giriş Tarihi: 23.12.1970
 Boyut: 70x40 cm
 Teknik: Hesap işi, tel kırma
 Materyal: Bej, yeşil, mavi, kahverengi
 renkte iplikler, beyaz sim, kıvratma
 Bezeme: Geometrik motifler
 Kompozisyon: İplik saçaklı olan
 peşkirin iki ucuna da birbirini takip
 eden geniş bir şekilde geometrik motif
 yapılmıştır.

Şekil No: 45
 6455 (806) Envanter Nolu Peşkirden
 Detay

Şekil No: 46

Örnek No: 3

Envanter No: 5120 (622)

Ürün Adı: Peşkir

Envanter Giriş Tarihi: 11.05.1966

Boyut: 90 x 49 cm

Teknik: Türk işi

Materyal: Mavi, kırmızı, mor renkte iplikler ve beyaz sim, pamuklu dokuma

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Dokumanın iki kenarı da kalın bordür şeklinde işlenmiştir. Kenarına ince bordür gidilmiştir.

Şekil No: 47

5120 (622) Envanter Nolu Peşkirden Detay

Şekil No: 48
 Örnek No: 4
 Envanter No: 6384
 Kayıt No: 770
 Ürün Adı: Peşkir
 Envanter Giriş Tarihi: 04.11.1970
 Boyut: 88*50cm
 Teknik: Sim sarma
 Materyal: Pembe, beyaz, yeşil renkte ipek iplik, Sarı sim, dokuma bez
 Bezeme: Bitkisel motifler
 Kompozisyon: Dokuma her iki ucuna dörder adet ana motif işlenmiştir. Kenarlarına düz bir şerit işlenmiştir.

Şekil No: 49
 Örnek No: 5
 Envanter No: 71/18-1 (861)
 Ürün Adı: Peşkir
 Envanter Giriş Tarihi: 10.04.1971
 Boyut: 93*39 cm
 Teknik: Türk işi
 Materyal: Açık ve koyu pembe, mor, sarı, yeşil ve lacivert renkte ipek iplikler, sarı kırma tel, dokuma bez
 Bezeme: Bitkisel motifler
 Kompozisyon: Dokumanın her iki başına çiçek ve dal motifleri yapılmıştır. Peşkirin iki ucu yine kırma tel ile zikzak şeklinde işlenmiştir.

Şekil No: 50
71/18-1 (861) Envanter Nolu
Peşkirden Detay

Şekil No: 51
Örnek No: 6
Envanter No: 72/4-9 (995)
Ürün Adı: Peşkir
Envanter Giriş Tarihi: 01.03. 1972
Boyut: 97 * 76 cm
Teknik: Türk işi
Materyal: Pembe, kırmızı, mor, mavi
ve yeşil renkte iplik, sarı sim, pamuklu
dokuma
Bezeme: Bitkisel motif
Kompozisyon: Bordür üzerinde
birbirini takip eden bitkisel ana ve ara
motifler simetrik olarak işlenmiştir.

Şekil No: 52
72/4-9 (995) Envanter Nolu Peşkirden
Detay

Şekil No: 53
Örnek No: 7
Envanter No: 71/3-11 (848)
Ürün Adı: Peşkir
Envanter Giriş Tarihi: 02.04.1971
Boyut: 119*43 cm
Teknik: Türk işi
Materyal: Mavi, yeşil, açık ve koyu
kaba renkte iplik, dokuma bez
Bezeme: Geometrik motifler
Kompozisyon: Dokumanın her iki
başında çerçeve içine stilize havuç
motifleri işlenmiştir. Her iki kenar
ucuna iplik saçak yapılmıştır.

Şekil No: 54
71/3-11 (848) Envanter Nolu
Peşkirden Detay

Şekil No: 55

Örnek No: 8

Envanter No: 72/4-15 (1001)

Ürün Adı: Peşkir

Envanter Giriş Tarihi: 01.03.1972

Boyut: 78*84 cm

Teknik: Türk işi

Materyal: Pembe, mavi, yeşil, siyah renkte iplik, sarı sim, pamuklu dokuma

Bezeme: Bitkisel motifler

Kompozisyon: Peşkirin iki ucuna üçer adet saksı ile çiçek motifleri işlenmiştir. Saksıların içinde "MAŞALLAH" yazısı vardır

Şekil No: 56

72/4-15 (1001)Envanter Nolu

Peşkirden Detay

Şekil No: 57

Örnek No: 9

Envanter No: 71/3-12 (849)

Ürün Adı: Peşkir

Envanter Giriş Tarihi: 02.09.1971

Boyut: 92*43 cm

Teknik: Hesap işi, tel kırma

Materyal: Mor, kırmızı, yeşil, sarı, siyah renkte iplik, yassı sim, dokuma bez

Bezeme: Bitkisel motifler

Kompozisyon: Dokuma bezin her iki tarafına ikişer adet stilize çiçek buketi ve bir selvi işlenmiştir. Kenarları ip çekilerek saçak yapılmıştır.

Şekil No: 58

71/3-12 (849) Envanter Nolu

Peşkirden Detay

Şekil No: 59

Örnek No: 10

Envanter No: 76/128 (1595)

Ürün Adı: Peşkir

Envanter Giriş Tarihi: 04.05.1976

Boyut: 74 x 41 cm

Teknik: Hesap işi, tel kırma

Materyal: Beyaz, sarı, pembe, mavi, mor
renkte iplikler, yassı sim, madeni
penez, dokuma bez

Bezeme: Geometrik motifler

Kompozisyon: Dokuma bezin her iki
tarafına beşer adet stilize tabak
motifleri işlenmiştir. Uçları beyaz
madeni penez ile püsküllüdür.

Şekil No: 60

76/128 (1595) Envanter Nolu

Peşkirden Detay

Şekil No: 61

Örnek No: 11

Envanter No: 76 /131 (1598)

Ürün Adı: Peşkir

Envanter Giriş Tarihi: 04.05.1976

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: 71 x 40 cm

Teknik: Hesap işi, tel kırma

Materyal: Mavi, mor, yeşil, sarı, kahverengi ve açık yavruağzı renkte iplikler, yassı sim, dokuma bez

Bezeme: Geometrik motifler

Kompozisyon: Dokumanın her iki ucuna çerçeve içine stilize beşer adet çiçek suyu işlenmiştir.

Şekil No:62

76/128 (1595) Envanter Nolu

Peşkirden Detay

Şekil No: 63
 Örnek No: 12
 Envanter No: 82/626
 Ürün Adı: Peşkir
 Envanter Giriş Tarihi: 30.06.1982
 Müzedeki Yeri: Alaybey odası
 Boyut: 68.5cm* 48.5 cm
 Teknik: Türk işi
 Materyal: Açık ve koyu taba renkleri, açık ve koyu mavi, yeşilin tonları, sarı sim, pamuklu dokuma
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Ortadan dikişli olup, karşılıklı ters bir simetri oluşturmaktadır. Kalın bordür şeklinde çiçek ve dallardan oluşan ana motif ve bordür ile çevrelenerek işlenmiştir. Sarı bir çerçeve içindedir.

Şekil No: 64
 Örnek No: 13
 Envanter No: 79/3
 Ürün Adı: Uçkur
 Envanter Giriş Tarihi: 03.01.1979
 Müzedeki Yeri: Misafir odası
 Boyut: 36 cm*155 cm
 Teknik: Türk işi
 Materyal: Yeşil renk iplik, beyaz sim, Pamuklu dokuma
 Bezeme: Bitkisel motifler
 Kompozisyon: Her iki dar ucu, ikişer stilize yaprak motifli olup altta su halinde, ince bir bordür işleme mevcuttur. Kenardan 1 cm içe doğru yaklaşık 1 cm genişliğinde ip çekilmiştir.

Şekil No: 65

Örnek No: 14

Envanter No: 72/38-2 (1044)

Ürün Adı: Uçkur

Envanter Giriş Tarihi: 03.03.1972

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: 2 m.* 36 cm

Teknik: Türk işi

Materyal: Kırmızı, açık pembe, bej, yavru ağzı, mavi, yeşil, açık kahverengi, siyah, beyaz sim, dokuma bez

Bezeme: Bitkisel motifler

Kompozisyon: Her iki uçta dört adet s şeklinde renkli çiçek motifi işlenmiştir. Peşkirin uca yakın kısmında enine iplik-sim karışımı kenar suyu işlenmiştir.

Şekil No: 66

Örnek No: 15

Envanter No: 82/1110

Ürün Adı: Uçkur

Envanter Giriş Tarihi: 17.11.1982

Müzedeki Yeri: Gelin odası

Boyut: 102 cm* 55 cm

Teknik: Türk işi, ciğer deldi

Materyal: Sarı sim, pamuklu dokuma

Bezeme: Bitkisel motifler

Kompozisyon: Uçkurun her iki tarafına ana motif işlenmiştir. Kenar bordürü ise su şeklinde tamamlanmıştır.

Şekil No:67
 Örnek No:16
 Envanter No:6323 (752)
 Ürün Adı: Uçkur
 Envanter Giriş Tarihi:07.07.1970
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası
 Boyut:35*160 cm
 Teknik: Türk işi, sim sarma
 Materyal: Enli sim, sim, dokuma bez
 Kompozisyon: Uçkurun 20 cm lik her iki ucuna kalın motif işlidir.
 Kenarlarına bordür yapılmıştır.

Şekil No:68
 6323 (752) Envanter Nolu Uçkur'dan
 Detay

Şekil No: 69
 Örnek No: 17
 Envanter No: 82/625
 Ürün Adı: Uçkur
 Envanter Giriş Tarihi: 30.06.1982
 Müzedeki Yeri: Alaybey odası
 Boyut: 68.5 cm* 38.5 cm
 Teknik: Türk işi
 Materyal: Açık ve koyu yavruağzı, açık ve koyu mavi, yeşilin tonları, sarı ve beyaz sim, pamuklu dokuma
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Ortadan dikişlidir. Karşılıklı iki saksı içinden çıkan dalların ucuna serpmeye şeklinde çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Kenarlarına kalın bordür su şeklinde işlenmiştir. Çerçevesidir.

Şekil No: 70
 Örnek No: 18
 Envanter No: 76/130 (1597)
 Müzedeki yeri: Kadın kıyafetleri odası
 Ürün Adı: Uçkur
 Envanter Giriş Tarihi: 04.05.1976
 Boyut: 163 x 42 cm
 Teknik: Hesap işi
 Materyal: Mor, yeşil, pembe, sarı, mavi, kırmızı, yavru ağzı, siyah renkte iplikler, yassı sim, pamuklu dokuma
 Bezeme: Geometrik ve bitkisel motifler
 Kompozisyon: Dokuma bezin her iki tarafına iki ana motif işlenmiştir. Kenarları bordür ile tamamlanmıştır.

Şekil No:71
76/130 (1597) Envanter Nolu
Uçkurdan Detay

Şekil No:72
76/130 (1597) Envanter Nolu
Uçkurdan Detay

Şekil No: 73
 Örnek No: 19
 Envanter No: 76/154 (1621)
 Ürün Adı: Çevre
 Envanter Giriş Tarihi: 25.05.1976
 Müzedeki Yeri: Misafir odası
 Boyut: 65*65 cm
 Teknik: Basit nakış iğnesi
 Materyal: Pembe, lila, mor, açık ve koyu yeşil, sarı, mavi, kahverengi ve açık yavruağzı renkte iplikler, dokuma bez
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Kare şeklinde dokumanın ortasından dört parça su şeklinde karşılıklı dalgalar yapılmıştır. Ayrılan kısımların ortasına ana çiçek, dal ve yapraklardan oluşan motifler işlenmiştir. Kenarına kumaştan farklı bir renkte çerçeve yapılmıştır.

Şekil No: 74
 76/154 (1621) Envanter Nolu
 Çevre'den Detay

Şekil No:75

Örnek No: 20

Envanter No:79/4 (1780)

Ürün Adı: Çevre

Envanter Giriş Tarihi: 03.01.1979

Müzedeki Yeri: Misafir odası

Boyut: 70*70 cm

Teknik: Türk işi

Materyal: Mercan kırmızısı iplik, sarı sim ve dokuma bez

Kompozisyon: Dokumanın dört köşesinde, stilize sümbül, dal ve yaprak motiflerle kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil No:76

79/4 (1780) Envanter Nolu Çevre'den Detay

Şekil No: 77

Örnek No:21

Envanter No: 5115 (617)

Ürün Adı: Çarşaf

Envanter Giriş Tarihi:11.05.1966

Müzedeki Yeri: Alaybey odası

Boyut:2.54cm*1.44 cm

Teknik: Türk işi

Materyal:Mavi,pembe,yeşil,sarı,krem,
beyaz ibrişim,beyaz sim,dokuma bez

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Dokumanın kenarı
birbirini takip eden hançer
görüntüsündeki motifler ile bezenmiş,
kalın bordür şeklindedir. Kenarı iplik
çekilerek temizlenmiştir.

Şekil No:78

5115 (617) Envanter Nolu Çarşaf' dan
Detay

Şekil No: 79

Örnek No: 22

Envanter No: 5116 (618)

Ürün Adı: Çarşaf

Envanter Giriş Tarihi: 11.05.1966

Müzedeki Yeri: Alaybey odası

Boyut: 2.50 cm*1.34 cm

Teknik: Türk işi

Materyal: Sarı, mavi, gri, yeşil, pembe, beyaz, koyu yavru ağzı, açık kahverengi renkte ibrişim, beyaz sim, dokuma kumaş

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Dokumanın kenarı birbirini takip eden ana motifler ile bezenmiş, kalın bordür şeklindedir. Kenarı iplik çekilerek iplik saçak yapılmıştır.

Şekil No: 80

5116 (618) Envanter Nolu Çarşaf" dan Detay

Şekil No: 81
 Örnek No: 23
 Envanter No: 91/99
 Ürün Adı: Çarşaf
 Envanter Giriş Tarihi: 19.12.1991
 Müzedeki Yeri: Gelin odası
 Boyut: 2m*1.20cm
 Teknik: Türk işi
 Materyal: Pembe, mavi, yeşil, beyaz, pamuklu dokuma
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Üç parçadan oluşmuş, el tezgâhında dokunan kumaştan yapılmıştır. Uç kısımlarında altışar adet ana motif vardır. Uçlarında püskül vardır.

Şekil No: 82
 Örnek No: 24
 Envanter No (-)
 Ürün Adı: Sedir Eteği
 Envanter Giriş Tarihi: 30.06.1982
 Müzedeki Yeri: Alaybey odası
 Boyut: 178 cm*42 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyal: Sarı sim, pul, boncuk, tırtıl, hazır püskül kadife, astar
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Kadife kumaşın geniş kısmına iki kalın bordür arasında ana ve ara motifler işlenmiştir. Ufak ara motifler serpme şeklinde yerleştirilmiştir. Etek kısımları sarı sim püsküllüdür. Arkası bordo astarlıdır.

Şekil No:83
(-) Envanter Nolu Sedir eteği'nden
Detay

Şekil No:84
Örnek No:25
Envanter No: 82/640
Ürün Adı: Yatak örtüsü
Envanter Giriş Tarihi: .30.06.1982
Müzedeki Yeri: Alaybeyi odası
Boyut:172cm*146cm
Teknik: Dival işi
Materyal: Sarı sim, pul, boncuk, tırtıl, kadife, astar
Bezeme: Bitkisel motifler
Kompozisyon: Dört köşede simetrik çiçek motiflerinden göbek kısmında ise köşedeki motiflerden ve küçük çiçek demetlerinden oluşturmaktadır. Etrafı su ile çevrilidir.

Şekil No:85
82/640 Envanter Nolu Yatak
örtüsü'nden Detay

Şekil No:86

Örnek No:26

Envanter No:82/641

Ürün Adı: Karyola yan yastığı

Envanter Giriş Tarihi: 30.06.1982

Müzedeki Yeri: Alaybeyi odası

Boyut: 158 cm*41 cm

Teknik: Dival işi

Materyal: Sim,pul,boncuk,tırtıl,kadife, astar,yün

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Dikdörtgen yastığın geniş kısmına uzunlamasına iki kalın bordür arasında ana ve ara motifler işlenmiştir. Ufak ara motifler serpmeye şeklinde yerleştirilmiştir. Üst kısmı açıktır. Arkasına kırmızı astar geçirilmiştir

Şekil No: 87

Örnek No:27

Envanter No:82/631 ve 82/632

Ürün Adı: Yastık

Envanter Giriş Tarihi: 30.06.1982

Müzedeki Yeri: Alaybey odası

Boyut: 87cm*41 cm

Teknik: Dival işi

Materyal: Sarı sim, pul, boncuk,tırtıl, kadife, astar, yün

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Dikdörtgen yastığın geniş kısmına uzunlamasına iki kalın bordür arasında ana ve ara motifler işlenmiştir. Ufak ara motifler serpmeye şeklinde yerleştirilmiştir Arka tarafına kırmızı astar geçirilmiş olup, dolma(yastık konulacak kısım) açıktır. İki taraf küçük bağcıklarla bağlanmaktadır. İki adettir.

Şekil No: 88
 Örnek No:28
 Envanter No:82/633,82/637
 Ürün Adı: Yastık
 Envanter Giriş Tarihi: 30.06.1982
 Müzedeki Yeri: Alaybey odası
 Boyut: 87cm x 41 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyal: Sarı sim, pul, boncuk, tırtıl, kadife, astar, yün
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Dikdörtgen yastığın geniş kısmına uzunlamasına iki kalın bordür arasında ana ve ara motifler işlenmiştir. Ufak ara motifler serpmeye şeklinde yerleştirilmiştir. Arkası kırmızı astarlıdır. Arka ve ön parçalar küçük bağcıklarla bağlanmaktadır.

Şekil No:89
 Örnek No:29
 Envanter No:82/638
 Ürün Adı: Seccade
 Envanter Giriş Tarihi:30.06.1982
 Müzedeki Yeri: Alaybey odası
 Boyut:124 cm*80 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyal: Sarı sim, pul, boncuk, tırtıl, harç, kadife, astar
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Üst kısımda simetri bir form oluşturulmuş, ayak kısmına da saksıda çiçek motifleri işlenmiş, tüm kenarları bordür ile çevrelenmiştir. Kenarına püsküllü harç dikilmiştir. Arkası bordo astarlıdır.

Şekil No: 90
82/638 Envanter Nolu Seccade'den
Detay

Şekil No: 91
82/638 Envanter Nolu Seccade'den
Detay

Şekil No:92
 Örnek No:30
 Envanter No:82/642
 Ürün Adı: Bohça
 Envanter Giriş Tarihi:30.06.1982
 Müzedeki Yeri: Alaybey odası
 Boyut: 94 cm*94 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyal: Sarı sim, pul, boncuk, tırtıl, kadife, çerçeve
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Kare şeklindedir. Ana göbek motif ve köşelerde ara motif yerleştirilmiştir. Kenarları dal ve çiçek motifleriyle su şeklinde dört köşesini çevrelemiştir. Çerçeve içine yerleştirilmiştir.

Şekil No:93
 Örnek No:31
 Envanter No:72/20-3 1017
 Ürün Adı: Bohça
 Envanter Giriş Tarihi: 14.03.1972
 Müzedeki Yeri: Misafir odası
 Boyut: 84 cm*86 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyal: Sarı sim, kadife, astar
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Kadifenin dört köşesi stilize çiçek ve dal motifleri ile zenginleştirilmiş ve kafes şeklini andıran motif yapılmıştır. Ortada ana motif işlenmiştir. Beyaz astarlı olup kenarlarına sim telle örülmüş dantel dikilmiştir.

Şekil No:94
72/20-3 1017 Envanter Nolu' Bohça
dan Detay

4.1.4.2. Kadın Giysileri ve Başlıkları

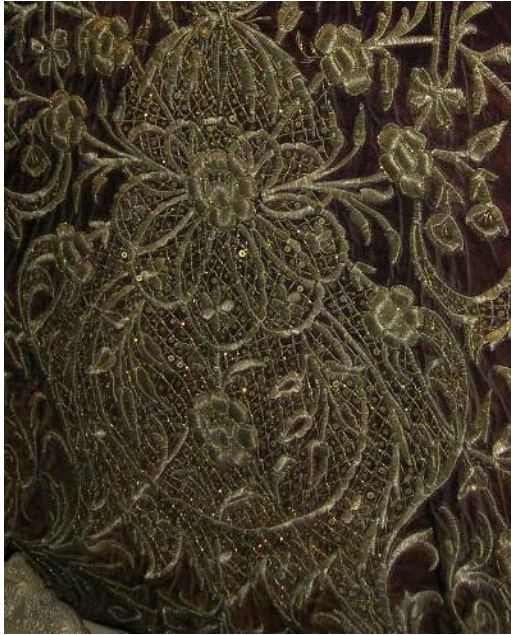
Şekil No:95
 Örnek No:32
 Envanter No:6286 (739)
 Ürün Adı: Kolsuz cepken
 Envanter Giriş Tarihi: 30.05.1970
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası
 Boyut: 79cm x 34cm
 Teknik: Kordon tutturma
 Materyal: Gümüş renkte sim, kadife, astar, düğme
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Kadife üzerine gümüş rengi simle, ön ve arka yüzü tamamen kıvrımlı motiflerle işlenmiştir. İçi mor renkli kumaşla astarlanmıştır. Üzerinde 22 adet düğme vardır. İki düşmüştür.

Şekil No: 96
 Örnek No:33
 Envanter No:6454 (805)
 Ürün Adı: Gelin entarisi (Bindallı)
 Envanter Giriş Tarihi: 23.12.1970
 Müzedeki Yeri:Kadın kıyafetleri odası
 Boyut: 1.55x 50 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyal: Sarı sim, pul, boncuk, tırtıl, kadife, astar, dantel
 Bezeme: Bitkisel bezeme
 Kompozisyon: Mor kadifeden yapılmıştır. İçi astarlıdır. Entarinin yaka ve kol ağızları beyaz dantellidir. Yaka yuvarlak olup, göğüs kısmına kadar bir açıklık vardır. Ön ve arka kısmında ana motifin çevresinde serpmeliler ve çiçek motifleri işlenmiştir. Kollar uçlarından ortaya doğru küçük ara motif ile tamamlanmıştır.

Şekil No:97
6454 (805) Envanter Nolu Gelin
entarisî'nden Detay

Şekil No:98
6454 (805) Envanter Nolu Gelin
entarisî'nden Detay

Şekil No: 99

Örnek No:34

Envanter No:76/117 (1585)

Ürün Adı: Bindallı

Envanter Giriş Tarihi: 04.05.1976

Müzedeki Yeri: Gelin odası

Boyut: 150 cm*43 cm

Teknik: Dival işi

Materyal: Gümüş renkte sim, kadife, dantel

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Mor kadife üzerine serpmiş çiçek buketleri işlenmiştir. Yakanın karşılıklı her iki tarafına motif yapılmış, etek ve kol kenarlarına kalın bordür işlenmiştir. Yaka, kol ve etek ucu hazır dantel ile çevrilidir.

Şekil No:100

76/117 (1585) Envanter Nolu

Bindallıdan Detay

Şekil No:101
 Örnek No:35
 Envanter No:76/148 (1616)
 Ürün Adı: Bindallı
 Envanter Giriş Tarihi:05.04.1976
 Müzedeki Yeri: Günlük odası
 Boyut:140 cm, omuz gen:49 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyal: Gümüş renkte sim, hazır dantel, kadife
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Mor kadife üzerine dival işi olarak beyaz simle Etek çift sıra bordürlü, yaka etrafı kıvrım dal ve çiçek motiflidir. Yaka kenarına hazır dantel geçirilmiştir.

Şekil No: 102
 76/148 (1616) Envanter Nolu
 Bindallıdan Detay

Şekil No: 103

Örnek No:37

Envanter No:1090 (152/172)

Ürün Adı: Entari, (üç etek)

Envanter Giriş Tarihi: 1933

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri

Boyut:Boy: 140 cm , omuz gen: 49 cm

Teknik: Musul işi

Materyal: Sarı sim, kumaş, ipek kaytan, astar

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Koyu pembe renk kumaş, sarı sim çiçekli olarak dokunmuştur. Kollar ve bütün kenarlar sarı sim ve sarı ipek kaytanla çevrilmiştir. Önde ip düğümlerinden düğmeleri vardır. Kol ağzlarında yıldızvari oymalar, içinde beyaz bez astar vardır.

Şekil No:104

1090 (152/172) Envanter Nolu

Entari'den Detay

Şekil No: 105

Örnek No: 40

Envanter No: 79/247 (1814)

Ürün Adı: Sabahlık

Envanter Giriş Tarihi: 18.12.1979

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: Boy:106 cm en: 60 cm

Teknik: Basit nakış iğnesi

Materyal: Yeşil, eflatun, vişneçürüğü, yavruağzı ve kahverengi renkte iplikler, sarı sim, pul, kıvratma bez

Bezeme: Bitkisel motif

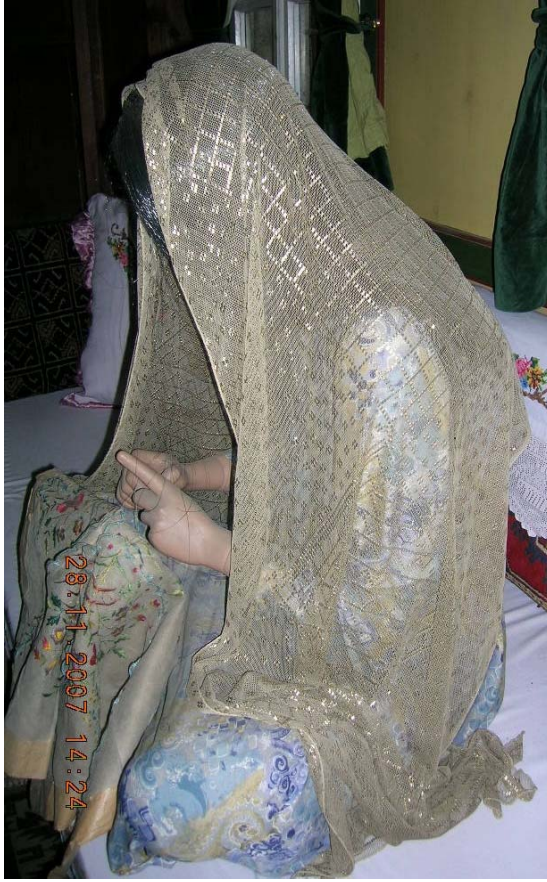
Kompozisyon: Yakadan etek ucuna kadar uzanan baklava şeklini andıran bordürün ortasına dalga şeklinde kıvrımlı dalların uçlarından çiçek ve yaprak motifleri ile serpmeler oluşturulmuştur. Sabahlığın bütün yüzeyi sim ve pullarla süslü olup yakasız ve kısa kolludur. Beden üç parçanın düz olarak birleşmesinden oluşmuştur

Şekil No: 106

79/247 (1814) Envanter Nolu

Sabahlıktan Detay

Şekil No:107
 Örnek No: 41
 Envanter No: 4562 (583)
 Ürün Adı: Başörtüsü
 Envanter Giriş Tarihi: 1963
 Müzedeki Yeri: Misafir odası
 Boyut: Uzunluk:220 cm gen: 60 cm
 Teknik: Tel kırma
 Materyal: Tel kırma sim, tül
 Bezeme: Geometrik motifler
 Kompozisyon: Tül zemin üzerine sim tel ile baştanbaşa bir dal üzerinde yaprak şeklini andıran motif işlenmiştir. Üç yerde hafif zedelenme vardır.

Şekil No: 108
 4562 (583) Envanter Nolu
 Başörtüsü'nden Detay

Şekil No: 109

Örnek No: 42

Envanter No: 71/28-1 (864)

Ürün Adı: Fes

Envanter Giriş Tarihi: 30.04.1971

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri od.

Boyut: Fes: yük. 14 cm üst çapı: 13,5 cm, püskül: 40 cm

Teknik: Fes: Karton üzerine kaplama ve dival işi, Püskül: Bağlama tekniği
Materyal: Beyaz sim, çuha, mukavva, floş püskül, düğme, tazı dişi

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: İki parçalı kalot tekniği ile hazırlanmış olan fesin tepesinden ortadan dönerek, tamamı beyaz simle kaplı olan kadın fesinin üstüne ve yanlarına defne dalı motifleri işlenmiştir. Defne dalının baş çevresine yakın ucu yuvarlak dilimler şeklinde üst kısmı ise zikzak şerit şeklinde işlenmiştir. Fesin tepe ortasından çıkan uzun siyah floş püskülü vardır. Fesin içinde terlik görevi gören ve aynı zamanda altındaki kadife kısmının önünde ve arkasında siyah bir bez üzerine tutturulan gümüş takılar vardır.

Şekil No: 110

71/28-1 (864) Envanter Nolu Fes'ten
Detay

Şekil No: 111
71/28-1 (864) Envanter Nolu Fes'ten
Detay

Şekil No: 112
Örnek No: 43
Envanter No: 4350 (548)
Ürün Adı: Püskül
Envanter Giriş Tarihi: 1962
Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri od.
Boyut: Yüksek: Örgü, geniş: 8 cm uzunluk: 45 cm
Teknik: Bağlama
Materyaller: Sarı sim, pembe, mavi
renkte iplik, siyah kalın ibrişim iplik
Bezeme: Geometrik motif
Kompozisyon: Baş tarafı renkli sırma
örgülü ve bu örgüden sarkan siyah
ibrişim saçaklıdır. İki yanda bağlayıcı
sırma kaytanı vardır.

Şekil No: 113
4350 (548) Envanter Nolu Püskül'den
Detay

Şekil No: 114

Örnek No: 44

Envanter No: 71/3-5 (842)

Ürün Adı: Püskül

Envanter Giriş Tarihi: 02.04.1971

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri od.

Boyut: Boy: 30 cm en: 8,5 cm

Teknik: Sim sırma

Materyaller: Sarı sim, karton

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Bir çift olup daire şeklindedir. Karton üzerine daire şeklinde, sarı simle üzeri kaplanmış, ortasına çiçek motifleri işlenmiştir. Bu daireden sarkan saçakları vardır. Üst orta noktasında 15 cm kadar bir kordon tutturulmuştur. Kordonun ucuna çiçek eklenmiştir. Püsküllü bağları vardır.

Şekil No: 115

71/3-5 (842) Envanter Nolu

Püskül'den

Detay

Şekil No: 116
 Örnek No: 45
 Envanter No: 71/3-5 842
 Ürün Adı: Çorap bağı
 Envanter Giriş Tarihi: 02.04.1971
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri od.
 Boyut: Boy: 19 cm en: 5,5 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyaller: Sarı sim, çuha, püskül
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Bir çift olup oval
 şeklindedir. Mavi çuha üzerine sarı
 simle çiçek motifleri işlenmiştir.
 Uçlarında püsküllü bağları vardır.

Şekil No: 117
 71/3-5 842 Envanter Nolu Çorap
 bağı'dan
 Detay

4.1.4.3. Erkek Giysileri ve Başlıkları

Şekil No: 118
 Örnek No: 46
 Envanter No: 6058 (698)
 Ürün Adı: Cepken
 Envanter Giriş Tarihi: 06.09.1969
 Müzedeki Yeri : Erkek kıyafetleri vitrin 3
 Boyut: Boy: 79cm en:35 cm
 Teknik: Kordon tutturma
 Materyal: Sarı sim, kordon, çuha
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon Koyu mavi çuha üzerine sim ile beden kısmı tamamen, kollar kısmen kıvrım dal ve çiçek motifleriyle işlenmiştir. Uzun kollu, içi kırmızı çuha kaplıdır.

Şekil No:119
 6058 (698) Envanter Nolu Cepken'den Detay

Şekil No:120
6058 (698) Envanter Nolu Cepken'den
Detay

Şekil No:121
6058 (698) Envanter Nolu Cepken'den
Detay

Şekil No: 122
 Örnek No: 47
 Envanter No: 92/258
 Ürün Adı: Cepken
 Envanter Giriş Tarihi: 11.11.1992
 Müzedeki Yeri: teşhir, sofa
 Boyut: Boy:45 cm,
 Teknik: Kordon tutturma
 Materyal: Sarı sim, kordon, kumaş
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Siyah renk kumaştan yapılmış olup arka simetri ana motif ile ön kısmının iki parçasının köşelerden başlayarak kenarlara doğru genişleyen ana motif işlemelidir. Yaka ve kollar bordür ile tamamlanmıştır. Astarı pembe renklidir.

Şekil No:123
 92/258 Envanter Nolu Cepken'den
 Detay

Şekil No 124
 92/258 Envanter Nolu Cepken'den
 Detay

Şekil No 125
92/258 Envanter Nolu Cepken'den
Detay

Şekil No: 126
Örnek No: 48
Envanter No:1092 (154/174)
Ürün Adı: Cepken (zenne saltası)
Envanter Giriş Tarihi: 1993
Müzedeki Yeri: Erkek kıyafetleri
Boyut: Boy: 67 cm
Teknik: Basit nakış iğnesi
Materyal: Pembe, mavi, siyah, sarı
yün, beyaz sim, ipek kaytan
Bezeme: Bitkisel bezeme
Kompozisyon: Dikey siyah- beyaz
çizgili zemin üzerine çiçek motifleri
ve güller kol üstleri ve sırta
dokunmuştur. Yaka kenarları ve
etekler beyaz sim ve sarı ipek kaytanla
çevrilmiştir.

Şekil No: 127
1092 (154/174) Envanter Nolu
Cepken'den (zenne saltası) Detay

Şekil No: 128
Örnek No: 50
Envanter No: (-)
Ürün Adı: Aba (boy abası)
Envanter Giriş Tarihi: 1993
Müzedeki Yeri: G.K salonu
Boyut: Boy: 130 cm, en: 131, kol: 29 cm
Teknik: Kordon tutturma
Materyal: Beyaz sim, ipek kaytan, çuha, astar
Bezeme: Bitkisel motif
Kompozisyon: Küçük beden abaları tipinde dokunmuş olup, zemin geometrik çizgili hazır dokuma kumaştır. Yakası bitkisel motiflerle işlenmiştir. İç kısmında yeşil kumaş astar vardır.

Şekil No:129
 (-) Envanter Nolu Aba'dan (boy abası)
 Detay

Şekil No: 130
 Örnek No:51
 Envanter No: 6060 (700)
 Ürün Adı: Efe Şalvarı
 Envanter Giriş Tarihi: 06.09.1969
 Müzedeki Yeri: Erkek kıyafetleri
 vitrin 3
 Boyut: Boy:1.80 cm en:1.30 cm
 Teknik: Kordon tutturma
 Materyal: Siyah kaytan, çuha, kumaş,
 astar
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Koyu mavi çuha
 üzerine siyah kaytanla tozluk kısmı,
 cep, ön ve arka kısımları çiçek ve
 kıvrım dal işlidir. Uçurluğu bordo
 kumaştan olup içi beyaz bez astarlıdır.

Şekil No:131
6060 (700) Envanter Nolu Efe
Şalvarı'ndan Detay

Şekil No:132
6060 (700) Envanter Nolu Efe
Şalvarı'ndan Detay

Şekil No: 133

Örnek No: 53

Envanter No: 5705 (654)

Ürün Adı: Fes

Envanter Giriş Tarihi: 02.08.1968

Müzedeki Yeri: Teşhir, sofa

Boyut: Boy: 130 cm, en: 131, kol: 29 cm

Teknik: Dival işi

Materyal: Gümüş ve sarı sim, çuha, mukavva,

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: İki bordür arasında çiçek ve yaprak motifleri ile fesin çevresi işlenmiştir. Uç kısmı kıvrımlı su şeklinde çevrelenmiştir. Desenli kısmın içinde dışa taşmış kırmızı çuha ve en içte karton vardır.

Şekil No: 134

Örnek No: 54

Envanter No: 76/682 (1664)

Ürün Adı: Fes

Envanter Giriş Tarihi: 19.11.1976

Müzedeki Yeri: Teşhir, sofa

Boyut: Yük: 13,5 cm, tepe çap: 12,3 cm

Teknik: Dival işi

Materyaller: Sarı sim, çuha, mukavva

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: İçerisi çuha, dış kısmı ise tamamen sarı simle kaplanmış mukavvadandır. Tepesine ve etrafına çepeçevre yaprak motifi işlenmiştir.

Şekil No: 135
 Örnek No: 55
 Envanter No: 76/683 (1665)
 Ürün Adı: Fes
 Envanter Giriş Tarihi: 19.11.1976
 Müzedeki Yeri: Teşhir, sofa
 Boyut:Yük: 12 cm tepe çap: 13,2 cm
 Teknik: Dival işi
 Materyaller: Sarı sim, çuha, mukavva
 Bezeme: Geometrik motif
 Kompozisyon: İçerisi çuha, dış kısmı ise tamamen sarı simle kaplanmış mukavvadandır. Tepesi ve etrafı çepeçevre baklava dilimi motifi ile işlenmiştir.

Şekil No: 136
 Örnek No: 52
 Envanter No: 5112 (615)
 Ürün Adı: Başlık
 Envanter Giriş Tarihi: 10.5.1966
 Müzedeki Yeri: Teşhir, erkek kıyafetleri
 Boyut: Boy: 130 cm
 Teknik: Kordon tutturma
 Materyal: Sarı sim kordon, sarı, kırmızı, beyaz renkte iplikler, çuha, astar, püskül
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: Siyah çuha üzerine sarı sim ile zincir şeklinde ve stilize lale çiçeğini andıran işlemeli bir erkek başlığıdır. Tepesi ve uç kısımları püsküllüdür.

4.1.4.4. Kadın Takıları

Şekil No: 137
 Örnek No: 68
 Envanter No: 71/154 (982)
 Ürün Adı: Tepelik
 Envanter Giriş Tarihi: 08.01.1972
 Müzedeki Yeri: Teşhir, kadın kıy. Od.
 Boyut: Çap: 12,3 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma, zincir, pirinç ve pullarla süsleme
 Materyaller: Gümüş, taş, zincir, pirinç, pul
 Bezeme: Geometrik motifler
 Kompozisyon: Tipik dairevi, dış bükey, fes tepeliklerindendir. Üstte, ortada pirinç merkez ve bunun ortasında kahverengi taş vardır. Tepeliğin üzeri yine dairevi noktalama ve su motifleri ile süslüdür. Kenarlarında dörder adet yuvarlak plaka bağlı zincirler sarmaktadır. Tepelik eksiksizdir.

Şekil No: 138
 71/154 (982) Envanter Nolu
 Tepelikten Detay

Şekil No: 139
 Örnek No: 69
 Envanter No: 73/351 (1137)
 Ürün Adı: Tepelik
 Envanter Giriş Tarihi: 05.07.1973
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
 Boyut: Çap: 12,5 cm, yük: 3 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma, zincir ve pullarla süsleme
 Materyaller: Gümüş, pirinç, yeşil cam taş, zincir, pul
 Bezeme: Geometrik bezeme
 Kompozisyon: Tepeliğin üzeri yuvarlak zemin üzerine su şeklinde devam eden inceli kalınlı kabartma yumurta dizisini andıran kabartma sıralar yer almaktadır. Kenarlarından zincirler üzerinde delikli pullar sarmaktadır. Tepeliğin tam ortasına küçük bir yüksekliğin içerisine yerleştirilmiş olan yeşil taş bulunmaktadır.

Şekil No: 140
 73/351 (1137) Envanter Nolu
 Tepelikten Detay

Şekil No: 141
 Örnek No: 70
 Envanter No: 73/563 1167
 Ürün Adı: Tepelik
 Envanter Giriş Tarihi: 13.8.1973
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası
 Boyut: Çap: 15,5 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma, pullarla süsleme
 Materyaller: Gümüş, renkli taşlar, farklı şekillerde pullar
 Bezeme: Bitkisel ve geometrik motifler
 Kompozisyon: Hafif kubbemsi olan tepeliğin merkez kısmında pirinçten kubbecik vardır. Kubbenin tam üzerinde kırmızı bir taş vardır. Yumurta şeklini andıran iki sıra kabarıklar mevcut olup, eşit aralıklarla değişik renklerde 6 taş bulunmaktadır. Diğer kısımları zincire benzeyen şekillerle tezyin edilmiştir. Saçak kısımları birbirine ekli ve plakaların üzeri işlemelidir. Tepelik oksitlenmeye başlamıştır.

Şekil No: 142
 73/563 1167 Envanter Nolu
 Tepelikten Detay

Şekil No: 143
 Örnek No: 71
 Envanter No: 73/178 (1117)
 Ürün Adı: Tepelik
 Envanter Giriş Tarihi: 24.05.1973
 Müzedeki Yeri: Teşhir, kadın kıy. Od.
 Boyut: Çapı: 11,3 cm
 Teknik: Kabartma, ajur, taş kakma,
 zincir ve pullarla süsleme
 Materyaller: Gümüş, pirinç, kırmızı
 taş, zincir, pul
 Bezeme: Geometrik motifler
 Kompozisyon: Kubbe şeklinde en
 üstünde kırmızı bir taş bulunmaktadır.
 Kabartma şeklinde muayyen
 büyüklükte kabarık kısımlar daire
 teşkil etmektedir. Tepeliğin altında
 zincirleri tutan halkacıklar ve zincir
 üzerinde pullar bulunmaktadır.

Şekil No: 144
 73/178 (1117) Envanter Nolu
 Tepelikten Detay

Şekil No: 145

Örnek No: 72

Envanter No: 80/408 (1818)

Ürün Adı: Tepelik

Envanter Giriş Tarihi: 05.05.1980

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Çap: 15,2 cm, yük: 3 cm

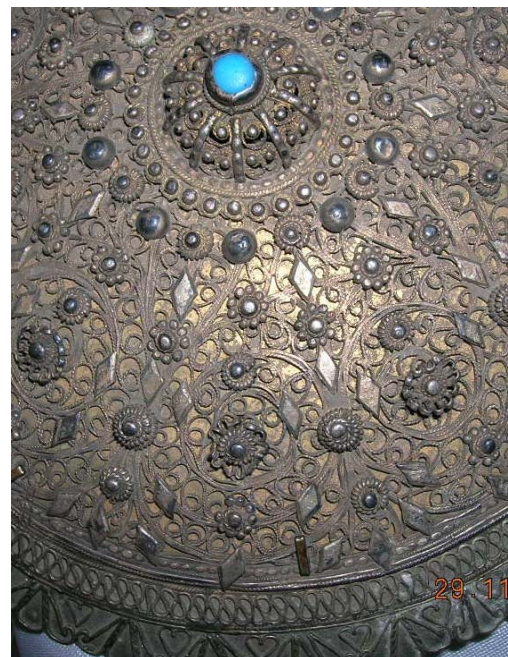
Teknik: Kabartma ve telkari, taş kakma

Materyaller: Gümüş, mavi taş

Bezeme: Bitkisel motifler

Kompozisyon: Gümüş küre parçası üzerine, yuvarlak ve ortaya doğru bombeli olan tepeliğin ortada en yüksek noktasında kabarık bir çiçek vardır. Merkez dolu küçük kubbecik bir boncukla son bulmaktadır. Teller üzerine kabartma halinde küçük baklava dilimleri ve çiçekçikler eklenmiştir. Motiflerin aralarında telkari tekniği ile süslemeler vardır.

Şekil No: 146
80/408 (1818) Envanter Nolu
Tepelikten Detay

Şekil No: 147

Örnek No: 73

Envanter No:81/24 (1858)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi:01.04.1981

Müzedeki Yeri:Kadın kıyafetleri odası

Boyut: uz: 34 cm, en: 7 cm

Teknik: Kabartma, boncukla süsleme

Materyaller: Maden, zincir, kırmızı ve mavi boncuk, bez

Bezeme: Geometrik ve figürlü motif

Kompozisyon: Kırmızı bez üzerine yan yana dizilmiş gümüşten yapılmış bakla dilimleri arasında birer tane boncuk vardır. Boncuklar kesme ve yuvarlak tipte olup mavi ve kırmızı renktedir. Baklaların altında halkalarla sarkıtılmış boynuzcuklar sarkıtılmıştır. Ortada yer alan kırmızı taşlı rozetin alt ucundan ince bir zincir sarkıtılmıştır.

Şekil No: 148

Örnek No: 74

Envanter No: 81/23 (1857)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi:01.04.1981

Müzedeki Yeri:Kadın kıyafetleri odası

Boyut:Uz: 34 cm en: 12 cm

Teknik: Kabartma, boncukla süsleme

Materyaller: Maden, boncuk, bez

Bezeme: Geometrik ve figürlü motif

Kompozisyon: Siyah kumaş üzerine yan yana dizilmiş olan madeni bakla dilimciklerin arasında ikişer kırmızı renkli boncuk yer almakta olup bu boncukların bazıları kaybolmuştur. Madeni bakla dilimciklerin uçlarından halkalarla zincirlerle uzatılan kısmın uçlarından boynuzcuklar uzatılmış olup bir kısmı kırık ve eziktir. Bez üzerinde yalnızca bir kenarında iki tane mavi boncuk vardır.

Şekil No: 149

Örnek No: 75

Envanter No: 81/21 (1855)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi: 01.04.1981

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: Uz: 34 cm en: 3 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma

Materyaller: Maden, taş, bez, düğme

Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif

Kompozisyon: Siyah renkli kumaş üzerine yan yana dizilmiş baklayı andıran madeni süslemelerin uçlarından tel halka ile düz yaprak biçiminde süsler sarkıtılmıştır. Tam ortada kırmızı taşlı bir rozet yer almaktadır.

Şekil No: 150

Örnek No: 76

Envanter No: 81/22 (1856)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi: 01.04.1981

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: Uz: 34 cm en: 3 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma

Materyaller: Maden, taş, bez

Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif

Kompozisyon: Alaca renkli bir kumaş üzerine dizilmiş baklayı andıran madeni süslemelerin ucundan birer tel halka ile yaprakçıklar sarkıtılmıştır. Orta kısımda mavi taşlı dairevi bir rozet yer almaktadır.

Şekil No: 151

Örnek No: 77

Envanter No: 80/438 (1823)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile Yunus Aslan. 05.05.1980

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Uz: 14 cm

Teknik: Kabartma, pul ve boncukla süsleme

Materyaller: Gümüş, zincir, pul, boncuk, bez

Bezeme: Geometrik motif

Kompozisyon: Bez üzerine tutturulan 17 adet çıkıntının uçlarından zincirler sarkıtılmıştır. Bu zincirlerden 15 tanesinin gümüş (z) lik sikke takılmıştır. 2 tanesi düşmüştür. Aralara 4 tane kırmızı boncuk takılmıştır.

Şekil No: 152

Örnek No: 80

Envanter No: 6456 (807)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi: Ahmet Zennecioğlundan satın alınmıştır. 23.12.1970

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri 2

Boyut: uz: 35 cm, en: 12 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma, pul ve boncukla süsleme

Materyaller: Maden, renkli taşlar, boncuk, bez

Bezeme: Geometrik ve figürlü motif

Kompozisyon: 2 cm genişlikteki bir bez üzerine yan yana 18 tane (biri farklı) yarım silindir şekline ve üzeri yivli nesneler dikilmiştir. Bunların uçlarından aşağı bir zincir sarkmakta, zincirlerin uçlarında birer hançer motifi ve bunlara ekli kalp ve yuvarlak nesneler yer almaktadır. Zincir ve motiflerde yer yer eksikli ve tamamlamalar vardır.

Şekil No: 153

Örnek No: 79

Envanter No: 76/331 (1649)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Muharrem Türkmen. 25.08.1976

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Çerçeve: 3,5x2,9 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma

Materyaller: Maden, kırmızı taş, zincir

Bezeme: Geometrik bezeme

Kompozisyon: Dikdörtgen çerçeve
içine yerleştirilmiş koyu kırmızı taşın
iki yüzünde baklava dilimleriyle
süslenmiştir. Çerçeve üzerindeki tokalara
geçirilmiş halkalara bağlı zincirler
mevcuttur.

Şekil No: 154

Örnek No: 42

Envanter No: 71/28-1 (864)

Ürün Adı: Alınlık

Envanter Giriş Tarihi: 30.04.1971

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri od.

Boyut: uz: 15 cm, en: 15 cm

Teknik: Kabartma, metal boncukla
süsleme

Materyal: Maden, taş, bez

Bezeme: Geometrik ve figürlü motif

Kompozisyon: Siyah bez üzerine yan
yana dizilmiş madenden yapılmıştır.
Dikdörtgen dilimlerinin ortasındaki
metal boncukludur. Dikdörtgen
dilimlere takılmış olan metal
boncukların uçlarından boynuzcuklar
sarkıtılmış olup bazı boynuzcukların
uçlarına yaprak pullar takılmıştır.

Şekil No: 155
 Örnek No: 78
 Envanter No: 80/435 (1820)
 Ürün Adı: Alınlık
 Envanter Giriş Tarihi: 05.05.1980
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
 Boyut: Yüksek: 4,3 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma, zincir ve pullarla süsleme
 Materyaller: Maden, kırmızı, taş, pul, zincir
 Bezeme: Geometrik motifler
 Kompozisyon: Üçgen gövdelidir. Gövde zerinde damlatma ve telkari süslemeler, ortasında taş vardır. Alt kenardaki tokaların üzerinde pullar bulunan zincirler takılmıştır. Üst kısmında ip tokası vardır.

Şekil No: 156
 Örnek No: 89
 Envanter No: 6447 (801)
 Ürün Adı: Yanak döven
 Envanter Giriş Tarihi: Oktay
 Kuşçu'dan satın alınmıştır. 14.12.1970
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası
 Boyut: en: 5 cm
 Teknik: Telkari, zincir ve pul dizme, taş kakma
 Materyaller: Maden, renkli boncuk, zincir
 Bezeme: Geometrik motif
 Kompozisyon: 2 adettir. Düz, dikdörtgen bir levha üzerinde üç adet kırmızı, mavi, boncuk bulunmakta, boncuğun birisi düşmüştür. Levhanın alt ucunda altı sıra ve uçlarında birer tane yuvarlak pullar bulunan zincirler sarkmaktadır. Zincirler büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Düz plaka üzerinde bulunan boncukların araları kabartma desenlidir. Plakanın üst kısmında iki adet halka bulunmaktadır.

Şekil No: 157

Örnek No: 81

Envanter No: 77/702 (1726)

Ürün Adı: Gerdanlık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma Ali Nacar. 16.11.1977

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od

Boyut: Uz: 55,5 cm

Teknik: Zincir üzerine pul dizme

Materyaller: Gümüş, zincir, pul

Bezeme: Geometrik motif

Kompozisyon: Gümüş halkalardan oluşmuş üç sıra zincirli. Zincirler üzerinde 14-20-21 adet gümüş para takılmıştır. Yine bir sıra zincir halka üzerinde iki adet bakır telden yuvarlak bir kurs oluşturulmuş, bunların içi de bakır telle geometrik motiflere ayrılmıştır. Uç kısımları, üçgen biçimli yassı levhanın uçları çengelle sonuçlanmıştır.

Şekil No: 158

Örnek No: 82

Envanter No: 74/628 (1268)

Ürün Adı: Gerdanlık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile İsmail özen. 10.12.1974

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Yük: 10,5 cm gen:

Teknik: Kabartma, metal boncukla süsleme

Materyaller: Maden, bez

Bezeme: Geometrik ve figürlü motif

Kompozisyon: Bir bez üzerine tespit edilmiş enine boğumları bulunan 19 adet ve her iki ucu ele benzeyen madeni parçalara, halkalarla yine enine üç boğumlu boynuz şeklinde parçalar bağlanmıştır.

Şekil No: 159

Örnek No: 83

Envanter No: 73/349 (1135)

Ürün Adı: Gerdanlık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile Yaşar Özdemirdöken. 03.07.1973

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Boy: 8,1 cm zincir uz: 29 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma, zincir üzerine pul dizme

Materyaller: Pirinç, yeşil ve kırmızı taş, zincir, kanca, pul

Bezeme: Geometrik motif

Kompozisyon: Göbeğin ortasını boğumlu üçgen oluşturmaktadır. Üzerinde iki kırmızı, iki yeşil taş vardır. Kenarlarında zincire takılmış üzeri eski yazılı paralar vardır. Üzerinde kırmızı- yeşil taşlı iki kancası vardır.

Şekil No: 160

Örnek No: 84

Envanter No: 73/347 (1133)

Ürün Adı: Gerdanlık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile Yaşar Özdemirdöken. 03.07.1973

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Çap:4,9 cm zincir boyu:23,5cm

Teknik: Kabartma, taş kakma, zincir üzerine pul dizme

Materyaller: Pirinç, zincir, renkli taşlar

Bezeme: Bitkisel ve geometrik motifler

Kompozisyon: Ortası kırmızı taşlı olup kenarlarında, üzeri çizgili 7 adet bombesi vardır. Kenarlarındaki halkalara geçirilmiş olan zincirler kertikli yaprak şeklinde pullarla süslenmiştir. Kısa olan zincirin ucunda üç delikli ve üzeri tuğralı süs unsuru vardır. Zincirin bazıları uzun bazıları kısadır.

Şekil No:161
73/347 (1133) Envanter Nolu
Gerdanlıktan Detay

Şekil No: 162
Örnek No: 85
Envanter No:73/348 (1134)
Ürün Adı: Gerdanlık
Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Yaşar Özdemirdöken. 3.7.1973.
Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
Boyut: Çap: 4,5 cm zincir boyu: 24,5 cm
Teknik: Kabartma, oyma, taş kakma, zincir üzerine pul dizme
Materyaller: Maden, zincir, delikli pullar, kırmızı ve yeşil taş
Bezeme: Geometrik motif
Kompozisyon: Yuvarlak olan göbek kısmının ortası kırmızı taşlı olup kenarları yuvarlak deliklidir. Kenarlarında uzun zincirler ve bu zincire bağlı uçlarda delikli pullar vardır. Tutturma kancalarının iğnesi yeşil taşlıdır.

Şekil No: 163
 Örnek No: 87
 Envanter No: 72/51-2 (1051)
 Ürün Adı: Gerdanlık
 Envanter Giriş Tarihi: İkraniye ile
 Ahmet Zennecioğlu. 03.06.1972
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od
 Boyut: Boy: 24 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma, metal
 boncukla süsleme
 Materyaller: Maden, renkli taşlar
 Bezeme: Geometrik ve figürlü motif
 Kompozisyon: İplere geçirilmiş, yan
 yana dizilmiş olan 20 tane madeni
 bakla dilimciklerin uçlarına üçgene
 benzer ile tutturulmuştur. Madeni
 bakla dilimciklerin uçlarından
 halkalarla bir sıra halinde damla(yosun
 küre boncuklar) takılmıştır. Ortaya 2
 tane kırmızı taş, sağda ilk damla
 yerine mavi boncuk eklenmiştir.
 Damlanın ucu halkayla tutturularak
 tekrar damlalar takılmıştır. En son sıra
 damlanın ucuna halkayla uzatılan
 kısmın uçlarından boynuzcuklar
 uzatılmış olup bir tanesi düşmüştür.

Şekil No: 164
 Örnek No: 88
 Envanter No: 71/147 (980)
 Ürün Adı: Gerdanlık
 Envanter Giriş Tarihi: İkraniye ile
 Bekir Akdoğan'dan satın alınmıştır.
 14.12.1971
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası
 Boyut: Ağır: 195 gr.
 Teknik: Kabartma, ajur
 Materyaller: Gümüş, zincir
 Bezeme: Geometrik motifler
 Kompozisyon: Zincir üzerine armut
 biçimi işçilikli yuvarlaklar dizili olup,
 bu yuvarlaklardan iki grup halinde 13
 adet vardır. Kadın giyimlerinde
 göğsün iki tarafına takılırdı.

Şekil No:165
71/147 (980) Envanter Nolu
Gerdanlıktan Detay

Şekil No: 166
Örnek No: 89
Envanter No: 6447 (801)
Ürün Adı: Gerdanlık
Envanter Giriş Tarihi: Oktay
Kuşçu'dan satın alınmıştır.14.12.1970
Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası
Boyut:
Teknik: Telkari, zincir üzerine pul ve boncukla süsleme
Materyaller: Maden, renkli boncuk, zincir
Bezeme: Geometrik ve bitkisel motifler
Kompozisyon: Bir zincir ve orta kısmında zincire bağlı akik ve bunlara ek kalp şeklinde motiflerle süslü saçaklı nesneler vardır.

Şekil No: 167

Örnek No: 89

Envanter No: 6447 (801)

Ürün Adı: Gerdanlık

Envanter Giriş Tarihi: Oktay

Kuşçu'dan satın alınmıştır.14.12.1970

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası

Boyut:

Teknik: Telkari, kabartma, taş kakma, zincir üzerine pul dizme

Materyaller: Maden, pul, zincir

Bezeme: Geometrik motif

Kompozisyon: Ortasında ay şeklinde bir nesne bulunmakta, ucunda ve ortasında çiçek motifleri yer almaktadır. Ortada ki nesne üzerinde üç boncuk yeri bulunmakta olup, boncuklar düşmüştür. Ayrıca üzeri kabartma çiçek motifleri ile süslüdür. Kolyenin üst tarafına ikişer tane zincir takılmıştır. Zincirlerin uçlarını bir üçüncü zincir birleştirmekte, zincirlere yuvarlak motifler eklenmiştir.

Şekil No: 168

Örnek No: 89

Envanter No: 6447 (801)

Ürün Adı: Gerdanlık

Envanter Giriş Tarihi: Oktay

Kuşçu'dan satın alınmıştır.14.12.1970

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası

Boyut:

Teknik: Telkari, kabartma, taş kakma, zincir ve pullarla süsleme

Materyaller: Maden, renkli taşlar

Bezeme: Geometrik motif

Kompozisyon: Ortada yuvarlak üzeri süslü ve bir taş yeri olan bir nesne, yanlarda üçer tane zincir takmak için halka bulunmaktadır. Bu halkalara birer tane zincir takılmıştır. Zincirlerin uçları ortadakinin aynı olan nesnelere bağlıdır. Zincirlere sıra ile beş, altı, altı adet yuvarlak süs parçaları eklenmiştir.

Şekil No: 169

Örnek No: 90

Envanter No: 75/118 (1326)

Ürün Adı: Hamaylı (Muskalık)

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Salman Akpınar. 15.04.1975

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Zincir boy: 37x2=74 cm
üçgenler,

a) 7,8x4,4 cm

b) 5,9x3,5 cm

c) 4,5x2,9 cm

Teknik: Telkâri, taş kakma, paralarla
süsleme

Materyaller: Gümüş, zincir, taş

Bezeme: Geometrik motifler

Kompozisyon: Bir zincire ve üç adet muskalığa 27 adet çeşitli meci diye takılmıştır. Alttaki en büyük muskalık üzeri bakır teller ile süslenmiştir. Ayrıca ortada kırmızı ve köşelerde birer tane yeşil boncuk bulunmaktadır. Ortadaki muskalık üzeri yine tellerle süslü olup köşelerde biri kırmızı diğer ikisi yeşil üç boncuk vardır. Üçüncü muskalık ortasında yeşil bir boncuk vardır. Etrafı teller ile süslüdür. Üçgen şeklindeki muskalıkların üzerinde ayrıca baklava dilimi şeklinde gümüş levhalar bulunmaktadır.

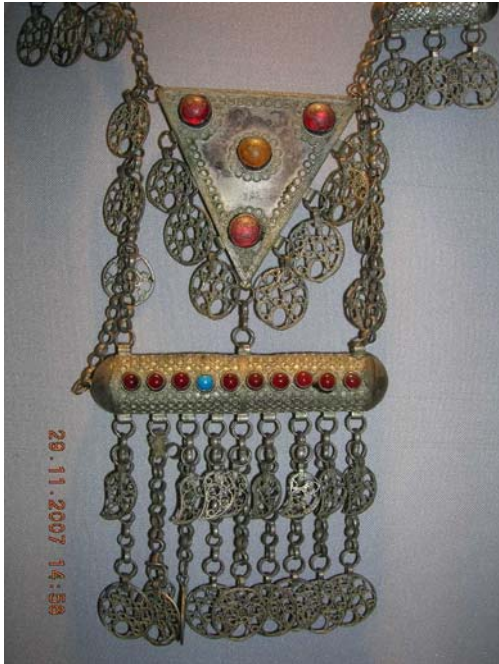

Şekil No: 170

75/118 (1326) Envanter Nolu

Muskalıktan Detay

Şekil No: 171
 Örnek No: 91
 Envanter No: 73/568 (1172)
 Ürün Adı: Hamaylı (Muskalık)
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Arif Türkavut. 13.08.1973
 Müzedeki Yeri: Kadın Kıyafet. Odası
 Boyut: boy: 35 cm
 Teknik: Telkâri, taş kakma, zincir ve pullarla süsleme
 Materyaller: Gümüş, renkli taşlar, zincir
 Bezeme: Geometrik ve bitkisel motifler
 Kompozisyon: Muskanın biri silindirik diğeri üçgendir. Üçgen muska üzerinde dört tane taş, silindir muska üzerinde ise 10 tane taş vardır. Boyuna takılan zincir üzerinde dört adet küçük silindirik muskalar olup, saçak kısımları kalp ve daire şeklindedir. İçleri zincire benzeyen çizgilerle şekillendirilmiştir.

Şekil No: 172
 73/568 (1172) Envanter Nolu
 Muskalıktan Detay

Şekil No: 173

Örnek No: 86

Envanter No: 72/114 (1089)

Ürün Adı: Hamaylı (Muskalık)

Envanter Giriş Tarihi: İkramiye ile
Bahri Baş. 22.10.1972

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Büyük muskalık uz: 10 cm
küçük muskalık uz: 5,5 cm genel uz: 52 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma, granül, pullarla süsleme

Materyaller: Maden, turuncu ve kırmızı taşlar, zincir, pul,

Bezeme: Bitkisel ve geometrik motifler

Kompozisyon: Ortada büyük ve kapaklı muskalık, üstte; orta kısmını renkli boncuğu bulunan daire şeklinde plaka; yanlarda iki adet küçük muskalık zincir ile asılmıştır. Muskalıkların üzerlerinde ve dairevi plakada asılı sallantılar mevcuttur.

Şekil No:174

72/114 (1089) Envanter Nolu
Hamaylıdan Detay

Şekil No: 175

Örnek No: 93

Envanter No: 80/434 (1819)

Ürün Adı: Hamaylı (Muskalık)

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile yunus aslan. 05.05.1980

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası

Boyut: Uz: 9,2 cm çap: 1,5 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma, zincir ve pullarla süsleme

Materyaller: Maden, mavi ve yeşil taş, zincir, pul

Bezeme: Geometrik motifler

Kompozisyon: Gövdesi silindirik olup bir ucu kapaklıdır. Gövde üzerine 3 tane taş oturtulmuştur. Silindirin iki yanında tokalara takılan zincirler üzerinde pullar mevcuttur.

Şekil No: 176

Örnek No:95

Envanter No: 71/78-14 (919)

Ürün Adı: Küpe(çift)

Envanter Giriş Tarihi: İkraniye ile Nedim Bayraktar. 13.8.1971

Müzedeki Yeri:Kadın kıyafet. odası

Boyut: Boy: 5cm en:3 cm

Teknik: Telkari ve taş kakma

Materyaller: Gümüş, yeşil taş

Bezeme: Geometrik

Kompozisyon: Kalın hilal şeklindeki gümüş küpenin üzeri, gümüş tellerle yapılan daireciklerle bezenmiştir. Kenarı üç adet toka, bunlardan birinden sallanan küçük yaprak şeklinde ilavesi vardır. Üstte genişçe yarım daire halinde, bir ucundan açılıp kapanan kitlesi vardır.

Şekil No: 177

Örnek No:96

Envanter No: 71/78-13 (918)

Ürün Adı:Küpe(çift)

Envanter Giriş Tarihi:İkraniye ile nedim bayraktar. 13.8.1971.

Müzedeki Yeri:Kadın kıyafet. odası

Boyut:Boy: 3,5 cm en: 3 cm

Teknik: Ajur, kabartma, taş kakma

Materyaller:Maden, renkli taşlar, tokalar

Bezeme: Sembolik

Kompozisyon:Altın suyuna batırılmış bir çift küpenin ortada üzeri mavi taş ve kırmızı boncuklu yumurta kesitli esas kısmından yanlara uçları topuzlu küçük ilaveler çıkmaktadır. Üstte kulağa takılması için tokaları vardır.

Şekil No: 178
 Örnek No:97
 Envanter No: 72/124 (1092)
 Ürün Adı: Küpe
 Envanter Giriş Tarihi: İkramiye ile Erdoğan Oktar 27.11.1972
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası
 Boyut:5.7* 4.6 cm
 Teknik: Kabartma, ajur, taş kakma
 Materyaller: Gümüş-kıymetli taş
 Bezeme: Geometrik
 Kompozisyon: Her iki küpedeki üçer silindirik ve ikişer yuvarlak levha ve bunlara bağlı u şeklinde saplarından ibarettir. Levhalar üzerine renkli taşlar yerleştirilmiştir.

Şekil No: 179
 Örnek No:98
 Envanter No: 71/78-15 (920)
 Ürün Adı: Küpe(çift)
 Envanter Giriş Tarihi: İkramiye ile Nedim Bayraktar. 13.8.1971
 Müzedeki Yeri:Kadın kıyafet. odası
 Boyut: Boy:4,3 cm en:2,3 cm
 Teknik: Kabartma, metal boncukla süsleme
 Materyaller: Gümüş
 Bezeme: Geometrik, yazılı
 Kompozisyon: Ortası kabarık hilal şeklinde olup, üzerinde gümüş telle daire motifleri ve altta sallanan püskülleri vardır.

Şekil No: 180

Örnek No:99

Envanter No: 89/184

Ürün Adı: Küpe

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Mustafa Yapıcı 13.9.1989

Müzedeki Yeri:Kadın kıyafet. odası

Boyut:5.7* 4.6 cm

Teknik: Kabartma, paralarla süsleme

Materyaller: Altın, halka

Bezeme: Geometrik

Kompozisyon: Birbiri ile aynı biçim, form ve teknikte yapılmış bir çift küpedir. Biçim olarak asma kiliti andırmaktadır. Gövde kısmın yüzeyleri telkari tekniği ile süslenmiştir. Süslemeler yuvarlak daire, kabartma çiçek şeklindedir. Kulağa geçme teli gövdeye menteşeli olarak bağlıdır. Küpenin yuvarlak kenarında 5 adet halka monte edilmiş olup bunlardan alttaki üçünde 1223 tarihli üçer sikke (altın) takılmıştır.

Şekil No: 181

Örnek No: 100

Envanter No: 76/145 (1613)

76/146 (1614)

Ürün Adı: Bilezik

Envanter Giriş Tarihi:Satın alma
Mehmet İlhan. 05.04.1976

Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.

Boyut: Çapı: 5,7 cm

Teknik: Savat işi

Materyaller: Gümüş

Bezeme: Bitkisel, geometrik ve yazılı motif

Kompozisyon: İki tanedir. Çivi kilitli ve kenarları dilimlidir. Üzeri savat işi ile çiçek dal ve eski Türkçeye benzeyen dekoratif bir şekille süslüdür.

Şekil No: 182
 Örnek No: 101
 Envanter No: 77/508 (1685) ve 77/507 (1684)
 Ürün Adı: Bilezik
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile Gazi Zengin. 17.6.1977
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
 Boyut: Çap: 5.9 cm en: 1,9 cm
 Teknik: Kabartma
 Materyaller: Gümüş
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: İki kısımdan meydana gelmiştir. Her bir kısım üzerinde ortası daire şeklinde yüksek kabartmalı sekiz yapraklı bir rozet motifi yer alır. Bileziği birleştiren kısımlar bakırdır. Sağlamdır.

Şekil No: 183
 Örnek No: 102
 Envanter No: 74/635 (1269)
 Ürün Adı: Bilezik
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile Ekrem Çoban. 10.12.1974
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
 Boyut: Uz: 16,5 cm gen:1 cm
 Teknik: Kabartma, oyma, taş kakma
 Materyaller: Maden ve taş
 Bezeme: Geometrik motif
 Kompozisyon: Beş parçadan ibaret olup, hepsi de aynı şekilde; kenarları zincir, üç rozet, iki kırmızı boncuk ve yan yana ikişer adet kabartma motifler ile süslenmiştir.

Şekil No: 184
 Örnek No: 103
 Envanter No: 5782 (661)
 Ürün Adı: Bilezik
 Envanter Giriş Tarihi: Cevat Zennecioğlu'ndan satın alınmıştır. 03.12.1968
 Müzedeki Yeri: Teşhir, kadın kıy. od.
 Boyut: Uz: 17,3 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma, savat işi
 Materyaller: Gümüş, taş
 Bezeme: Sembolik ve geometrik
 Kompozisyon: 8 parçadan meydana gelmiştir. 5 tanesinin deseni aynı olup, ortaları oval şekilde siyah- beyaz süslüdür. Kenarlar kabartmalıdır.

Şekil No: 185
 Örnek No: 104
 Envanter No: 5373 ve 5374 (639)
 Ürün Adı: Bilezik
 Envanter Giriş Tarihi: Kamil Erdoğan 'dan satın alınmıştır. 30.11.1966
 Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası
 Boyut: Çapı: 6,7 kalınlığı: 0,9 cm en: 0,4 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma
 Materyaller: Gümüş ve renkli taşlar
 Bezeme: Geometrik
 Kompozisyon: 5374 envanter nolu bilezik 5373' ün benzeridir. Üzerindeki taşlar düşmüştür. Ortadan menteşe ile tutturulmuş iki parça halindedir. Kenarları zincir motifi ile süslü olup üzeri kabartma rozetlerle süslüdür. Rozetlerin ortasına birer taş yerleştirilmiştir. Sekiz adet mavi ve kırmızı taşlıdır. Oksitlenmiştir.

Şekil No: 186
 Örnek No: 105
 Envanter No:73/562 (1166)
 Ürün Adı:Kemer tokası
 Envanter Giriş Tarihi:Satın alma ile
 Arif Türkavut. 13.08.1973
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
 Boyut: Boy: 35 cm eni: 11,4 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma
 Materyaller: Gümüş, kırmızı taş
 Bezeme: Geometrik ve bitkisel
 Kompozisyon: Gümüş toka iki kısımdan ibaret olup, birbirleriyle bir kanca ile tutturulmaktadır. Tokaların ikisi de kalp şeklinde olup, bu iki kalp şeklinin ortasında birine irtibatlı kubbemsi bir nesne vardır. Tokalar üzeri taş ve yıldızimsı şekillerle süslüdür.

Şekil No: 187
 Örnek No: 106
 Envanter No:90/5
 Ürün Adı: Kemer tokası
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Bilal Coşkun 03.04.1990
 Müzedeki Yeri:Kadın kıy. Od.
 Boyut:Uz:35 cm, gen:11 cm
 Teknik: Kabartma, ajur ve taş kakma
 Materyaller: Pirinç, renkli taş
 Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif
 Kompozisyon: İki adet parçadan oluşmaktadır. Dış yüzü tel işçiliği ve taşlar ile, iç yüzü komple madenidir. Dış yüzü altın suyuna batırılmıştır. Şekil olarak daire ve kenarına ilave edilmiş bir kısım vardır. Daire merkezinde ve ilavenin birleştiği yerde mine taşlardan yapılmış kabartmalı çiçek göbeğini andıran kısımlar vardır. Göbeğin çevresi bant ve küresel süslemeler, bunun çevresinde de taşlı bir madeni süslemeleri vardır. İki parçanın birleştiği ve takılan kanca üzerine denk gelen mineli çiçek göbeği vardır.

Şekil No: 188

90/5 Envanter No'lu Kemer
Tokasından Detay

Şekil No: 189

Örnek No: 107

Envanter No:78/1414 (1773)

Ürün Adı:Kemer tokası

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
hasan uğurlu. 15.06.1978

Müzedeki Yeri:Kadın kıy. Od.

Boyut:Boy: 17 cm en: 12 cm

Teknik: Kabartma, pul ve zincirle
süsleme

Materyaller: Maden, pul ve zincir

Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif

Kompozisyon: İçi içe geçmiş kalp
biçiminde olup orta kısmında
kabartma halinde rozet motifi
işlenmiş, dış kenarı birbirine geçme
kabartmalarla bezenmiştir. Kenarında
kalp biçimli püsküller zincirlerle
çengellere takılmış olup bazıları
düşmüştür. İç kısmında bir kalın bir
ince bant halinde tel çubuklar vardır.

Şekil No: 190
 Örnek No: 108
 Envanter No:80/437 (1822)
 Ürün Adı: Kemer tokası
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Yunus Aslan. 05.05.1980
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
 Boyut:26,5x8,5 cm
 Teknik: Kabartma, oyma
 Materyaller: Gümüş
 Bezeme: Geometrik ve bitkisel
 Kompozisyon: İki parçadan oluşan
 kemer kaşı telkari tekniği ile
 süslenmiştir. Bu tellerin üzerine
 dikdörtgen ve yıldız biçimli küçük
 parçalar eklenmiştir. Yarım küre
 biçimli üç kabartısı vardır. İkiye
 ayrılmış durumdadır. Oksitlenmiştir.

Şekil No: 191
 80/437 (1822) Envanter No'lu Kemer
 Tokasından Detay

Şekil No: 192
 Örnek No: 109
 Envanter No:76/91 (1561)
 Ürün Adı:Kemer tokası
 Envanter Giriş Tarihi:Satın alma ile
 Kadir Çetiner. 18.03.1976
 Müzedeki Yeri:Kadın kıy. Od.
 Boyut:Uz: 33 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma
 Materyaller: Maden, kırmızı taş
 Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif
 Kompozisyon: Kalp şeklinde iki
 parçadan ibarettir. Birbirinin eşi olan
 parçaların üzeri kabartma motiflerle
 süslüdür. Oksitlenmeye başlamıştır.

Şekil No: 193
 76/91 (1561) Envanter No'lu Kemer
 Tokasından Detay

Şekil No: 194
 Örnek No: 110
 Envanter No:-
 Ürün Adı: Kemer tokası
 Envanter Giriş Tarihi:-
 Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
 Boyut: Boy: 17 cm en: 12 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma, telkârî, pullarla süsleme
 Materyaller: Maden, kırmızı taş, zincir, kalpli pullar
 Bezeme: Bitkisel motif
 Kompozisyon: İçi içe geçmiş kalp biçiminde olup orta kısmında kabartma halinde rozet motifi işlenmiş ve ortasında kırmızı taş vardır. Dış kenarı birbirine geçme kabartmalarla bezenmiştir. Kenarında kalp şeklinde pullar zincirlerle çengellere takılmış olup bazıları düşmüştür. İç kısmında bir kalın bir ince bant halinde tel çubuklar vardır.

Şekil No: 195
 110 Örnek No'lu Kemer Tokasından
 Detay

Şekil No: 196
 Örnek No: 111
 Envanter No:136 27/46
 Ürün Adı: Kemer
 Envanter Giriş Tarihi:1933
 Müzedeki Yeri:Kadın kıyafetleri odası
 Boyut: Boy: 50 cm, En(orta): 31 cm
 Teknik: Kabartma
 Materyaller: Gümüş
 Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif
 Kompozisyon: Beş parçadan müteşekkil olan bu kadın kemerinin büyük parçası ortadadır. Uçlara doğru küçülmektedir. Orta parçada kabarık kürevi şekil üzerinde ve diğer kısımlar üzerinde sık motifler vardır. Parçalar birbirine kendinden menteşe ile tutturulmuştur. Kemerin TOKURDAK denen ön parçası yirmi santime 30 santim boyutlarındadır, ağırlığı kiloları bulmaktadır.

Şekil No:197
 136 27/46 Envanter No.lu Kemerden
 Detay

Şekil No: 198
 Örnek No: 112
 Envanter No: 89/183
 Ürün Adı: Kemer
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Mustafa Yapıcı 13.09.1989
 Müzedeki Yeri: Kadın. Kıy .od
 Boyut:Uz: 81 cm, toka gen: 5.5 , parça
 gen: 4,5 cm
 Teknik: Telkari ve kabartma
 Materyaller: Gümüş, kadife
 Bezeme: Bitkisel, geometrik motif
 Kompozisyon: Kadife bir kuşak
 üzerine geçirilmiş 22 gümüş parça ve
 bir tokadan oluşmaktadır. Telkari
 tekniğinde yapılmış olan parçalar, bir
 (S), diğeri rozet biçiminde olanların
 ortasında ve yaprak uçlarında
 kabartma noktacıklar, diğerlerinde
 simetrik kabartma noktacıklar vardır.
 Kemer tokası dilimli fiyonk biçiminde
 iki katlıdır. Tokanın ortasında ve iki uç
 kısımlarında çiçek motifi ile
 süslenmiştir. Tokanın kenar
 çevresinde kabartma noktalar vardır.

Şekil No:199
 89/183 Envanter No.lu Kemerden
 Detay

Şekil No: 200

Örnek No: 113

Envanter No:89/175

Ürün Adı:Kemer

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Bilal Coşkun 13.09.1989

Müzedeki Yeri:Kad. Kıy. Od

Boyut:Uz: 84 cm, gen:3,5cm

Teknik: Kabartma, ajur, savat işi

Materyaller: Gümüş, siyah taş

Bezeme: Bitkisel,geometrik, mimari,
sembolik ve yazılı motif

Kompozisyon: On altı adet dikdörtgen
şekilli gümüş levhanın uç uca
birleştirilmesiyle oluşmuştur. Birleşme
yerlerinde birbirine geçme menteşe
yeri vardır. Levhaların yüz kısımları
oval ve dış bükey şekilli olup
üzerlerinde tuğra, arma, çiçek ve bina
motifleri çizilerek yapılmıştır. Oval
şekillerin çevresi nokta kabartmalıdır.
Levhaların birleştirme yerleri yine
oval ve kenarları zikzaklı, ortası
çiçekli küçük parçalarla kapatılmıştır.
On altıncı levha kemerin tokası olup
üzerinde fiyonk, bunun ortasında da
düğmesi vardır. Tokaya bağlı üç adet
içi boş küre biçiminde süsleme
elemanları vardır.

Şekil No:201

89/175 Envanter No.lu Kemerden
Detay

Şekil No: 202
89/175 Envanter No.lu Kemerden
Detay

Şekil No: 203
Örnek No: 114
Envanter No:76/141 (1608)
Ürün Adı: Kemer
Envanter Giriş Tarihi: Satın alma
Mehmet İlhan. 5.4.1976
Müzedeki Yeri: Kadın kıy. Od.
Boyut:100x3,5 cm
Teknik: Örgü ve telkari
Materyaller: Maden
Bezeme: Bitkisel motif
Kompozisyon: Beyaz madenden
örülmüştür. Tokası fiyonk şeklindedir.
Telkari kabartma tokalıdır.
Oksitlenmiştir.

Şekil No: 204
76/141 (1608) Envanter No.lu
Kemerden Detay

Şekil No: 205
 Örnek No: 115
 Envanter No:73/161 (1109)
 Ürün Adı: Kemer
 Envanter Giriş Tarihi: Mustafa Fişekçioğlu'ndan satın alınmıştır.
 08.05.1973
 Müzedeki Yeri:Kadın kıy. Od.
 Boyut:377,5 gram, 80 ayar
 Teknik: Kabartma, telkâri, savat işi
 Materyaller: Gümüş, siyah taş
 Bezeme: Bitkisel ve yazılı motif
 Kompozisyon:15 adet dikdörtgen biçimde levhanın dar kenarlarından menteşelerle birbirine eklenmek suretiyle meydana gelmiştir. Uçtaki levhanın birine kemerin kaşı eklenmiştir. Diğer uçtaki iki levha üzerinde kemeri bağlamaya yarayan anahtar deliğine bir delik açılmıştır. Levhaların alt yüzleri düz olup üzerlerinde darp yeri yazılıdır. Üst düzlerinde, dört köşede birer kabartma nokta ve küçük noktacıkların çevrelediği elips çerçeve içinde de üzerleri tuğralı iğne elips levhalar yerleştirilmiştir. Menteşelerin üzerlerinde de noktacıkların meydana getirdiği çiçek motifleri raptedilmiştir. Kaşın üzeri rozet ve çiçek motifleri ile süslü olup aşağı sarkan üç püskülü vardır. Sağlam olup sadece levhanın biri üzerindeki tuğralı kısım düşmüştür.

Şekil No: 206
 73/161 (1109) Envanter No.lu
 Kemerden Detay

Şekil No: 207
73/161 (1109) Envanter No.lu
Kemerden Detay

Şekil No: 208
Örnek No: 116
Envanter No:6055 7378 697
Ürün Adı: Kemer
Envanter Giriş Tarihi: Şaban
Tarla'dan satın alınmıştır.23.08.1969
Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri
odası
Boyut: Boy: 43 cm, gen: 5,5 cm
Teknik: Kabartma
Materyaller: Gümüş
Bezeme: Geometrik ve bitkisel motif
Kompozisyon: İki parçadan ibarettir.
Üzerleri tezyinatlı gümüş kaplamadır.
İç yüzünde kayışın takılacağı dört adet
köprü vardır. Parçaların birleştiği
yerde dikdörtgen şeklinde ve üzerinde
üç adet daire şeklinde kabartma
bulunan bir kapak vardır. Yanlarda
uçlar daralmaktadır.

Şekil No: 209
6055 7378 697 Envanter No.lu
Kemerden Detay

Şekil No: 210

Örnek No: 117

Envanter No:6150 (701)

Ürün Adı: Kemer

Envanter Giriş Tarihi: Ahmet Toprak'tan satın alınmıştır.24.10.1969

Müzedeki Yeri:Kadın kıyafetleri 2

Boyut:Uz: 77 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma, kaplama ve yaldızlama, paralarla süsleme

Materyaller: Sarı üzerine gümüş kaplama, mavi taş, pullar

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Uzun ve uçları sivri olan toka kısmının üzeri sarı maden ile kaplı olup bunun üzerinde irili ufaklı mavi boncuklar vardır. Diğer kısımlar işlemeli, tokenin ortasında kilitleme iğnesinin ucunda zincir ve onunda ucunda üç tane sarı para vardır. Deri kısmının üzeri; ortası yeşil kumaş, kenarları simle kaplıdır. Yeşil kısmın üzerinde işlemeli sekiz tane gümüş düğme vardır.

Şekil No: 211

Örnek No: Örnek No 117'den ayrıntı

Ürün Adı: Kemer

4.1.4.5. Erkek Takıları

Şekil No: 212

Örnek No: 94

Envanter No: 89/181

Ürün Adı: Muskalık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile Mustafa Yapıcı, 13.09.1989

Müzedeki Yeri: Erkek kıyafet. odası

Boyut: Uzun iki köşe arası: 10 cm, kalınlık: 1.3 cm

Teknik: Kabartma, zincir ve paralarla süsleme

Materyaller: Gümüş, zincir, pul

Bezeme: Bitkisel ve sembolik motif

Kompozisyon: Üçgen biçimlidir. Üst kenarı kapaklı olup, açılıp kapanmaktadır. Diğer kenarlarında halkalarla bağlı dörlerden 8 adet gümüş değişik tarihli yabancı para takılıdır. Alt köşesinde gümüşten yapılmış püskül takılıdır. Muskalığın iki yüzü ve kapak kenarı çiçek ve yaprak motifleriyle süslü olup kapak üzerinde 1327 hicri tarihi vardır. Üst köşelerden birer halka ile bağlı boyuna takmak için zincir bulunmakta ve muskalığa yakın yerde zincire bağlı ikişer adet püskülü takılıdır.

Şekil No: 213

Örnek No: 95

Envanter No: 71/79-13 (922)

Ürün Adı: Muskalık

Envanter Giriş Tarihi: İkramiye ile Nedim Bayraktar 17.8.1971

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafet. odası

Boyut: Boy: 5,1 cm, en: 1,5 cm, Zincir: 32 cm

Teknik: Savat işi

Materyaller: Gümüş, zincir

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Küçük silindir şeklinde gümüş muskalığın üzeri, boya ile süslenmiştir. Altta üç adet üçgen, gümüş püskülü vardır. Üstteki dört tokasına boyna asılan zincir bağlanmıştır. Tokalar arasında bir dizi sarı boncuk vardır.

Şekil No: 214
 Örnek No: 118
 Envanter No:6411 (785)
 Ürün Adı: Yüzük
 Envanter Giriş Tarihi: Hacı Sarıçam' dan satın alınmıştır.14.11.1970
 Müzedeki Yeri: Erkek kıyafetleri od.
 Boyut: Çapı, 2,3 cm kaş gen:1.8 cm
 Teknik: Kazıma
 Materyaller: Bakır
 Bezeme: Figürlü ve sembolik
 Kompozisyon: Yüzük kaşı yuvarlağa yakın bir şekildedir. Üzerinde oyma olarak bir at ve üzerinde elinde mızrak olan bir süvari tasvir edilmiştir. Süvarinin arka tarafında bir yıldız tasviri bulunmaktadır. Tasvirler şematik olarak yapılmıştır.

Şekil No: 215
 Örnek No: 119
 Envanter No:5099 (614)
 Ürün Adı: Yüzük
 Envanter Giriş Tarihi: Hüseyin Ateş'ten satın alınmıştır.14.04.1966
 Müzedeki Yeri: Erkek kıyafetleri odası
 Boyut: Çapı:2.2 cm, yük:2.8, kalınlık: 1,5 cm
 Teknik: Kabartma, taş kakma
 Materyaller: Gümüş-taş
 Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif
 Kompozisyon: Kahverengi taştan yuvarlak bombeli kaşlı, iki taraftan alta doğru incelen halka kısımlı, halka kısmın içi düz, üzeri rozet kabartmalı ve kaşın etrafı yivlidir. Alt kısım kırıktır.

Şekil No: 216
 Örnek No: 120
 Envanter No:2134 (492)
 Ürün Adı: Yüzük
 Envanter Giriş Tarihi: Mehmet Kerman ikramiye ile 1939
 Müzedeki Yeri: Erkek kıyafetleri teşhir
 Boyut: Kaş. Boyu: 21 mm, en,13 mm yüzük boy:2.27 mm
 Teknik: Taş kakma, kazıma
 Materyaller: Gümüş, kırmızı taş
 Bezeme: Yazılı ve bitkisel motif
 Kompozisyon: Gümüş ince yüzüğün oval şeklinde kırmızı taştan yapılmış kaşında (Hz. Muhammed) yazılıdır. Yazılar arasında çiçek motifleri vardır.

Şekil No: 217
 Örnek No: 121
 Envanter No:75/214 (1330)
 Ürün Adı: Yüzük
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile Muharrem Türkmen. 25.04.1975
 Müzedeki Yeri: Erkek kıyafetleri vitrini
 Boyut:Yük: 2,4 cm kaş çapı: 1,8 cm
 Teknik: Taş kakma, kazıma
 Materyaller: Gümüş, kırmızı taş
 Bezeme: Yazılı motif
 Kompozisyon: Dairevi akik kaşlı olup, kaşın kenarları boyuna basit çizgilerle süslenmiştir. Kaş üzerinde; Osmanlıca olduğu tahmin edilen bir yazı vardır.

Şekil No: 218

Örnek No: 122

Envanter No: 75/967 (1515)

Ürün Adı: Yüzük

Envanter Giriş Tarihi:

Satın alma ile Mustafa Hastoprak.
03.12.1975

Müzedeki Yeri: Erkek kıy. Od.

Boyut: Çap: 2,4 cm

Teknik: Kabartma, taş kakma

Materyaller: Gümüş, taş

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Ortası beyaz olan yuvarlak taş kaşlı olup, üzeri üçgen şeklinde çıkıntılıdır. Halka kısmı basit kabartma motiflerle süslüdür.

4.1.4.6. Keseler

Şekil No: 219
 Örnek No: 56
 Envanter No: 4535 (570)
 Ürün Adı: Saat kesesi
 Envanter Giriş Tarihi: 03.05.1963
 Müzedeki Yeri: Teşhir, erkek reyonu
 Boyut: Uz: 7 gen: 5.3 cm
 Teknik: Kumaş- Türk işi
 Materyaller: Sim, kadife, kordon, astar, püskül
 Bezeme: Geometrik motif
 Kompozisyon: İçi beyaz bez astarlı, dışı simle baklava dilimleri şeklinde işlenmiştir. Kenarında simden kordon vardır. Bağın ucunda iki adet simden püskülü vardır.

Şekil No: 220
 Örnek No: 57
 Envanter No: 74/636 (1270)
 Ürün Adı: Saat kesesi
 Envanter Giriş Tarihi: 10.12.1974
 Müzedeki Yeri: Teşhir, erkek reyonu
 Boyut: Yük: 8,3 cm gen: 6,3 cm
 Teknik: Kumaş- Türk işi
 Materyaller: Sim, kadife, kordon, astar, püskül
 Bezeme: Geometrik motif
 Kompozisyon: Simle kumaş üzerine dikdörtgen şekiller işlenmiştir. Kenarları sim ipliklerle çevrili, uçları püsküllüdür. İçi yeşil bezle kaplıdır.

Şekil No: 221
 Örnek No: 58
 Envanter No: 4565/2 (587)
 Ürün Adı: Saat kesesi
 Envanter Giriş Tarihi: 03.06.1963
 Müzedeki Yeri: Teşhir, erkek reyonu
 Boyut: Boy: Çap: 7 cm
 Teknik: Tığ örgü
 Materyaller: Sarı tel, mor renk pamuklu iplik
 Bezeme: Sembolik motif
 Kompozisyon: Daire biçiminde sarı telle örülmüş, iki yüzüne 3 tane hayvan motifi mor iplikle işlenmiştir. Çevresine tığ ile tetik yapılmıştır. İki püskülü vardır.

Şekil No: 222
 Örnek No: 59
 Envanter No: 6390 (775)
 Ürün Adı: Para kesesi
 Envanter Giriş Tarihi: 05.11.1970
 Müzedeki Yeri: Teşhir, erkek reyonu
 Boyut: Yüksek: 14,4 en: 10 cm
 Teknik: Tığ örgü
 Materyaller: Sarı sim
 Bezeme: Geometrik motif
 Kompozisyon: Tamamen sarı simle örülmüş kesenin alt kenarı oval şeklinde olup, üzerinde bir de ayrıca saat kesesi vardır. Her iki keseninde etrafı simle çiçek şeklinde kenar oyası örülmüştür. Ortadaki saat kesesinden 2 adet püskül sarmaktadır.

Şekil No: 223

Örnek No: 60

Envanter No: 4542 (577)

Ürün Adı: Para kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 08.06.1963

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri od.

Boyut: Yüksek: 46 cm, geniş: 8 cm

Teknik: Tığ ve boncuk işi

Materyaller: Sarı, yeşil, mavi, siyah renk boncuk, vişneçürüğü, lila, pembe, mavi renkte pamuk iplik

Bezeme: -

Kompozisyon: Kesenin alt kısmı yuvarlak olup uzun bağı vardır. Bağın ucu püsküllüdür.

Şekil No: 224

4542 (577) Envanter Nolu Para kesesi'nden Detay

Şekil No: 225

Örnek No: 61

Envanter No: 76/156 (1624)

Ürün Adı: Para kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 25.05.1976

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: Yüksek: 13,5 cm en : 9,7 cm

Teknik: Tığ örgü

Materyaller: Kırmızı, pembe, krem, yeşil, siyah, mor renkte pamuk iplik, sarı sim

Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif

Kompozisyon: Kesenin alt kısmı oval şeklindedir. Ortasında çiçek motifleri olup, orta bordürün karşılıklı kenarlarında kıvrımlı bezemeler vardır. Oval kısmında ve büzgü kısmı püsküllüdür. Büzgü kısmının uçlarına oya yapılmıştır.

Şekil No: 226

Örnek No: 62

Envanter No: 76/157 (1625)

Ürün Adı: Para kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 25.05.1976

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: Yüksek: 7,5 cm en: 4,7 cm

Teknik: Tığ örgü

Materyaller: Yeşil, sarı, mor renkte pamuk iplik, sarı sim

Bezeme: Geometrik motif

Kompozisyon: Kesenin alt kısmı oval şeklindedir. Ortasında geometrik motifler vardır. Oval kısmında ve büzgü kısmı püsküllüdür. Büzgü kısmının uçlarına oya yapılmıştır.

Şekil No: 227

Örnek No: 63

Envanter No: 5693 (653)

Ürün Adı: Tütün kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 03.05.1968

Müzedeki Yeri: Kadın kıyafetleri odası

Boyut: Yüksek: 13,5 cm, genişlik: 10 cm

Teknik: Tığ örgü

Materyaller: Kırmızı, pembe, krem, yeşil, siyah, kahverengi renkte pamuklu iplik, sarı sim

Bezeme: Bitkisel ve geometrik motif

Kompozisyon: Dikdörtgen şeklindeki kesenin ortasına çiçek motifi yapılmıştır. Uç kısımları girintili, çıkıntılı işlemelidir. Ağız kısmında ağzı büzmek için ip geçirilmiştir.

Şekil No: 228

Örnek No: 64

Envanter No: 72/37-23 (1042)

Ürün Adı: Tütün kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 03.05.1972

Müzedeki Yeri: Erkek kıyafetleri odası

Boyut: Boy: 14,5 cm, en: 8 cm

Teknik: Kumaş

Materyaller: Tırtıl, sim tel, boncuk, ince kordon, kutnu kumaş

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Desenli kutnu kumaştan körüklü şekilde yapılmış olup, etrafına ince kordonla zürafa yapılmıştır. Zürafaların üzerinden tutturularak, sim telli püsküllerin arasından boncuk geçirilerek kıvrılmıştır.

Şekil No: 229

Örnek No: 65

Envanter No: 6287 (740)

Ürün Adı: Tütün kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 30.05.1970

Müzedeki Yeri: Teşhir, erkek kıyafetleri , vitrin 3

Boyut:

Teknik: Kumaş-işleme(suzeni)

Materyaller: Koyu ve açık mavi, kahverengi, koyu ve açık yeşil, siyah renk ipek iplik, saten kumaş, hazır saçak

Bezeme: Bitkisel motif

Kompozisyon: Kesenin alt kısmı yuvarlaktır. Kesenin ortasına ana motiften oluşan yaprak motifi ile kenarları ise bordür şeklinde işlenmiştir. Çevresinde mor renkli saçak çevirmektedir.

Şekil No: 230

6287 (740) Envanter Nolu Tütün kesesi'nden Detay

Şekil No: 231

Örnek No: 66

Envanter No: 6221 (717)

Ürün Adı: Tütün kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 13.01.1970

Müzedeki Yeri: Teşhir, erkek kıyafetleri vitrin 3

Boyut:-

Teknik: Kumaş-işleme(sap işi)

Materyaller: Beyaz, kahverengi, krem renkte ipek iplikler, kumaş, astar, püskül

Bezeme: Bitkisel ve sembolik motif

Kompozisyon: Siyah kumaştan yapılmış olup altı köşelidir. Üzerine renkli ipliklerle çiçek ve figür motifleri yapılmıştır. Kenarları ve üstü püsküllüdür. Astarı aynı zamanda kesedir. Büzgü ipinin uçları püsküllüdür.

Şekil No:232

Örnek No:67

Envanter No:1085 (157/177)

Ürün Adı:Kur'an kesesi

Envanter Giriş Tarihi: 1933

Müzedeki Yeri:Alaybey odası

Boyut:29 cm*21 cm

Teknik: Kumaş-işleme(Maraş işi)

Materyal: Beyaz sim, pul, boncuk, kadife, astar

Bezeme: Bitkisel ve yazılı motif

Kompozisyon: Mor kadife üzerine ön yüz ve kapak üzerine beyaz sim ile çiçek motifleri işlenmiştir. Kapak kısmının ortasında Tuğra ve kenarlarında çiçek motifleri ile çevrelenmiştir.

4.1.4.7. Dokumalar

Şekil No: 233
 Örnek No: 133
 Envanter No: 75/28 (1308)
 Ürün Adı: Halı
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Bilal Olgun. 17.02.1975
 Müzedeki Yeri: Halı ve kilim odası
 Boyut: 182x128 cm
 Teknik: Halı
 Materyaller Yün ve pamuklu iplik
 Bezeme: Bitkisel ve geometrik motifler
 Kompozisyon: Kayseri halısıdır.
 Halının kenarlarında iki ince bordür
 arasında çiçek motifleri ile süslenmiştir.
 Ortası tek göbeklidir. Göbekten dört
 köşeye serpilmiş çiçek motifleri yer
 almaktadır. Enli kenarda kırmızı renk
 hakimdir.

Şekil No: 234
 75/28 (1308) Envanter No.lu Halıdan
 Detay

Şekil No: 235
 Örnek No: 134
 Envanter No: -
 Ürün Adı: Halı
 Envanter Giriş Tarihi:-
 Müzedeki Yeri: Halı ve kilim odası
 Boyut:185x130 cm
 Teknik: Halı
 Materyaller: Yün ve pamuk iplik
 Bezeme: Bitkisel, geometrik ve sembolik motif
 Kompozisyon: Halının kenar çevresinde iki ince bordür arasında bir sıra dar çiçekli bordür yer almaktadır Orta çerçeve içinde geometrik motifler, stilize insan, kuş, yıldız ve hayvan motifleri ile süslüdür. Boyaları natürelidir. İki kısa kenarı örgü saçaklıdır.

Şekil No: 236
 134 Örnek No.lu Halıdan Detay

Şekil No: 237
 Örnek No: 135
 Envanter No: 73/709 (1190)
 Ürün Adı: Halı
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Bekir Hashalıcı. 12.12.1973
 Müzedeki Yeri: Teşhir, gelin odası
 Boyut: 103x295 cm
 Teknik: Halı
 Materyaller Yün ve pamuklu iplik
 Bezeme: Geometrik ve sembolik motif
 Kompozisyon: Kürt halısıdır. Halının kenar çevresinde iki ince bordür arasında sembolik motifler yer almaktadır. Orta çerçeve içinde de serpiştirilmiş çeşitli sembolik motifler ile süslüdür. İki kısa kenarı örgü saçaklıdır.

Şekil No: 238
 73/709 (1190) Envanter No.lu Halıdan
 Detay

Şekil No: 239
 Örnek No: 125
 Envanter No:75/29 (1309)
 Ürün Adı: Kilim
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Bilal Olgun. 17.02.1975.
 Müzedeki Yeri: G.K. Hizmetli odası
 Boyut:170x110 cm
 Teknik: Kilim
 Materyaller: Yün, pamuk iplik
 Bezeme: Geometrik ve sembolik motif
 Kompozisyon: Yahyalı kilimidir.
 Çevresi geometrik şekillerle çevrilidir.
 Kilimin kenar çevresinde iki ince
 bordür arasında sembolik motifler yer
 almaktadır Orta çerçeve içinde desensiz
 olan tek mihrabı motifsizdir.

Şekil No: 240
 75/29 (1309) Envanter No.lu Kilimden
 Detay

Şekil No: 241
 Örnek No: 126
 Envanter No:75/478 (1352)
 Ürün Adı: Cicim Kilim
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Mehmet Keçik. 29.05.1975
 Müzedeki Yeri: Günlük oda
 Boyut:450x115 cm
 Teknik: Cicim
 Materyaller: Yün ve pamuklu iplik
 Bezeme: Geometrik ve sembolik motif
 Kompozisyon: Avşar cicimi olup, iki
 parça birbirine dikilmiştir. Ana renkler
 bordo ve çağla yeşilidir. Üzeri
 geometrik ve sembolik motiflerle
 süslüdür.

Şekil No: 242
 75/478 (1352) Envanter No.lu kilimden
 Detay

Şekil No: 243

Örnek No: 123

Envanter No: 76/42 (1545)

Ürün Adı: Kilim Yastık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Mehmet Bozgedik. 29.01.1976

Müzedeki Yeri: Teşhir, halı ve kilim
odası

Boyut: 52x98 cm

Teknik: Kilim

Materyaller: Yün

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Karahisar (Yeşilhisar)
yastığıdır. Yastığın dar kenarında ince
bordür yapılmış, İçleri kilim desenleri
ve baklava dilimleriyle bezeli altıgenler
tekrarlanarak orta alan doldurulmuştur.
Ortadaki baklava diliminin içinde eli
belindeler tekrar etmiştir.

Şekil No: 244

76/42 (1545) Envanter No.lu Yastıktan
Detay

Şekil No: 245
 Örnek No: 124
 Envanter No: 76/41 (1544)
 Ürün Adı: Kilim Yastık
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Mehmet Bozgedik. 29.01.1976
 Müzedeki Yeri: Teşhir, halı ve kilim
 odası
 Boyut: 47x100 cm
 Teknik: Kilim
 Materyaller: Yün ve pamuk iplik
 Bezeme: Geometrik ve sembolik motif
 Kompozisyon: Gömülgen yastığıdır.
 Yastığın kenarları ince bordür ile
 çevrelenmiş olup, enine ortada üç
 baklava dilimi motif ve diğer kısımlar
 geometrik motiflerle doldurulmuştur.

Şekil No: 246
 76/41 (1544) Envanter No.lu Yastıktan
 Detay

Şekil No: 247

Örnek No:127

Envanter No:76/44 (1547)

Ürün Adı: Cicim Yastık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Mehmet Bozgedik. 29.01.1976

Müzedeki Yeri: Halı ve kilim odası

Boyut:50x86 cm

Teknik: Cicim

Materyaller: Yün ve pamuk iplik

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Tipik Yahyalı cicimidir.

Yastığın kenarları ince bordür ile çevrelenmiş olup, ortada baklava dilimi motiflerinin içerisinde eli belinde motifleri ile süslenmiştir. Ana renkler mavi ve sarıdır.

Şekil No: 248

76/44 (1547) Envanter No.lu Yastıktan
Detay

Şekil No: 249

Örnek No: 128

Envanter No:76/45 (1548)

Ürün Adı: Cicim Yastık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Mehmet Bozgedik. 29.01.1976

Müzedeki Yeri: Halı ve kilim odası

Boyut:48x88 cm

Teknik: Cicim

Materyaller: Sarı, kırmızı, lila ve yeşil
renkli yün ve pamuk iplik

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Gömülgen cicimidir.
Yastığın kenarları ince bordür ile
çevrelenmiş olup, içi tamamen enine
birbirine bağlı sıralı halde baklava
dilimi şeklinde motiflerle süslenmiştir.

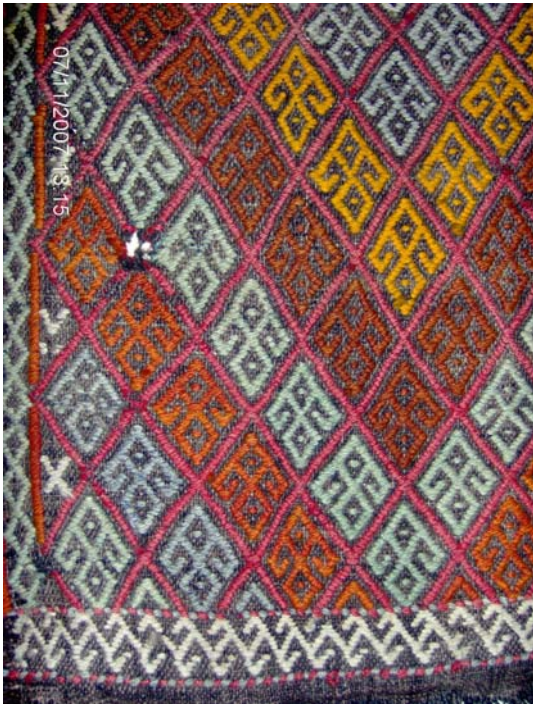

Şekil No: 250

76/45 (1548) Envanter No.lu Yastıktan
Detay

Şekil No: 251
 Örnek No: 129
 Envanter No:76/47 (1551)
 Ürün Adı: Cicim Yastık
 Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
 Mehmet Bozgedik. 29.01.1976
 Müzedeki Yeri: Halı ve kilim odası
 Boyut:49x83 cm
 Teknik: Cicim
 Materyaller Yün ve pamuk iplik
 Bezeme: Geometrik ve sembolik motif
 Kompozisyon: Avşar cicimidir.
 Yastığın kenarları ince bordür ile
 çevrelenmiş olup, içi tamamen baklava
 dilimi motifleri ile süslenmiştir. Bakla
 motiflerinin içerisine eli belinde
 sembolik motifi kullanılmıştır.

Şekil No: 252
 76/47 (1551) Envanter No.lu Yastıktan
 Detay

Şekil No: 253

Örnek No: 130

Envanter No:76/51 (1554)

Ürün Adı: Cicim Yastık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Mehmet Bozgedik. 29.01.1976

Müzedeki Yeri: Halı ve kilim odası

Boyut:47x87 cm

Teknik: Cicim

Materyaller Mor, kırmızı, çağla yeşili
ve beyaz renkli yün ve pamuk iplik

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Sarız cicimidir. Yastığın
kenarları ince bordür ile çevrelenmiş
olup, içi tamamen baklava dilimi
motifleri ile süslenmiştir. Baklava
dilimi motifleri ile süslenmiştir. Bakla
motiflerinin içerisinde sembolik motifi
yerleştirilmiştir.

Şekil No: 254

76/51 (1554) Envanter No.lu Yastıktan
Detay

Şekil No: 255

Örnek No: 131

Envanter No:76/52 (1555)

Ürün Adı: Cicim Yastık

Envanter Giriş Tarihi:Satın alma ile
Mehmet Bozgedik. 29.01.1976

Müzedeki Yeri:Halı ve kilim odası

Boyut:54x 95cm

Teknik: Cicim

Materyaller Kırmızı, mavi, yeşil, beyaz,
siyah renkte yün

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Sarız cicimidir. Yastığın
kenarları ince bordür ile çevrelenmiş
olup, içi tamamen eli belinde ve kare ve
üçgen motifleri ile süslenmiştir.

Şekil No: 256

76/52 (1555) Envanter No.lu Yastıktan
Detay

Şekil No: 257

Örnek No: 132

Envanter No:76/53 (1556)

Ürün Adı: Cicim Yastık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile

Mehmet Bozgedik. 29.01.1976

Müzedeki Yeri: Halı ve kilim odası

Boyut:54x 90cm

Teknik: Cicim

Materyaller Yün ve pamuk iplik

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Env. No 76/52 nin

benzeridir. Sarız cicimidir. Yastığın

kenarları ince bordür ile çevrelenmiş

olup, içi tamamen eli belinde ve kare ve

üçgen motifleri ile süslenmiştir

Şekil No: 258

Örnek No: 49

Envanter No: 1088 (155/171)

Ürün Adı: Aba (boy abası)

Envanter Giriş Tarihi: 1993

Müzedeki Yeri: G.K salonu

Boyut: Boy: 115 cm, en: 131, kol: 29 cm

Teknik: Bez ayağı

Materyal: Yün, ipek kaytan

Bezeme: Geometrik ve sembolik motif

Kompozisyon: Zemin dikey olarak siyah- krem çizgilerden meydana gelmiştir. Yaka, ön kenarlara ve sırtta boyun hizasına dokuma ile sarı, pembe, kahverengi ve kırmızı renklerle bölüm motifleri şeklinde geometrik ve sembolik motifler yapılmıştır. Sırt hizasında, yakada, eteklerde ve düğme yerlerinde yeşil kumaş ile applike yapılmıştır.

Şekil No: 259

1088 (155/171) Envanter Nolu Aba'dan
(boy abası) Detay

4.1.4.8. Nazarlık

Şekil No: 260

Örnek No: 136

Envanter No: 73/673 (1183)

Ürün Adı: Nazarlık

Envanter Giriş Tarihi: Satın alma ile
Kazım Evler. 20.10.1973

Müzedeki Yeri: Teşhir, mutfak

Boyut:Yük: 1.80 cm, en 45 cm

Teknik: Aplike ve boncuk işi

Materyaller Kırmızı, mavi, yeşil, beyaz,
siyah renkte yün, tazi dişi, renki
düğmeler, kumaş

Bezeme: Geometrik

Kompozisyon: Dairevi bez zemin
üzerine renkli düğme ve etrafı beyaz
renkli böcekkabukları ile çevrilidir. Bu
kısmı bağlanan kırmızı ve mor saçak
kısmı olup, uçları püsküllüdür.

Şekil No: 261

73/673 (1183)

Envanter

No.lu

Nazarlıktan Detay

4.1.5. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde Bulunan El Sanatları Örneklerinin Analiz Tabloları

Tablo 1: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Ürünler

Müzedede İncelenen Ürünler	Sayı	%
İşlemeler	31	21
Kadın Giysileri ve Başlıkları	11	7
Erkek Giysileri ve Başlıkları	9	6
Kadın ve Erkek Takıları	64	45
Keseler	12	8
Dokumalar	14	9
Nazarlık	1	1
Toplam	142	1

Tablo 2’de, Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen el sanatı ürünlerine ve kadın-erkek giysi örneklerine genel olarak bakıldığında, % 21’inin işlemeler, % 7’sinin işlemeli kadın giysileri ve başlıkları , % 6’sının işlemeli erkek giysileri ve başlıkları, % 45’inin kadın ve erkek takıları, % 8’sinin keseler, % 9’unun dokuma ve % 1’inin nazarlık olduğu görülmektedir.

Müzedede incelenen ürünler içinde kadın ve erkek takıları yoğunluktadır. İşlemeli örneklerin, dokumaların ve keselerin devamında kadın ve erkek giysileri ve başlıklarının yoğunluğu görülmektedir.

Tablo2: Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşlemeler

	Müzede İncelenen Ürün Sayısı	Kullanılan Malzeme														Uygulanan Teknik								Kompozisyon Özellikleri						
		Zemin						İşleme																						
		Dokuma Bez	Pamuklu	Kadife	Saten	Keten	Tülbent	İpek	Pamuk	İbrişim	Sim	Tel	Pul	Boncuk	Tırtıl	Hesap İşi	Türk İşi	Maraş İşi	Ciğer deldi	Basit Nakış İğnesi	Sim Sarma	Suzeni	Kum İğnesi	Tel Kıрма	Bitkisel	Geometrik	Sembolik	Figürlü	Mimari	Yazılı
Peşkir	13	12	1					3	10		11	3				4	7				1			3	9	5				1
Uçkur	5	5							4		5						4		1		1				5					
Çevre	2	2							2		1						1			1					2					
Çarşaf	3	3							1	2	2						3								3					
Sedir Eteği	1			1							1		1	1	1			1							1					
Yatak Örtüsü	1			1							1		1	1	1			1							1					
Yastık	3			3							3		3	3	3			3							3					
Seccade	1			1							1		1	1	1			1							1					
Bohça	2			2							2		1	1	1			2							2					
Toplam	31	22	1	8	-	-	-	3	17	2	27	3	7	7	7	4	15	8	1	1	2	-	-	3	27	5	-	-	-	1

Tablo 3: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşleme Örneklerinde Kullanılan Zemin ve İşleme Malzemeleri *

	Kullanılan Malzeme	Sayı	%
Zemin	Dokuma Bez	13	13
	Pamuklu	9	9
	Kadife	8	8
	Saten	-	-
	Kıvratma	1	1
	Tülbent	-	-
İşleme	İpek	3	3
	Pamuk	17	16
	İbrişim	2	2
	Sim	27	26
	Tel	3	3
	Pul	7	6
	Boncuk	7	6
	Tırtıl	7	6

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 3'te araştırma kapsamında incelenen işlemlerin zemininde; % 13 dokuma bez, % 8 kadife, % 9 oranında pamuklu bez ve % 1 oranında kıvratma dokuma kullanıldığı görülmektedir.

Örneklerin % 26'sinde sim, % 16'sinde pamuklu iplik ve % 3'ünde ipek iplik ve yassı tel, % 2'sinde ibrişim iplik, % 6'sında pul, boncuk ve tırtıl işleme malzemesi olarak kullanılmıştır.

Tablo 4: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşleme Örneklerinde Uygulanan Teknikler *

Uygulanan Teknikler	Sayı	%
Hesap İşi	4	12
Türk İşi	15	44
Maraş(Dival) İşi	8	24
Ciğer deldi	1	3
Basit Nakış İğnesi	1	3
Sim Sarma	2	5
Suzeni	-	-
Kum İğnesi	-	-
Tel Kırma	3	9

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 4'te araştırma kapsamında incelenen işlemeli ürün örneklerinin % 24'ünde Maraş (Dival) işi , % 44'ünde Türk işi, % 12'sinde hesap işi, % 9'ünde tel kırma, % 5'inde sim sarma, % 3'ünde ciğer deldi ve basit nakış iğnesi tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Örneklerde Türk işi, Maraş (Dival) işi ve hesap işi teknikleri yoğun olarak kullanılmıştır. En az kullanılan teknikler, tel kırma, sim sarma, ciğer deldi ve basit nakış iğnesi teknikleridir.

Tablo 5: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşlemelerde Kullanılan Renkler*

Kullanılan Renkler	Sayı	%
Yeşil	20	13
Mavi	19	12
Sarı	10	7
Kırmızı	8	5
Mercan kırmızısı	1	1
Pembe	12	8
Yavruağzı	6	4
Mor	10	7
Lila	1	1
Turuncu	1	1
Kahverengi	5	3
Taba	3	2
Krem Rengi	7	4
Beyaz	7	4
Gri	2	1
Siyah	5	3
Lacivert	1	1
Beyaz Sim	7	4
Sarı Sim	26	17

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 5'te görüldüğü gibi incelemeye alınan işlemeli ürün örneklerinin % 13'ünde yeşil, % 12'sinde mavi, % 8'inde pembe, % 7'sinde sarı ve mor, % 5'inde kırmızı, % 4' ü krem rengi ve beyaz, % 3'ünde kahverengi ve siyah, % 2'sinde taba

renği, % 1’inde gri, mercan kırmızısı, lila, turuncu ve lacivert renginin kullanıldığı görülmektedir.

Ayrıca bu işlemlerin % 17’sinde sarı sim, % 4’ünde ise beyaz sim kullanılmıştır. Sim sırmanın yoğun olarak peşkir, havlu, uçkur ve çevrelerde kullanıldığı saptanmıştır.

Tablo 5’te incelemeye alınan ürünlerde yeşil, mavi, pembe, sarı, mor, kırmızı, krem rengi ve beyazın yoğun olarak kullanıldığı; yavruağzı, kahverengi, siyah, taba, gri, turuncu, lila ve lacivertin daha az kullanıldığı görülmüştür. İşlemlerde yeşil, mavi ve pembe yoğun olarak kullanılırken, en az kullanılan renkler; gri, mercan kırmızısı, lila, turuncu ve lacivert renklerdir.

Tablo 6: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen İşlemelerin Kompozisyon Özellikleri*

Kompozisyon Özellikleri	Sayı	%
Bitkisel	27	82
Geometrik	5	15
Sembolik	-	-
Figürlü	-	-
Mimari	-	-
Yazılı	1	3

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 6'da; Müzedeki işlemeli ürünlerin kompozisyon özellikleri göz önüne alındığında; % 82'si bitkisel, % 15'i geometrik ve % 3'ü yazılı motiflerle bezeli işlemelerin yer aldığı görülmektedir.

İşlemelerde yoğun olarak; bitkisel ve geometrik motifler kullanılmış, yazılı bezeme ise daha az kullanılmıştır. Müzede incelemeye alınan işlemeli ürün örneklerinde sembolik, figürlü ve mimari bezemelerin kullanılmadığı belirlenmiştir.

Tablo7: Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıklar

	Müzede İncelenen Ürün Sayısı	Kullanılan Malzeme														Uygulanan Teknik						Kompozisyon Özellikleri						
		Zemin						İşleme																				
		Kadife	Kumaş	Kıvratma bez	Çuha	Saten	Tül	İpek Kaytan	Pamuk	İbrişim	Sim	Tel	Pul	Boncuk	Tırtıl	Kordon Tutturma	Maraş İşi (Dival işi)	Musul İşi	Basit Nakış İğnesi	Sim Sarma	Tel Kırma	Bağlama	Bitkisel	Geometrik	Sembolik	Figürlü	Mimari	Yazılı
Kolsuz Cepken	1	1							1						1							1						
Bindallı	3	3							3		1	1	1		3						3							
Üç etek	1		1				1		1								1				1							
Sabahlık	1			1				1	1		1							1			1							
Baş örtüsü	1					1				1									1		1							
Fes	1				1				1							1					1							
Püskül	2								1	1	2								1		1	1						
Çorap bağı	1				1					1						1					1							
Toplam	11	4	1	1	2	-	1	1	2	1	10	1	2	1	1	1	5	1	1	1	1	1	9	1	-	-	-	-

Tablo 8: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Zemin ve İşleme Malzemeleri*

	Kullanılan Malzeme	Sayı	%
Zemin	Fes	1	3
	Kadife	4	14
	Kumaş	1	3
	Kıvratma Bez	1	3
	Çuha	2	7
	Saten	-	-
	Tül	1	3
İşleme	İpek Kaytan	1	3
	Pamuk	2	7
	İbrişim	1	3
	Sim	10	34
	Yassı Tel	1	3
	Pul	2	7
	Boncuk	1	3
	Tırtıl	1	3

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 8 incelendiğinde müzedeki kadın kıyafetlerinin ve başlıklarının zemininde % 14 oranında kadife, % 7 oranında çuha, % 3 ise fes, kumaş, kıvratma bez, tül kullanılmıştır. İncelenen ürünlerin zemininde yoğun olarak kullanılan kadifenin yanı sıra çuhanın da tercih edildiği görülmüştür. Başlıklarda ise fes kullanılmıştır.

Bu kadın kıyafetlerin ve başlıkların işlemelerinde % 34 sim, % 7 pamuk ve pul, % 3 oranında ipek kaytan, ibrişim, yassı tel, boncuk ve tırtıl kullanılmıştır. Kıyafetlerde ve başlıklarda en çok kullanılan işleme malzemesinin sim, en az kullanılanın ise ipek kaytan, ibrişim, yassı tel, boncuk ve tırtıl olduğu saptanmıştır.

Tablo 9: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıklarında Uygulanan Teknikler*

Uygulanan Teknikler	Sayı	%
Kordon Tutturma	1	9
Maraş (Dival) İşi	5	45
Musul İşi	1	9
Basit Nakış İğnesi	1	9
Sim Sarma	1	9
Tel Kırma	1	9
Bağlama	1	9

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 9'da görüldüğü gibi kadın giysilerinin ve başlıklarının % 45'inde Maraş (dival) işi, % 9'unda kordon tutturma , Musul İşi, basit nakış iğnesi, sim sarma, tel kırma ve bağlama tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Giysilerde Maraş (dival) işi tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 10: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Renkler*

Kullanılan Renkler	Sayı	%
Yeşil	1	7
Eflatun	1	7
Vişneçürüğü	1	7
Yavruağzı	1	7
Kahverengi	1	7
Sarı Sim	6	46
Beyaz Sim	2	15

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelen kadın giysileri ve başlıklarının işleminde % 46 oranında sarı sim, % 15 oranında ise beyaz simin, % 7 oranında ise yeşil, eflatun, vişneçürüğü, yavruağzı ve kahverenginin kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 11: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Giysilerinin ve Başlıklarının Kompozisyon Özellikleri*

Kompozisyon Özellikleri	Sayı	%
Bitkisel	9	90
Geometrik	1	10
Sembolik	-	-
Figürlü	-	-
Mimari	-	-
Yazılı	-	-

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 11’de araştırma kapsamında incelenen kadın giysilerinin ve başlıklarının kompozisyon özelliklerini, % 90’ı bitkisel, % 10’u ise geometrik motiflerle bezenmiştir. Giysilerde sembolik, figürlü, mimari ve yazılı bezemeler kullanılmamıştır.

Tablo12: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıklar

	Müzede İncelenen Ürün Sayısı	Kullanılan Malzeme							Uygulanan Teknik			Kompozisyon Özellikleri					
		Zemin		İşleme													
		Kumaş	Çuha	İpek Kaytan	Yün iplik	Pamuk İplik	Sim	Kordon	Kordon Tuturma	Dival işi	Basit Nakış İğnesi	Bitkisel	Geometrik	Sembolik	Figürlü	Mimari	Yazılı
Cepken	3	2	1	1	1		3	2	2		1	3					
Aba	1		1	1			1	1	1			1					
Efe Şalvarı	1	1	1	1					1			1					
Başlık	1		1				1	1			1	1					
Fes	3		3				3			3		2	1				
Toplam	9	3	7	3	1	-	8	4	4	3	2	8	1				

Tablo 13: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Zemin ve İşleme Malzemeleri*

	Kullanılan Malzeme	Sayı	%
Zemin	Kumaş	3	10
	Çuha	7	24
	Fes	3	10
İşleme	İpek Kaytan	3	10
	Yün iplik	1	3
	Pamuk İplik	-	-
	Sim	8	28
	Kordon	4	14

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 13 incelendiğinde müzedeki erkek kıyafetlerinin ve başlıklarının zemininde % 24 oranında çuha, % 10 oranında kumaş ve fes kullanılmıştır. İncelenen kadın giysilerinin zemininde yoğun olarak kullanılan çuhanın yanı sıra kumaşın da tercih edildiği görülmüştür. Başlıklarda ise fes çoğunlukla kullanılmıştır.

Bu erkek kıyafetlerin ve başlıkların işlemelerinde % 28 sim, % 14 kordon, % 10 oranında ipek kaytan, % 3 oranında da yün iplik kullanılmıştır. Kıyafetlerde ve başlıklarda en çok kullanılan işleme malzemesinin sim, en az kullanılanın ise ipek ve yün iplik olduğu saptanmıştır.

Tablo 14: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıklarında Uygulanan Teknikler*

Uygulanan Teknikler	Sayı	%
Kordon Tutturma	4	44
Maraş (Dival) İşi	3	33
Basit Nakış İğnesi	2	22

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 14'te görüldüğü gibi erkek giysilerinin ve başlıklarının % 44'ünde kordon tutturma, % 33'ünde Maraş (dival) işi, % 22' sinde basit nakış iğnesi tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Giysilerde kordon tutturma tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 15: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Giysileri ve Başlıklarında Kullanılan Renkler*

Kullanılan Renkler	Sayı	%
Pembe	1	9
Mavi	1	9
Siyah	2	18
Sarı	1	9
Sarı Sim	5	45
Beyaz Sim	1	9

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 15’ te görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi’nde incelen erkek giysileri ve başlıklarının işleminde % 45 oranında sarı sim, % 9 oranında ise beyaz simin, % 18 oranında siyah, % 9 oranında ise pembe, mavi ve sarı renklerinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 16: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi’nde İncelenen Erkek Giysilerinin ve Başlıklarının Kompozisyon Özellikleri*

Kompozisyon Özellikleri	Sayı	%
Bitkisel	8	89
Geometrik	1	11
Sembolik	-	-
Figürlü	-	-
Mimari	-	-
Yazılı	-	-

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamı alınmamıştır.

Tablo 16’da müzede incelenen erkek giysilerinin ve başlıklarının kompozisyon özelliklerinin, % 89’unu bitkisel, % 11’ini ise geometrik motifler oluşturmaktadır. Giysilerde sembolik, figürlü, mimari ve yazılı bezemeler kullanılmamıştır.

Tablo 17: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın ve Erkek Takıları

	Müzede İncelenen Ürün Sayısı	Kullanılan Malzeme														Uygulanan Teknik												Bezeme									
		Altın	Gümüş	Maden	Bakır	Pirinç	Para	Pul	Zincir	Taş	Boncuk	Bez	Kadife	Tokalar	Kanca	Kabartma	Ajur (delik isi)	Kazıma	Telkari	Granül	Savatlama	Kaplama ve yaldızlama	Taş Kakma	Örgü	Zincir Üzerine Pul Dizme	Boncukla (Metal)Süsleme	Paralarla Süsleme	Pullarla Süsleme	Zincirlerle Süsleme	Bitkisel	Geometrik	Sembolik	Figürlü	Mimari	Yazılı		
Tepelik	5		5			3		4	3	5					5	1		1					5					3	3	2	4						
Ahnlık	9		1	9				2	4	7	5	8		1	9								6		1	6		3		2	9		4				
Yanak Döven	1			1					1		1							1		1			1				1	1		1							
Gerdanlık	10		2	6		2		4	7	4	2	1		1	8	1		3					6		5	3		2	2	2	10		2				
Hamaylı (Muskalık)	6		4	2				3	6	4					3			2	1	1			4		1		2	3	2	4	4	1					
Küpe	5	1	3	1						3			1		4	2		1					3			1	1				4	1				1	
Bilezik	5		4	1						3					4					2			3						2	3		1				1	
Kemer Tokası	6		2	3			1	2	2	4					6	1		1					4				2	1	6	5							
Kemer	7		6	1				1		3		1			6	1		3		2	1	1	1			1			6	5		2	1	2			
Yüzük	5		4		1					4				2			3						4						3	1	1	1				2	
Toplam	58	1	31	24	1	5	1	16	23	37	8	9	1	1	4	45	6	3	12	1	6	1	37	1	7	10	4	14	9	27	46	3	10	1	6		

Tablo 18: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Takılarında Kullanılan Malzemeler*

Kullanılan Malzemeler	Sayı	%
Altın	1	1
Gümüş	30	19
Maden	24	15
Bakır	-	-
Pirinç	6	4
Para	-	-
Pul	13	8
Zincir	28	18
Taş	32	21
Boncuk	5	3
Bez	7	5
Kadife	6	4
Tokalar	1	1
Kanca	2	1

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 18 incelendiğinde müzedeki kadın takılarının % 21' inde taş, , % 8'inde gümüş, % 18'inde zincir, % 8' inde pul, % 5' inde bez, % 4' ünde kadife, % 3' ünde boncuk, % 1' inde tokalar ve kancalar kullanılmıştır. İncelenen ürünlerde yoğun olarak kullanılan taşın yanı sıra gümüşün de tercih edildiği görülmüştür.

Tablo 19: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Takılarında Uygulanan Teknikler*

Kullanılan Teknikler	Sayı	%
Çalma ve kazıma	-	-
Kabartma	43	31
Ajur (delik işi)	9	7
Kalıpta kabartma	-	-
Telkari	12	8
Granül	2	1
Savatlama	4	3
Kaplama ve yaldızlama	1	1
Taş Kakma	34	25
Örgü	1	1
Zincir Üzerine Pul Dizme	5	4
Boncukla Süsleme	9	7
Paralarla Süsleme	3	2
Pullarla Süsleme	15	10

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 19'da görüldüğü gibi kadın takılarının % 31'inde kabartma, % 25'inde taş kakma, % 10'unda pullarla süsleme, % 8'inde telkari, % 7'sinde ajur (delik işi), boncukla süsleme, % 4'ünde zincir üzerine pul dizme, % 3'ünde savatlama, % 2'sinde paralarla süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Takılarda kabartma ve taş kakma tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 20: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Kadın Takılarında Kompozisyon Özellikleri*

Kompozisyon Özellikleri	Sayı	%
Bitkisel	22	27
Geometrik	44	55
Sembolik	4	5
Figürlü	5	6
Mimari	1	1
Yazılı	3	3

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 20’de müzede incelenen kadın takılarının kompozisyon özelliklerinin, % 55’ ini geometrik, % 27’sini bitkisel, % 6’sını figürlü, % 5’ini sembolik, % 3’ü yazılı, % 1’ini mimari motifler oluşturmaktadır.

Tablo 21: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Takılarında Kullanılan Malzemeler*

Kullanılan Malzemeler	Sayı	%
Gümüş	6	40
Bakır	1	7
Para	1	7
Zincir	2	13
Taş	4	27
Pul	1	7

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 21 incelendiğinde müzedeki erkek takılarının % 40' ında gümüş, % 27' sinde taş, % 13' ünde zincir, % 7' sinde bakır, para ve pul kullanılmıştır. İncelenen ürünlerde yoğun olarak kullanılan gümüşün yanı sıra taşın da tercih edildiği görülmüştür.

Tablo 22: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Takılarında Uygulanan Teknikler*

Kullanılan Teknikler	Sayı	%
Çalma ve kazıma	3	25
Kabartma	3	25
Taş Kakma	4	33
Savatlama	1	8
Paralarla Süsleme	1	8

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 22'de görüldüğü gibi erkek takılarında % 33'ünde taş kakma, % 25'inde çalma ve kazıma, kabartma , % 8'inde savatlama ve paralarla süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Takılarda taş kakma tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 23: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Erkek Takılarında Kompozisyon Özellikleri*

Kompozisyon Özellikleri	Sayı	%
Bitkisel	4	44
Geometrik	2	22
Sembolik	1	11
Figürlü	1	11
Mimari	-	-
Yazılı	1	11

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 23'te müzede incelenen erkek takılarının kompozisyon özelliklerinin, % 44'ünü bitkisel, % 22'sini geometrik, % 11'ini ise sembolik, figürlü ve yazılı motifler oluşturmaktadır.

Tablo 24: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keseler

	Müzede İncelenen Ürün Sayısı	Kullanılan Malzemeler															Uygulanan Teknik						Bezeme					
		Pamuk İplik	Yün İplik	İpek İplik	Kadife	Kutnu Kumaş	Saten	Kumaş	Kordon	Sim	Tel	Pul	Tırtıl	Boncuk	Püskül	Harç	İğne Örgü	Tığ Örgü	Şiş Örgü	Dikiş	Boncuk İşi	Maraş (Dival) İşi	Bitkisel	Geometrik	Sembolik	Figürlü	Yazılı	
Saat Kesesi	3	1			2				2	3					2			1				2		2			1	
Para Kesesi	4	3								3				1	2			4			1		1					
Tütün Kesesi	4	1		2		1	1	1	1	1	1		1	1	1	1		1		1			2				1	
Kur'an Kesesi	1				1					1		1		1								1	1					
Toplam	12	5	-	2	3	1	1	1	3	8	1	1	1	3	5	1	-	6	-	1	1	3	4	2	-	2	1	

Tablo 25: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerde Kullanılan Malzemeler*

Kullanılan Malzemeler	Sayı	%
Pamuk İplik	5	13
Yün İplik	-	-
İpek İplik	2	5
Kadife	3	8
Kutnu Kumaş	1	2
Saten	1	2
Kumaş	1	2
Sim	8	22
Kordon	3	8
Tel	1	2
Pul	1	2
Tırtıl	1	2
Boncuk	3	8
Püskül	5	13
Harç ve Saçak	2	5

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 25'te görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen keselerin % 22'sinde sim, % 13'ünde pamuk iplik ve % 5'inde ipek iplik, % 8'inde kadife, % 2'sinde kutnu kumaş, saten ve kumaş kullanılmıştır. Bu keselerin % 13'ünde püskül, % 8'inde boncuk, % 5'inde harç ve saçak, % 2'sinde tel, pul, tırtıl süsleme malzemesi olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 26: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerde Uygulanan Teknikler*

Uygulanan Teknikler	Sayı	%
İğne Örgü	-	-
Tığ Örgü	6	50
Şiş Örgü	-	-
Kumaş-İşleme	6	50

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 26 incelendiğinde Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'ndeki keselerin % 50'sinde tığ örgü, % 50'sinde ise kumaş-işleme tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. Keselerde yoğunlukta tığ örgü tekniğinin kullanıldığı bunun yanında Maraş (dival) işi tekniği de kullanılmıştır. Şiş ve iğne örgü tekniğinin kullanılmadığı belirlenmiştir.

Tablo 27: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerde Kullanılan Renkler*

Kullanılan Renkler	Sayı	%
Kırmızı	2	5
Sarı	2	5
Yeşil ve Tonları	5	14
Mavi ve Tonları	2	5
Siyah	3	8
Vişne çürüğü	1	2
Lila	1	2
Pembe	3	8
Krem rengi	3	8
Mor	4	11
Sarı sim	8	22
Beyaz sim	1	2

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 27'de görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelen keselerde % 22 oranında sarı sim, % 14 oranında yeşil ve tonları, % 11 oranında ise mor, %8 oranında siyah, pembe ve krem renginin, % 5 oranında kırmızı, sarı, mavi ve tonları, % 2 oranında vişneçürüğü, lila ve beyaz simin kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 28: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Keselerin Kompozisyon Özellikleri*

Kompozisyon Özellikleri	Sayı	%
Bitkisel	6	42
Geometrik	5	35
Sembolik	-	
Figürlü	2	14
Mimari	-	
Yazılı	1	7

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 28’de görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi’nde incelenen keselerin % 42’sinde bitkisel, % 35’inde geometrik, % 14’ünde figürlü, % 7’ sinde yazılı bezemelerin yer aldığı görülmektedir.

Keselerde bitkisel ve geometrik bezemelerin yoğun olarak kullanıldığı; figürlü ve yazılı bezemelerin ise daha az kullanıldığı saptanmıştır.

Tablo: 29 Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumalar

	Müzedeki İncelenen Ürün Sayısı	Kullanılan Malzemeler			Uygulanan Teknikler					Kompozisyon Özellikleri					
		Pamuk İplik	Yün İplik	İpek Kaytan	Halı	Kilim	Cicim	Zili (Sili)	Bez ayağı	Bitkisel	Geometrik	Sembolik	Figürlü	Mimari	Yazılı
Halı	3	3	3		3					2	3	2			
Kilim	1	1	1			1					1	1			
Cicim	1	1	1				1				1	1			
Yastık	8	8	8			2	6				8	8			
Aba	1	1	1	1					1		1	1			
Toplam	14	14	14	1		3	7	-	1	2		13	-	-	-

Tablo 30: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumalarda Kullanılan Malzemeler*

Kullanılan Malzemeler	Sayı	%
Yün İplik	14	50
Pamuk İplik	13	46
İpek Kaytan	1	4

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 30'da görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen dokumalarda % 50 oranında yün iplik, % 46 oranında pamuk iplik, % 4 oranında ise ipek kaytan kullanıldığı görülmektedir.

Dokumaların büyük çoğunluğunda yün iplik kullanıldığı, çözgü olarak ise pamuk ipliğinin dokumalarda kullanıldığı belirlenmiştir. İpek kaytanın erkek abası dokumasında kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 31: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumalarda Uygulanan Teknikler*

Uygulanan Teknikler	Sayı	%
Halı	3	21
Kilim	3	21
Cicim	7	50
Bezayağı Dokuma	1	7

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 31’de görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi’nde incelenen dokuma örneklerinde % 50’ sinin cicim, % 21’inin halı ve kilim, % 7’sinin bezayağı dokuma tekniğiyle yapıldığı görülmektedir.

Dokumalarda cicim tekniği yoğun olarak kullanılırken, halı ve kilim dokuma tekniklerinin daha az kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 32: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi’nde İncelenen Dokumalarda Kullanılan Renkler*

Kullanılan Renkler	Sayı	%
Kırmızı	4	6
Sarı ve Tonları	6	9
Mavi ve Tonları	5	7
Yeşil ve Tonları	8	12
Pembe ve Tonları	6	9
Kahverengi ve Tonları	3	4
Turuncu	4	6
Yavruağzı	5	7
Vişneçürüğü	1	1
Beyaz	9	13
Krem Rengi	4	6
Siyah	9	13
Lacivert	2	3

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 32’de görüldüğü gibi Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi’nde incelenen dokumalarda kullanılan renklerin % 13’ünün beyaz ve siyah,

% 12'sinin yeşil ve tonları, % 9'unun sarı ve pembenin tonları, % 7'sinin mavi ve tonları, yavruağzı, % 6'sının kırmızı, turuncu ve krem rengi, % 4'ünün kahverengi ve tonları, % 3'ünün lacivert, % 1'inin ise vişneçürüğü olduğu görülmektedir.

Müzedeki incelenen dokumalarda beyaz, siyah ve yeşil renklerinin yoğun olarak; lacivert ve vişneçürüğü renklerinin ise daha az kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 33: Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde İncelenen Dokumaların Kompozisyon Özellikleri*

Kompozisyon Özellikleri	Sayı	%
Bitkisel	2	7
Geometrik	13	46
Sembolik	13	46
Figürlü	-	-
Mimari	-	-
Yazılı	-	-

* Birden fazla şıkka cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 33'te görüldüğü gibi Kayseri ili Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen dokumaların % 44'sinde geometrik ve sembolik , % 7'sinde bitkisel bezemelerin yer aldığı görülmektedir.

Dokumalarda geometrik ve sembolik bezemelerin yoğun olarak kullanıldığı; bitkisel bezemelerin ise daha az kullanıldığı saptanmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5. 1. Sonuç

İnsanoğlu'nun var olduğu tarihten günümüze kadar uygarlıklar, el sanatlarıyla iç içe yaşamışlardır ve yaşamaktadırlar. Giyinme, barınma, beslenme, süslenme, eğlenme gibi ihtiyaçların karşılanmasında el sanatlarından ve onun ürünlerinden yararlanılmıştır.

Çok zengin bir el sanatları potansiyeline sahip olan Türk milletinin kültür tarihi incelendiğinde, asırlar öncesinde bile yaratıcı gücünü kullanarak madenlerden, taşlardan, bitkilerden ve hayvanlardan elde edilen hammaddeleri değerlendirerek çeşitli ihtiyaç maddeleri yaptığı görülmektedir. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan göç yolunda karşılaştıkları kültürlerden de etkilenecek günümüze kadar uzanan el sanatlarımız oluşturmuşlardır.

El sanatları, bütün folklorik sanatlar gibi, bir milletin kültürel kişiliğinin en canlı belgeleridir. Türk folkloru çok zengindir ve zenginliğinin bir parçasını da yurdumuzun her bölgesinde değişik şekillerde ortaya çıkmış olan el sanatları oluşturmaktadır.

El sanatları, başlangıçta basit ihtiyaçları gidermek amacı taşıırken, zamanla sanatsal ve estetik değerler kazanır ve diğer süsleme sanatları arasında yerini alır. Bazen bir ihtiyacı karşılamak, bazen çeyiz bazen de boş zamanları değerlendirmek için yapılan el sanatı ürünleri asırlar boyunca evlerimize, giyim ve kullanım eşyalarımıza ayrı bir güzellik ve ayrı bir anlatım katmış, müzelerimizde, toplumumuzun zevk, düşünce, inanç ve kültürünü yansıtan değerli belgeler olarak yer almıştır. Halen müzelerimizde paha biçilmez halıların, altın işlemeli kumaş ve kadifelerin Türk sanatının eriştiği doruğun birer kanıtı olmuştur.

Kuşaklardan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşan müze, kütüphane ve koleksiyonlarda bulunan el sanatları örnekleri, Türk insanının üstün teknik gücünü, sanat zevkini ve yaratıcılığını göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Birçok el sanatları ürünü yerlerinden alınarak, sökülerek, parçalanarak, dağıtılarak, haraç-mezat satılmakta, daha kötüsü eritilerek veya yakılarak yok edilmektedir. Bu talandan kurtulanlar ise bilinçsizce sınıflandırılmadan, bakımı bile yapılmadan kadir kıymet bilmez kişiler ve araçlar tarafından depolanmaktadır. Daha şanslı olanlar ise kamuya ait etnografya müzelerinde, bazı özel müzelerde uygun olmayan ya da yetersiz koşullarda muhafaza edilmekte, çok azı da sadece statik olarak sergilenmektedir.

Günümüze gelen el sanatları örneklerinin müze koleksiyonlarında yer alması bu araştırmanın müzelerde, el sanatlarıyla ilgili çok sayıda örneğin bulunduğu Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde yürütülmesinde etken olmuştur.

Materyal toplamak amacıyla müzede bulunan ürünler tetkik edilmiştir. Müzede sergilenen ürünler arasında Kayseri il merkezinde bulunan el sanatları ürünlerini yansıtabilecek miktarda ürün bulunamamıştır. Çünkü müze yetkililerince depodaki ürünlere izin verilmediği için sadece müzede sergilenmekte olanların izin verilmesi üzerine teşhirdeki ürünlerin gözlenebilme imkânına sahip olunabilmiş, bunların ele alınıp üzerinde bilimsel ve sanatsal bir araştırma yapılması, müze arşivlerinde bulunanların tespiti ve araştırılması imkânına sahip olunamamıştır. Sadece müzede sergilenmekte olanlardan konu ile ilgili bilgi toplamada yarar sağlayacağı düşüncesiyle gerekli görülenlerin imkân çerçevesinde fotoğrafları çekilerek materyal olarak kullanılabilmiştir; ancak üzerlerinde inceleme yapılamamıştır.

Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde yürütülen bu araştırmada, belgelenmeye çalışılan el sanatları ürünlerinden 31 adet işleme (peşkir, uçkur, çevre, çarşaf, sedir eteği, yatak örtüsü, yastık, seccade, bohça, Kur'an çantası), 20 adet

kadın-erkek giysileri ve başlıklar (cepken, gelin entarisi, bindallı, sabahlık, elbise, entari, Efe şalvarı, aba (boy abası), başlık, fes, püskül, çorap bağı), 12 adet kese (saat kesesi, para kesesi, tütün kesesi), 58 adet kadın ve erkek takıları (tepelik, alınlık, gerdanlık, kolye, muskalık, küpe, bilezik, kemer tokası, kemer kaşı, kemer, yüzük), 14 adet dokuma (yastık, kilim, cicim, halı, dokuma kumaş) ve 1 adet nazarlık ürün örnekleri kullanım yeri, malzeme, teknik, renk, süsleme ve kompozisyon şekilleri açısından incelenmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir.

Müzede incelenen ürünler içinde kadın ve erkek takıları yoğunluktadır. İşlemeli örneklerin, dokumaların ve keselerin devamında kadın ve erkek giysileri ve başlıklarının yoğunluğu görülmüştür.

Müzede incelenen işleme örneklerinin yoğun olarak pamuklu ve dokuma bez üzerine, çok azının ise kıvratma kumaş üzerine işlendiği belirlenmiştir. İşlemelerde yoğun olarak kullanılan simin yanı sıra pamuk ipliğin de yer aldığı belirlenmiştir. Örneklerde Türk işi ve Maraş (dival) işi teknikleri yoğun olarak kullanılırken; en az kullanılan teknikler, sim sarma, ciğer deldi ve basit nakış iğnesi teknikleridir. Yeşil ve mavinin yoğun olarak kullanıldığı işlemelerde en az kullanılan renkler; gri, mercan kırmızısı, lila, turuncu ve lacivert olmuştur. Bitkisel ve geometrik motiflerle bezeli işlemelerin yoğunluğu; yazılı bezemelerin ise daha az kullanıldığı görülmüştür.

Müzede incelenen kadın giysilerinin zemininde yoğun olarak kullanılan kadifenin yanı sıra çuha ve pamuklu kumaşların da tercih edildiği; işleme malzemesi olarak simin daha sık, pamuk ipliği ve yassı telin ise daha az kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra kıyafetlerin işleminde pul-boncuk ve tırtılın da kullanıldığı görülmüştür. Kıyafetlerde Maraş (dival) işi tekniğinin yoğun olarak, kordon tutturma, Musul İşi, basit nakış iğnesi, sim sarma, tel kırma ve bağlama tekniklerinin ise daha az kullanıldığı görülmüş; sarı simin yanı sıra beyaz sim ve yeşil, eflatun, vişneçürüğü, yavruağzı, kahverengi pamuk ipliklerinin kıyafetlerin işleminde yer aldığı saptanmıştır. Kompozisyon özellikleri göz önüne alındığında

bitkisel motifler yoğun olarak kullanılırken, geometrik motifler daha az kullanılmıştır.

Erkek giysilerinin zemininde yoğun olarak kullanılan çuhanın yanı sıra kumaşın da tercih edildiği; işleme malzemesi olarak simin daha sık, ipek ve yün ipliğin ise daha az kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra kıyafetlerin süslemesinde kordonun da tercih edildiği görülmüştür. Başlıklarda fes yoğun olarak kullanılmıştır. Kıyafetlerde kordon tutturma tekniğinin yoğun olarak, basit nakış iğnesi ve Maraş (dival) işi tekniklerinin az kullanıldığı görülmüş; sarı simin yoğun kullanıldığı bunun yanı sıra beyaz sim, pembe, mavi, sarı ve siyah renkli pamuk ipliklerinin kıyafetlerin işleminde yer aldığı saptanmıştır. Kompozisyon özellikleri göz önüne alındığında bitkisel motifler yoğun olarak kullanılırken, geometrik motifler daha az kullanılmıştır.

Müzedede incelenen kadın takılarında malzeme olarak daha çok gümüşün kullanıldığı, altının ise daha az kullanıldığı gözlenmiştir. Takıları süslemek amacıyla çoğunlukla taş kullanılmış; zincir ve pulların da taşın yanı sıra kullanıldığı belirlenmiştir. Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen takıların yapımında çoğunlukla kabartma, taş kakma ve telkâri tekniğinin kullanıldığı, kaplama ve örgü tekniğinin ise daha az kullanıldığı görülmüştür. Kadın takılarında geometrik bezeme yoğun olarak kullanılırken, mimari bezeme daha az kullanılmıştır.

Müzedede yapılan inceleme sonucunda, bilgi formu envanter bilgilerinde alınlık olarak geçen 81/24 (1858), 81/23 (1857), 80/438 (1823), 6456 (807) envanter no.lu (Bkz. Örnek No: 73, 74, 77, 80) takı örneklerinin gerdanlık, 81/21 (1855), 81/22 (1856) envanter no.lu (Bkz. Örnek No: 75, 76) takı örneklerinin büyük bir ihtimalle kısıtı olduğu düşünülmektedir.

Erkek takılarında ise malzeme olarak daha çok gümüşün kullanıldığı, bakırın ise daha az kullanıldığı gözlenmiştir. Takıları süslemek amacıyla çoğunlukla taş kullanılmış; zincir ve pul ve paraların da taşın yanı sıra kullanıldığı belirlenmiştir. Güpgüpoğlu Konağı Etnografya Müzesi'nde incelenen erkek takılarının yapımında

çoğunlukla kabartma, taş kakma ve kazıma tekniğinin kullanıldığı, savat işinin ise daha az kullanıldığı görülmüştür. Erkek takılarında bitkisel bezeme yoğun olarak kullanılırken, yazılı, figürlü ve sembolik bezeme daha az kullanılmıştır.

Müzedede incelenen keselerin yapımında çoğunlukla sim iplik kullanıldığı, yassı telin ise daha az kullanıldığı görülmüştür. Müzedeki keselerin yapımında tığ örgü ve kumaş-işleme tekniklerinin aynı oranda kullanıldığı belirlenmiştir. Bu ürünlerde sarı sim yoğun olarak kullanılırken, en az kullanılan renkler beyaz sim, lila ve vişneçürüğü olmuştur. Bitkisel motiflerle bezeli keselerin yoğun olduğu, figürlü ve yazılı motiflerin daha az yer aldığı görülmüştür.

Müzedede yer alan dokumaların büyük çoğunluğunda yün iplik kullanıldığı, pamuk ipliğın ise dokumalarda çözgü olarak kullanıldığı saptanmıştır. İpek kaytanın dokumalarda daha az kullanıldığı (erkek abası dokumasında) görülmüştür. Cicim tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı dokumalarda bezayağı dokuma tekniğinin daha az kullanıldığı saptanmıştır. Beyaz, siyah, yeşil ve sarı dokumalarda yoğun olarak kullanılırken; lacivert ve vişneçürüğünün daha az kullanıldığı belirlenmiştir. Geometrik ve sembolik bezemeler yoğun olarak kullanılırken; bitkisel bezemelerin ise daha az kullanıldığı gözlenmiştir.

Müzeye genelde satın alma yoluyla gelen el sanatları ürünlerinin çok az bir kısmı vitrinlerde teşhir edilmekte, bir kısmı da depolarda korunmaktadır. Etnografik eserler açısından zengin birikimi olan Kayseri Müzesinin de birçok müze gibi sergileme alanları yetersizdir.

Eski kültürün yaşatılması çok az kişi tarafından düşünülmektedir. El sanatları çok az hemen hemen yok denecek durumdadır. Gün geçtikçe kaybolmaya yüz tutmuş el sanatlarımızı geliştirmek ve daha ileriye götürmek ancak bilinçli bir çalışma ile eski kültür ve değerleri yaşatmak ve uygulanabilmelerini sağlamak amacıyla sanatkarlara ve imalatçılara yol göstermekle olabilir.

5. 2.Öneriler

El sanatları ilkel insanın kendi ihtiyaçlarını karşılaması için basit kullanım eşyaları, silahlar yapması ile ortaya çıkar. Giderek yaşam biçimi, iklim koşulları, toplumların sosyal ve ekonomik düzeylerinin değişmesi ile gelişir ve bu gelişmeler de kişilerin beceri ve deneyimlerine bağlı olarak farklılaşır.

El sanatları örneklerinin etnografya müzelerinde çok çeşitlilik göstermesinde işleme-örgü-dokuma gibi alanların özel statüde yapılandırılması müzelerin çağdaşlaşmasına yarar sağlayacaktır. Müzelerde restorasyon ve konservasyon konularında uzmanlaşmış kişilerden kadroların çeşitlenip çoğaltılması, kadroların artırılması geleneksel el sanatı örneklerinin korunmasında etkin olacaktır.

El sanatı ürünlerinde uygulanan desen ve motif özelliklerinin yozlaştırılmadan, çağdaş bir anlayışla günümüz yapıtlarına uygun sanat anlayışı ile yorumlanmasına özen gösterilmelidir. Müzelerimizdeki el sanatı ürünlerinin orijinallerini bozmamak şartıyla kopyaları yapılmalı, geleneksel kullanım yeri dışında günümüz ihtiyacına cevap veren kullanım alanlarının ortaya çıkması nedeni ile müzelerimizdeki özgün desenli el sanatlarının yeniden üretimine başlatılmalıdır. El sanatları, sahip çıkıldığı ve değer verildiği sürece varlığını korumuş, günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Günümüzde de el sanatları, geliştirilerek hayatın her alanına uyarlanmalı, gelecek nesillere birer kültür unsuru olarak aktarılması sağlanmalıdır.

Kayseri İli Güpgüpoğlu Konağı Müzesinde, birçok eserin envanter bilgilerinde eksiklik olduğu gözlenmiştir. Bu alanda bilgilerin hızla güncelleştirilmesi, elektronik ortamda tanıtılması ve sergileme alanlarının düzenlenmesinin gerekliliği gözlenmiştir. Bu alanda araştırma yapan kurum ve kişilere destek verilerek depolarda gün ışığına çıkartılmayı bekleyen birçok eser atıl durumdan kurtarılmalıdır.

Ayrıca, günümüzde üretimi yapılan geleneksel ve çağdaş ürünlerin de belgelenmesinin yapılması sağlanmalıdır.

Kayseri ili ve diğer yöreler için yapılan bu ve benzeri araştırmaların giderek çoğaltılması oldukça önemli görülmektedir. Bu araştırmalar çoğalırken, Türk kültürünün diğer alanlarında olduğu gibi, el sanatlarının gelişimi de incelenmeli ve ulaştığı düzey büyük bir titizlikle belirlenmelidir.

Hızla özellikleri yozlaşan el sanatlarımızın korunmasında bireysel sorumluluklar unutulmamalı ve bu noktadan hareketle ilgili üniversiteler ve araştırmacılar, kurum ve kuruluşlar desteklenmelidir. Bireyler olarak, kendi üstümüze düşen sorumluluk bilinciyle müzelere bağış yapılmasını sağlayacak kişi ve kişileri bilgilendirmeliyiz.

Günümüze gelen örneklerin belgelenmesi ve korunması, tanıtılması çok daha fazla önem taşımaktadır. Somut olmayan kültür eserleri olarak kabul edilen özgün örneklerin sadece müzelerde değil, sanal müzeler yolu ile tanıtılmasına önem verilmelidir.

Müzelerin tanıtılmasında sanal müzelere ve yeniden yapılandırılması gereken müzelerin yenilenmesine hız verilmelidir. Öğretici olma amacıyla tasarlanan sanal müzelerde, ziyaretçilerin ilgilendiği konuda daha fazla bilgi alması ve siteyi yeniden ziyaret etmesini sağlayacak bağlantılar bulundurulmalıdır. Buradaki asıl amaç, ziyaretçinin müzede nesneleri yerinde görmesini sağlamak olmalıdır.

Eşsiz güzellikte el sanatı ürünlerimizin gelecek kuşaklara tanıtılması kültürümüze sahip çıkmak ve geçmişle gelecek arasında bir bağ kurmak açısından gereklidir.

KAYNAKÇA

AKBİL, F. Pamir, (1970). **Türk El Sanatlarından Örnekler**, Prof. Kenan Özbel Koleksiyonu, Akademi Yayınları, İstanbul

ALDOĞAN, Ayşen, (1984). **Türk Kilim Sanatı**, Sanat Dünyamız, Yapı ve Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, Sanat Dünyamız, sayı:29, , İstanbul

ALPARSLAN, Ebru (2001), **Bazı Müzelerde Bulunan Deri Ürünlerin Özellikleri Üzerine Bir Araştırma**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları ana Sanat Dalı, Sanatta Yüksek Lisans Tezi, Ankara

ALTINBAŞ, E.Tekin, (1978). **El Sanatlarının Geliştirilmesi ve Korunmasında Ele Alacak Tedbirler ve Devlete Düzen Görevler**, Halkbilimi, Ankara

ANA BRİTANNİCA, (1990). Temel Kültür Ansiklopedisi, cilt:32, İstanbul

ARLI, Mustafa, (1984). El Sanatlarının Gerileme, Kaybolma ve Üretim Biçimlerinin Değişme Nedenleri İle Geliştirme ve Yaşatılmasına İlişkin Öneriler, **I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu**, İzmir

ARLI, Mustafa, (1990). **Köy El Sanatları**, Ankara

ARLI, Mustafa, (1992). El Sanatlarında Yozlaşma Örnekleri, **Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu**, Kültür Bakanlığı HAGEM, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

ARLI, Mustafa,(2003). Halkbilimi Müzeciliği ve El Sanatları, **Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Başak Matbaacılık, Ankara

ARAZ, Nezihe, (1990). **Anadolu Kadınının Giyim Sanatı**, Kültür ve Sanat, sayı:2, Mart, Ankara

ARSEVEN, C. Esad, (1947). Sanat Ansiklopedisi, Maarif Basımevi, İstanbul,

_____, (1970). **Türk Sanatı**, Cem Yayınevi, İstanbul

ATA, Bahri, (2001). **Müzelerle ve Tarihi Mekanlarla Tarih  ğretimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

ATAGÖK, Tomur, (1995)  ağdaş Müzecilik Uygulamaları İçin Müzecilik Eğitimi, II. **Müzecilik Semineri Bildirileri**, 19–23 Eylül, İstanbul

ATALAY, Besim, (1967). Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ATAY, Ayten, (1987). ** r c l k**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

AYDEMİR, Pınar, (2003). **Türkiye’de Etnografya Müzeleri, Türkiye’de Halkbilimi M zeciliğı ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Başak Matbaacılık, Ankara

AYTAÇ, Gülsüm, **Nerede Eski Keselerim?**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1994

BALAMAN, Ali Rıza, (1976). ** zg r Kültür**, Türk Folkloru Araştırmaları, İstanbul

BARIşTA, H.  rc n, (1984). **Türk İşleme Sanatı Tarihi**, Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara

_____. (1984). **Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliğı Desen ve Terminolojisinden  rnekler**, G.  Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara

_____. (1999). **Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri**, T:C Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

BAŞLANGIÇ, Sevim, (1984). El Sanatlarının Dünyası ve Bugünü, **I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu**, İzmir

BERKER, N., Durul, Y. , (1971). **Türk İşlemelerinden Örnekler**, Türk Süsleme Sanatları, Apa Ofset Baskı, İstanbul

BERKER, Nurhayat, (1974). **Türk İşlemeleri**, Sanat Dünyamız, Yıl:1, Eylül, sayı:2, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, İstanbul

_____. (1980). **Türk El İşlemelerinde Semboller**, Sanat Dünyamız, sayı:20, Eylül, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul

BULUT, Sema, (2002). **Erzurum Yöresinde Oltu Taşı İle Üretilen Kolyeler Üzerine Bir Araştırma ve Yeni Kolye Tasarımları**, Sanatta Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

BÜYÜK LAROUSSE, Sözlük ve Ansiklopedisi, (1986), cilt 20 İstanbul

COŞKUN, Sema, (1969). **Beypazarı Sırma İşlemeleri**, Antropoloji Dergisi, sayı:4

ÇALIŞ, Hasan, (1969). **Köy El Sanatları Kılavuzu**, Güven Matbaası, Ankara

ÇAM, Nusret, (1999). **İslam'da Sanat Sanatta İslam**, Akçağ Yayınevi, Ankara

DİKER, Bedia, (1973). **Türk İşleme Motifleri ve Tekniği**, Milli Eğitim Basımevi, sayı:1,Haziran, İstanbul

DİRİK, Kazım, (1938). **Türk Halıcılığı ve Cihan Halı Tipleri Panoraması**, Alaaddin Kral Basımevi, İstanbul

DULKADİR, Hilmi, (1991). **Erciyes Yöresi- I. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu**, Kayseri

DURUL, Yusuf, (1975). **Halk El Sanatları Yarışması**, Türkiye'miz Dergisi, sayı:15, İstanbul

_____. (1977). **Kilim Dokuma Sanatı**, Yörük Kilimleri, Ak Yayınları, İstanbul

ERBEK, Güran, (1984). Erkek Oyları, **I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları

ERDEM, Atilla, (1984). Kamu Kuruluşlarındaki El Sanatları Çalışmaları Üzerine Düşünceler, **II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu**, İzmir

ERGÜRBÜŞ, Kerime, (1995). **Giresun İl Merkezi ve Köylerinde Kadın Kıyafetleri, Kıyafetlerin Dokuma, Örgü ve Aksesuar Özellikleri**, Y.Lisans Tezi, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

EŞBERK, Tevfik, (1939). **Türkiye' de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti**, A.Y.Z.E.Y

FENERCİOĞLU, Sevim, (1973)**Türk İşlemelerinden Motifler**, Ayyıldız Matbaası, Ankara

GERÇEK, Ferruh, Türk Müzeciliği, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Başvuru Kitapları Dizisi/65, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

GERDAN, Yıldız, (2007). "Takı ve Takı Tasarımının Eğitimdeki Yeri ve Önemi", **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Ankara

GLASSIE, Henry, (1993). **Günümüzde Geleneksel Türk Sanatı**, Pan Yayıncılık, İstanbul

GİRAY, Kıymet, (1996). **Türk Sanatının Çağın Gelişmelere Açılması**, Kültür ve Sanat, ANKARA

GÖNÜL, Macide, (1973). **Türk El İşleri Sanatı, XVI-XIX. Yüzyıl**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-129, Ankara

_____. (1976). **Türk El Sanatı**, Tisa Matbaacılık, Ankara

_____. (1977). **I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, V. Cilt, Akın Matbaası, Ankara

_____. (1986). **El Sanatları ve Eğitim, 10. Yıl Sempozyumu, Üniversitelerde Sanat Eğitimi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 26 Mart, İzmir

_____. (1989). **Baş Süslemeleri**, Kültür ve Sanat, sayı:3, Ağustos, Ankara

Görsel Gelen Kültür Ansiklopedisi, 1992 cilt:1, İSTANBUL:

GÜNAY, Umay, (1986). **Tarihi Türk Kadın Kıyafetleri**, Odvi Yayınları, İstanbul

GÜVENÇ, Bozkurt, (1974). **İnsan ve Kültür**, İstanbul

HARRİSON, Molly (1963). **Eğitim ve Müzeler. Müzelerin Teşkilatlanması, Pratik Öğütler**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

İŞİK, H. Şekip, (1976). **Trakya'da İşleme Sanatı**, Türkiyemiz Dergisi, s.20, Apa Ofset Basımevi, İstanbul

İNEL, Berke (2000) Çağdaş Müzeciliğin Temel Yapısı, **V. Müzecilik Semineri Bildirileri**, Eylül, İstanbul

KARAHAN, Kasım, (1986). **Kayseri Yöresinde Halıcılık ve Yöre Ekonomisine Katkısı Üzerine Bir Araştırma**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

KARPUZ, Haşim, (2001). **Arkeoloji, Sanat Tarihi ve El Sanatlarında Bilimsel Araştırma Teknikleri**, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya

Cumhuriyetin 75. Yılında Kayseri, (1998). Kayseri Valiliği, Plaka Matbaacılık, Ankara

Kayseri, (1995). Kayseri Valiliği, Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı (KAYSAV) Yayınları: 4, Ankara

KERAMETLİ, Can, (1977). **Divan Edebiyatı Müzesi'nde 18. yy İşlemeli Seccadeler**, Kültür ve Sanat 5, Ocak

KILIÇKAN, Hüseyin, (2004). **Türk Halıları Üzerindeki Bezemeler, Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Bezeme Sanatı ve Örnekleri**, İnkılap Yayınları, İstanbul

KOÇU, R. Ekrem, (1967)(1969), **Türk Giyim- Kuşam ve Süsleme Sözlüğü**, Sümerbank Kültür Yayınları I. Ankara

KOŞAY, H.Z., (1956). **Etnografya Müzesindeki Nazarlık, Muska ve Hamailer**, Türk Etnografya Dergisi, Sayı: 1, Maarif Basımevi, Ankara

KÖKLÜ, Hülya, **El İşlemeleri**, Ya-pa Yayınları, İstanbul, 2002

KÖYLÜOĞLU, Neriman, (1988). **Edirne Müzesi'nde Bulunan Keseler**, Türk Etnografya Dergisi, XVIII. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Başbakanlık Basımevi

KURNAZ, Şükrü, (Tarihsiz). **Kayseri**, Kayseri İli Çevre Koruma Vakfı Yayınları 3, Kayseri

Kültür Dergisi, (1993). T:C Kültür Bakanlığı Yayınları, Sayı:102,Kasım-Aralık

Kültür ve Sanat, (1989) sayı:4,Aralık, Ankara

MEYDAN LAROUSSE, (1990). cilt:10, Ankara

OĞUZ, M. Öcal, (2003). Türkiye'de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu, **Türkiye'de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Başak Matbaacılık, Ankara

ONUK, T. , Çerçicioğlu, H. , (1997). **Geçmişten Günümüze Çevreler**, Kültür ve Sanat, sayı: 34

ONUK, T. , Akpınar, H.F, Ortaç, H.S., (2003). Halkbilimi Müzesinde Bulunması Gereken El Sanatları Ürünleri ve Özellikleri, **Türkiye'de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Başak Matbaacılık, Ankara

ÖLÇER, Nazan, (1988). **Kilimler**, Eren Yayıncılık, İstanbul

_____. (1993). **Geleneksel Türk Sanatları**, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul

ÖNDER, Mehmet, (1969). **Hahlar, Kilimler ve Bir Yazılı Halı**, Türk Etnografya Dergisi, sayı: XI, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

- _____. (1976) **Anadolu Kilimleri**, Anadolu Folklor Araştırmaları, Ankara
- _____. (1992). **Türkiye Müzeleri**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Sanat Dizisi: 27
- _____. (1997). **Türkiye Müzeleri ve Müzelerdeki Şaheserlerden Örnekler**, T. İş Bankası Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara
- ÖZ, Tahsin, (1951). **Türk Kumaş ve Kadifeleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- ÖZBAĞI, Tevhide, (1993). **Baş Süslemelerinde Kullanılan Anadolu Kadın Takıları**, Kültür ve Sanat, Aralık, Ankara
- ÖZBEL, Kenan (Tarihsiz), **Anadolu Kadın Kılık-ları**, Ankara: El Sanatları V. CHP Halk Evleri Bürosu Kılavuz Kitapları XII.
- _____. (1949). **El Sanatları II. Oya ve Oya Çeşitleri**, Ulus Basımevi, Ankara
- ÖZCAN, Fatma (TUĞTAŞ), (1994). **Türk Nakışları Öğretim Yaprakları**, Önder Matbaacılık, Ankara
- ÖZDEMİR, M., Yetim, F. (1997). **Günümüz Ekonomisinde Geleneksel El Sanatlarının Yeri ve Önemi, Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri**, Ankara
- ÖZTÜRK, İsmail, (1977). **Köylü El Sanatlarına Folklor Açısından Bakış ve Yenikent Köyünde Oya ve İşlemeleri**, Türk Etnografya Dergisi, sayı: XVI, Temel eğitim Yatılı Bölge Okulu Döner Sermayesi Basımevi Şereflikoçhisar
- ÖZTÜRK Sevim, (1997). **Dünden Bugüne Türk El Sanatları**, Kültür ve Sanat, Türkiye İş Bankası Yayınları, sayı:36, Aralık

PAKALIN, M. Zeki, (1983). **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II.**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

PİRİNÇCİ, Alev, (1989), **Örme Keseler**, Ağustos, sayı:3

SAİN, Bilge, (1987) **Hesap İşi El İşlemeleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

SALMAN, Özlem, (1994). **El Sanatı Örneklerini Çeşitlendirme Yöntemleri, Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

SATOĞLU, Abdullah, (2002). **TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri**, Başbakanlık Basımevi, Ankara

SOYSALDI, Aysel, (1997). Geleneksel Türk El Dokumaları İle Üretilen Turistik Amaçlı Hediye Ürünlerde Kalitenin Önemi ve Örnekler Ürünler, **Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, HAGEM Yayınları, Ankara

SÖNMEZ, T. Demir, (1995). **El Dokumacılığı ve Çarpana Dokuma**, T.H.K Basımevi, Ankara

SÖZEN, Metin, (1983). **Tarihsel Gelişimi İçinde Türk Sanatı**, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul

_____. (1998). **Geleneksel Türk El Sanatları**, Golden Horn Yayınevi, İstanbul

SÜRÜR, Ayten, (Tarihsiz). **Türk Süsleme Sanatları ve Halk Sanatlarında Süsleme**, Başbakanlık Basımevi, Ankara

_____. (1976). **Türk İşleme Sanatı**, Apa Ofset Basımevi, Temmuz, İstanbul
 TANER, Nuri, (1984). Halk Sanatlarında Nakışların ABECESİ ve HALKBİLİMSEL
 ÖZELLİKLER, **Ulusal El Sanatları Sempozyumu**, İzmir

TANSUĞ, Sabiha, (-). Altınlı Başlıkların Dili, Kültür ve Sanat, sayı:12, Ankara

Türkiye Müzeleri, (2002). T.C Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel
 Müdürlüğü, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

THER, Ulla, ,(1993). **Türk İşlemeleri-Osmanlı Saray İşlemelerinden Anadolu
 Çeyiz Sandıklarına**, Yeni Çığır Kitabevi, İstanbul

TUNÇ, Ayfer, (1999). **Kumaş, Nakış, Aşk**, Sanat Dünyamız, sayı:73, Yapı Kredi
 Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul

Türk El Sanatları, (1993). Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve
 Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara

Türk Örgü İşleri Sergisi, (1947) Ulus Basımevi, Ankara

ULUSMAN, Leyla, (1991). “Anadolu Medeniyetler Müzesi Urartu Dönemi Madeni
 Takıları”, **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Ankara

ÜNAL, İsmail, (1956). **Türk İşlemeleri**, Türk Etnografya Dergisi, Maarif Basımevi,
 Ankara, ,sayı.1

YALDIZ, Mehmet, (1993). **Atatürk ve Müzecilik**, Kültür Dergisi, sayı: 102, Kasım-
 Aralık, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları

YALMAN, A. Rıza, (1993). **Cenupta Türkmen Oymakları**, Yazır Matbaacılık,
 İstanbul

Yapı ve Kredi Bankası Yayınları ,(1969). **Türk El Sanatları**, İstanbul

YEĞEN, Ali, (1993). **Kayseri’de Tarihi Eserler**, Kayseri Valiliği, İl Özel İdaresi Yayınları, Kayseri

YENER, Enise, **Etnografya Kılavuzu**, Türk Kadınlar Birliği Neşriyat No: 2 Müze Kitaplığı, Kayseri İli Müze Müdürlüğü Kütüphanesi, Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, Ankara

YETİM, Fatma, (1996). Ankara İl Merkezinde Bulunan İşlemeli Ürünler Üzerine Bir Araştırma, **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Ankara

YETKİN, Şerare, (1993). **Türk Halı Sanatı, Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

YURT ANSİKLOPEDİSİ, (1983).Anadolu Yayıncılık, İstanbul

YILDIR, Erol (1986). Kahramanmaraş Yöresi Türk İşleme Sanatı (19. Yüzyıldan Günümüze), Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

YILMAZ, Nuray, (1999). El Dokumalarındaki Motiflere İkonografik Yaklaşım, **2000’li Yıllarda Türkiye’de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ZÜBER, Hüsnü, (Tarihsiz). **Türk Süsleme Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

<<http://www.turkiyetanitim.net/kayseri/11/kayseri-genel-bilgi.html>> (2008, Nisan 12)

<<http://www.turkiyetanitim.net/kayseri/213/mustafa-kemal-ataturk-ve-kayseri.html>> (2008, Nisan 12)

<<http://www.turkiyetanitim.net/kayseri/206/kayseri-nin-el-sanatlari.html>> (2008, Nisan 12)

<<http://www.ataturk.net/ata/kayseri.html>> (2008, Nisan 12)

<<http://www.hayatinrengi.net/faydali-bilgiler/11401-muze-nedir-ulkemizdeki-muzeler.html>> (2008, Nisan 15)

<<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF1AD8E71A9A9C2925E6B60E7BA8893A19>> (2008, Nisan 15)

<<http://www.gezenbilir.com/index.php?topic=4002.0>> (2008, Nisan 15)

<<http://www.peribacasidergisi.com/words/bezbebekler.htm>> (2009, Mart 20)

<<http://www.hediyedenizi.com/hediyedetay.php?uid=15177&hdid=70&c=1>> (2009, Mart 20)

<<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=568973>> (2009, Mart 20)

<<http://www.soganli.20m.com/photo5.html>> (2009, Mart 20)

<<http://www.msxlab.org/forum/x-sozluk/81600-sim-sim-nedir-sim-hakkinda.html>> (2009, Nisan 20)

<<http://www.evdose.com/tur/zemin/hali/zemhal0131.html>> (2009, Mart 21)

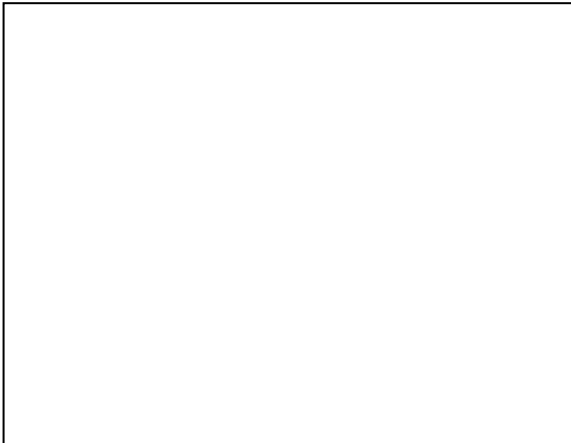
<<http://www.maksoy.5u.com/sosy/halkils.htm>> (2009, Mart 21)

<<http://www.klasikhali.com/pazyryk.asp>> (2009, Mart 21)

EKLER**Ek-1 Bilgi Formu Örneği**

Ek-1 Bilgi Formu Örneği

Şekil No:
Örnek No:
Envanter No:
Ürün Adı:
Envanter Giriş Tarihi:
Müzedeki Yeri:
Boyut:
Teknik:
Materyal:
Bezeme:
Kompozisyon:

Şekil No:
Örnek No:
Envanter No:
Ürün Adı:
Envanter Giriş Tarihi:
Müzedeki Yeri:
Boyut:
Teknik:
Materyal:
Bezeme:
Kompozisyon: